

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 67 • 8. april
Sesjonen 2024–2025

Møte tysdag den 8. april 2025 kl. 10

President: Nils T. Bjørke

Dagsorden (nr. 67):

1. Stortingets vedtak til lov om statsforetak (statsforetakslova)
(Lovanmerknning 1 (2024–2025), jf. Lovvedtak 40 (2024–2025), Innst. 167 L (2024–2025) og Prop. 44 L (2024–2025))
2. Stortingets vedtak til lov om endringer i psykisk helsevernloven og pasient- og brukerrettighetsloven mv. (bedre beslutningsgrunnlag og behandling)
(Lovvedtak 41 (2024–2025), jf. Innst. 168 L (2024–2025) og Prop. 31 L (2024–2025))
3. Stortingets vedtak til lov om den europeiske arbeidsmarknadsstyresmakta (ELA-lova)
(Lovvedtak 42 (2024–2025), jf. Innst. 181 L (2024–2025) og Prop. 8 LS (2024–2025))
4. Stortingets vedtak til lov om innkreving av statlige krav mv. (innkrevingsloven)
(Lovvedtak 43 (2024–2025), jf. Innst. 177 L (2024–2025) og Prop. 37 L (2024–2025))
5. Stortingets vedtak til lov om endringer i eiendoms-meglingsloven (budgivning, egnethetskrav og sanksjoner mv.)
(Lovvedtak 44 (2024–2025), jf. Innst. 178 L (2024–2025) og Prop. 41 L (2024–2025))
6. Stortingets vedtak til lov om endringer i finansforetaksloven mv. (syntetisk STS-verdipapirisering mv.)
(Lovvedtak 45 (2024–2025), jf. Innst. 187 L (2024–2025) og Prop. 46 LS (2024–2025))
7. Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse
8. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA
(Innst. 204 S (2024–2025), jf. Dokument 8:51 S (2024–2025))
9. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde om å definere Hamas sitt angrep på Israel 7. oktober 2023 som folkemord
(Innst. 195 S (2024–2025), jf. Dokument 8:79 S (2024–2025))
10. Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapport til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2024
(Innst. 202 S (2024–2025), jf. Dokument 13 (2024–2025))
11. Innstilling fra næringskomiteen om Prinsipper for tallgrunnlag m.m. i jordbrukspolitikken
(Innst. 197 S (2024–2025), jf. Meld. St. 10 (2024–2025))
12. Innstilling fra næringskomiteen om Dyrevelferd
(Innst. 200 S (2024–2025), jf. Meld. St. 8 (2024–2025))
13. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantane Mímir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Sofie Marhaug om å ta vare på villgeitene
(Innst. 192 S (2024–2025), jf. Dokument 8:95 S (2024–2025))
14. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bengt Rune Strifeldt, Sylvi Listhaug, Roy Steffensen, Terje Halleland, Tor André Johnsen, Bård Hoksrud og Frank Edvard Sve om at løsdriftskravet i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg
(Innst. 207 S (2024–2025), jf. Dokument 8:37 S (2024–2025))
15. Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgensen og Marie Sneve Martinussen om norsk tilslutning til FNs erklæring om rettighetene til bønder og andre arbeidsfolk i bygder (UNDROP)
(Innst. 104 S (2024–2025), jf. Dokument 8:12 S (2024–2025))
16. Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap)
(Innst. 199 L (2024–2025), jf. Prop. 11 L (2024–2025))
17. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen, Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Tor André Johnsen og Himanshu Gulati om at Norge skal vurdere å tre inn i Storbritannias migrasjonsavtale med Rwanda
(Innst. 209 S (2024–2025), jf. Dokument 8:41 S (2024–2025))
18. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Bengt Rune Strifeldt, Silje Hjemdal, Hans Andreas Limi, Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve og Marius Arion Nilsen om tilpasninger i eller stans av innføring av EUs avløpsdirektiv
(Innst. 210 S (2024–2025), jf. Dokument 8:65 S (2024–2025))
19. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om å ta alle boliger i bruk
(Innst. 164 S (2024–2025), jf. Dokument 8:30 S (2024–2025))

20. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingrid Fiskaa, Grete Wold og Birgit Oline Kjerstad om å bygge for å bo (Innst. 211 S (2024–2025), jf. Dokument 8:85 S (2024–2025))

21. Interpellasjon fra representanten Grete Wold til kunnskapsministeren:

«I VG 13. mars kunne vi lese at Utdanningsforbundet har kartlagt 575 barnehageavdelinger i Akershus hvor det i kartleggingen kom frem at bemanningsnormen nesten aldri oppfylles gjennom hele barnehagedagen, men kun helt på starten og slutten av dagen. Situasjonen blir omtalt som krise av styremedlemmer i Utdanningsforbundet i Akershus.

Hva vil statsråden gjøre for å sørge for at bemanningsnormen faktisk oppfylles gjennom barnehagedagen?»

22. Referat

Presidenten [10:00:17]: Representanten Sivert Bjørnstad, som har vore permittert, har igjen teke sete.

Følgjande innkalla vararepresentantar tek no sete:

For Buskerud: Solveig *Vestenfor*

For Hedmark: Håvard Sagbakken *Saanum*

For Hordaland: Stig Atle *Abrahamsen*

For Nordland: Trine *Fagervik*

For Oslo: Naomi Ichihara *Røkkum*

For Sør-Trøndelag: Jan *Grønningen*

Det ligg føre to permisjonssøknader:

– frå Arbeidarpartiet si stortingsgruppe om permisjon for representanten Tellef Inge *Mørland* i dagane 9. og 10. april for å delta i Den interparlamentariske unions 150. sesjon i Tashkent, Usbekistan

– frå Senterpartiet si stortingsgruppe om velferdspemisjon for representanten Jenny *Klinge* i tida frå og med 8. til og med 10. april

Etter forslag frå presidenten vart samrøystes vedteke:

1. Søknadene vert handsama straks og innvilga.

2. Følgjande vararepresentantar vert innkalla for å møta i permisjonstida:

For Aust-Agder: Ramani *Nordli*

For Møre og Romsdal: Per Ivar *Lied*

Val av setjepresident

Presidenten [10:01:18]: Presidenten vil gjera framlegg om at det vert valt ein setjepresident for stortingsmøtet i dag – og ser det som vedteke.

Presidenten vil tilrå Stein Erik Lauvås. – Andre framlegg ligg ikkje føre, og presidenten reknar Stein Erik Lauvås som samrøystes vald som setjepresident for stortingsmøtet i dag.

Utanriksminister Espen Barth Eide la fram 29 kgl. proposisjonar (sjå under Referat).

Presidenten [10:07:54]: Representanten Sofie Marhaug vil setja fram eit representantforslag.

Sofie Marhaug (R) [10:08:09]: På vegne av stortingsrepresentantene Seher Aydar, Mimir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og meg selv har jeg gleden av å framsette et representantforslag om makspris på strøm, avgiftskutt og mer rettferdig nettleie.

Presidenten [10:08:27]: Representanten Mimir Kristjánsson vil setja fram to representantforslag.

Mimir Kristjánsson (R) [10:08:43]: På vegne av representantene Marie Sneve Martinussen, Sofie Marhaug, Hege Bae Nyholt og meg selv vil jeg gjerne legge fram et representantforslag om å forby innleie.

På vegne av representantene Seher Aydar, Geir Jørgensen, Tobias Drevland Lund og meg selv vil jeg gjerne legge fram et representantforslag om arbeidsavklaringspenger det går an å leve av.

Presidenten [10:09:11]: Representanten Dagfinn Henrik Olsen vil setja fram eit representantforslag.

Dagfinn Henrik Olsen (FrP) [10:09:23]: På vegne av representantene Alf Erik Bergstøl Andersen, Bård Hoksrud og undertegnede ønsker jeg å legge fram et forslag om å legge bedre til rette for seniorer i samfunnet.

Presidenten [10:09:29]: Representanten Seher Aydar vil setja fram to representantforslag.

Seher Aydar (R) [10:09:51]: På vegne av representantene Marie Sneve Martinussen, Mimir Kristjánsson og meg selv vil jeg gjerne fremme to representantforslag: et om å styrke det offentlige helsevesenet for å få ned helsekøene og sikre god behandling, og et om bedre arbeidsvilkår på sykehusene.

Presidenten [10:10:09]: Representanten Rasmus Hansson vil setja fram eit representantforslag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:10:27]: På vegne av representantene Sigrid Zurbuchen Heiberg, Une Bastholm og undertegnede har jeg gleden av å sette fram et forslag om å redusere negative klima- og miljøeffekter av bunntål og snurrevad i norske farvann.

Presidenten [10:10:36]: Representanten Tobias Drevland Lund vil setja fram eit representantforslag.

Tobias Drevland Lund (R) [10:10:59]: På vegne av stortingsrepresentantene Seher Aydar, Geir Jørgensen og meg selv har jeg gleden av å fremme et forslag om å gjenreise en sosial boligpolitikk til beste for folk.

Presidenten [10:11:04]: Representanten Bengt Rune Strifeldt vil setja fram eit representantforslag.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:11:21]: På vegne av Fremskrittsparti-representantene Sylvi Listhaug, Carl I. Hagen, Per-Willy Amundsen, Dagfinn Henrik Olsen, Morten Stordalen og meg selv har jeg gleden av å sette fram et representantforslag om en tiltakspakke for å styrke næringsliv og befolkningsutvikling i Finnmark.

Presidenten [10:11:35]: Representanten Marit Knutsdatter Strand vil setja fram eit representantforslag.

Marit Knutsdatter Strand (Sp) [10:11:54]: På vegne av Senterparti-representantene Kjerstin Wøyen Funde-
rud, Sigbjørn Gjelsvik, Kjersti Toppe og undertegnede vil jeg legge fram et representantforslag om en skolestart til beste for fem- og seksåringene.

Presidenten [10:12:08]: Representanten Ola Elvestuen vil setja fram eit representantforslag.

Ola Elvestuen (V) [10:12:22]: På vegne av representantene Guri Melby, Sveinung Rotevatn, Alfred Jens Bjørlo, Ingvild Wettrhus Thorsvik, André N. Skjelstad og meg selv vil jeg legge fram et representantforslag om en klimaplan som virker, kutter utslipp og gjør det mulig å omstille Norge.

Presidenten [10:12:36]: Representanten Birgit Oline Kjerstad vil setja fram eit representantforslag.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [10:12:51]: Det er ei ære for meg, på vegner av representantane Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Torgeir Knag Fylkesnes, Andreas Sjalg Unneland, Grete Wold og meg sjølv, å setje fram eit representantforslag om ein tryggare leigemarknad.

Presidenten [10:13:08]: Representanten Grete Wold vil setja fram eit representantforslag.

Grete Wold (SV) [10:13:24]: På vegne av representantene Ingrid Fiskaa, Birgit Oline Kjerstad, Kathy Lie og meg selv vil jeg fremme et forslag om maksimalgrense for reisevei til skolen.

Presidenten [10:13:33]: Forslaga vil verta handsama etter reglementet.

Før sakene på møtekartet vert tekne opp til handsaming, vil presidenten opplysa om at møtet i dag held fram utover kl. 16.

Sakene nr. 1–6 vil verta handsama under eitt.

Sakene er andre og tredje gongs handsaming av lovsaker og gjeld lovmerknad I og lovvedtaka 41 til og med 45.

Sak nr. 1 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om statsforetak (statsforetakslova ((Lovanmerkning 1 (2024–2025), jf. Lovvedtak 40 (2024–2025), Innst. 167 L (2024–2025) og Prop. 44 L (2024–2025))

Sak nr. 2 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om endringer i psykisk helsevernloven og pasient- og brukerrettighetsloven mv. (bedre beslutningsgrunnlag og behandling ((Lovvedtak 41 (2024–2025), jf. Innst. 168 L (2024–2025) og Prop. 31 L (2024–2025))

Sak nr. 3 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om den europeiske arbeidsmarknadsstyresmakta (ELA-lova ((Lovvedtak 42 (2024–2025), jf. Innst. 181 L (2024–2025) og Prop. 8 LS (2024–2025))

Sak nr. 4 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om innkreving av statlige krav mv. (innkreavingsloven ((Lovvedtak 43 (2024–2025), jf. Innst. 177 L (2024–2025) og Prop. 37 L (2024–2025))

Sak nr. 5 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om endringer i eiendomsmeglingsloven (budgivning, egnethetskrav og sanksjoner mv. ((Lovvedtak 44 (2024–2025), jf. Innst. 178 L (2024–2025) og Prop. 41 L (2024–2025))

Sak nr. 6 [10:13:54]

Stortingets vedtak til lov om endringer i finansforetaksloven mv. (syntetisk STS-verdipapirisering mv. ((Lovvedtak 45 (2024–2025), jf. Innst. 187 L (2024–2025) og Prop. 46 LS (2024–2025))

Presidenten [10:14:03]: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 7 [10:14:10]

Utenriksministerens utenrikspolitiske redegjørelse

Utenriksminister Espen Barth Eide [10:14:33]: Norge står i den mest alvorlige sikkerhetspolitiske situasjonen siden annen verdenskrig. I dag er det 8. april. For nøyaktig 85 år siden var den tyske krysseren Blücher på vei nordover fra Tyskland. Krysseren skulle i morgentimene dagen etter møte sin skjebne ved Oscarsborg, takket være oberst Birger Eriksens snarrådige handlinger. Den dagen kom likevel krigen til Norge.

Den 8. april 1940 ble derfor den siste dagen i etterkrigstiden, altså den perioden vi i ettertid omdøpte til mellomkrigstiden. Det første tiåret i mellomkrigstiden, altså 1920-årene, var preget av sterk økonomisk vekst, industrialisering og utvikling. Kvinner fikk stemmerett i mange land. Sosiale, kulturelle og tekniske endringer utfordret det etablerte.

Samtidig var det en periode med raskt voksende ulikhet. Merkantilisme, børskrakk og toll- og handelskriger bidro til økonomisk depresjon og massearbeidsledighet på 1930-tallet. Det bidro i sin tur til at sterke nasjonalistiske og autoritære bevegelser vokste fram, bevegelser som gjennomgående hadde brodd mot «de andre», og som ensrettet ordskiftet, brant bøker og angrep redaktørstyrte medier. Mot slutten av 1930-tallet så vi mektige stater som underla seg naboland. Stormakter tok seg til rette. Vestlige demokratiers forsøk på ettergivenskap feilet. I september 1939 startet annen verdenskrig, og i Norge fikk vi altså vår 9. april.

Lærdommene fra 1930-tallet og hvordan de utløste annen verdenskrig var den viktigste bakgrunnen for den verdensordenen som ble bygd, sten for sten, etter at freden kom i 1945. Etter den totale sivilisasjonskollapsen som den andre verdenskrigen og Holocaust representerte, ble man enige om å finne mekanismer som skulle forhindre en ny global katastrofe.

Fra ruinene vokste en ny internasjonal orden fram. Vi fikk FN-pakten og den moderne folkeretten. Vi fikk Genèvekonvensjonene og menneskerettighetserklæringen. Vi fikk Europarådet, for å sikre rettsstaten og hindre vilkårlige overgrep. Vi fikk Marshallhjelpen, OECD og Det europeiske kull- og stålfellesskap, forløperen til EU. Vi fikk NATO, solid forankret i FN-paktens rett til selvforsvar. Vi fikk GATT, forløperen til Verdens handelsorganisasjon, som skulle bygge ned tollbarrierer og sikre en åpen, regelstyrt handel.

I de fleste av disse initiativene spilte USA en helt sentral rolle – uten Roosevelt, intet FN, uten Truman, intet NATO. USA var villig til å ta på seg rollen som såkalt hegemon, en slags ordnende kraft for både den globale og den vestlige etterkrigsordenen. Amerikansk makt, basert på økonomi, militær evne, diplomati, kultur, nye

ideer og bistand, skapte et Pax Americana, den amerikanske freden. Dette tjente store deler av verden godt, ikke minst oss i Vest-Europa. På grunn av USAs sikkerhetsgaranti kunne vi bruke mindre penger på forsvar og desto mer på å utvikle våre velferdssamfunn.

I 80 år har de normene og institusjonene som ble skapt etter 1945, utgjort bærebjelkene i den internasjonale ordenen. Tross utfordringer og tilbakeslag underveis har denne bidratt til at man unngår en ny global krig. I hele denne perioden har to grunnpillarer har vært bærende i norsk utenriks- og sikkerhetspolitikk. Den ene er FN og folkeretten som fundament for en regelstyrt verdensorden. Det har vært et sterkt norsk ønske å bidra til en bedre organisert verden. Den andre er den realistiske erkennelsen av at vi samtidig trengte og trenger et sterkt nasjonalt og kollektivt forsvar innen rammen av den transatlantiske alliansen, med USA som vår viktigste sikkerhetsgarantist.

Grunnpilarene i vår sikkerhets- og utenrikspolitikk består, men de blir utfordret. I dag føler mange på en dyp uro. Mange spør seg om freden igjen kan være truet. Det er forståelig, fordi vi står i en daglig storm av enkelt hendelser, men også fordi det stilles spørsmål ved de grunnleggende sikkerhetspolitiske fortøyingene. Vil de holde om det skulle blåse ytterligere opp? Historien gjentar seg ikke, men den rimer ofte, som det heter.

Å ha ansvar for utenriksstyret mens så mye er i bevegelse, krever ekstra mye av oss. Det er et ansvar jeg og regjeringen tar på største alvor. To ting blir viktige i slike tider. For det første må vi snakke ærlig og tydelig om det som nå skjer. Dette er ikke tiden for å underkommunisere alvoret i situasjonen. For det andre er det viktig at vi peker retning og følger kursen vi styrer etter. Vi må slå fast hvor vi står, hvor vi vil og hvordan vi best kan samarbeide med dem vi deler viktige interesser og verdier med. I urolige tider står vi sterkere når vi står sammen.

Russlands brutale krig mot Ukraina er definerende for europeisk sikkerhet og har endret europeisk sikkerhetstenkning. Krigen har skapt den største trusselen mot Europa og Norge på mange tiår. Krigen har nå vart i elleve år. Den startet med okkupasjonen av Krim og deler av Øst-Ukraina i 2014. Den påfølgende fullskalainvasjonen i 2022 utgjør et eklatant brudd på den mest grunnleggende regelen i folkeretten: respekten for andre lands suverenitet.

Norge har valgt side i denne krigen. Ukraina har folkeretten på sin side. De kjemper derfor også for Europa, for Norge og for de verdier og den verdensordenen vi ønsker å bevare, og de kjemper mot et autoritært og aggressivt regime som truer stabiliteten i hele Europa.

Vi vet ikke hva utfallet av krigen vil bli. Uansett vil det ha stor betydning for det ukrainske folk, for Europa og for Norge.

Et Russland som lykkes i Ukraina, vil bli et farligere og mer risikovillig Russland. Vi kan heller ikke utelukke et framtidig russisk angrep på alliert territorium, som slått fast i NATOs strategiske konsept. En russisk seier vil altså kunne ha uante konsekvenser for europeisk politikk og endre forutsetningene for Norges og Europas sikkerhet.

Jeg kom for få dager siden tilbake fra Ukraina. Arbeids- og inkluderingsminister Tonje Brenna og jeg var i Kyiv og i Kharkiv. Kharkiv er Ukrainas nest største by og ligger få kilometer fra fronten. Krigen var rundt oss på alle kanter. Det ble en sterk påminnelse om krigens gru og om hverdagen til millioner av ukrainere, men også et vitnesbyrd om en motstandsdyktighet og en stamina jeg bøyer meg i støvet for.

Vi skal stå ved Ukraina hele veien, og vi skal være der når landet skal bygges opp igjen. Det er avgjørende viktig at vi fortsetter å støtte Ukraina, og at Vesten står samlet i denne støtten. Europa kan rett og slett ikke tillate at Putin vinner denne krigen.

At det er så bred enighet her i Stortinget om Norges ståsted i krigen, er en stor styrke for vårt land. Den tverrpolitiske oppslutningen om Nansen-programmet blir lagt merke til langt utenfor Ukraina. Så langt utgjør norsk støtte om lag 216 mrd. kr for perioden fra fullskalainvasjonen startet og fram til og med 2030. Det var viktig og riktig å utvide støtten så tidlig i 2025.

Den uforutsigbare situasjonen som har utspilt seg de siste ukene, viser betydningen av et styrket Nansen-program. Det vil kunne bidra til å gi Ukraina et best mulig utgangspunkt, også i eventuelle fredsforhandlinger.

Norsk støtte er basert på Ukrainas behov. La det ikke være noen tvil om at Nansen-programmet har styrket Ukraina, både militært og sivilt. Nye tiltak for militær støtte vurderes fortløpende. Samtidig bidrar vår sivile støtte til å holde samfunnshjulene i gang i Ukraina. Vår støtte går til å reparere ødelagte veier og hus og til å sørge for at folk får strøm. Vi gir støtte til innkjøp av gass, levering av nødstrømgeneratorer og tiltak for økt atom-sikkerhet. Norge bidrar også med store beløp for å bygge opp igjen ødelagt energiinfrastruktur og bistå Ukraina med å omstille seg til et mer moderne og robust kraftsystem. I tillegg kommer tusenvis av små og store donasjoner fra norske enkeltaktører. Norges store humanitære støtte gjør at millioner av ukrainere i nød får beskyttelse, kontantoverføringer og livsviktig bistand i form av husly, mat, vann og sanitær, helsehjelp og skolegang. Vår støtte til minerydding bidrar til en tryggere hverdag og mulighet til å gjenoppta landbruksaktivitet i deler av Ukraina.

Dette gjør vi for det første for at Russland ikke skal vinne sin ulovlige angrepskrig, og for det andre for at Ukraina skal være best mulig rustet for freden den dagen

krigen faktisk tar slutt. For også denne krigen vil ta slutt, det gjør jo kriger. Også denne krigen vil få en etterkrigstid. Av erfaring vet vi at det er helt avgjørende hvordan kriger tar slutt. Et Ukraina som fortsatt vil være i spill selv om kamphandlingene er avsluttet, er en oppskrift på fortsatt uro.

President Trump har tydelig signalisert at han vil ha en rask slutt på denne krigen. Det ønsker vi velkommen. Vi også ønsker fred, og ukrainerne mest av alt, men fred på hvilke vilkår? Vi må bidra til at det blir en rettferdig og varig fred. En varig fred er viktig ikke bare for Ukraina selv. Vi må også unngå at vi ender opp i et nytt Jalta. Det er nå 80 år siden Churchill, Roosevelt og Stalin møttes på nettopp Krym-halvøya for å bli enige om å fordele oppgavene i den avsluttende fasen av verdenskrigen. Effekten skulle vise seg langt mer varig: at Europa ble delt i to. Det er avgjørende at noe tilsvarende ikke gjentar seg, og at det ikke forhandles over hodet på dem det angår mest.

Norges posisjon er derfor veldig tydelig: Både Ukraina og Europa må med i forhandlingene, ikke bare gjennom å delta, men også ved å være med på å legge premissene for samtalen. Ukraina må fortsatt styrkes på slagmarken, slik at de kan forhandle fra en best mulig posisjon. Ukrainas suverenitet og uavhengighet må sikres. Eventuelle framtidige medlemskap i allianser og organisasjoner må være Ukrainas eget valg. Fredsforhandlingene må ikke skje på en måte som gir president Putin anledning til å diktere premissene. Målet må være en varig og bærekraftig fred og ikke bare en pause i kamphandlingene. Her trekker Norge på våre erfaringer med konfliktløsning for å bidra til Ukrainas forberedelser til eventuelle forhandlinger.

Dersom – og jeg understreker dersom – de pågående forhandlingsforsøkene skulle lykkes, vil ikke en slutt på krigen gjøre vår støtte til Ukraina overflødig. Ukraina skal gjenoppbygges. Ukraina skal sikres. Flyktninger skal returnere. Infrastruktur skal opp og stå igjen. Vi har altså et massivt arbeid foran oss den dagen freden kommer. Også den dagen skal vi stå sammen med Ukraina.

Ukraina er Europas nest største land, en betydelig industrinasjon og en stor matvareeksportør. De har Europas nest største hær, nå med solid erfaring fra slagmarken og en stadig mer avansert våpenindustri. Å støtte Ukraina nå er derfor ikke bare et uttrykk for solidaritet; det er i vår egen sikkerhetspolitiske interesse at landet vil stå støtt på vestlig side etter krigen.

Et tenkt russiskstyrt, udemokratisk og tungt bevæpnet styre i Kyiv vil være en kime til ustabilitet og konflikt i Europa. Vi må legge til grunn at Russland vil forbli en autoritær og revansjistisk stat også etter at krigen mot Ukraina er over. Russiske hybride angrep og innblanding i andre lands indre anliggender vil ikke ta slutt selv om kanonene stilner i Donbas.

På den andre siden av Atlanterhavet har Norges viktigste allierte fått ny president. På en rekke områder er retorikken urovekkende. Allerede etter elleve uker har vi sett en kraftig omveltning i politikken. I motsetning til forrige gang Donald Trump var president, har MAGA-bevegelsen vokst seg til å bli den helt dominerende kraften på republikansk side. I dag kontrollerer de alle de viktigste kommandohøydene i amerikansk politikk. Bevegelsen er i full gang med å gjennomføre dype endringer i det USA vi kjenner.

Trump-administrasjonens linje på felt som regulering av ny teknologi, sosiale medier og andre forhold knyttet til informasjonssamfunnet er eksempler på dette. Det er også tema som kjønn, mangfold, akademisk frihet, inkludering og demokrati. Dette skaper en avstand mellom Europa og Amerika som vi gjerne skulle vært foruten. Vi er også vitne til store omlegginger i USAs globale politikk. Det gjelder bl.a. handel, klima, global helse, bistand og demokratifremme. Alt dette har potensielt store konsekvenser for verdenssamfunnet. Overordnet synes USA å bevege seg bort fra rollen som stabiliserende ankerfeste for den liberale verdensorden.

I år markerer vi at det er 200 år siden den første organiserte utvandringen fra Norge til USA. Det skal feires bredt gjennom året, inkludert med kronprinsens besøk til New York og Midtvesten i oktober. Feiringen av dette blir en god anledning til å minne om de langsiktige båndene mellom våre to land, som ikke kun er avhengig av forholdet til den til enhver tid sittende administrasjon.

Som nære allierte er det viktig at norske og europeiske perspektiver tas med i vurderingene som nå gjøres i Washington, i handelspolitikken, i sikkerhetspolitikken og i andre spørsmål som direkte treffer våre felles kjerneinteresser. For å oppnå det må vi engasjere USA på føderalt nivå og på delstatsnivå. Vi må demonstrere Norges og NATOs verdi for USA, samtidig som vi står opp for grunnleggende prinsipper.

Det er fortsatt i Norges interesse å ha et godt samarbeid med USA. Det er fordi USA er viktig for Norges sikkerhet. USA er som oss en arktisk kyststat og en viktig partner for deler av norsk næringsliv og ikke minst for norske kunnskaps- og forskningsinstitusjoner, men det er først og fremst i sikkerhetspolitikken vi har gjensidige, tverrpolitiske og langsiktige interesser.

Rett før helgen deltok jeg på utenriksministermøtet i NATO. Der slo USAs utenriksminister, Marco Rubio, fast både at USA er og skal forbli medlem av NATO, og at det ikke skal herske noen tvil om at USA stiller seg bak paktens artikkel 5. Det var en tydeliggjøring mange allierte satte pris på.

Samtidig har USA over tid varslet økte krav til Europa når det gjelder byrdefordeling i NATO. President Trump, som så mange presidenter før ham, ønsker at

Europa skal ta en større del av ansvaret for Europas sikkerhet. Det er vi enig i, og det bidrar vi til. USAs største strategiske rival ligger ikke i Europa, men i Asia. Slik har det vært i mange år. Med den nåværende Trump-administrasjonen har disse kravene til Europa blitt mer eksplisitte.

Der vi tidligere snakket om byrdefordeling, går diskusjonene i NATO nå også om byrdeforskyvning. En byrdeforskyvning er en situasjon der USA forblir en sentral partner for Europa innen strategisk avskrekking, men med redusert konvensjonelt fotavtrykk på vårt eget kontinent – altså at atomparaplyen består, men med færre soldater på bakken.

Det innebærer i så fall helt konkret at vi gjennom forsvarsinvesteringer må dekke kapabiliteter amerikanerne tidligere har dekket, og gjør mer selvstendige europeiske operasjoner mulig. Dette må Europa levere på, og det skal Norge bidra til. Vi må med andre ord investere mye mer i vår egen sikkerhet, og vi må samarbeide enda tettere med våre nærmeste allierte i Europa. Derfor satser regjeringen tungt på Forsvaret, med en langtidsplan som vil øke våre forsvarsutgifter til 3 pst. av BNP.

Nordområdene er vårt viktigste strategiske satsingsområde. Regjeringen legger stor vekt på å fortsette arbeidet med å fornye nordområdepolitikken i møte med en ny tid. Derfor vil vi før sommeren legge fram en ny nordområdestrategi. Vi legger vekt på å sikre livskraftige og motstandsdyktige samfunn nord i landet vårt. Den store forsvarssatsingen i nord skal bygge opp om totalberedskap, bosetting og næringsutvikling – uten folk i nord, ingen sikkerhet, uten sikkerhet, ingen folk.

Vi skal fortsette å støtte opp om Arktisk råd som den viktigste multilaterale plattformen for samarbeid i Arktis. Norges lederskap er straks over, men rådet består med alle åtte medlemsland, urfolksrepresentanter og observatører. Det må vi hegne om.

Arktis får nå også økende sikkerhetspolitisk oppmerksomhet. Dette ønsker vi fra norsk side velkommen. Vi har faktisk i flere tiår forsøkt å få Arktis høyere opp på dagsordenen i NATO. Nå skjer det. Under NATOs utenriksministermøte i forrige uke var Arktis blant temaene som ble diskutert. Det er bred enighet om at det er viktig å forstå den nye sikkerhetspolitiske virkeligheten i nord og å møte denne gjennom forsterket alliert samarbeid.

Bakteppet for denne oppmerksomheten er ikke like positiv. Stadige utspill fra Trump-administrasjonen om behovet for å kontrollere Grønland er ikke noe vi er vant til fra en venn og alliert. Kongeriket Danmarks suverenitet må respekteres, og eventuelle endringer i det danske riksfellesskapet er en sak mellom København og Nuuk – og dem alene. Fra norsk side stiller vi oss solidarisk med Kongeriket Danmark i denne krevende situasjonen.

Der USA i etterkrigsårene var et fyrtårn for en åpen verdenshandel, ser president Trump nå frihandel som en trussel mot amerikansk økonomi. Land med en positiv handelsbalanse overfor USA ses på som land som utnytter Amerika. USAs naboer, Canada og Mexico, fikk merke dette først. Vi ser en skarp dreining i retning proteksjonisme og tollmurer.

Onsdag var den såkalte frigjøringsdagen, der alle verdens land ble ilagt høye tollbarrierer av president Trump. Som forutsett falt både børsene, dollaren, oljeprisen og tilliten til amerikansk økonomi. Vi står midt i det største tilbakeslaget for verdenshandelen siden annen verdenskrig. Toll av et slikt omfang som vi ser nå, vil svekke verdensøkonomien og sette svært mange arbeidsplasser i fare. Alle taper på en handelskrig. Vi er tjent med en åpen, regelstyrt verdenshandel.

Europeisk samarbeid var viktig før. Det er enda viktigere nå. Vår økonomi er først og fremst europeisk. I en verden hvor sikkerhet, økonomi og teknologi veves tettere sammen, må økonomisk sikkerhet prioriteres høyere. Måten EU møter handelskrigen på, vil ha stor betydning for norsk økonomi. Reduseres den økonomiske aktiviteten i euroområdet, vil det også svekke aktiviteten i norske bedrifter som eksporterer til Europa. EØS-avtalen er rett og slett vår livline til EU i denne situasjonen. Det er svært viktig at integriteten i det indre markedet opprettholdes.

Tolløkninger og andre former for handelsbarrierer skaper uro og usikkerhet også i Norge. Bedrifter og arbeidsplasser kan bli rammet. Hver femte arbeidsplass her i landet er knyttet til eksportnæringene. På kort sikt kan en handelskrig mellom de store økonomiene gi prisvekst og press i retning av høyere renter globalt. På lengre sikt kan konsekvensen bli fragmentering av verdensøkonomien og lavere global vekst.

Godt over 80 pst. av Norges eksport går til EU og til Storbritannia. Vi er svært tett integrert i europeisk økonomi. Det vi er mest urolige for, er derfor en handelskonflikt mellom USA og EU der også norske bedrifter påvirkes. Det er særlig viktig å unngå at Norge rammes av mulige beskyttelsestiltak fra EU som en konsekvens av amerikansk toll. Vårt syn er at eventuelle handelsbarrierer mellom EU og Norge vil være i strid med EØS-avtalen.

Regjeringen har tett dialog med EU og med europeiske hovedsteder om dette for å minne om EØS-avtalens intensjon og regelverk. Vi møter stor grad av velvilje og forståelse fra EU-kommisjonen og fra EUs medlemsland. Ingen i EU har interesse av å holde Norge på utsiden, men som EØS-land står vi utenfor EUs felles handelspolitikk, og vi kan ikke ta for gitt at vi ikke vil treffes av EUs eventuelle beskyttelsestiltak.

Vi må erkjenne at EØS-avtalen ikke står øverst på dagsordenen når EU-landene møtes for å svare på ame-

rikanske tiltak. Derfor må vi hele tiden minne EU-landene om hva EØS-avtalen innebærer. Statsministeren var så sent som i går i Brussel i spiss for en bredt sammensatt delegasjon for igjen å understreke dette poenget. Vi har også nær kontakt med norsk næringsliv for å dele erfaringer, få innspill og samkjøre innsatsen.

Det er avgjørende for Norge at EU lykkes. EU spiller i dag en sentral rolle i alle dimensjoner av europeisk samarbeid. Det er svært lenge siden EU dreide seg om bare økonomi og handel. I dag handler EU også om helse, sikkerhet, beredskap, migrasjon, klima, romfart og teknologi. Det handler også om grunnleggende verdier som rettsstat og demokrati, og om å styrke det indre markedets konkurransekraft i en langt tøffere verden.

Nasjonal sikkerhet handler ikke bare om militære kapasiteter, kuler og krutt. Det handler også om sivile beredskapssystemer, anskaffelser, logistikk, tilgang på kritiske data og samfunnssikkerhet i bredt. Mye av dette er områder som direkte påvirker det trusselbildet Norge og Europa i dag står overfor, og det er igjen områder hvor vi er avhengig av et tett samarbeid.

Det europeiske samarbeidet har hele tiden vært viktig for Norge, selv om vi har valgt en annen tilknytningsform enn de aller fleste nærstående land. EØS-avtalen og de over 100 tilleggsavtalene med EU har gjort Norge til EUs nærmeste ikke-medlem.

Da Norge sa ja til EØS og nei til fullt medlemskap i 1994, skjedde det i en verden som var i ferd med å åpne seg opp for globalisering og frihandel. Verdens handelsorganisasjon i sin nåværende form ble etablert året etter. Troen på en regelstyrt verdenshandel fikk i disse årene nesten universell oppslutning. For oss var det den gang mye viktigere å bli med i det indre markedet enn å bli med i EUs felles handelspolitikk og tollunion. Den gang var toll på vei ned som virkemiddel både i Europa og globalt.

Virkeligheten i dag er svært annerledes. Globaliseringen har gått i revers. Handelspolitiske virkemidler blir tatt i bruk som politisk pressmiddel, også mellom nærstående land. Verdens handelsorganisasjon er under alvorlig press. Regionalisering, «de-risking» og «friendshoring» er blitt en del av det handelspolitiske vokabularet.

Det multilaterale regelbaserte handelssystemet i WTO har tjent Norge godt og er grunnplanken i både norsk og europeisk handelspolitikk. Nå blir disse spillereglene utfordret. Vi skal stå sammen med de landene som deler våre interesser og verdier, i forsvaret for en regelbasert verdenshandel.

Norges sikkerhets- og forsvarssamarbeid med EU har vært i sterk utvikling siden Russlands brutale fullskalainvasjon av Ukraina. Samarbeidet er nå svært tett. I mai i fjor inngikk EU og Norge et strategisk partnerskap

om sikkerhet og forsvar. Vi styrker samarbeidet om kri-
sehåndtering, forsvarsindustri, romsamarbeid, kritisk
infrastruktur og hybride trusler. Utover dette samarbei-
det med EU styrker vi også vårt bilaterale sikkerhets- og
forsvarssamarbeid med sentrale land i Europa, som
Storbritannia, Frankrike, Tyskland, Polen og Nederland.

De nordiske landene er våre aller nærmeste, og det
sikkerhetspolitiske samarbeidet blir stadig tettere. Vi
kan nesten ikke overvurdere betydningen for Norge av
at hele Norden nå er samlet i NATO. Finland og Sveriges
inntreden i alliansen har endret det strategiske perspek-
tivet på nordområdene, styrket NATOs forsvarsevne og
bidrar til økt oppmerksomhet om vår region og de
nordlige havområdene.

Vi legger også stor vekt på kontakten i den nordisk-
baltiske kretsen, den såkalte NB8-gruppen. Der samar-
beider vi bl.a. nært om støtten til Ukraina, om maritim
sikkerhet og om hybride trusler. Det nordisk-baltiske
samarbeidet gir oss en felles situasjonsforståelse og
kobler hele området mellom Barentshavet og Østersjø-
en tettere sammen. Det fremmer også regionens inter-
esser overfor andre aktører.

Etter München-konferansen i februar har det vært
en lang serie europeiske møter og initiativer for et kraf-
tig forsterket europeisk samarbeid innen forsvars-, sik-
kerhets- og utenrikspolitikk. EU-landene pluss Storbri-
tannia, Tyrkia, Norge, Island og Canada har møttes en
rekke ganger for å se på hvordan de kan bidra mer effek-
tivt til Ukraina, både mens krigen fortsatt pågår, og der-
som det kommer en våpenhvile eller en fredsavtale som
må sikres. Denne viljen til å styrke europeisk samarbeid
er gledelig, men også helt nødvendig. Som nevnt er dette
også i tråd med signaler vi mottar fra USA.

Europakommisjonen la forrige måned fram et
«White Paper» om framtiden til Europas forsvar – Read-
iness 2030. Det inneholder konkrete forslag om oppgra-
derte forsvarstiltak og samarbeid for å styrke Europa og
europeisk forsvarsindustri fram mot 2030.

Norges muligheter til å delta i EUs forsvarsindustri-
elle samarbeid bunner i EØS-avtalen og vårt strategiske
partnerskap om forsvar og sikkerhet. Også Storbritan-
nia styrker nå sitt samarbeid med EU og sentrale EU-
land. De vil også spille en sentral rolle i Europas framti-
dige sikkerhetsarkitektur.

Det er i Europa vi finner vårt nærmeste verdifelles-
skap. Menneskerettigheter, demokrati og rettsstat – det-
te er prinsipper som lå til grunn for etableringen av Eu-
roparådet, og som ligger til grunn for samarbeidet i EU.

I forrige uke presenterte regjeringen en stortings-
melding om hvordan Norge skal jobbe for å styrke og
bevare demokratiet, menneskerettighetene og rettssta-
ten i Europa, med særlig vekt på samarbeidet i Europa-
rådet. Når det rokkes ved våre verdier, må vi forsterke

vår innsats. Nå er det særlig viktig å slå fast de prinsipper
og de verdier det norske samfunnet er bygd på, som
åpenhet, inkludering, mangfold og toleranse.

FN forblir en grunnpilar i utenrikspolitikken og en
hovedarena for vårt brede internasjonale engasjement,
men FN opplever nå sin største krise på 80 år. Det multi-
laterale systemet har lenge vært utsatt for store påkjen-
ninger. Russlands angrepskrig mot Ukraina og konflikt-
ene i Midtøsten bidrar til å svekke tilliten til FNs evne til
å opprettholde fred og sikkerhet. Det voksende gapet
mellom utviklings- og klimamål på den ene siden og fall-
ende global finansiering på den andre skaper gnisninger
mellom rike land, framvoksende økonomier og utvik-
lingsland.

Også i det globale nedrustnings- og ikke-spred-
ningsarbeidet er det konflikt og tillitskrise. I en spent
geopolitisk situasjon havner nedrustningsarbeidet i
skyggen. Nå er det viktigere enn noen gang å hegne om
de nedrustningsavtalene vi fortsatt har, og å hindre
spredning av atomvåpen. Ikke-spredningsavtalen er og
forblir den viktigste av disse avtalene.

FN-systemet står foran store omlegginger. FNs evne
til å levere på bakken vil bli redusert, men Norge vil gjø-
re det vi kan for å bidra til at reduksjonene samtidig vil
føre til en mer effektiv organisasjon.

Forhandlinger om å etablere en rammekonvensjon
i FN for internasjonalt skattesamarbeid er i gang. Norge
engasjerer seg aktivt og konstruktivt.

I FN er det også bred oppslutning om Finansiering
for utvikling-prosessen, hvor målet er å snu en negativ
trend i finansieringen av bærekraftsmålene.

FN tar tak i nye utfordringer. I Global Digital
Compact søker verdenssamfunnet løsninger på hvor-
dan vi skal håndtere utfordringene med digital utvik-
ling, internett og kunstig intelligens.

I hele dette krevende landskapet skal Norge fortset-
te å være en prinsippfast, fleksibel og forutsigbar bi-
dragsyter. Vi skal bidra der det er mest effektivt.

Også klimaarbeidet påvirkes av det som nå skjer.
Den relative framgangen i det globale klimaarbeidet de
siste årene utfordres nå av andre agendaer og geopolitis-
ke spenninger.

EUs rolle er avgjørende også her. Ingen har på sam-
me måte som EU koblet FNs overordnede målsettinger
til konkret lovgivning og politikk. Norges klimapolitikk
er tett knyttet til dette. EU står fast på sine klimamål,
samtidig som klimaambisjonene nå kobles tettere sam-
men med konkurransekraft og sikkerhet.

Grønn omstilling er på ingen måte avlyst. En aktiv
politikk for avkarbonisering vil være en sterk driver for
vekst når politikken er godt integrert med industri- og
konkurransetilnærminger og sikkerhetspolitiske til-
nærminger. Det er en mulighet for en industriomstilling

som uansett må komme. Dette er konteksten også norske myndigheter og næringsaktører jobber innenfor.

Norge er Europas viktigste energiekseportør. Norge skal fortsette å være en langsiktig, pålitelig og troverdig energitilbyder til Europa og den primære leverandøren av gass til EU og Storbritannia. Samtidig samarbeider vi nært med begge om å akselerere avkarboniseringen av energisystemene våre.

Sju av verdens åtte milliarder mennesker bor ikke i Vesten. Det er i vår interesse å bygge brede nettverk og allianser langt utover vår egen kulturkrets. Norge har nå gjestelandsstatus i G20 for andre år på rad. At vi er gjesteland under både brasiliansk og sørafrikansk presidentskap, vitner om Norges anseelse som en prinsipiell og troverdig partner i det vi kaller det globale sør. Også i G20 fremmer vi vårt budskap om at en regelstyrt verden er en fordel for alle.

Vi utvider partnerskapene med land i Afrika. Regjeringens strategi for norsk engasjement med afrikanske land ble lansert i august i fjor. Utfordringene på globale samarbeidsarenaer betyr at regionale organisasjoner blir viktigere. Norge har et godt forhold til Den afrikanske union og et sterkt bilateralt forhold til de fleste afrikanske land. Erfaringer fra bl.a. G20 og FN har vist at et godt forhold til Afrika og afrikanske land er i vår egeninteresse, både økonomisk og sikkerhetspolitisk.

På samme måte har vi videreutviklet vårt forhold til den sørøstasiatiske samarbeidsorganisasjonen ASEAN, som blir en stadig viktigere møteplass på verdens mest folkerike kontinent.

Kina er en supermakt som tar stadig større plass. Kinas innflytelse i internasjonale organisasjoner øker. Landet viser et større engasjement i nær sagt alle globale forhold. Når USA nå trekker seg tilbake fra mye globalt samarbeid, må vi forvente at stormakter som Kina fyller noe av det rommet USA etterlater seg. Hvilke rom de ønsker å fylle, og hvordan, gjenstår å se.

For Norge er Kina både en samarbeidspartner, en konkurrent og en strategisk rival. Ingen av våre store globale utfordringer kan løses uten Kina. Samtidig er vi er uenige om mye, som deres forhold til menneskerettigheter og individuelle friheter. Det er vi tydelige på når vi møtes. Kina fører en politikk som på flere felt utfordrer verdier som er sentrale for norsk sikkerhet, vekst og velstand.

Vi er også tydelige på hva vi mener om Kinas støtte til Russlands ulovlige krigføring i Ukraina. Det skader Kinas troverdighet og står i kontrast til deres framstilling av seg selv som en beskytter av fred, sikkerhet og multilateralisme.

Kina er verdens nest største økonomi. Landet har verdens største handelsoverskudd, fire ganger høyere enn nummer to på listen. Kinesiske produkter domine-

rer stadig flere næringer. Kina spiller en avgjørende rolle i det grønne skiftet. De er ledende innen grønn energi og dominerer nå verdikjedene for grønne teknologier. En felleserklæring for å styrke samarbeidet på dette feltet ble undertegnet av våre to lands statsministre i september i fjor.

Kinas rolle som klimaaktør ventes å bli enda viktigere nå som USA har trukket seg fra Parisavtalen. De viser et tydeligere lederskap på fornybarfeltet, de finansierer klimainitiativer i utviklingsland, og de er verdens største karbonmarked.

Norge fører en interessebasert Kina-politikk langs en nordisk-europeisk linje. Vi skal utvise forsiktighet i samarbeidet med Kina og kinesiske aktører der det berører vesentlige forhold knyttet til nasjonal sikkerhet. Norge skal arbeide helhetlig og systematisk for å identifisere og redusere risikoen overfor Kina til et akseptabelt nivå.

Forsvaret for folkeretten er kjernen i Arbeiderparti-regjeringens utenrikspolitikk. Folkeretten ligger til grunn for alt internasjonalt samarbeid. For alle verdens stater betyr det noe at vi har en verdensorden basert på regler, ikke på bruk av makt alene, og at det ikke er den sterkeste rett som gjelder. Dette er ikke bare viktig for mindre land, også mektige staters interesser vil lide dersom respekten for folkeretten bryter sammen. NATO-pakten er f.eks. solid fundert i FN-paktens prinsipper.

For Norge finnes det ikke noe alternativ til en internasjonal orden basert på folkerett. Derfor har vi vært veldig tydelige på hvilke regler som gjelder, og behovet for å overholde dem, også når krig raser. Å invadere og okkupere andre land er ulovlig. Bevisst å bombe sivile er ulovlig, enten det foregår i Ukraina, i Palestina eller i Sudan. Å operere med ett sett regler for våre venner og et annet sett regler for andre undergraver folkeretten. Det er ikke i Norges interesse. Derfor er vi konsistente på dette og sier også fra hvis våre venner bryter folkeretten.

Norge er også tydelig på at de som begår internasjonale forbrytelser, må holdes ansvarlig. Ansvarliggjøring er viktig for å forebygge framtidige forbrytelser, bidra til rettferdighet for ofre og opprettholde respekten for folkeretten. Derfor er vi så sterke i vår støtte til de internasjonale domstolene.

For å verne om våre tyngste sikkerhets- og utenrikspolitiske kjerneinteresser gjør regjeringen tydelige prioriteringer i utenrikstjenesten. Vi styrker den sikkerhetspolitiske og den europapolitiske kompetansen. I tillegg øker vi bemanningen ved enkelte sentrale utenriksstasjoner og styrker sikringen av særlig utsatte slike.

Vi står nå i en svært alvorlig situasjon, og jeg har i dag satt søkelys på noen av utfordringene. Det betyr ikke at alt det andre ikke er viktig. I Sudan er vi vitne til verdens kanskje største humanitære krise, hvor konflikten

er mer fastlåst enn på lenge. Det er en reell fare for en de facto deling av landet. Andre konflikter og humanitære kriser blir i disse dager ofte glemt i nyhetsbildet, men Norge er tungt involvert, som i Sør-Sudan, i Den demokratiske republikken Kongo eller i Sahel. Vårt omfattende arbeid innen fred og forsoning vil presenteres i en egen stortingsmelding i juni. Vårt sterke bilaterale forhold til land som Brasil, India, Sør-Afrika og andre framvoksende makter er også høyt prioritert.

La meg avslutningsvis likevel si noen ord om situasjonen i Midtøsten, en region mange nordmenn har et nært forhold til. Det siste halvannet året har vi vært vitne til intens krigføring mellom Hamas og Israel i Gaza, mellom Hizbollah og Israel i Libanon og en åpen militær konfrontasjon mellom Iran og Israel.

I Syria har Assad-regimet falt, og det er kommet nye makthavere i Damaskus, som jeg besøkte i januar. Til tross for uro og alvorlige voldshendelser i det vestlige Syria er de signalene vi mottar fra overgangsregjeringen, i all hovedsak positive, men det er ennå for tidlig å si om den nye ledelsen vil lykkes i å samle landet. Det vi med sikkerhet kan si, er at svekket iransk og russisk innflytelse i Syria og i Midtøsten for øvrig påvirker hele maktdynamikken i regionen.

Gaza ligger i ruiner. Våpenhvilen ga håp. Nå er krigen gjenopptatt, og det er igjen et mareritt for palestinerne, for gislene og for deres familier. Vi trenger en ny våpenhvile, men først og fremst en varig politisk løsning. Gaza er en del av Palestina, og det palestinske folket har rett til selvbestemmelse i sitt eget land. Den 28. mai i fjor anerkjente Norge Palestina som selvstendig stat. Det er nå 149 land som har anerkjent Palestina. Det er mer enn tre fjerdedeler av FNs medlemmer. Vi er altså i godt selskap. Støtten blant verdens land til en tostatsløsning har aldri før vært tydeligere, for kun en tostatsløsning kan sikre varig fred og sikkerhet både for palestinere og for israelere.

Det er fortsatt 8. april. Det er fortsatt etterkrigstid. Ingen fiendtlige kryssere er på vei opp Oslofjorden i dag. 85 år etter at krigen kom til Norge, har vi den store fordel at vi vet hvordan det gikk den gangen. Vi kan lære av vår nære historie. Vi vil at denne etterkrigstiden skal fortsette som en etterkrigstid, ikke bli omgjort til en mellomkrigstid i framtidens historiebøker.

Det vi står oppe i, er dypt alvorlig, signalene er urovekkende, men det er håp. Siden annen verdenskrig har Norge og Europa utviklet seg. I dag har vi et tett forent og integrert Europa som står opp for de verdier og prinsipper også Norge er bygd på. Vi har en sterk forsvarsallianse i NATO. Vi har et Europa som samlet møter trusselen, som rustet opp, som omstiller seg i høyt tempo, og som forbereder seg på å ta et større ansvar på et bredere felt.

Med alle sine feil og mangler er også FN og de globale institusjonene fortsatt der. Vi har tross alt 80 års erfaring med fordelene av å leve i en stadig mer regelstyrt verden.

I utenrikspolitikken skal regjeringen sørge for at Norge fortsatt er gjenkjennelig, prinsipielt og tydelig, at vi samarbeider med våre venner og står opp mot dem som truer oss. Samhold, ikke alenegang, er regjeringens marsjordre i disse tider.

Samtidig skal vi ta vare på det kanskje viktigste vi har her i landet: vår tillit til demokratiet, vår tillit til domstoler, medier og myndigheter og vår tillit til hverandre i en tid hvor det er stadig vanskeligere å vite hva som er sant, og hva som er løgn. Det er en dugnad vi alle, i og utenfor denne sal, må ta del i.

Vi vet at den utenrikspolitiske himmel langt ifra er skyfri. Derfor tar regjeringen nå gjennomtenkte og nødvendige grep for å være best mulig forberedt på det som måtte møte oss. Vi gjør det sammen med våre nærmeste venner. Jeg opplever at det er en tverrpolitisk vilje i denne sal til å gjøre det som trengs for å være med på dette løftet. Dette er vår tids viktigste dugnad, og det er i sannhet mye å ta tak i.

Presidenten [10:54:45]: Presidenten vil gjera framlegg om at den utanrikspolitiske utgreiinga til utanriksministeren vert ført opp til handsaming i eit seinare møte i Stortinget. – Presidenten ser det som vedteke.

Sak n.r. 8 [10:54:53]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mimir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA (Innst. 204 S (2024–2025), jf. Dokument 8:51 S (2024–2025))

Presidenten [10:55:10]: Etter ynske frå utanriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmar av regjeringa. Vidare vil det – innanfor den fordelte talletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmar av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte talletida, får òg ei talletid på inntil 3 minutt.

Nils-Ole Foshaug (A) [10:55:45] (ordfører for saken): Først vil jeg takke for arbeidet i komiteen i forbindelse med representantforslaget, Dokument 8:51 S for 2024–2025, som ber Stortinget si opp tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid, SDCA-avtalen.

Denne saken viser at det er et tydelig politisk skille mellom de partiene på Stortinget som erkjenner og støtter at forsvaret av Norge skjer langs tre hovedlinjer – den nasjonale forsvarsevnen, det kollektive forsvaret i NATO og bilaterale forsterkningsplaner med nære allierte – og de på Stortinget som ikke støtter disse hovedlinjene.

For Arbeiderpartiet er SDCA-avtalen viktig. Selv om vi nå gjennomfører en historisk satsing på det norske forsvaret de neste tolv årene, vil forsvaret av Norge aldri kunne skje utelukkende med egne styrker. Det er ikke et realistisk alternativ. Derfor er vi med i NATO, og derfor er det viktig at USA og andre allierte kan øve og forberede forsterkninger til Norge.

Som vi har debattert flere ganger i denne salen, er avtalen viktig for norsk sikkerhet og handler om å ivareta norske interesser. Avtalen er en videreføring av det langvarige sikkerhetspolitiske samarbeidet med USA, der det er lange tradisjoner for å finne gjensidige, gode løsninger. Jeg vil derfor understreke at USA fremdeles er vår viktigste allierte, og at det er i vår interesse å bevare et godt og nært forhold til USA, uavhengig av hvem som er sittende president. At samarbeidet med USA har blitt mer krevende den siste tiden, endrer ikke det, for USA og Norge har flere grunnleggende, sammenfallende sikkerhetsinteresser som SDCA-avtalen ivaretar.

Denne avtalen etablerer et justert rammeverk for amerikansk tilstedeværelse på norsk territorium og er en nødvendig forutsetning for at USA skal anvende midler på infrastrukturinvesteringer i Norge innenfor rammen av European Deterrence Initiative, EDI. Slik infrastruktur er viktig for at vi kan motta alliert støtte i krise og krig, og med finsk og svensk NATO-medlemskap er avtalen blitt enda viktigere for forsvaret av Norden.

Avtalen er med andre ord viktig i lys av Norges NATO-forpliktelser, både i et regionalt og i et transatlantisk perspektiv. Dette dreier seg om å sette USA og våre andre allierte i stand til en raskere og bedre militær forsterkning av Norge og Norden i tilfelle krise og krig. I dagens forverrede sikkerhetspolitiske situasjon med krig i Europa vil det være svært uklokt å si opp denne avtalen.

Ine Eriksen Søreide (H) [10:59:00] (komiteens leder): Like sikkert som vårtegnene ute, er det også at Rødt fremmer forslag knyttet til SDCA-avtalen. Det er sånn sett ikke overraskende at det kommer også denne gangen. Jeg skal ikke bidra til å forlenge debatten, men jeg tror det er viktig også denne gang å slå fast noen åpenbare ting.

SDCA-avtalen er en videreføring av avtaler vi har hatt med USA i flere tiår, og som har vært og er svært viktig for forsterkning av Norge i krise og krig. Nå som Sverige og Finland har blitt NATO-medlemmer, og Norden rent faktisk blir ett felles operasjonsområde, er det av-

gjørende viktig at både Norge, Sverige, Finland, Danmark og Island har tilsvarende avtaler med USA. Det vil gjøre et eventuelt kollektivt forsvar av Norge, både med forsterkning fra USA og med våre nordiske naboer og venner, betydelig mer realistisk og enklere.

Det fremmes stadig – også i dette forslaget – påstander om at dette forhindrer andre allierte fra å øve og trene ved disse basene. Dette er og forblir norske baser under norsk ledelse, norsk kommando, og våre andre allierte har akkurat like stor tilgang til å bruke og benytte disse basene – som er del av de såkalte omforente områdene – som de har gjort tidligere, og på akkurat samme måte under norsk ledelse som før. Det er også i norsk interesse at våre allierte øver og trener mer i Norge, ikke bare at vi øver og trener med våre allierte andre steder.

Nettopp norsk ledelse og norsk kommando og kontroll er et helt spesielt viktig poeng. Det gir seg også utslag i en annen del av denne avtalen, nemlig at dersom det gjøres infrastrukturinvesteringer fra USA på noen av disse norske basene, vil det tilfalle Norge og bli under norske eie. Det understreker nettopp poenget med at dette er norske baser. Selv om både Rødt og for så vidt også SV ønsker å sette andre navn på det, som baseavtalen eller si at dette er amerikanske baser, forandrer ikke det den kjensgjerningen som ligger i den signerte avtalen.

Det er åpenbart at vi er i en veldig krevende sikkerhetspolitisk situasjon. Vi er i en brytningstid på mange måter. Det er heller ingen tvil om at USA forblir en svært viktig nær alliert for Norge, og sammen med andre allierte må USA settes i stand til å kunne bidra til forsterket forsvar av Norge hvis situasjonen skulle kreve det.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:02:19]: Forsvarets viktigste oppgave er å forebygge og avskrekke mot press, trusler og angrep mot Norge. Dette skal vi, og må vi, gjøre i tett samarbeid med allierte.

I en allianse er det viktig at våre allierte kan trene, øve, forhåndslagre og på andre måter forberede forsterkninger til Norge. Rammene for utenlandsk militær tilstedeværelse i Norge er satt gjennom basepolitikken, atomvåpenpolitikken og anløpspolitikken. La meg være tydelig: Avtalen er inngått med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. Tilleggsavtalen legger ikke til rette for amerikanske militærbaser på norsk grunn, slik Rødt påstår.

Vi har fått en farligere og mer uforutsigbar nabo i øst. Derfor må vi samarbeide enda tettere med våre allierte, enten det er med USA, Storbritannia, Canada eller EU. Tilleggsavtalen mellom Norge og USA styrker og forplikter det kollektive forsvaret i NATO.

Rødts forslag bygger på en feilaktig forståelse av suverenitet og amerikansk tilstedeværelse. Dette er alvorlig. Slike påstander kan skape frykt og politisk spenning

både internt i Norge og i relasjoner med andre nasjoner. Avtalen er ment å sikre felles forsvarssamarbeid. Det er ikke en baseavtale, dette er en tilleggsavtale mellom Norge og USA om akkurat det det er, forsvarssamarbeid.

La ikke frustrasjonen og usikkerheten som har forsterket seg kraftig den siste tiden, gjøre at vi glemmer at vi har et solid grunnlag å bygge videre på. Selv med politisk avstand har vi et verdifelleskap som står sterkt. Norge og USA har vært nære allierte i mer enn 75 år. Vi har utviklet et tett og tillitsfullt samarbeid innen forsvar, forsvarsindustri og sikkerhetspolitikk, og også på mange andre områder. Til tross for betydelig tåkelegging fra president Trumps side, er samarbeidet i kontinuerlig utvikling og til gjensidig nytte.

De senere årene har Norge prioritert tettere bånd og samarbeid med flere nære allierte – Storbritannia, Frankrike, de baltiske og nordiske land og også USA, og andre land er på trappene. Gjennom samarbeid med NATO og andre allierte styrker vi vårt eget forsvar, deler ressurser og kunnskap, og bidrar til en sterkere felles forsvarevne. Dette gir Norge trygghet i en usikker verden, beskytter våre interesser og sikrer at vi står samlet mot felles trusler. Vårt samarbeid med allierte er ikke bare en styrke for Norge, men også en viktig del av det globale sikkerhetssamarbeidet. Hva som er Rødts alternativ, framstår som mer uklart enn noen gang. I dagens situasjon er det uansvarlig og meget alvorlig.

Morten Wold (FrP) [11:05:37]: Forsvaret av Norge har helt siden Norge gikk inn i NATO i 1949, vært basert på å kunne motta alliert støtte i krise og krig. Som en liten nasjon er viktigheten av vår NATO-tilknytning avgjørende for vårt forsvar og avskrekking mot angrep fra fiendtlige aktører. Norge har en selvstendig plikt til å ha et troverdig forsvar med troverdig forsvarevne. Vår alliansetilknytning fordrer at vi stiller opp for våre allierte, på samme måte som de stiller opp for oss om vi blir angrepet. Gjennom det kollektive forsvaret i NATO og bilaterale forsterkningsplaner med nære allierte har vi i dag god forsvars- og avskrekkingsevne.

USA er vår viktigste allierte. Vi har et godt samarbeid med USA, og det må vi fortsette å utvikle videre for å styrke vår felles sikkerhet. Slik Fremskrittspartiet og andre ser det, handler tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA av 16. april 2021, Supplementary Defence Cooperation Agreement, forkortet SDCA, om å ivareta norsk sikkerhet og norske interesser. Avtalen bidrar til å styrke Norges forsvarevne. Den styrker også vårt samarbeid med våre nærmeste allierte, inkludert våre nordiske naboland.

Fremskrittspartiet oppfatter ikke at SDCA innebærer permanent utplassering av utenlandske styrker på

norsk jord. Avtalen fastslår også at norsk base-, anløps- og atompolitikk ligger fast.

Fremskrittspartiet ønsker å endre norsk basepolitikk slik at allierte kan etablere faste baser i Norge. Dette mener vi vil styrke vår sikkerhet ytterligere. Dagens problemstilling i denne saken innebærer imidlertid ingen endring i norsk basepolitikk.

Ingrid Fiskaa (SV) [11:07:51]: Realitetene har altså ikke sokke inn. Fleirtalet i denne salen tviheld på ein sikkerhetspolitikk som går på autopilot. Ein tviheld på ideen om at USA er vår nærmaste allierte, sjølv om Trump trugar allierte med militær maktbruk og vil ha kontroll over Grønland, sjølv om USA ikkje nølte med å skru av etterretningsstøtta til Ukraina og lét våpensystema deira operera i blinde, og sjølv om USA no blir styrt av eit autoritært ytre høgje, som har meir til felles med Putins Russland enn med demokratiske land.

Trump's USA viser på alle moglege måtar at dei ikkje er til å stola på. Likevel vil altså stortingsfleirtalet framleis gje USA uhindra og eksklusiv tilgang til tolv område på norsk jord. Det var risikabelt før og er endå meir risikabelt no. Me har ingen garantiar for at ikkje desse områda blir brukte i strid med norsk politikk og norske interesser. Den antekne sikkerheitsgarantien frå USA har blitt til ein usikkerheitsgaranti. Me treng eit linjeskifte i norsk sikkerhetspolitikk som tek denne realiteten inn over seg, og som set norske interesser først, ikkje USA sine.

Dei norske interessene er for det første låg spenning i nordområda, der me held stormaktsrivaliseringa på avstand, så langt som mogleg. Det er eit konsekvent forsvar for og handheving av folkeretten – i folkeretten er alle statars suverenitet sjølv kjernen – og det er alliansar bygde på reelt interessefelleskap.

Sårbarheitene i det USA-avhengige forsvaret me har i dag, har no blitt synlege for dei fleste, men altså ikkje for fleirtalet i denne salen. USA-basane er eit tydeleg eksempel på desse sårbarheitene. Dei må bli lukka, steg for steg, ikkje forsterkast. Me må ta konkrete steg for å sikra norsk suverenitet på norsk jord.

Med det tek eg opp forslaga frå SV og Raudt.

Presidenten [11:10:30]: Representanten Ingrid Fiskaa har teke opp dei forslaga ho viste til.

Bjørnar Moxnes (R) [11:10:55]: Mot våre stemmer har Stortinget gitt USA uhindret og eksklusiv adgang til tolv militærbaser på norsk jord. Her kan USA stasjonere alle typer utstyr uten innsynsmuligheter og kontroll fra norske myndigheter. Avtalen åpner for at amerikanske styrker kan ignorere norsk lov og folkerettslige forpliktelser hvis USA mener norsk regelverk strider mot såkalte amerikanske tjenstlige behov. Avtalen er inngått etter påtrykk fra USA, som vil ha et sterkere militært

fotfeste i Norge og i Norden. Avtalen har ingen formuleringer om forsvar av Norge. Med utgangspunkt i disse basene kan en amerikansk president gi ordre om militære aksjoner i strid med vertslandets interesser, slik det er gjort andre steder på kloden.

Det er mildt sagt uklokt å gi Trump dette maktgrepet om Norge – en president som altså truer med å tilrane seg nordisk territorium med makt. Er dette tidspunktet for å gi Trump nøklene til tolv militærbaser på norsk jord, bak våre egne forsvarslinjer? Skal vi virkelig rulle ut den røde løperen for soldater under Donald Trumps kommando? Jeg minner om at USA nettopp bruker militærbasen sin på Grønland i sin utpressingskampanje mot Grønland og Danmark.

I redegjørelsen sa utenriksministeren: «Grunnpilarene i vår sikkerhets- og utenrikspolitikk består, men de blir utfordret.» En av de grunnpilarene var at vi skulle bidra til lav spenning i nord med et sterkt nasjonalt forsvar, samtidig som vi ikke skulle gi fremmede makter baser på norsk jord i fredstid. Grunnpilarene for norsk sikkerhet blir utfordret nok allerede om vi ikke skal utfordre dem ytterligere ved å tillate disse amerikanske militærbasene. Avtalen med USA undergraver Norges sikkerhet og suverenitet ved at Norge frasier seg retten til å kontrollere USAs militære virksomhet i Norge, og ved å gi fra oss retten til å rettsforfølge amerikanske styrker som begår lovbrudd i Norge, og basen øker risikoen for at Norge blir en slagmark i en eventuell konflikt mellom stormaktene.

Norge har vært i en dyp tornerosesøvn når det gjelder sikkerhetspolitikk, hvor de store partiene stadig har lagt flere egg i den amerikanske kurven. Det har gått så langt at man har bygd ned territorialforsvaret til fordel for USA-ledede kriger i utlandet, i troen på at det ville garantere amerikansk støtte hvis vi en dag trengte det. Dette har Rødt vært imot hele tiden. Nå ser vi med tanke på Danmark at det har vært veldig feilslått, og det er på tide med en oppvåkning i norsk sikkerhetspolitikk.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:14:13]: Det er interessant å følge denne debatten da det åpenbart er to alternative forståelser av hva vi snakker om, ute og går. Flertallet beskriver, slik jeg kan skjønne det, de avtalene som er inngått, og noen partier diskuterer andre avtaler enn det det faktisk er snakk om, f.eks. når man snakker om at man har avgitt områder og suverenitet. Dette er bare spørsmål om hvem som har jurisdiksjon i hvilke situasjoner overfor hvilke personer, men dette mener jeg er godt forankret i norsk lov.

Jeg har lyst til å si litt om begrunnelsen for at det er viktig å ha forberedte anlegg og systemer for mottak av allierte. Det var slik det var under den kalde krigen. Da var det en del år hvor NATO og for så vidt USA flyttet vel-

dig mye av sitt fokus til det vi kalte «out of area»-operasjoner og til andre operasjoner under artikkel 5. Norge var da egentlig i spissen for den gruppen av land i NATO som for litt under 20 år siden tok initiativ til noe vi kalte økt nærområdefokus eller nærområdeinitiativet i NATO. Man skulle minne om at NATO først og fremst er til for å forsvare medlemslandenes territorium og interesser i nærområdet, og at man trengte å ha økt situasjonsforståelse, økt tilstedeværelse, økt patruljering, flere øvelser og bedre forberedelser for at de landene som lå tette opp mot Russland, kunne få støtte i tilfelle krig. Disse avtalene går egentlig rett inn i noe som bl.a. har vært et sterkt norsk ønske, om å ha et mye sterkere og tydeligere fotavtrykk, fra både USA og andre allierte i våre nærområder.

Som representanten Søreide også var innom, er Norden nå samlet i NATO. Det betyr egentlig at vi har fått en kraftig forsterket og forbedret sikkerhetssituasjon i våre nærområder, fordi hele det svenske og finske territoriet er med i NATO. Hele området øst mot Russland, til der vi møter det som heter Leningrad militærdistrikt i Russland, er et sammenhengende NATO-område, og der er det viktig at man kan ha raske og tidlige forsterkninger i tilfelle krig. Hvis det blir en krig mellom øst og vest, er vi jo berørt, for det vil skje ikke minst i våre nærområder. Da gjelder det å være best mulig forberedt på det.

Jeg mener det er riktig at vi går videre med dette samarbeidet. Det kommer til å tjene oss vel, og det er fullt ut i tråd med grunnleggende norske interesser og prinsipper.

Presidenten [11:16:53]: Det vert replikkordskifte.

Bjørnar Moxnes (R) [11:17:11]: Det er jo slik, så vidt vi kan lese av denne avtalen, at den ikke har noen forpliktelser som handler om forsvaret av Norge. Det er også slik at avtalen kom etter påtrykk fra USA. Jeg vil derfor innledningsvis spørre utenriksministeren om hvor i avtalen det står at den forplikter USA til forsvar av Norge på noen som helst måte.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:17:46]: Det er svært lett å svare på. Det ligger i NATO-pakten. Det er NATO-paktens artikkel 5 og det faktum at NATO-landene er gjensidig forpliktet. NATO-pakten er faktisk ikke en avtale om at alle skal forsvare Norge spesielt. NATO-pakten er en avtale om at vi skal forsvare hverandre innenfor alliansen. Det har vært slik at vi har vært vant til å tenke på at vi var en ren mottaker av alliert støtte. Nå har vi noen allierte land øst for oss. Det er ikke sikkert at en eventuell krig begynner på vårt territorium, men det er helt sikkert at vi har en sterk interesse av at NATO er best mulig forberedt på å forsvare medlems-

landene. Om det f.eks. skulle være Finland før Norge, er det lurt å ha anledning til en kraftig forsterkning av NATO-lands tilstedeværelse også i territoriet Norge.

Bjørnar Moxnes (R) [11:18:35]: Det var et klargjørende svar, som bekrefter det jeg spurte om: Det står ingen ting i denne avtalen som forplikter USA til forsvar av Norge. Det vises istedenfor til NATO. Det er korrekt at avtalen kommer etter påtrykk fra USA, men det er også korrekt, etter hva vi forstår, at USA for så vidt kan pakke sammen og dra når de vil. Jeg minner om at Trump avlyste planene for Rygge for heller å prioritere å bygge en mur mot Mexico forrige gang han var president.

Er det riktig forstått at USA for så vidt kan pakke sammen og dra når de måtte ønske det, men at Norge ikke kan sende amerikanerne hjem hvis vi skulle ønske det, gitt denne avtaleteksten?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:19:18]: Dette er altså en gjensidig avtale. Den varer i minst ti år og kan ikke sies opp av noen part før ti år er gått, og deretter er det ett års oppsigelsestid. Det er altså ikke bare å dra eller uten videre sende noen hjem, verken for dem eller for oss. Dette er selvfølgelig avklart, slik det gjerne er i avtaler. Alt dette er tilgjengelig informasjon som har vært delt med Stortinget. Jeg mener mitt svar på forrige spørsmål er ganske viktig, for det er jo ikke slik at hver eneste delavtale skal gjenta det som er formålet med å ha en allianse. Selve alliansen er den overordnede rammen. Vi har både et alliansepartnerskap med USA og en rekke andre forsvarsavtaler som forsterker det – med USA, med Storbritannia, med nordiske land, med nordisk-baltiske land, med flere land, som er en forsterkning av det – men grunnpilaren er at vi mener vi skal stå sammen om å forsvare transatlantisk sikkerhet og alliertes territorium. Det har vi forpliktelser overfor, og det har USA forpliktelser overfor.

Bjørnar Moxnes (R) [11:20:21]: Avtalen handler ikke om forsvar av Norge. Det framgår tydelig av avtalens tekst, så da tror jeg kanskje vi egentlig er enige.

Vi har nettopp sett USAs visepresident fly inn og lande på den amerikanske basen på Grønland. Besøket var uønsket av både Grønlands statsminister og Danmarks statsminister, men etter USAs baseavtale på Grønland har USA rett til å bevege seg fritt på øya. I den norske baseavtalen får USA uhindret rett til å lande fly på Sola, Rygge og mange andre steder, og er deretter fritatt for krav om visum og oppholdstillatelse. Hvordan tjener det Norges trygghet å åpne norsk territorium for denne typen press fra USA, som de altså utøver mot Grønland og Danmark «as we speak»?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:21:11]: Jeg vet ikke om Moxnes hørte min utenrikspolitiske redegjørelse, men jeg la veldig tydelig vekt på at vi stiller oss fullt og helt bak kongeriket Danmark i den krevende situasjonen de har med USA. Den typen oppførsel er noe vi tar avstand fra, og det er heldigvis slik at alle nordiske land, EU og de aller fleste europeiske land har vært veldig tydelige på det i støtte til Danmark, ettersom også NATO-pakten er basert på grunnleggende folkerettslige prinsipper om suverenitet.

Som flere har vært inne på, er det ikke en base i den forstand Moxnes hele tiden sier. Dette er ikke Pituffik-basen på Grønland. Dette er områder på norske anlegg som amerikanerne har adgang til. Slik det også har vært tidligere gjennom andre typer avtaler, har man da forenklet prosedyrer for å kunne yte den støtten og forsterkningen vi ønsker, og som vi har bedt om fra våre allierte da vi ble med i NATO.

Presidenten [11:22:05]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:22:23]: Det var hyggelig at jeg fikk ordet.

Ikke overraskende bruker Rødt valget av Trump som en invitasjon til å skyve det fæle, imperialistiske USA unna. Samtidig hører vi ingenting fra Rødt når den samme presidenten endrer de internasjonale spillereglene for den forhatte kapitalismen og de fæle markedskreftene. Partiet burde jo ha omfavnet Trumps fokus på mindre handel over landegrensene og mindre utnyttelse av arbeidskraft i fattige land, men Rødt sitter stille i båten. Hatet til Trump trumfer Rødts ideologi.

I forslaget skriver Rødt:

«Det er en eksistensiell trussel for Norge når Russland i øst undergraver respekten for folkeretten i sin brutale invasjon av Ukraina, samtidig som USA i vest gjør det samme ved å ikke respektere nordiske lands suverenitet.»

Tenk om verden var så enkel.

Rødts første påstand er helt korrekt. Også vi bør forberede oss på en potensiell krig fra et aggressivt Russland. En av utfordringene er at et slikt forsvar ikke vil være mulig uten hjelp fra USA. Nei, det er ikke mulig å skape et nordisk forsvar når de nordiske landene ikke er interessert, for de har valgt den samme løsningen som Norge, nemlig medlemskap i NATO.

Det er for så vidt riktig, som Rødt sier, at det er vanskelig å se forskjellen på omforent område og en base. Jeg registrerte også at komitélederen refererte til base – et ord som ikke har vært brukt før. Nå er det imidlertid snakk om hvilke rettigheter som ligger i disse basene, og

det er permanent amerikansk tilstedeværelse, det er skattefritak for amerikanske kontraktører og underleverandører, det er rett for amerikanske styrker til å utøve nødvendige rettigheter, bruk, drift og forsvar og å opprettholde ro og orden. Det er altså ganske mye som ligger der, men jeg mener det er positivt, for på samme måte som jeg antar at Rødts representant ikke ville akseptert at afghansk lov skulle gjelde for norske soldater i Afghanistan, bør heller ikke norsk lov gjelde for amerikanske soldater i Norge. Jeg skulle likt å se dem som forsvaret det.

Rødts alenegang mot et aggressivt Russland har de selvsagt rett til, og Rødts velgere og folkevalgte må gjerne forlate pasifismens ideologi og gjøre en innsats med våpen i hånd og forsvare Norge i vår eventuelle eksistensielle krig med Russland. Det vi bør gjøre, er å tro på samarbeidet i NATO og stå for samarbeidet i NATO, sammen med USA. Røde krigere på begge sider av grensen frister ikke.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:25:26]: En liten visitt til Rødt og SV tror jeg er på sin plass, for det er litt vanskelig å få øye på hva som egentlig er sikkerhetspolitikken til Rødt, bortsett fra å si nei til alt. Vi skal altså ikke ha bånd til USA, vi skal være ute av NATO, og vi skal være ute av EU og EØS. Rødt er faktisk det eneste partiet på Stortinget som stemte mot at Sverige og Finland skulle få velge sin egen vei og bli med i NATO. Hva som er kjernen i Rødts utenriks- og sikkerhetspolitikk og forsvarspolitik, er ikke godt å si.

Rødt snakker ofte om at vi må kunne forsvare oss. Det er selvfølgelig et viktig poeng, men det har jo aldri vært lagt opp til eller mulig for Norge å kunne forsvare seg alene. Vi trenger allierte, vi trenger et kollektivt forsvar, og vi trenger den styrken som ligger i at vi kan komme hverandre til unnsetning hvis noe skulle skje.

Det er rett og slett ganske vanskelig å finne ut hva alternativet skal bestå i, annet enn mantraet om at vi skal kunne forsvare oss selv, eller i SVs tilfelle også mantraet om at vi skal kunne forsvare oss sammen med våre nordiske naboer. Ja, det kan vi nå, fordi de er med i NATO – og det er altså noe Rødt stemte imot.

Bjørnar Moxnes (R) [11:27:17]: Rødt er vel det partiet som har vært i fremste rekke i kritikken av nedbyggingen av det norske forsvaret. Det gikk så langt at de etablerte partiene i sin iver etter å kunne delta i USA-ledede kriger i utlandet – fullstendig feilslåtte, svært ødeleggende kriger, som bombingene av Libya, krigføringen i Afghanistan osv. – desimerte det norske Forsvaret fra omkring 160 000 soldater ned til 10 000 soldater. Det var halvering av Heimevernet og nedleggelse av Kystforsvaret. Vi var vel i stand til å forsvare en bydel i Oslo i ca. 15 minutter, ifølge tidligere forsvarssjef, etter ned-

byggingen som var signert og gjennomført av Arbeiderpartiet og Høyre som en omlegging for å kunne delta med offensive kapasiteter tilpasset angrepskrig i utlandet.

Rødt har hele veien ønsket å styrke den nasjonale forsvarsevnen av Norge, og står sammen med resten av Stortinget i et forlik som handler om nettopp dette: å gjenreise og modernisere Sjøforsvaret, styrke Hæren og Heimevernet og også få mer luftvern til forsvar av Norge. Vi ønsker også å styrke samarbeidet med demokratiske land nær oss. Vi tror ikke, som de andre partiene, så veldig på at USA er en såkalt sikkerhetsgarantist. Husk at hvis artikkel 5 skal utløses, trengs det enstemmighet i NATO. Da skal autoritære ledere, som Orbán i Ungarn, Erdogan i Tyrkia eller Trump i USA, si seg villig til å komme til forsvar og risikere verdenskrig, og også atomkrig og utslettelse av hele kloden, til forsvar for Norge. Det er den såkalte sikkerhetsgarantien som ligger i NATO.

Jeg tror mange flere nå enn før ser at alle land er seg selv nærmest, at vi til syvende og sist må kunne forsvare oss selv til et visst nivå, og kunne både avskrekke og berolige dem som måtte ønske økt spenning og å ta våre ressurser, vårt territorium, med makt. Da må vi ha et sterkere forsvar på egne bein, som ikke kan skrus av av noen i Pentagon eller Washington D.C., og vi må også ha et sterkere samarbeid med demokratiske land nær oss som har interesse av å forsvare folkeretten.

Da er spørsmålet til Arbeiderpartiet, Høyre og Senterpartiet: Tror dere at Donald Trumps USA har interesse av å forsvare folkeretten og småstaters suverenitet? Kom gjerne opp og begrunn den påstanden. Det skal bli svært interessant å høre om vår altså såkalt største sikkerhetsgarantist, USA.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:30:37]: Nå har denne debatten utartet til å bli en ren debatt om forsvar. Jeg tror det er svært viktig at vi går litt tilbake i historien her. Jeg har selv tjenestegjort i Forsvaret, og jeg var en del av Forsvaret da den kalde krigen var på sitt verste. Jeg var en del av Forsvaret da det begynte å bevege seg mot en mer optimistisk tro på verden, og jeg var også en del av Forsvaret da en stor del var «out-of-area operations». Én ting har vært det samme bestandig: Da NATO ble opprettet, da vi bygde opp det norske forsvaret, var amerikanerne en del av det fellesskapet vi ønsket å bygge opp. De var en vesentlig bidragsyter da vi bygde opp det norske forsvaret. De stasjonene og de norske basene Rødt omtaler, ble bygd opp i nært samarbeid, og ikke minst med amerikansk økonomisk støtte.

Jeg vil også si at da vi hadde et vernepliktsforsvar – som jeg også var en del av, som jeg også tjenestegjorde i, og som jeg også var med i på øvelser – var ikke det et vernepliktsforsvar som trente for seg selv. Det var et verne-

pliktsforsvar som var integrert inn i det allierte samarbeidet. Vi trente sammen med amerikanere. Vi hadde forhåndslagre vi testet ut konseptene på. Dette ble gjennomført uavhengig av den politiske og sikkerhetspolitiske situasjonen som var. Derfor mener jeg også at når vi har fått en endret sikkerhetspolitisk situasjon, må vi trene og øve sammen med dem som skal være med og slåss i en gitt situasjon. Amerikanerne er blant dem, uavhengig av hvem som er president her og nå. Jeg er også bekymret for den situasjonen vi opplever i USA – hvem er ikke det – men kanskje er det enda viktigere at vi på lavere nivåer holder sammen og sørger for at det norske forsvaret, sammen med alliansens forsvar, også i framtiden kan bidra hvis det skulle bli en alvorlig situasjon.

Hårek Elvenes (H) [11:33:35]: La oss slå fast at denne avtalen er ønsket fra både norsk og amerikansk side. I motsetning til andre NATO-land som har grense opp mot Russland, har ikke Norge anmodet om framskutte allierte styrker til enhver tid på norsk jord. Skal vi kunne forsvare oss og avskrekke med en rimelig trygghet, må vi også kunne tilrettelegge for alliert mottak i fredstid, slik vi har gjort i hele etterkrigstiden.

Når SV snakker om at Høyre og Arbeiderpartiet må reorientere seg i sikkerhetspolitikken, vet jeg ikke hva slags ord man skal bruke. Det partiet som virkelig har måttet reorientere seg i sikkerhetspolitikken, er jo SV, partiet som ble stiftet og tuftet på sin motstand mot NATO, og som etter den russiske invasjonen i Ukraina har tatt til fornuft og har lagt ned sin motstand mot NATO.

Jeg la merke til at Mímir Kristjánsson under landsmøtet til Rødt hevdet at Rødt alltid har vært et forsvarsparti. Når har Rødt vært et forsvarsparti – partiet som har vært i konstant opposisjon til den norske linjen i vår sikkerhetspolitikk, helt siden annen verdenskrig? Når man snakker om at Rødt har vært for å opprettholde det som Rødt kaller for territorialforsvaret, må jeg spørre Rødt: Når fremmet Rødt forslag om en vesentlig styrking av det norske forsvaret utover det Stortinget har gjort?

Som en saksopplysning kan det nevnes at Forsvarets forskningsinstitutt på midten av 1990-tallet foretok en gjennomgang av de tolv mobiliseringsbrigadene vi da hadde. Hvis vi da satte et krav om at man hadde 60 pst. av materiellet avdelingen skulle ha i henhold til sin krigsoppsetningsplan, var det faktisk bare én brigade som var operativ. Forsvaret måtte omstruktureres, bl.a. fordi materiellet var blitt gammelt, og mye av det materiellet vi hadde, hadde kommet med Marshall-hjelpen.

Rødt fortsetter med sin grammofoonplate om at de ønsker å styrke Forsvaret. Det eneste som er sporbart i de alternative budsjettene fra Rødt, er at Rødt har ønsket

å kjøpe færre F-35, mot noen påplussinger i Forsvaret. Det holder ikke mål, for F-35 er hovedkampsystemet, og det har vært en unison militærfaglig anbefaling at F-35 måtte kjøpes, både den typen system og det antallet som har vært kjøpt. I dag ser vi også nytten av det.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:36:38]: Når det gjelder akkurat den avtalen som er oppe til behandling, er det bare for meg å bekrefte at det har vært et ønske fra både norsk og amerikansk side, og at alle NATO-land i våre nærområder har gjort en tilsvarende vurdering: at dette er nyttig for vår sikkerhet.

Vi utfordres når det gjelder tematikken «reorientering». Jeg har nettopp holdt en ganske grundig redegjørelse hvor jeg la både sterk og gjennomgående vekt på folkeretten, og at den må gjelde i alle sammenhenger, og erkjente at USA endrer seg fra det USA vi kjente, og at vi derfor må styrke det europeiske samarbeidet, både som sådan og innenfor rammen av NATO. Det var et tema jeg brukte ganske mye av tiden på. Det mener jeg er nettopp et forsøk på å tilpasse seg en ny og annerledes virkelighet.

Det kunne vært interessant å høre fra Bjørnar Moxnes, og i og for seg Ingrid Fiskaa, om dette: Hvilke land skulle man eventuelt ha alliert seg med i stedet? Hvilke andre land er det naturlig å ha et sikkerhetspolitisk fellesskap med? Hvis jeg skulle hjelpe dem på vei, kunne jeg foreslå f.eks. Finland, Sverige, Danmark, de baltiske landene, Tyskland, Frankrike og Storbritannia. Hvis man er enig i at det er de landene, kunne jeg også vært interessert i å høre om man er kjent med om det finnes noen allianser eller organisasjoner hvor de landene allerede er med. Vi er nemlig i betydelig grad allerede alliert med nettopp de landene og enige med dem om å styrke vårt samarbeid innenfor rammen av både den europeiske og den amerikanske sikkerhetspolitikken. Er det noen land jeg har glemt som kanskje kan gi alternative sikkerhetsgarantier til Norge, eller som er mer naturlige allierte for Norge, enn de landene vi er alliert med i dag? Det ville hjulpet å få vite ikke bare hva man er imot, men også hva man faktisk er for.

Presidenten [11:38:22]: Representanten Bjørnar Moxnes har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til ein kort merknad, avgrensa til 1 minutt.

Bjørnar Moxnes (R) [11:38:36]: Jeg skulle gjerne hatt mer tid til å svare ut alt det underlige som har blitt sagt fra talerstolen. Jeg kan starte med å si at det er litt forstemmende å høre Arbeiderpartiet og Høyre være så selvtilfredse i sine sedvanlige uttalelser om USA som Norges såkalte sikkerhetspolitiske garantist, når vi ser hva som foregår her og nå på den andre siden av Atlanterhavet. Det er merkelig at det er så lite enten evne el-

ler vilje til virkelighetsorientering fra ledende og ellers oppegående politikere fra disse to partiene.

Rødts forsvarspolitikken hviler på tre stolper: Det ene er, som jeg har sagt, å styrke den nasjonale forsvarsevnen. Vi er enige om betydelige styrkinger, noe som er veldig viktig. Det andre handler om å styrke samarbeidet med demokratiske land nært oss, og som vi kan stole på, til forskjell fra USA og Trump. Det tredje er å holde fast på basepolitikken for å sikre lav spenning i nord og ikke tillate disse basene i Norge.

Kari Henriksen hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [11:39:40]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [11:39:54]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde om å definere Hamas sitt angrep på Israel 7. oktober 2023 som folkemord (Innst. 195 S (2024–2025), jf. Dokument 8:79 S (2024–2025))

Presidenten [11:40:16]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Bengt Fasteraune (Sp) [11:40:55] (ordfører for saken): Jeg vil takke komiteen for samarbeidet i denne saken.

Hamas' terrorangrep den 7. oktober 2023 er svært alvorlig. Angrepet utgjør en alvorlig forbrytelse som vi på det sterkeste må ta – og har tatt – avstand fra. Det er også et alvorlig brudd på folkeretten. Denne brutale handlingen har ført til tap av mange uskyldige liv og skapt stor menneskelig lidelse. Norge er dypt bekymret for situasjonen og vil gjøre alt for å bidra til en løsning på konflikten, enten det gjelder humanitær hjelp eller diplomatiske initiativer.

Norge har ikke tradisjon for å fastslå alvorlige internasjonale forbrytelser gjennom politiske vedtak, verken i regjering eller i storting. Dette er en tradisjon som har stått seg over lang tid. Spørsmålet om folkemord krever en rettslig vurdering basert på klare definisjoner. Begrepet folkemord er definert i FNs folkemordkonvensjon av 1948 og Roma-vedtektene for den internasjonale

straffedomstolen fra 1998. Dette er rettslige begreper med et presist innhold som kun kan fastslås gjennom en grundig rettsprosess, ikke gjennom politiske beslutninger. Spørsmålet om hvorvidt det foreligger et folkemord, bør dermed overlates til domstoler, ikke til politiske myndigheter.

Norge har i flere tiår vært en viktig aktør i arbeidet for fred og utvikling i regionen som følge av den betente konflikten mellom israelere og palestinere. Vi har gitt betydelig humanitær bistand for å støtte det palestinske folk i deres daglige liv, inkludert til helse, utdanning og oppbygging av infrastruktur. Norge gir også bidrag og budsjettstøtte til palestinske selvstyremyndigheter på Vestbredden for å kunne opprettholde palestinske institusjoner og evnen til å levere tjenester. Bistanden er et uttrykk for vårt engasjement for menneskerettigheter og for å bidra til en bærekraftig og fredelig løsning på konflikten.

Formålet med Norges arbeid har vært å bidra til fred, stabilitet og oppbygging av en palestinsk stat. Norsk bistand til palestinere kanaliseres gjennom FN, inkludert FNs hjelpeorganisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, i tillegg til norske og internasjonale organisasjoner. Støtten går til livreddende nødhjelp, matsikkerhet, beskyttelse, helse, utdanning, tiltak for kvinner og menneskerettigheter. Støtten til palestinske selvstyremyndigheter går gjennom Verdensbanken. Norge har strenge kontrollmekanismer på plass for å sikre at bistanden kanaliseres til humanitære organisasjoner og utviklingsprosjekter som fremmer fred, rettferdighet og stabilitet.

Trine Lise Sundnes (A) [11:44:11]: Begrepet folkemord, som saksordføreren redegjorde for, er et rettslig begrep med et definert innhold. Strafferetten bygger på krav om bevismessig vurdering, og det er domstolene som er best skikket til å foreta slike vurderinger.

Norge uttaler seg derfor på generelt grunnlag ikke om hvorvidt overgrep rettet mot en bestemt gruppe kan anses som folkemord, med mindre det først er slått fast av en domstol. Vi definerer med andre ord ikke internasjonale forbrytelser som folkemord gjennom politiske vedtak, og dette sikrer at slike alvorlige anklager behandles med nødvendig bevisførsel og rettslige prosedyrer.

Når det gjelder norsk bistand, går ikke denne til terrororganisasjoner som Hamas, men kanaliseres gjennom FN-organisasjoner som UNRWA og andre humanitære aktører. Bistand gis som nødhjelp og er avgjørende for matsikkerhet, helse og utdanning, og for sivilbefolkningens overlevelse. Denne hjelpen er av stor betydning for det palestinske folk.

Forslaget om å skulle kutte all støtte til UNRWA og palestinske selvstyremyndigheter er et eksempel på en

overdreven og lite nyansert politikk. Å hevde at UNRWA er infiltrert av Hamas, slik forslagsstilleren gjør, og foreslå at bistand heller skal kanaliseres gjennom UNHCR – en organisasjon som ikke har tilsvarende ekspertise eller infrastruktur for å håndtere den unike situasjonen for palestinske flyktninger – det vitner om en manglen- de forståelse for den komplekse virkeligheten på bak- ken. Den aggressive retorikken mot FN-organer risike- rer altså å undergrave Norges rolle som en betrodd aktør i internasjonalt diplomati. Å svekke FN-institusjoner kan føre til ytterligere destabilisering i regionen og ram- me uskyldige sivile som er avhengige av humanitær hjelp.

Arbeiderpartiets politikk bygger på rettslige prin- sipp og humanitære verdier, mens dette forslaget ag- gressive FN-tilnærming framstår som polariserende og lite hensiktsmessig. En konstruktiv dialog med FN-organisasjoner og respekt for deres mandat er avgjørende for å oppnå en fredelig konfliktløsning i Israel–Palestina- konflikten.

Ine Eriksen Søreide (H) [11:47:16] (komiteens le- der): Det er ingen tvil om at Norge må fordømme og har fordømt det brutale terrorangrepet fra Hamas 7. oktober 2023. Det er et traume i israelsk hverdag og historie som ikke på noen måte kan undervurderes. Det er viktig at vi husker på dette også i den videre diskusjo- nen, for det er lett at mye av det som skjer, overskygges av Israels brutalitet i Gaza.

På samme måte som i andre sammenhenger er det ikke naturlig eller riktig at man politisk skal beslutte om noe er et folkemord eller ikke. Det er en god norsk tradi- sjon, på tvers av partier og regjeringer, som er spesielt viktig å opprettholde i den tiden vi nå er i, hvor folkeret- ten er under press fra mange kanter.

Noe av det viktigste Norge kan bidra til å gjøre, er å opprettholde legitimiteten og troverdigheten til inter- nasjonale domstoler. Den beste måten å gjøre det på er å la det fortsette å være en juridisk vurdering som er opp til domstolene, og som krever konkret bevisvurdering om hvorvidt noe skal defineres som et folkemord eller ikke. I det øyeblikket vi og andre land politisk begynner å definere spørsmål som folkemord, vil det også under- grave både legitimiteten og effektiviteten til de interna- sjonale domstolene, som vi er helt avhengige av.

Komiteen besøkte Den internasjonale straffedom- stolen i Haag i januar, og dette var også blant de pro- blemstillingene vi diskuterte. Det at vi ikke politisk defi- nerer noe som folkemord verken på den ene eller den andre siden av konflikten, er ikke en svakhet, men en styrke for det internasjonale normsystemet.

Utenriksministeren var i sin redegjørelse tidligere i dag inne på viktigheten av ikke å bidra til å undergrave

folkeretten nå. Dette er et bidrag til ikke å gjøre det – ved å la være å drive politisk karakterisering av spørsmål knyttet til folkemord, som er definert i folkemordkon- vensjonen.

Morten Wold (FrP) [11:49:58]: Den 7. oktober 2023 opplevde Israel et svært grotesk og alvorlig terroran- grep. Hamas og andre terrororganisasjoner gjennom- førte det verste angrepet mot Israel og det jødiske folk siden annen verdenskrig. Drapene, voldtektene og kid- nappingene av barn, kvinner og menn er traumer som vil påvirke Israel i generasjoner. Israel sto nærmest lam- met av sjokk i timene etter angrepet, før konsekvens- ene av angrepet manifesterte seg. Israel sto overfor en eksistensiell trussel og måtte handle. Dager senere igangsatte Israel kamphandlingene i Gaza, der målet er å stanse Hamas, både militært og økonomisk.

Konflikten mellom Israel og Hamas har medført store tap og ødeleggelser, og det rammer også mange uskyldige sivile. Israel krever at de gjenværende gislene frigis umiddelbart, noe Hamas nekter å gjøre. Resultatet er at Israel fortsetter kampene og flere blir rammet, der- iblant uskyldige barn. Det er bekymringsfullt at kampe- ne igjen har startet opp for fullt etter at den midlertidige våpenhvilen er brutt. Det er viktig å finne en løsning på konflikten så snart som mulig for å forhindre at ytterli- gere uskyldige mennesker blir skadet, lider og dør. Israel var tidlig ute og påpekte at ansatte i UNRWA tok aktivt del i angrepet på Israel. UNRWA har sparket syv ansatte som følge av deres deltakelse i aksjonen.

Det er en kjent sak at Fremskrittspartiet i mange år har vært kritisk til FNs engasjement og forvaltning i de palestinske selvstyremrådene og ser mer dyptgripende utfordringer knyttet til UNRWAs arbeid. UNRWA er med på å spre anti-israelsk propaganda gjennom bl.a. skolebøker som benyttes i skoler drevet av FN og andre.

I Fremskrittspartiets alternative budsjett er støtte til palestinske selvstyremyndigheter og UNRWA foreslått strøket. Fremskrittspartiet mener at direkte og indirekte bistand samt annen støtte til Hamas og andre terroror- ganisasjoner må stanses, og at støtten til det palestinske folket heller må gå gjennom andre humanitære organi- sasjoner og UNHCR. FNs høykommissær for flyktnin- ger, UNHCR, hjelper og håndterer alle andre flyktnings- spørsmål i verden. Fremskrittspartiet mener det er una- turlig å ha en egen FN-organisasjon bare for palestinske flyktninger, og at UNHCR skal håndtere også disse på vegne av FN.

Une Bastholm (MDG) [11:52:38]: Forslaget som i utgangspunktet lå på bordet, var å klassifisere det gru- somme terrorangrepet i Israel 7. oktober 2023 som fol- kemord. Det er klart at Norge som en demokratisk na- sjon må ta – og har tatt – sterk avstand fra Hamas' bru-

tale angrep på uskyldige mennesker, og det er all grunn til å være opprørt over den massakren, hvor over tusen mennesker ble drept. Likevel: Dødstallene på palestinsk side er nå på nesten 50 000 mennesker, og det er sannsynligvis mer, for det er ikke alt vi klarer å dokumentere. En tredjedel er barn. Et enda mye større antall lever i akutt matnød og er uten medisiner fordi hjelpen ikke slippes inn, noe som i seg selv er et brudd på folkeretten. Det er ikke mulig å oppdrive et menneske i Gaza nå som ikke har fått revet bort familiemedlemmer og venner.

Dette forslaget som ligger på bordet, mener jeg bærer preg av å sette israelske liv høyere enn palestinske, og forslaget er et vrengebilde av situasjonen i Gaza. Israel har blitt utsatt for brutal terror. Palestinerne utsettes nå for krigsforbrytelser og folkemord av en høyteknologisk militærmakt og okkupant under USAs beskyttelse og sponning. Det er nå en svært alvorlig situasjon for verden fordi legitimiteten til folkeretten og menneskerettighetene er under angrep, og det er et angrep på oss alle.

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti foreslår i innstillingen å avslutte støtten til FNs hjelpeorganisasjon UNRWA på grunn av Hamas' angrep. Dette er kollektiv avstraffelse. Det innebærer å ta de siste forsyningene av mat, vann og medisiner fra folk som allerede er helt på bristepunktet gjennom bombing, matmangel og fordrivelse.

Lidelsene i Gaza nå er nesten ikke til å forstå. Vi snakker om kvinner som må føde med keisersnitt uten bedøvelse, om småbarn som har sett alle sine slektninger bli drept. De fleste av oss som følger med på Gaza, må skjerme oss selv fra nyhetene fordi det som skjer, er så bestialsk. Her vil jeg uttrykke stor beundring til utenriksministeren, som klarer å holde et høyt trykk og oppmerksomhet på saken, tross hvor forferdelig det er å følge med på den. Senest i forrige uke ble ambulansepersonell massakrert av det israelske militæret, som i tillegg prøvde å skjule sine spor med falsk forklaring, men ble avslørt av videoopptak.

Alle kan være enige om at Hamas' terrorangrep var forferdelig. De skyldige må straffes, men forslaget om at det skal klassifiseres som folkemord, er feil, og det er uansvarlig, og vi løser absolutt ingenting ved å kutte i den humanitære hjelpen til sivilbefolkningen i Gaza. Hjelpen må økes, og jeg er veldig skuffet over Fremskrittspartiet, men enda mer skuffet over Kristelig Folkeparti, som ikke ser ut å forstå dette.

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:55:40]: Hamas' terrorangrep mot Israel var en grusom terrorhandling begått av en terrororganisasjon, og det er ingen tvil om at det var en internasjonal forbrytelse. Den typen vilkårlig drap på sivile er kategorisk forbudt. Det

er det ingen tvil om. I forbindelse med det bl.a. Une Bastholm tok opp, er det heller ingen tvil om at Israel og den israelske hæren i sin respons på det angrepet har gått langt utover de rettsregler som settes opp i humanitærretten, altså krigens folkerett, noe Norge også har påpekt.

Det er et veldig viktig prinsipp at man overlater til domstoler å vurdere om en slik situasjon skal beskrives som et folkemord. Det er litt av poenget med å stå opp for folkeretten at vi også aksepterer hvor den typen spørsmål avklares. Det har vært en bærende linje i norsk politikk i lang tid, og det er det viktig å holde fast ved. Om det er eller ikke er folkemord, er ikke noe politiske myndigheter skal vedta, det er noe som skal fastslås i domstoler. Til det har vi ikke minst FN-domstolen.

Det er viktig å skjønne hva folkemordkonvensjonen sier, for antall drepte har ingen sammenheng med om det har blitt begått folkemord. Det er i teorien slik at man kan ha mange drepte uten at man er i nærheten av folkemord, fordi man ikke har hatt intensjonen om å utslutte et folk, som er kravet i folkemordkonvensjonen. Man kan også ha hatt intensjonen og ikke lykkes med å drepe så mange, og så bli dømt for folkemord fordi det var en sammenheng mellom intensjon og handlinger. Det er altså ikke hvor ille det er på bakken, hvor mange som er drept, eller hvordan de har blitt drept, som er det som avgjør om det er en forbrytelse mot menneskeheten, en av de andre kategoriene som gjelder, eller et folkemord. Det er ganske nært og presist definert hva et folkemord er. Det må altså være en veldig klar intensjon – ikke om å drepe mange mennesker, men om å utslutte et folk. Det er ikke noe krav til at man skal ha lykkes i å utslutte det folket, det skal være handlinger som er knyttet til gjenkjennelige intensjoner.

Når det faktisk en pågående sak i FN-domstolen, i den internasjonale domstolen i Haag, som prøver å slå fast dette. Det er riktig arena for å finne ut om Israels handlinger skulle være folkemord, og det er veldig viktig at vi overlater den typen ting til de organene som er satt til det.

Når det gjelder representanten Tybring-Gjeddes gjentatte påstander om at UNRWA bidrar til terror, tar jeg sterkt avstand fra det. Det har vært nulltoleranse i UNRWA for den typen handlinger, men det er klart at når man har 30 000 lokalt ansatte, kan det være tilfellet at noen har bidratt til ulovligheter. Da har man også tatt konsekvensen av det. Likevel: At det er noe organisasjonen tillater, er helt uriktig.

Presidenten [11:58:46]: Det blir replikkordskifte.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [11:59:04]: I en tidligere replikkveksling mellom utenriksministeren og meg hevdet utenriksministeren at intensjonen til Ha-

mas var å drepe flest mulig jøder, og at de ikke ville stoppet dersom de ikke hadde blitt stoppet av det israelske forsvaret, IDF. Det betyr at de da tilfredsstiller folkemordkonvensjonens definisjon, at det er drap, og at det er intensjon om å drepe. Er utenriksministeren fremdeles enig med seg selv?

Utenriksminister Espen Barth Eide [11:59:39]: Jeg har vært enig med meg selv hele tiden, og jeg tror jeg har svart det samme hele tiden. Det er ingen tvil om at de som angrep bl.a. musikkfestivalen og flere kibbutzer i det sørlige Israel, hadde intensjon om å drepe folk som var der, og at mange av dem som var der, selvfølgelig var israelske statsborgere og også jøder. Likevel: At det skulle etablere en sammenheng om at Hamas derved skulle utrydde det israelske folk eller det jødiske folk, måtte i så fall vært fastslått av en domstol, og det er ganske langt unna de handlingene før det har noe med folkemord å gjøre.

På samme måte til alle dem som nå mener at det ville være viktig at regjeringen eller politiske myndigheter vedtar at det som skjer i Gaza, er folkemord: Det er igjen for det første riktig å overlate det til domstolene, og det er riktig også å forstå hva folkemordkonvensjonen egentlig handler om. Det er en rekke andre internasjonale forbrytelser, og når det gjelder Hamas' angrep, er det ingen tvil om at det var ulovlig etter enhver standard. Det var en internasjonal forbrytelse, men det er ikke slik at alle internasjonale forbrytelser derved er folkemord.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:00:40]: Det er forskjell på en terrororganisasjon og et land. Definisjonen av det er mye mer krevende hvis det er et land, enn om det er en terrororganisasjon. Det har vi allerede definert at det er.

I tråd med Hamas' grunnlagsdokumenter uttalte Ghazi Hamad, en av lederne i Hamas i Gaza, i et intervju med libanesiske LBC 24. oktober 2023 følgende:

Vi må fjerne det landet, Israel. Vi må lære Israel en lekse, og vi vil gjøre dette igjen og igjen. Al-Aqsa-flodbølgen – 7. oktober-massakrene – er bare første gangen, og det vil bli en annen, en tredje og en fjerde.

På spørsmål om dette betyr utslettelse av Israel, svarer Hamad:

Ja, selvfølgelig. Israels eksistens er ulogisk.

Er da utenriksministeren fremdeles enig med seg selv? I så fall sier han at akkurat dette må være intensjonen – å utslette staten Israel og jøder totalt. Er han fremdeles enig med seg selv, eller har han nå endret mening og sier at han er enig med meg?

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:01:43]: Jeg kan berolige representanten Tybring-Gjedde om at jeg har vært enig med meg selv hele tiden. Spesielt har jeg

vært enig i hva folkeretten sier i disse spørsmålene, for det spesifikke spørsmålet er ikke om Hamas foresto et brutalt, forferdelig, forkastelig og ulovlig terrorangrep. Svaret på det er ja, og det er helt åpenbart at de satte i gang det terrorangrepet for å drepe mange mennesker, hvilket de også gjorde.

Til de sitatene Tybring-Gjedde her leser opp: Vi tar skarpt avstand fra Hamas og det Hamas står for i denne konflikten. Det er derfor vi støtter de palestinerne som ønsker en tostatsløsning, noe verken Netanyahu-regjeringen eller Hamas ønsker. De ønsker hver sin variant av en enstatsløsning i dette området, som opprinnelig var det britiske mandatområdet Palestina. Vi ønsker, som FN har sagt hele tiden, at det skal være en israelsk og en palestinsk stat. Det Hamas har sagt i de sitatene Tybring-Gjedde legger fram, er at man vil fjerne staten Israel. Det er forkastelig og noe vi tar sterkt avstand fra, men det er ikke identisk med å utslette det jødiske folk. Der tror jeg det er lurt å være litt presis.

Une Bastholm (MDG) [12:02:59]: I innstillingen fra komiteen går både Kristelig Folkeparti og Fremskrittspartiet langt i å kritisere UNRWA, antyder at UNRWA driver anti-israelsk påvirkning, og ønsker at man kutter den norske støtten til UNRWA. Hva ville ha vært resultatet, følgene, på bakken av at Norge hadde kuttet støtten til UNRWA?

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:03:34]: UNRWA er livlinen til palestinere, ikke bare i Gaza, men også på Vestbredden og en rekke andre steder hvor palestinske flyktninger bor. Alle de andre FN-organisasjonene og stort sett alle de andre humanitære organisasjonene understreker i fellesskap at de trenger UNRWA, for det er de som har strukturene, kontaktene, kjøretøyene og systemene for å holde orden på helheten av den internasjonale støtten til et folk som ble fordrevet i forbindelse med opprettelsen av staten Israel, og som fortsatt ikke har fått sin egen stat. Hele poenget med UNRWA er at det skal legges ned, når problemet er løst, når det har blitt en palestinsk stat, men inntil videre er det en forpliktelse vi har tatt på oss, ettersom FN sto veldig sentralt i å etablere Israel og den palestinske staten ikke kom.

Det ville sterkt undergravet evnen til å yte humanitær støtte, men også til vanlig livsopphold for palestiner både i hele det palestinske området og i naboland.

Presidenten [12:04:28]: Replikskordskiftet er over.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:04:44]: Det er vel blitt gjort klart fra flere her at det som skjedde 7. oktober 2023, var et bestialsk angrep. Alle er enige

om det. Det er greit å definere at vi ikke snakker om et land, vi snakker ikke om palestinerne, men vi snakker om Hamas. Vi snakker om terrorgruppen Hamas, som har begått et folkemord – ikke om palestinerne. Det er en forvirring her i salen som er bevisst eller ubevisst – det vet ikke jeg.

I konvensjonen fra 1948 heter det at folkemord er «handling som er begått i den hensikt å ødelegge, helt, eller delvis, en nasjonal, etnisk, rasemessig eller religiøs gruppe som sådan».

Man trenger ikke juridisk utdanning for å forstå at dette er et terrorangrep med mål og intensjon om etnisk og religiøs utslettelse. Det er intensjonen som gjelder. Så kan man diskutere hvorvidt Israel har en intensjon om å drepe flest mulig palestinere. Det blir litt krevende å bevise, og derfor kommer sannsynligvis den internasjonale domstolen til å avvise det, for det ville være som å si at man kan drepe så og så mange. Israel kunne selvfølgelig ha drept mange flere enn de faktisk har gjort, fordi de ønsker å utrette Hamas – og ikke å drepe palestinere som sådan.

Det er litt spesielt at når jeg leser opp et sitat fra en av lederne i Hamas, om hva de ønsker å gjøre, bedriver utenriksministeren semantikk og sier at man ikke må forstå det på den måten, men på en annen måte. Nei, det er så tydelig sagt at de ønsker å utrette Israel. Det er ikke forskjell på Israel og jøder her. I denne sammenhengen er det rett og slett å utrette jøder, på samme måte som Hamas totalt sett ønsket å utrette flest mulig jøder 7. oktober. Det er det ingen tvil om.

Så til representanten Bastholm og UNRWA: UNRWA har totalt 33 000 ansatte som skal hjelpe palestinere over det hele, både på Vestbredden og i Gaza. Ja vel, så er det et utgangspunkt for FN, men i alle andre eventuelle flyktningkonflikter FN er berørt av, har de én organisasjon som skal dekke alle.

Jeg vil også gjerne ta det helt fundamentale spørsmålet: Hvem er en flyktning i Gaza? De som bor der nå, er tredje eller fjerde generasjon. Flyktningdefinisjonen går nå i arv, slik at også barnebarn og oldebarn blir flyktninger fordi deres forfedre var flyktninger. Hva skal disse flyktningene gjøre? Skal de flytte tilbake til Israel? Definisjonen på en flyktning er at den skal ha blitt presset ut av et område. Ja vel, så mener man at de med Israels opprettelse ble presset ut, men da har de også rett til å reise tilbake. Det vi da sier med UNRWA, er at de er flyktninger, og at tre-fire millioner i Gaza har rett til å flytte tilbake til Israel, noe som i seg selv ville være en utslettelse av jødernes hjemland.

Morten Wold (FrP) [12:08:02]: Jeg skal ikke forlenge debatten. Det var noe jeg glemte i mitt første innlegg: Fremskrittspartiet står ikke inne i komiteens tilråding.

Det er fordi vi vil stemme imot forslag nr. 1 i representanten Tybring-Gjeddes forslag, men vi vil støtte forslag nr. 2. Det er grunnen til at vi ikke står inne i tilrådingen. Det er en stemmeforklaring fra vår side.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:08:46]: Representanten Tybring-Gjedde stiller et helt betimelig spørsmål om hvorfor det finnes en egen organisasjon for palestinske flyktninger, og det fortjener et svar. FN – den gang veldig unge FN – var helt sentral da man ble enige om å dele det britiske mandatområdet Palestina i det som skulle bli en israelsk og en palestinsk stat. I forbindelse med at Israel ble opprettet, og at veldig mange av dem som bodde der før, ble fordrevet, etablerte man en særlig organisasjon for det spesifikke problemet man da hadde vært med på å legge til rette for. Det var et bredt ønske om at Israel skulle opprettes – det skulle etableres et jødisk hjemland. Det var en riktig og god idé og fikk varm støtte fra Norge og veldig mange andre land, men det har oppstått et annet problem vi har hatt med oss hele tiden, og det er derfor vi har en egen organisasjon som heter UNRWA. Det er ikke bare palestinere i Gaza, på Vestbredden og i Øst-Jerusalem. Det er også palestinere i flere av nabolandene i Midtøsten.

Spørsmålet om hvem som er flyktning og hvor de skal – vel, hovedsvaret er at man skal ha en palestinsk stat. Det er det som lå i Oslo-avtalen, det er det FN har vedtatt gjentatte ganger, og det er det andre israelske regjeringer enn den som sitter nå, også har arbeidet for i samarbeid med den palestinske myndigheten. Man skulle da dele dette området etter 1967-grensene, med rom for det som kalles «land swaps» – at man kunne bytte noen territorier – og så skulle man for øvrig avklare spørsmål om både grenser, Jerusalems status og ikke minst hva som skal skje med flyktningene. Jeg tror ingen tror at alle de kan dra tilbake til ett sted, men det skulle avklares i de sluttforhandlingene, nettopp sånn at det spørsmålet skulle bli avklart. Når det var på plass, ville man ha en palestinsk stat styrt av en palestinsk myndighet, og man ville kunne avvikle UNRWA, som er der så lenge dette problemet som ble skapt på slutten av 1940-tallet, fortsatt er der.

Det er den spesifikke historien her, og den er det ganske viktig å kjenne, tror jeg, for å forstå de spesielle omstendighetene rundt Midtøsten-konflikten.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:11:21]: Til utenriksministeren kan jeg opplyse om at palestinere både hadde og har egne myndigheter. Uheldigvis stemte de på Hamas, så i Gaza er det Hamas – en terrororganisasjon – som styrer. De har sin egen stat – ikke i formell forstand, men de styrer faktisk Gaza. Israel trakk seg ut av Gaza i 2008, så det har de muligheten til å gjøre.

Definisjonen av en flyktning vil jeg gjerne få klargjort. Definisjonen av en flyktning er en som har forlatt et sted og som har rett til å flytte tilbake. Man sier at de ble fordrevet da Israel ble etablert. Det er riktig, men langt flere jøder ble flyttet og fordrevet fra arabiske land – inn til Israel. Noen flyttet dit fordi de ønsket det, mens andre ble fordrevet fra arabiske land. Det ville ikke vært mulig for en jøde å leve og praktisere sin egen religion i Saudi-Arabia eller andre steder i dag, men det finnes mange palestinere i Israel som praktiserer sin egen religion. Der er det pluralisme og mangfold.

Måten Norge og det internasjonale samfunnet reagerer på Israel/Palestina-konflikten, er noe vi burde ta avstand fra. Vi har en forhistorie knyttet til hvordan vi behandlet jøder, hele Europa har en forhistorie knyttet til hvordan man behandlet jøder, og vi fortsetter på samme måten – vi ser på Israel som en aggressiv aktør i området. Det er ingen som ønsker at Israel skal drepe 50 000, 60 000 eller 70 000 mennesker. De gjør dette for å bli kvitt en terrororganisasjon som har sagt og som sier, som jeg henviste til, at Israel skal bort fra kartet. De er nødt til å forsvare seg. De har også andre å forholde seg til. De må forholde seg til houthiene, Libanon – mange – og alle vil utslette Israel. Da må Israel være et aggressivt land, dessverre.

Presidenten [12:13:14]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [12:13:22]

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapport til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2024 (Innst. 202 S (2024–2025), jf. Dokument 13 (2024–2025))

Presidenten [12:13:39]: Etter ønske fra utenriks- og forsvarskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Trine Lise Sundnes (A) [12:14:21]: Noen ganger, i møter med folk, dreier samtalen inn på hvorfor norske politikere skal bruke tid på parlamentariske kollegaer i andre land. Ser vi på de ulike forsamlingenes rapporter, er det et stort arbeid som blir lagt ned. Arbeiderpartiet mener at god og tett kontakt med parlamentarikere i andre land er avgjørende for å håndtere globale utford-

ringer som krigen i Ukraina og nå den usikkerheten som skapes av Trump-administrasjonens handelsstrategier.

Internasjonalt samarbeid styrker Norges evne til å bidra til fred, stabilitet og økonomisk trygghet. Temaene som debatteres, er mangfoldige, men krig og uro i våre nærområder tar naturlig mye plass. Det gjør også utviklingen mot færre sterke demokratier til fordel for en mer autokratisk utvikling i mange land.

Også behovet for å styrke Europas konkurransekraft diskuteres. Særlig gledelig er den tette kontakten med EUs land i nord. Det er helt vesentlig at vi i Norge bruker tid på dialog med folk i andre land, særlig med dem som deler samme verdigrunnlag som oss, slik at vi sammen og hver for oss kan finne gode løsninger for folk og virksomheter i eget land og på tvers av land.

For Arbeiderpartiet er demokrati, likestilling og menneskerettigheter viktige tema. Krigen i Ukraina har vist oss hvor viktig det er med internasjonal solidaritet. Arbeiderpartiet støtter omfattende tiltak som militær bistand, humanitær hjelp og samarbeid med EU om sanksjoner mot Russland. Det kreves et sterkt nettverk med parlamentarikere i andre land for å sikre samordning og effektiv respons. Slike allianser er viktig for å stå samlet mot brudd på folkeretten og forsvare demokratiene i Europa.

Arbeiderpartiet ser på samarbeid med parlamentarikere som en nøkkel til å fremme rettferdig handel og motvirke destabiliserende effekter av proteksjonistisk politikk. Gjennom vårt internasjonale arbeid ønsker Arbeiderpartiet å bygge broer og styrke Norges posisjon i en stadig mer kompleks verden. Dette handler om å sikre både norske nasjonale interesser og globale verdier som demokrati, menneskerettigheter og økonomisk stabilitet. Globale spørsmål som klima, handel og større internasjonale avtaler krever nye metoder og måter å utvikle politikk på. Krigen i Ukraina og i Gaza, og selv sagt de humanitære krisene som oppstår på grunn av dette, har vært tema i alle forsamlinger.

I en verden preget av krig, uro og ustabilitet er det viktig å ha venner, nettverk, samarbeid og tilhørighet.

Utenriksminister Espen Barth Eide [12:17:37]: Jeg vil først og fremst si at jeg er enig i alt representanten Sundnes sa i denne saken. Det er veldig i tråd med de spørsmålene jeg trakk opp i deler av redegjørelsen min.

Det er usedvanlig viktig at vi supplerer det stat-til-stat-samarbeidet regjeringer har løpende, med parlamentarisk kontakt over tid – at man blir kjent med hverandre, at man jobber med felles problemstillinger, spesielt i en tid da nettopp rettsstaten, maktens tredeling og demokratier utfordres i mange land.

Dette var også viktig før. Det er viktig å huske på at mange av disse parlamentarikerforsamlingene ble til i

tider da dette var noe man skulle bygge opp. Nå er det langt på vei slik at dette er noe man ønsker å forsvare. Det er ikke bare et spørsmål om hva man diskuterer i det enkelte møte, det er rett og slett at disse institusjonene finnes, og sånn sett bekrefter en slags felles tro på at det er viktig å ha et tungt parlamentarisk engasjement for å opprettholde hele ideen om maktens tredeling, og at de som til enhver tid er i parlamentet, i opposisjon og i posisjon, også kan være med og utforme, forstå og videreutvikle politikken i de ulike organisasjonene vi er med i.

Vi er sterkere sammen, og for å være sterke sammen trenger man organisasjoner og institusjoner, og det har vi da gjennom disse parlamentarikerforsamlingene det rapporteres om her.

Presidenten [12:19:00]: De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:19:23]: Aller først vil jeg ta opp de to forslagene jeg fremmet i forrige sak – det glemte jeg å gjøre.

Stortingets representanter er på mange fine turer, og de aller fleste er veldig nyttige. Jeg er helt enig med begge tidligere talere i at det er fornuftig at vi reiser og møter parlamentarikere fra andre land. Vi får god informasjon, og vi blir kjent med synspunkter og innlegg fra andre parlamentarikere. Det er veldig positivt.

Så kommer spørsmålet: Hvem er det disse delegasjonene representerer? Vi har en delegasjonsleder, og det er jo Stortingets delegasjon, men det ville være unaturlig at man samlet alle stortingspartiene og ble enige om en formular man skulle bruke og presentere i de ulike parlamentene man besøker, så det ville ikke være mulig. Spørsmålet blir: Representerer man da eget parti? Det vil være like underlig, for alle andre er jo med, og eget partis synspunkt er ikke det som skal presenteres i disse parlamentarikerforsamlingene. Skal det være delegasjonslederens synspunkter? Det ville være helt urimelig. Det som er helt sikkert, er at det ikke er regjeringens synspunkter, for det er Stortingets synspunkter. Det er veldig krevende å fatte, for da skal man finne en konsensus på Stortingets mening i en sånn samling, og det vil ikke være mulig. Det man burde gjøre, er å finne en definisjon av hva delegasjonslederen og delegasjonen skal si, for det er delegasjonslederen som tar ordet.

I andre land finnes det debatter innad i delegasjonene, som kommer med ulike innspill, senest for et par måneder siden, hvor det var en stor debatt om grønn politikk. Da var det ikke delegasjonslederen for de ulike land som deltok, men de såkalt grønne politikerne, som var veldig ivrige etter å ta ordet. Kanskje vi burde se på hvordan og på hvem som skal ha ordet i disse delegasjonene når vi er ute og reiser, og at man får en riktig fordeling av taletid. Det mener jeg er viktig.

Når det gjelder partiene som utnevner representanter eller kandidater til disse parlamentarikerreisene: Det bør være relevant for det arbeidet de driver med, for jo mindre relevant det er for arbeidet de driver med, jo vanskeligere blir det å forsvare. Hvis man reiser i tilknytning til Nordisk råd, og så driver man med noe helt annet på Stortinget, er hele poenget borte. Jeg mener at de som reiser og blir utnevnt til å være med i delegasjonene, også bør være med og delta i debattene i salen, for med den tilegnede kunnskapen norske skattebetalere har spleiset på, mener jeg det er naturlig at kunnskapen også formidles gjennom debatter her, men det ser vi ikke. Vi ser det av debattene – det er kun utenrikspolitiske representanter her i salen i dag. Det burde vært langt flere, som bl.a. sitter i NATO PA og andre organisasjoner.

Presidenten [12:22:30]: Presidenten vil bemerke at det ikke forelå noen forslag i saken representanten viste til – de er ikke fremmet i innstillingen.

Trine Lise Sundnes (A) [12:22:44]: Representanten Tybring-Gjedde fortjener et svar, for jeg har et inntrykk av at man her oppkonstruerer et problem som ikke finnes.

Jeg kan bare snakke på vegne av EFTA- og EØS-delegasjonen, som jeg selv leder. Det er sånn at vi innad i delegasjonene diskuterer synspunkter av felles interesse, men også synspunkter hvor vi er uenige. Disse synspunktene, både dem man er enige om og dem man er uenige om, framkommer også i diskusjonene mellom våre parlamentarikerkolleger i andre land. Det er en lang tradisjon i Norge for å ha en ryddighet om å la alle parlamentarikere komme til orde. De ulike synspunktene, i tillegg til dem i forbindelse med denne årsrapporten, vil også komme til uttrykk – spesielt, vil jeg anta – i debatten etter utenriksministerens redegjørelse 6. mai om EØS-samarbeidet i Europa. Da vil samtlige av EFTA- og EØS-delegatene antakeligvis ta til denne talerstolen og fremme sine synspunkter knyttet til erfaringene med diskusjonene blant kolleger i andre land, men også partienes synspunkter på de ulike sakene.

Jeg har et inntrykk her av at representanten prøver å skape en situasjon som faktisk ikke finnes i det daglige ordskiftet i de ulike delegasjoner.

Christian Tybring-Gjedde (uavh.) [12:24:50]: Det er ikke min intensjon å skape en situasjon. Jeg har sagt dette også mange ganger tidligere, og jeg synes det er helt relevant og naturlig at man diskuterer hvem som tar ordet, hvordan man tar ordet, og hva man presenterer i de ulike foraene man er representert i.

Vi får bakgrunnsinformasjon fra regjeringen. Noen mener at den informasjonen er helt grei, så de refererer til det som står fra regjeringen, men da er litt av poenget

borte. Man kan jo forstå det hvis en selv representerer et regjeringsparti, at da er det ikke så vanskelig å fremme det synspunktet, men jeg mener vi må ha en diskusjon om hvem som skal ta ordet i slike delegasjoner, i ulike fora. Vi bør ikke ha det som i dag, at mange bare gjemmer seg bort og egentlig ikke er så veldig interessert i å delta i debattene, men gjøre slik at flere kan delta i debattene.

Det må være slik at man finner en konsensus. Si at man setter seg ned, har et formøte og lager en konsensus. Da må man fremføre et budskap man egentlig er uenig i, og det er veldig krevende. Jeg synes dette er en prinsipiell sak noen egentlig burde ta tak i, hvordan man kan finne en bedre måte å gjøre dette på, for det må finnes bedre måter å gjøre det på. Kanskje kunne man lære av våre kollegaer i andre land. Kanskje har de en annen måte å gjøre det på. Muligens får de ordet flere ganger enn det vi får, for vi står ofte utenfor i europeiske forsamlinger.

Allikevel: Det er klart at det vil være forskjell på en representant fra Rødt og en representant som meg i budskapet man bringer til torgs i en sånn organisasjon, men vi står ansvarlig for Norge, vi oppfattes som Norge. Vi burde ta innover oss at det er et samlet storting, angivelig, som skal stå bak dette, men man gjør altså ikke det, og man er ikke samlet bak det.

At regjeringen har et synspunkt, er klart, for det er jo omforent i en regjering, men her er det ikke det samme. Når vi sier Stortingets delegasjon, er det i bunn og grunn egentlig den enkelte delegasjonsleders synspunkter som kan fremmes.

Dette kjenner jeg jo til. Jeg har nå vært med i dette gamet i 20 år, og jeg vet hvordan det fungerer. Det er ikke noen formøter der man går gjennom et kompromiss. Det er delegasjonslederen som stort sett bestemmer det, etter hjelp fra internasjonal avdeling. Sånn er det bare. Hvis man vil ha det sånn, er det for så vidt helt greit, men man må være klar over at man også representerer de andre partiene. Selv om de andre partiene ikke får lov til å ta ordet, vil de også stå ansvarlig for det delegasjonslederen formidler, som da blir Stortingets holdning og Stortingets forhold til saken.

Det ble nevnt i sted at forslagene ikke er fremmet fordi de ikke står i innstillingen. Da fikk jeg ikke den hjelpen jeg trengte av sekretariatet – men greit nok.

Presidenten [12:27:37]: Representanten Trine Lise Sundnes har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Trine Lise Sundnes (A) [12:27:46]: Representanten Tybring-Gjedde sa det avslutningsvis i et stikkord, men jeg fant det riktig å korrigere. Det er ikke slik at delegasjonene forfekter regjeringens syn, og at all informasjon kommer fra regjeringen. Han pekte ganske riktig på det

selv, nemlig at vi på dette huset har en aldeles utmerket internasjonal avdeling med svært kompetente medarbeidere, som sørger for at parlamentarikere får bakgrunnsinformasjon i stort monn, noe som gjør at enhver parlamentariker står godt rustet til de diskusjoner man måtte ha i de ulike forsamlinger.

Presidenten [12:28:41]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [12:28:46]

Innstilling fra næringskomiteen om Prinsipper for tallgrunnlag m.m. i jordbrukspolitikken (Innst. 197 S (2024–2025), jf. Meld. St. 10 (2024–2025))

Presidenten [12:29:03]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:29:28] (ordfører for saka): Eg vil få leggja fram næringskomiteen si innstilling om prinsipp for talgrunnlag m.m. i jordbrukspolitikken, Meld. St. 10 for 2024–2025, som er ei oppfølging av oppmødingsvedtak nr. 847 som vart vedteke 21. juni 2024, der ein bad regjeringa koma tilbake med ei eige sak med forslag om prinsipp for talgrunnlaget m.m.

Eg vil takka komiteen for samarbeidet i saka.

Komiteen opna for skriftlege innspel, og me har motteke 56 innspel. Komiteen vedtok rask framdrift i saka for å få ho ferdig handsama før påske.

Den 3. februar inngjekk Arbeidarpartiet, Senterpartiet, Venstre, Kristeleg Folkeparti og Pasientfokus ein avtale om prinsippa for talgrunnlag. Eg vil leggja fram desse partia si innstilling og reknar med at dei andre partia sjølve vil leggja fram sine forslag.

Eg meiner det er viktig at me no har eit stortingsfleirtal som vedtek prinsippa for talgrunnlaget i jordbrukspolitikken, slik at faglagane kan konsentrere seg om å leggja fram sine krav til jordbruksoppgjeret, der dei verkeleg kan sjå korleis me kan nytta midla i landbruket på best mogleg måte for å oppnå auka matproduksjon i heile landet.

Eg vil takka dei partia som no tek ansvar, slik at me no får dette fleirtalet.

På vegner av komiteens medlemmar frå Arbeidarpartiet, Senterpartiet og Venstre vil eg leggja fram fylgjande forslag:

Forslag nr. 1:

«Stortinget ber regjeringa leggje til grunn at normeringsfaktoren, avsetning til investeringar i avskrivbar eigenkapital og samanlikningsgruppe ligg fast i talgrunnlaget slik det vart nytta ved jordbruksoppgjøret 2024, men at timetalet per årsverk i jordbruket vert redusert med 50 timar til 1 700 timar i to like trinn med verknad for kalenderåra 2026 og 2027.»

Forslag nr. 2:

«Stortinget ber regjeringa våren 2025 kome med framlegg til jordbrukskonto, med verknad frå og med inntektsåret 2025.»

Forslag nr. 3:

«Stortinget ber regjeringa leggje til grunn følgjande målsetting om produksjon av økologisk mat: Eit produksjonsmål der 10 pst. av det totale jordbruksarealet skal vere økologisk innan 2032, kombinert med verkemiddel som stimulerer til auka omsetnad av og etterspurnad etter økologisk mat i marknaden.»

Forslag nr. 4:

«Stortinget ber regjeringa våren 2025, i «Nasjonal strategi for økologisk jordbruk», kome med framlegg til korleis ein kan auke etterspurnaden etter økologisk mat gjennom ulike konkrete tiltak som legg til rette for auka etterspurnad både frå private og det offentlege. Det skal mellom anna vurderast om det er tiltak i Danmark og Sverige som kan nyttast i Noreg. Det skal vere eit særleg fokus på at norsk økologisk produksjon skal kunne møte ein auka etterspurnad.»

Forslag nr. 5:

«Stortinget ber regjeringa ha ei kraftig prioritering av Nord-Noreg i jordbruksoppgjøret 2025.»

Eg vil vona at me no kan sjå framover og halda fram med opptrappinga av lønsemda i landbruket, slik at me når målet om auka matproduksjon på norske ressursar.

Eg vil koma tilbake til dette i seinare innlegg.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [12:32:47]: Representanten Nils. T. Bjørke har tatt opp de forslagene han refererte.

Rune Støstad (A) [12:33:09]: Vi står foran et nytt og viktig jordbruksoppgjør. Jeg er derfor glad for at et flertall i Stortinget i dag samler seg om tallgrunnlaget som skal ligge til grunn. Det gjør at vi kan fortsette arbeidet med å tette inntektsgapet og styrke selvforsyningen. Det er landbrukspolitiske mål som kanskje er viktigere enn noen gang.

Bakgrunnen kjenner de fleste: I Hurdalsplattformen varslet Arbeiderpartiet og Senterpartiet at det skulle komme en forpliktende plan for å tette inntektsgapet, basert på nytt tallgrunnlag. Så har vi alle erfart at det har vært krevende å bli enige om hva som er det riktige tallgrunnlaget. Norsk landbruk er mangfoldig, med små og store gardar spredt ut over hele landet. Å tette et inntektsgap mellom gardbrukeren, som selvstendig næringsdrivende, og en gruppe lønnsinntakere, er ikke bare fag. Det er også politikk, noe også Grytten utvalget pekte på.

Det ble også tydelig i Stortinget på vårparten i fjor, da vi behandlet tallgrunnlaget første gang. Da sprikte forslagene i alle retninger. Derfor er jeg glad for at Senterpartiet, Kristelig Folkeparti, Venstre, Pasientfokus og vi i Arbeiderpartiet nå er enige om tallgrunnlaget. Det gir håp om forutsigbarhet og langsiktighet, på tvers av partilinjene.

Jeg vil også benytte anledningen til å gi honnør til tidligere landbruksminister Geir Pollestad, som fikk til en samlende avtale mellom partiene.

Selv om tallgrunnlaget nå er sikret, må det fortsatt være politisk vilje til å sikre faktiske overføringer. Det har dagens regjering vist. Ingen annen regjering har prioritert landbruket slik vi er vitne til nå. Det har vært tre jordbruksoppgjør med historiske inntektsløft – over 12 mrd. kr mer til jordbruket, en økning på 67 pst.

Dette handler ikke bare om gardbrukerne. Det handler om trygghet for folk flest, trygghet for at det er mat i butikkene også når verden vakler. Det handler om arbeidsplasser i næringsmiddelindustrien, om verdiskaping i distriktene og om tilliten til at Norge kan ta vare på seg selv. Den tryggheten starter med bondens økonomi.

Med en enighet om tallgrunnlaget tar vi et viktig steg videre. Vi gir næringen forutsigbarhet, vi legger grunnlaget for høyere inntekt, og vi gjør det mulig å produsere mer mat i Norge, for det er det dette handler om: trygghet for framtiden, for bonden, for forbrukeren – for landet vårt.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:36:21]: Innledningsvis vil jeg påpeke at det ville ha vært en styrke for denne viktige saken, og for jordbruket, at det hadde blitt gjennomført en muntlig høring i forbindelse med komiteens behandling av meldingen.

Det er tydelig at regjeringen, og flertallet i komiteen, legger opp til en hastebehandling av store realitetsendringer i hvordan inntektsmulighetene i jordbruket skal vurderes når det gjelder innretning av selve beregningsgrunnlaget. Det eneste argumentet for en slik hastebehandling er at det er viktig av hensyn til årets jordbruksforhandlinger og sikring av forhandlingsinstitutt-

tet. Det er ikke et reelt argument, for budsjettnemnda for jordbruket arbeider utelukkende på oppdrag inntil noe annet er gitt fra partene eller Stortinget. Flertallsavtalen denne stortingsmeldingen strengt tatt er, fører til det motsatte og svekker hovedavtalen for jordbruket ved å forhåndsavtale helt typiske jordbruksavtalespørsmål, jf. punkt 3, 4 og 5 i meldingen.

Fremskrittspartiet mener dagens jordbrukspolitikk må endres betydelig, slik at virkemidlene gjør det mer lønnsomt å satse på jordbruk. Det særskilte jordbruksfradraget stimulerer utelukkende til skattemessige tilpasninger av jordbruksbedrifter som ikke hovedsakelig lever av å produsere mat, og inntektseffekten utover spart skatt overvurderes i kalkylen for aktive jordbruksbedrifter.

Meldingens forslag til jordbrukskonto ville være en bedre tilpasset løsning for dem som faktisk har matproduksjon som sitt hovedformål. En slik løsning vil støtte opp under insentivene til å reinvestere i produksjon fordi dette i realiteten ikke er et fradrag, men en utsatt skatteposisjon.

Dagens mål om inntektsutjevning innen 2027 er ikke reell, og det gjeldende målet må fjernes for ikke å binde opp framtidige budsjetter. Kalkylen for aktive jordbruksbedrifter må synliggjøre hva arbeidskostnadene til eget arbeid er verdt i det nye oppsettet.

Statistisk sentralbyrå gjennomfører jevnlig tellinger der arbeidstimer registreres fra jordbruket av flere hennsyn, også til bruk i budsjettmemnda for jordbruket. All den tid man har denne oversikten, må sektorens kalkyle for aktive jordbruksbedrifter synliggjøre en budsjettert kostnad for dette arbeidet. Alt arbeid må synliggjøres med en minimumskostnad, også det som utføres av bonden selv og bondens familie.

Et slikt grep vil forenkle forståelsen av prinsippene rundt sektorens resultat og gjøre at årsresultatet i kalkylen for aktive jordbruksbedrifter vil være korrigert for lønnskostnader. Et nytt årsresultat i kalkylen for aktive jordbruksbedrifter må korrigeres for arbeidsinnsatsen registrert gjennom å bruke Statistisk sentralbyrås jevnlig tellinger, slik at resultatmålet er eksklusive arbeidsvederlag.

Over til det ene forslaget, om jeg får komme med en forklaring her: Det har vært litt diskusjon etter avgivelse, og det medfører at vi må justere litt på forslag nr. 10, fra Fremskrittspartiet, SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, i håp om at flere vil stemme på det. Vi fjerner det som står etter komma i forslaget, slik at forslaget blir lydende slik:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sette ned et offentlig utvalg som skal vurdere inntektene i jordbruket i forhold til inntektene til sammenlignbare næringsdrivende.»

Jeg tar opp de forslagene Fremskrittspartiet er med på.

Presidenten [12:39:59]: Det er notert.

Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp de forslagene Fremskrittspartiet han refererte til.

Lene Westgaard-Halle (H) [12:40:22]: Jeg må innrømme at jeg står her i dag og egentlig er litt frustrert og ganske bekymret på vegne av norsk landbruk. Denne saken har – for å si det med parlamentarisk språkbruk – vært håndtert svært spesielt fra regjeringens side. Det er vår plikt som folkevalgte å fatte beslutninger basert på et solid kunnskapsgrunnlag, og vi skal ha transparente og ryddige prosesser. Denne saken har manglet alle de tre elementene – fra start til slutt.

Vi står her i dag med en enighet fattet på utsiden av Stortinget, hvor regjeringen også har spedd på med to tre elementer fra det kommende jordbruksoppgjøret, bare for å ha litt ekstra krydder. Saken som ligger til grunn for det vi behandler i dag, er det rotet vi fikk i fjor, som var et seks sider kort dokument, vil jeg si, med ganske ufullstendige og mangelfulle beregninger som på ingen måte ga oss i Stortinget noen som helst oversikt over konsekvensene av det vi vedtok. For å være helt ærlig er jeg heller ikke helt sikker på om alle forstår konsekvensen av det vi vedtar i dag. Hvordan kan vi forvente å bygge opp en bærekraftig framtid for norsk landbruk når vi her i salen opererer i blinde, når vi ikke lytter til næringen? Vi kan gjerne være uenige politisk, men dette handler om å gjøre det på en ryddig måte og ha ryddige tall. Politisk uenighet er én ting, dette er noe ganske annet.

Det er også verdt å merke seg at regjeringen har økt bevilgningene til landbruket betydelig. Med en økning på over 11 mrd. kr til gjennomføring av jordbruksavtalen ser vi likevel ikke en forbedring i inntekten til bondene. Det er det ingen som stiller spørsmål ved. Hva forteller det oss? Kanskje tallene vi har fått oss forelagt, likevel ikke er så riktige som vi tenker at de er? Eller kanskje har måten vi driver landbrukspolitikk på i Norge, gått litt ut på dato? Det bør i hvert fall være flere enn bare Høyre som stiller spørsmål ved effektiviteten og målrettheten av disse bevilgningene. Vi bevilger mer, bønderne tjener mindre. Det vi gjør her inne, gir ikke de resultatene vi ønsker der ute.

Videre må jeg si at jeg synes det er bekymringsfullt at regjeringen synes å legge opp til litt merkelige prosesser for å sikre flertall for et forslag som ikke nødvendigvis gagnar bondene. Det underminerer tilliten til politiske beslutninger på et felt hvor konfliktnivået er veldig høyt, og sørger for at frustrasjonen blir høyere. Forhandlingsinstituttet legges i praksis dødt med denne saken. Man plukker ut noen ting fra jordbruksoppgjøret og

vedtar det i dag, så skal vi liksom sitte og forhandle noen måneder senere, og så skal Stortinget blindt godkjenne det. Det kommer jo ikke til å skje.

Vi skylder bøndene våre mer enn dette. Vi kan gjerne være politisk uenige, men vi er nødt til å ha åpenhet, vi må ha grundige økonomiske analyser, og vi må ha ærlige prosesser i alle beslutninger som påvirker landbruket. Alt annet er en fallitterklæring fra regjeringens side.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [12:43:35]: SV har lenge kjempet hardt for å heve inntektene og styrke tollvernet i jordbruket. Gode inntektsmuligheter for jordbrukerne våre er viktig for rekruttering, investering, produksjon av varer, tjenester og fellesgoder. Inntektsmulighetene for bonden er derfor det viktigste virkemiddelet for å nå de jordbrukspolitiske målene, som økt selvforsyning. Skal inntektene bedres, må også beregningene av inntektene gjøres riktig, og det er problemet med forslaget som foreligger fra flertallet her – som normeringsfaktoren på 20 pst., som blåser opp det målte inntektsnivået og ikke tar hensyn til at vi skal ha et jordbruk i hele landet. Egenkapitalen er en annen viktig innsatsfaktor som heller ikke regnes inn. Det er nettopp bøndene selv som har pekt på konsekvensene av at deres investeringer i egenkapital ikke blir synliggjort i totalalkyler, noe som er grunnen til at Stortinget nå behandler forslaget til prinsipper for tallgrunnlaget i jordbrukspolitikken for andre gang. Hvis ikke kapitalen i jordbruket godtgjøres, tæres den bort. Vi trenger mer kapital og mer investeringer i jordbruket. Vi må ha et tallgrunnlag som henger i hop med virkeligheten, og det er også å ta ansvar.

Med forslag nr. 11, fra SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne, ville jordbruket ha kommet bedre ut i form av tall som samsvarer mer med virkeligheten. I kombinasjon med målet om å øke inntektene til bøndene ville bøndene ha kommet langt bedre ut med dette forslaget enn med det Senterpartiet og Arbeiderpartiet har funnet flertall for – og det vet Senterpartiet og Arbeiderpartiet.

Jeg har vært i mange politiske debatter hvor frontene har vært harde og uforsonlige fordi målene har vært ulike og interessene forskjellige. Her er det utrolig nok de partiene som kanskje er mest enige om det grunnleggende – om at vi skal ha et levende landbruk i hele landet, stanse nedleggelsen av bruk og holde jorden i hevd – som er mest uenige. Det synes jeg er synd, og jeg mener at det kunne ha vært unngått. Jeg minner om at SV har ønsket å forhandle hele veien, men vi ble altså aldri invitert inn i de forhandlingene – og da er vi her.

Et nytt tallgrunnlag handler om framtiden, om å endre rammene slik at næringen blir lønnsom og rettferdig. Det handler først og fremst om å gi bonden en lønn å leve av, og det skulle jeg ønske vi hadde blitt enige

om i dag. Med det vil jeg ta opp SVs forslag og gi en kort stemmeforklaring om at SV kommer til å stemme for forslagene nr. 2–5.

Presidenten [12:46:21]: Representanten Kari Elisabeth Kaski har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Geir Jørgensen (R) [12:46:42]: Det er vår, det skal spire og gro, lammene skal komme, og vi har hele det fantastiske eventyret slik vi vet jordbruket skal utspille seg for oss alle sammen. Og her står vi. Vi står på ruine av 20 års strukturrasjonaliseringspolitikk, og resultatet bør skremme oss. Det er et ord som er gyldig i dag, men som ble sagt for 50 år siden her i denne sal, etter Hitra-opprøret, av lederen i daværende jordbrukskomiteen her på Stortinget, Berge Furre. Resultatet av den strukturrasjonaliseringspolitikken vi nå ser, burde skremme oss enda mer, for i 1975 var det faktisk så mange bønder igjen på bygdene at man kunne snakke om det.

Hva er situasjonen nå rundt omkring? Jo, i de fleste bygder – i bygda der jeg bor, og tilsvarende i bygder der mange av representantene her bor – er det én eneste bonde igjen, én familie, som har tatt det ansvaret å overta jorda etter at folk har blitt presset ut. Det er dem det nå står om, som vi må redde.

Nå fryser det til rundt oss. Vi har en kald krig, vi har en varm krig, og vi har en pågående handelskrig. Skal vi nå stille oss sånn her i landet at vi fortsatt skal være nødt til å ha dårlig selvforsyning – og ikke bare i Europa, men i nesten hele verden? Skal vi stille oss sånn at vi fortsatt skal være nødt til å mates av andre? Det ser åpenbart sånn ut. Det flertallsforslaget som ligger til grunn her, som Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Pasientfokus, Venstre og Kristelig Folkeparti er enige om, ligner ikke på det man for 50 år siden klarte å dra sammen om en tempoplan for landbruk. Dette er et sammenrasket flertall for en politikk som bare vil fortsette den utviklingen vi ser, med at vi mister ett gårdsbruk per døgn i dette landet. Sånn kan vi ikke ha det.

Dette er ikke vanskelig. Dette handler om inntekt, inntekt, inntekt. Det er kun det å få opp bondens inntekter som kan stoppe nedgangen i antall gårdsbruk. Det er kun det å få opp bondens inntekter som kan gjøre at vi kan nå de målene Stortinget selv har satt her, med 50 pst. selvforsyning innen 2030. Det er ikke vi 169 på Stortinget som kan ordne opp så vi når disse målene. Nei, vi må ha flere bønder, og vi må få folk til å gå i gang med optimisme på bygdene. Det får vi ikke med denne politikken.

Rødt har sammen med gode partnere i SV og Miljøpartiet De Grønne lagt fram et forslag som inneholder tre elementer. Det er bort med normeringen, riktig timetall

og avkastning på egenkapitalen. Med dette anbefaler jeg Rødts forslag.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:49:55]: Det er viktig for alle næringer med føreseielege og langsiktige rammevilkår, men spesielt gjeld det for dei næringane som driv med noko så langsiktig som produksjon av mat, verdiskaping frå naturressursar, slik som landbruk, fiskeri og havbruk. For Venstre har det alltid vore viktig å vere med og sikre det langsiktige og det føreseielege. Difor er eg glad og stolt over at vi var med og fekk til eit breitt forlik rundt kvotemeldinga i fjor vår, altså dei grunnleggjande rammevilkåra for fiskerinæringa, eit breitt forlik på tvers av blokkene, der fløypartia Framstegspartiet og Raudt valde å melde seg ut, men mange andre parti var med.

For landbruket kom vi dessverre berre eit stykke på veg i fjor vår. Venstre var med og prøvde å få på plass ei avtale på tvers av blokkene om føreseielege rammevilkår, om grunnlaget for inntektsberekning for komande landbruksoppgjer. Det meiner eg er viktig. Det var beklageleg at vi ikkje kom heilt i mål den gongen. Det var 84 representantar som var for eit slikt forlik, og 85 representantar som røysta mot. Desse 85 fekk då vedteke følgjande framlegg, som eg trur eg skal sitere:

«Stortinget ber regjeringen innen februar 2025 på nytt komme tilbake med egen sak med forslag til prinsipper for beregning av inntekt i jordbruket og sammenligning med andre grupper, for å sikre demokratisk forankring av tallgrunnlaget til bruk i jordbruksoppgjørene og legitimitet til forhandlingsinstituttet.»

Med andre ord: Det var ikkje ei bestilling om noko heilt totalt nytt. Det var berre å sikre ei demokratisk forankring, altså at det var eit talgrunnlag som hadde eit fleirtal bak seg.

Ein kan seie mykje om denne regjeringa, men det har dei faktisk no gjort. Det er den saka vi behandlar i dag. Dei har lagt fram eit talgrunnlag som høgst truleg har eit fleirtal i denne sal bak seg, og som i all hovudsak er likt det talgrunnlaget som blei lagt fram i fjor vår, men der dei har gjort enkelte justeringar av timetalet. Venstre har vore med. Vi har sett det slik at ja, vi skal vere med og strekkje oss litt for å sikre at det kjem på plass ei demokratisk forankring av eit talgrunnlag med eit fleirtal i salen bak seg.

Framstegspartiet, Høgre, SV og Raudt bruker no store ord om at dette er totalt uakseptabelt. Det er liksom ikkje måte på kor store ord dei har brukt. Vel, om det finst eit alternativt fleirtal blant desse partia som no rasar på kvar si side, er det berre å kome med det. Om Framstegspartiet, SV, Raudt og Høgre har ein felles, alternativ landbrukspolitikk som er betre for norske bønder, kom med det, men store ord og feitt fleisk er ikkje lenger

godt nok no. No handlar det om å sikre eit fleirtal for rammevilkåra. Venstre er med og tek det ansvaret.

Rasmus Hansson (MDG) [12:53:17]: For et år siden sto det bønder utenfor Stortinget og over hele landet og ropte på ærlige tall. Det var ikke først og fremst et rop om mer penger. Det var et rop om at bøndenes økonomiske virkelighet må beskrives sånn den virkelig er. Folk blir sure av å bli fortalt at de har en bedre økonomi enn det de selv opplever. Bønder blir også sure av det.

Som noen har påpekt tidligere i denne debatten, er det rart at det skal være så vanskelig å få disse tallene på bordet på en måte som gjør at folk kjenner seg igjen, men i dag får vi i hvert fall endelig et flertall for å utrede dette ordentlig, og det er et framskritt.

Et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre, Pasientfokus og Kristelig Folkeparti, som i forrige runde sto på bøndenes side, sikrer et flertall for regjeringens modell – mer eller mindre lik den tidligere landbruksminister Geir Pollestad gikk inn for i fjor, men nå skal det i det minste legges til grunn samme antall timer per årsverk for bonden som for andre yrkesgrupper. Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Venstre og Pasientfokus mener altså at bøndene må bli 20 pst. mer effektive, og at de ikke skal få trekke fra investeringer, f.eks. for å forbedre jorda de dyrker. Motytelsen er litt mer satsing på økologisk mat og prioritering av Nord-Norge i jordbruksoppgjøret, som er viktig. Det er vel og bra, men det gir oss altså ikke tall veldig mange bønder tror på. Hvis bønder ikke tror på tallene, blir regjeringens egen økonomiske pakke en trussel mot regjeringens og Stortingets samlede ønske om økt matforsyning.

I fjor var det i underkant av 37 000 gårdsbruk i Norge. Det er en halvering siden årtusenskiftet, noe som er en direkte konsekvens av den jordbrukspolitikken som har vært ført. Derfor må den endres. Hvis tallgrunnlaget fortsatt ikke gjenspeiler den virkeligheten norske bønder synes de opplever, blir det vanskelig å få folk til å være bønder. Som mange har påpekt: Vi trenger flere, men hittil får vi færre og færre. Bøndene må kjenne seg igjen i tallgrunnlaget, sånn at det kan bli norsk og økologisk mat i norske butikker, og at gårdsbruk ikke lenger legges ned.

Til slutt: Miljøpartiet De Grønne stemmer for forslagene nr. 2–6, som ikke er en del av tilrådingen, og vi er med på det nyformulerte forslag nr. 10.

Dag-Inge Ulstein (KrF) [12:56:16]: Det er behov for avklaring, det er behov for forutsigbarhet, og det trengs en klar melding herfra om at vi trenger bonden, og at vi er stolte av bonden. I går var jeg i natur- og landbruksklassen på KVS-Lyngdal, og de trenger å høre veldig tydelig at vi er et politisk flertall som vil satse på

neste generasjon av bønder og legge til rette for dem, og at de vet at de har oss i ryggen.

Det var noe av bakgrunnen for at Kristelig Folkeparti, med Olaug Bollestad i spissen, satte ned Grytten-utvalget. Etter det tok det altfor lang tid før regjeringen leverte et nytt forslag til tallgrunnlag. Vi har vært utålmodige, men vi har likevel hele veien sagt at vi ønsker å være konstruktive i Stortinget for å få landet dette. Grunnen til det er at vi virkelig ser verdien av et nytt tallgrunnlag nå, og det var bakgrunnen for at vi gikk inn i forhandlingene med noen klare krav og et klart mål om at prinsippene for tallgrunnlaget skal stå seg over tid.

Kristelig Folkeparti har jobbet hardt for å sikre viktige gjennomslag i forhandlingene. Vi fikk redusert antall timer i bondens årsverk helt ned til nivået for andre grupper, altså ned til 1 700 timer, og dermed har vi ryddet opp i forventningene om at det skal være gratisarbeid fra bondefamilien. Dette grepet alene har altså en verdi på om lag 600 mill. kr for bøndene. Samtidig er en av de viktigste verdiene for bonden og for oss alle at tallgrunnlaget får politisk flertall nå. Det er avgjørende for at forhandlingsinstituttet kan bestå, for det er ingen regjering som vil justere timetallet for bonden opp. Det gjennomslaget vil stå seg. I tillegg har Kristelig Folkeparti fått gjennomslag for at jordbrukskonto skal komme på plass allerede i 2025. Det gir bøndene mer forutsigbarhet for inntekt og skatt.

Grunnen til at vi virkelig ser hvor viktig dette er, og har avklart det nå, er til syvende og sist et spørsmål om det fortsatt skal være jordbruksforhandlinger. Derfor gikk vi som sagt inn med et tydelig krav, men også med et klart mål om at prinsippene for tallgrunnlaget skal stå seg over tid, og vi nektet altså å gi oss før bøndene ble sikret et timetall på nivå med andre. Dette er utrolig viktig, selv om vi møtte motstand også fra regjeringen og måtte jobbe lenge med dette.

Vi har lyttet til faglagenes sterke ønske om å få på plass et tallgrunnlag med flertall. Jeg har lyst til å takke begge faglagene for godt samarbeid om dette. Det har vært veldig mange møtepunkter, og dialogen har vært god, så jeg har lyst til å takke for det arbeidet som er gjort. Vi har gjort alt vi kunne for å få dette så godt som mulig. Vi kunne stått utenfor, og vi kunne kritisert regjeringen hele veien, men da ville ikke timetallet blitt justert ned en eneste time.

Landbruksdebattene er allerede polariserte, og vi forstår godt manges frustrasjon, men når alt kommer til alt, må en se på hva som faktisk var mulig å få til. Vi prøvde å få inn en normering, styrke avkastningen på egenkapitalen, men det er altså å sikre et nytt tallgrunnlag som er et viktig og nødvendig steg i riktig retning. Jeg er stolt over å ha fått kjempet for bøndenes sak og sikret betydelige forbedringer i denne.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [12:59:42]: I dag er jeg glad for at vi behandler stortingsmeldingen. Den er kort, men viktig – viktig for Norge og for trygghet for innbyggerne våre i en urolig tid. I fire år har det vært jobbet – i offentlig utvalg, her i Stortinget, i regjeringen og i faglagene – for å finne ut hvordan vi kan sammenligne jordbrukernes inntekter med lønn for arbeidstakere. Prinsipper for tallgrunnlaget har vært nøye utredet og godt opplyst.

Arbeidet tidligere landbruks- og matminister Geir Pollestad gjorde i denne saken for å samle et flertall her på Stortinget, vil jeg trekke fram spesielt i dag. Jeg vil rette en takk til tidligere statsråd, men også til alle partier som har stått i denne saken over tid, slik at vi i Stortinget i dag kan vedta realpolitikk som er til fordel for innbyggerne våre.

Jeg vil takke Venstre, Kristelig Folkeparti og Pasientfokus for viktig samarbeid i saken. Med bidragene deres lander vi i dag et tallgrunnlag som kan stå seg, og vi lander andre viktige punkter for matproduksjonen, økologien og den praktiske beredskapen i Norge. Det er et godt utgangspunkt for å jobbe videre med inntektsopptapping og for økt sjølforsyning.

Blant folk som har vært engasjert for norsk matproduksjon og for jordbruket vårt over lang tid, har ofte opptrappingsvedtaket i Stortinget fra 1970-tallet blitt trukket fram som det beste. Den gangen var normeringen, som vi har diskutert mye de siste årene, i praksis på over 40 pst. Nå er den halvparten, 20 pst., altså i favør av jordbruket. Den gangen var det et trekk for prisstigning på jord. Et slikt trekk finnes ikke i dette tallgrunnlaget, så det vedtaket Stortinget ser ut til å gjøre i dag, er de facto noe av det beste for norsk jordbruk i moderne tid i landet vårt.

I Meld. St. 11 for 2023–2024 ble tallgrunnlaget vi bygger videre på i dag, lagt fram. Det er nettopp dette tallgrunnlaget, med en ytterligere reduksjon i timetallet per årsverk i jordbruket, samt de andre punktene i avtalen, hvor regjeringen vil legge fram forslag om jordbrukskonto fra inntektsåret 2025, et mål om at 10 pst. av jordbruksarealet skal være økologisk innen 2032, og en kraftig prioritering av Nord-Norge i årets jordbruksoppgjør, som kan bli resultatet i dag.

Presidenten [13:02:49]: Det blir replikkordskifte.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:03:04]: Jeg vet at statsråden er glad i å bruke store ord og å referere til historien, men å si at det vedtaket vi skal gjøre i dag, er det beste i vår tid for norsk landbruk, er kanskje litt voldsomt sagt – uten at jeg skal sammenlikne med folk på den andre siden av dammen når det gjelder å skryte av sine egne forslag.

Mitt spørsmål er: Hvorfor tror statsråden da at det er så mange i landbruket som ikke deler hans oppfatning, og som er uenig i at dette er bra for norsk landbruk?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:03:36]: Det er et veldig godt og viktig spørsmål. Det har vært en urolig tid. Kostnadene på drivstoff, gjødsel og bygningsmaterialer har gått kraftig opp. Det har rammet jordbruket særskilt, for vi har et system der inntektene i stor grad blir politisk bestemt for å sørge for trygghet, mens kostnadene har vært et resultat av store internasjonale sjokk på grunn av tilbudssiden i internasjonal industri og produksjon av innsatsfaktorer jordbruket er avhengig av.

Det vi ser, er at økonomien i jordbruket nå har en positiv utvikling.inntektene går opp, kostnadsutviklingen er litt mer under kontroll, og dermed sitter bonden igjen med mer på konto når regnskapet skal gjøres opp. Vi ser at det er stor interesse i å fornye driften. Mange melder seg på og søker om å legge om til løsdrift fordi de har troen på framtiden, og fordi de ser at denne jordbrukspolitikken virker.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:04:40]: Det var veldig mye svar på alt annet enn det jeg spurte om. Vi deler oppfatningen om at det er urolige tider, om kostnadene ute i resten av verden og alt det der, og det er fint, men det var ikke det jeg spurte om. Det jeg spurte om, var: Hvis dette er det største som har skjedd for norsk landbruk i moderne tid, hvorfor er ikke landbruket da fornøyd med det? Det handler ikke om de økte kostnadene, men om det vedtaket vi skal fatte i dag.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:05:08]: Det var et meget presist svar på hvorfor situasjonen har vært slik den har vært. Hvis man er ute og snakker med folk, som jeg gjør nå som statsråd, og som jeg har gjort i alle år som stortingsrepresentant, vil man skjønne hvor stort det kostnadssjokket har vært for jordbruket, og hvordan det har påvirket hverdagen til næringsdrivende og familier. Det er veldig bra å se at folk nå ønsker å investere. I noen deler av landet vårt er investeringsinteressen så stor at den faktisk overgår de tilgjengelige midlene, selv om de også, over Innovasjon Norge, har økt betydelig de siste årene. Det er en gang slik at de næringsdrivende tar selvstendige valg, og når man investerer i næringen med en horisont på flere tiår, tror jeg det er et ganske godt bevis på at stemningen er i ferd med å snu til det positive. Det er vi veldig glad for, for det er nøyaktig det som har vært målet for Støre-regjeringen.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:06:14]: Vi diskuterer tallgrunnlaget for beregning av jamstillingsinntekten

per årsverk for jordbruksarbeid. Det foreslås en oppskrivning av inntekten i jordbruket med 20 pst. Det er i en situasjon hvor jordbrukets arbeidsproduktivitet fra 1970 til 2020, altså på 50 år, har økt med 4,5 pst. per år. Ingen andre næringer har en tilsvarende arbeidsproduktivitetsøkning. Hva er den faglige begrunnelsen for da å fortsette med å skrive opp inntektene, når jordbruket har en slik utvikling?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:07:10]: Jeg takker for et godt spørsmål. Her er vi ved kjernen av det som er viktig å få fram i debatten i dag, for mer klarhet i hva vi faktisk behandler.

Som representanten Lundteigen vet, er dette et tallgrunnlag for sektoren som helhet, altså for jordbruket på sektornivå. En vanlig misforståelse i debatten har ofte vært at man sier at bonden skal jobbe 20 pst. mer eller være 20 pst. mer effektiv. Det er ikke det dette handler om. Tallgrunnlaget er avgjørende for å beskrive hvor mye vi skal overføre til jordbruket samlet sett som sektor.

Fordi vi har et land som er variert, med fjord og fjell, med store geografiske variasjoner og med store ulikheter på gårdsnivå, ønsker vi også gårdbrukere i Norge som driver med mangesysleri, og som driver med andre ting ved siden av gården. Da er det ikke nødvendigvis sånn at man skal få inntekt tilsvarende 100 pst. arbeid hvis man har annen inntekt ved siden av.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:08:15]: Jeg er fullstendig klar over at vi snakker om sektornivå, vi snakker om rammen, vi snakker om hele næringen som enhet, og hele næringen har altså hatt en økning i arbeidsproduktivitet de siste 50 årene på 4,5 pst. per år. Ingen annen næring har hatt noe tilsvarende. I den situasjonen mener altså statsråden at det fortsatt er rett å skrive opp inntektene på rammenivå med 20 pst. Det er for meg helt uforståelig.

Mitt neste spørsmål er: Slik rammen og jordbruksforhandlingene foregår nå, er det slik at rammen reduseres hvis arbeidsforbruket i jordbruket går ned. Arbeidsproduktivitetsøkninger fører til redusert ramme. Vil statsråden fortsatt beholde et slikt system?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:09:08]: Det er veldig bra at Lundteigen er klar over at dette er på sektornivå, for det er det ikke alle som har uttalt seg i denne debatten som har vært like tydelig på over de siste årene. Mange har sagt at bonden nå skal presses til å være 20 pst. mer effektiv, at han må løpe 20 pst. fortere. Det er ikke det det dreier seg om.

Hvis man eksempelvis har en elektriker som ved siden av å være selvstendig næringsdrivende som elektriker, driver en mindre gård og har noen sauer, som han

gjør på deltid, skal han da kompenseres 100 pst. for den driften, samtidig som han har annen næringsinntekt? Det er det normeringen egentlig handler om, hvilke typer landbruk vi skal ha, og dermed regne på hvor mye vi skal overføre til sektoren samlet sett. Jeg tror dette er et veldig godt steg i riktig retning for å få en samlet enighet, som bl.a. representanten Ulstein og representanten Bjørlo også vektla i sine innlegg. Dette er realpolitisk framgang, til det beste for Norge.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [13:10:24]: Jeg vil starte med å gratulere statsråden med utnevnelsen, for jeg tror ikke vi har møttes sånn her før i stortingssalen. Jeg ser fram til samarbeidet, jeg håper det blir godt.

Jeg har egentlig to enkle spørsmål til statsråden. Det første er: Gitt at vi skal tette inntektsgapet for bøndene innen 2027, hva vil gi bøndene høyest inntekt av det forslaget som foreligger om tallgrunnlag fra flertallet, og det forslaget som foreligger i forslag nr. 11, der man har null normering og egenkapitalavsetning? Det er det ene. Det andre er: Tror statsråden at vi kommer til å nå målet om 50 pst. selvforsyning innen 2030?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:11:09]: Takk for gode spørsmål.

Til spørsmålet om normering: Som jeg var innom i svaret til representanten Lundteigen, er det sånn at hvis vi har null normering, betyr det at jordbruket som sektor må ha en kombinasjon av større markedsinntekter og større overføringer over statsbudsjettet. Det er nettopp derfor det er så viktig å få fram at dette handler om sektornivået.

Så spør representanten Kaski: Hva kommer bonden til å sitte igjen med mest av? Det kommer an på hvordan jordbruksforhandlingene blir opp mot den enkelte produksjonen og andre avveininger som gjøres, for innenfor den rammen som overføres til jordbruket, og innenfor de totale markedsinntektene, gjøres det prioriteringer. Det er nettopp den type prioriteringer vi også forhåpentligvis kommer til å vedta i dag, bl.a. for økologisk areal og for en satsing på Nord-Norge –som jeg tror representanten Kaski er enig i – både for bosetting og for totalberedskapen.

Geir Jørgensen (R) [13:12:21]: Jeg lyttet med interesse til representanten Bjørlo fra Venstre, som har brukt sin nyvunne posisjon i armkroken til både nåværende regjeringsparti og den tidligere Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen til å skyte til høyre og venstre.

Dette er jo interessant å følge med på, all den tid vi har fått en ny statsråd for landbruk. Jeg gratulerer med utnevnelsen. Vi i Rødt registrerer at Arbeiderpartiet har søkt sammen med de borgerlige sentrumpartiene for å legge de lange linjene i landbrukspolitikken. Dette har

både velgere og alle sammen krav på å vite: Er det å gjøre opp landbrukspolitikken med de borgerlige sentrumpartiene en linje Arbeiderparti-regjeringen nå har lagt seg på?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:13:19]: Det er et bra spørsmål. Det er et veldig stort jordbruksengasjement blant sentrumpartiene historisk, så at vi finner sammen med både Senterpartiet og de andre partiene jeg nevnte fra talerstolen, er forhåpentligvis nettopp et resultat som kan stå seg, hvis de andre partiene står opp for og forsvarer dette tallgrunnlaget, noe vi har tenkt å gjøre.

Det er klart at spørsmålet kunne vært speilet, for det er kanskje mer interessant at Rødt går langt inn i logikken om et aksjebasert landbruk, som Høyre og Fremskrittspartiet tradisjonelt er mer forkjempere for, men det får vi ta en lengre debatt om senere. Det er i hvert fall slik at vårt mål er forutsigbarhet for næringen, og det at vi da har et bredt flertall med ulike partier som kan samarbeide godt, er veldig positivt for forutsigbarheten til norske bønder og for trygg norsk matproduksjon.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:14:30]: Eg òg må få nytte høvet til å gratulere den nye landbruksministeren, og også med å ha fullført to ganske imponerende langdistanseløp i si første tid som statsråd: både femmila i NM på ski og å landa eit fleirtal for talgrunnlaget. Det er iallfall ein god start, må ein kunne seie.

Spørsmålet mitt handlar om forslaga som truleg blir vedtekne her i dag, om at vi omsider igjen får på plass eit produksjonsmål for økologisk mat, på 10 pst., kombinert med verkemiddel som stimulerer til auka omsetnad av og etterspurnad etter økologisk mat til marknaden, og vi får på plass ein samla politikkpakke for å få fart på dette feltet.

Eg vil be statsråden for det første stadfeste at dette er noko han vil gå laus på og få prioritert allereie i dei komande jordbruksforhandlingane, som no står for døra, og kome i gang med den jobben, for dette hastar. For det andre: Kva tankar har statsråden om korleis vi kan stimulere marknadssida, etter inspirasjon frå Danmark og Sverige?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:15:31]: Jeg takker for hyggelige gratulasjoner og for et godt spørsmål. Det tydelige svaret er ja. Som statsråd vil jeg vektlegge å følge opp dette, for sånn jeg har sett det, er dette en viktig enighet mellom mange partier. Det er gjort gode avveininger som jeg er glad for at har blitt gjort. Alle punktene er viktige og skal følges opp. I tillegg til å få en oppfølging i jordbruksavtalen er det også sånn at jeg som statsråd har tenkt å legge fram en oppdatert strategi for økologisk jordbruk, så dette skal følges opp både

tydelig og på en måte som kan sikre en nødvendig rask framgang for økologisk matproduksjon.

Presidenten [13:16:11]: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:16:31]: Matvaresikkerhet er samfunnsoppdraget for matpolitikken. Nytt tallgrunnlag, det jeg kaller ærlige tall, er virkemiddelet for jordbruket som næring. Vi trenger ærlige tall for at unge gårdbrukere skal produsere mer mat på en bærekraftig måte, på norske jordbruksarealer i ei tid som blir stadig mer utrygg, ei tid som krever økt beredskap, og beredskap koster også i matpolitikken.

Jeg merket meg det statsråden sa om oppskrivning av jordbruksinntekt med 20 pst. Statsråden var ærlig, sjeldent ærlig, da statsråden sa at dersom en ikke skriver opp inntekten med 20 pst., vil det koste mer – det vil koste mer i bevilgninger, og det vil koste mer i matvarepriser. Ja, hvem tror at vi kan greie å styrke beredskapen i betydningen å produsere mer planter i Norge uten at det koster mer? Det er det som er hele kjernen i spørsmålet. Når vi skal øke sjølforsyningsgraden basert på norsk jord og det folk spiser av fisk, fra 40 pst. til 50 pst., innebærer det en enorm økning i planteproduksjonen i Norge. Jorda må bli mer fruktbar, det må lønne seg å ha mer fruktbar jord, og det må lønne seg å bruke større arealer. Det må lønne seg å bruke arealene i Nord-Norge, og det koster penger.

Det som nå skjer, er at når en skriver opp inntekten fiktivt med 20 pst., blir ikke de pengene tilført næringen, og dermed har en ikke de pengene til å realisere det samfunnsoppdraget. Det skal bli ganske interessant å se hvordan en skal gjennomføre en politikk uten at en har penger til å gjøre det. Det er dette som er så viktig å få fram – til dem som tror at en kan greie å få til samfunnsoppdraget uten at en har lønnsomhet i produksjonen av planter i Norge. Det vet vi av erfaring at ikke går. Vi skal altså fortsette å skrive opp inntektene i jordbruket med 20 pst., en næring som har hatt en produktivetsframgang på arbeidskraftsiden på 4,5 pst. de siste 50 årene. Hvem er det som har hatt noe tilsvarende? Ingen, men fortsatt skal det være slik.

Så sier statsråden her at en må tenke på hvilke typer jordbruk vi skal ha i framtida, og tok fram elektrikeren med sau. Vi trenger flere elektrikere med flere sauer for å greie å få opp sjølforsyningsgraden. Da skal ikke det føre til at inntektene presses ned.

Irene Ojala (PF) [13:19:52]: Mitt mål for jobben jeg gjør her på Stortinget, er å bruke min mulighet til å peke retning for Finnmark og for Nord-Norge. Hvilke positive tiltak er det mulig å få flertall for?

Prinsippene for nytt tallgrunnlag, som vi i dag behandler, er viktig. Målet er å sikre forutsigbarhet og nivåberegning av inntekter i jordbruket, og at vi med vår enighet tetter inntektsgapet innen 2027. Vi har nå fått et måleverktøy som gjør at vi kan måle bondens inntekt med andre grupper og ikke bare lønnsutvikling over tid. Det er et viktig grunnlag for jordbruksoppgjøret, og det er ingen andre steder det er viktigere enn i Finnmark, for vårt landbruk drives under klimatiske forhold de fleste andre bønder i verden vil oppfatte som ekstreme.

Jeg representerer Finnmark på Stortinget, men jeg har relativt god kunnskap også om Nordland og Troms. Det er viktig at vi har et godt og livskraftig landbruk i hele Nord-Norge. Vi trenger bonden for å bli selvforsynt med landbruksprodukter, og det er med på å sikre forsynings-sikkerheten i nord. Det vi nå altså gjør, er å få på plass en avtale før forhandlingene for 2025 begynner. For meg er det viktig og var viktig å få inn punkt 5 i avtalen i Meld. St. 10, med en presisering av at Nord-Norge skal prioriteres. I teksten i forslag nr. 5 i innstillingen står det:

«Stortinget ber regjeringa ha ei kraftig prioritering av Nord-Noreg i jordbruksoppgjeret 2025.»

Mange bønder vet hva det vil si å bygge et fjøs, hus eller vedskjul. I bunn på alle bygg ligger en bygningssåle, som man bygger videre på. Det er den bygningssålen vi nå har fått en avtale om før forhandlingene begynner nå til våren.

«Det er langt dette landet.

Det meste er nord.»

Det sier Rolf Jacobsen. I en urolig tid må vi i Nord-Norge ha trygghet for at det satses på matproduksjon og videreforedling av matprodukter i Nord-Norge. Vi trenger en styrking av foredlingsindustrien og en infrastruktur, slik at bonden får levere sine produkter til kundene i Nord-Norge på enklest mulig måte. Det vil løse mange problemer, for vi kan ikke være så sårbare i Nord-Norge at all maten vi får, kommer på hjul fra sør i Norge eller fra Europa.

Jeg synes at dagens avtale er en god retning for vårens oppgjør, og det er en god avtale for å videreutvikle en kraftig prioritering av Nord-Norge i årets jordbruksoppgjør.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:22:43]: Ein forunderleg ting med denne debatten så langt er at det verkar som om representantar for dei partia som står utanfor den einigheita om inntektsgrunnlaget, er heilt overtydde om at det er dei som talar bøndene si sak, og at vi som står bak dette inntektsgrunnlaget, ikkje gjer det. Eg til-lèt meg forsiktig å minne om at vi får tydelege tilbakemeldingar frå det suverent største faglaget i landbruket, Norges Bondelag, om at dei støttar å få denne einigheita på plass. Dei ikkje berre støttar det, men meiner at

dette er viktig å få avklart no, og at dette er til det beste for landbruket. Eg trur at dei og veldig mange av våre flinke, forstandige bønder rundt om i landet ikkje ser det som ei lys framtid å skulle bli styrt av ein allianse av Framstegspartiet, Høgre, SV, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne. Eg tillét meg i fjor på denne talarstolen å kalle denne alliansen for spagatkameratane, og eg kan berre konstatere at spagatkameratane har øvd sidan i fjor. Det som skjer når ein øver på spagaten, er at ein klarer å gå endå djupare ned i spagaten, og det ber denne innstillinga og mindretalsforslaga her tydeleg preg av. Det er ikkje nokon god posisjon å stå i i norsk landbruk, som treng å ha ei einigheit der begge beina er godt planta stødig på jorda, slik Venstre er med og sikrar eit fleirtal for her i dag.

Så har eg lyst til å seie nokre få ord til om eit viktig punkt for Venstre i denne avtalen vi skal votere over i dag, nemleg at vi no får på plass eit produksjonsmål for økologisk mat. 10 pst. av det totale jordbruksarealet skal vere økologisk innan 2032, kombinert med verkemiddel som stimulerer til auka omsetnad av og etterspurnad etter økologisk mat i marknaden. Dette er viktig for framtida. Det gjer det føreseieleg å ta valet for norske bønder og satse på økologisk landbruk. Det betyr meir mangfald, det betyr høgare matsikkerheit, det er bra for helse, miljø og matsikkerheit. I tillegg har økologisk landbruk ein veldig viktig spydspissfunksjon, som gjer at også resten av næringa og faglagane er opptekne av det.

Dei økologiske bøndene er ekstremt flinke og kunnskapsrike bønder. Dei driftsformene, dei metodane, den kunnskapen dei tileignar seg og bruker, smittar over også til resten av landbruket, og det trur eg blir stadig viktigare i åra framover. Det at vi no får på plass eit gjennomslag for økologisk landbruk i Noreg, er bra for alle, for bøndene, for miljøet, for beredskapen og for forbrukarane. Det er eg og Venstre glade for at vi har fått landa.

Erling Sande (Sp) [13:25:54] (leiar i komiteen): Det har ein verdi det vi gjer her i dag. Det er at vi landar prinsippa for talgrunnlaget i jordbrukspolitikken, for også jordbruket treng føreseielegheit.

Eg synest representanten Bjørlo har eit viktig poeng i sitt første innlegg. Dei partia som utgjer eit samla mindretal i salen i dag, har ikkje nokon annan, alternativ landbrukspolitikk. Tvert om sprikar dei veldig i sine ambisjonar for norsk landbruk, og det kokar ned til viljen til å satse på landbruket. Viljen til å satse på landbruket for produksjon av nok, trygg og god kvalitetsmat i landet vårt, å halde oppe kulturlandskapet, å sikre busetting rundt om – det er der dei store skiljelinjene i politikken og i denne salen går.

Representanten Westgaard-Halle er uroa over at inntektene ikkje aukar nok i landbruket. Ja, det er ei uro

som ikkje har hatt særleg stor plass i Høgre sitt sjeleliv tidlegare, i alle fall i dei rundane som har vore i denne salen. I budsjettssamanheng hadde ein redusert inntektene til landbruket dramatisk dersom Høgre hadde fått gjennomslag for budsjetta sine, både overføringane over avtalen og også gjennom nye avgifter, som ville ramma landbruket.

Det eg eigentleg teikna meg for, var representanten Strifeldt sin kommentar om at komiteen ikkje la opp til noka anna enn skriftleg høyring, og framdriftsplanen. Då har eg berre behov for å seie at då saka blei behandla i komiteen, vedtok ein samla komité framdrift og høyringsopplegg for komiteen. Det hadde eg også behov for å seie i dette møtet.

Til slutt sluttar eg meg til gratulasjonane til statsråden for ein viktig posisjon framover og ser fram til godt samarbeid i Stortinget.

Irene Ojala (PF) [13:28:09]: Det er flere som mener at avtalen vi har i dag, ikkje respekterer forhandlingsinstituttet. Til det vil jeg si: Det kan se ut som om flere av dere ikkje har vært organisert og jobbet aktivt med forhandlinger i arbeidslivet. Norge er et av få land, muligens det eneste landet globalt, hvor landbruket har forhandlingsrett med staten. Det vi gjør i dag, er å vedta noen prinsipper for hva Stortinget er enige om at skal gjelde for å få en avtale som i framtiden er til beste for bønder – og for folk i Norge, som er avhengig av mat. Det er vi alle. Maten skal være lokal, og den skal være næringsrik. Det er viktig i et beredskapsperspektiv i den urolige tiden vi lever i.

Jeg har vært fagorganisert i ulike foreninger gjennom nesten hele mitt yrkesaktive liv, og det begynner å bli mange år nå. Jeg lurer på hvilket forhold landbruket ville hatt til Norge hvis landbruket ikkje hadde en forhandlingsmulighet. Den avtalen vi nå har laget, er – som tidligere nevnt – bygningssålen for forhandlingene organisasjonene kan forhandle videre på.

Retningen for landbruket ligger klar. Et stortingsvedtak står til et nytt vedtak gjøres. I dag blir det flertall for en god avtale. Det bekreftes av tilbakemeldinger jeg har fått de siste dagene fra flere i Norsk Bonde- og Småbrukarlag i Finnmark og Nord-Norge.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:29:52]: Det var mykje diskusjon om at det ikkje er bra med jordbruksfrådraget. Det er vel ein av dei måtane ein har klart å auka disponibel inntekt for bonden på, utan å auka prisane, som verkeleg har hjulpet litt. Det er òg ei ordning som gjer at det ikkje handlar om å vera stor eller liten når det gjeld kva nytte ein får av det, men om korleis ein investerer – om ein klarar å vera ein god bonde og få overskot på garden. Eg meiner det er veldig bra. Då har store og små same moglegheita til å utnytta den måten å driva på.

Det er heilt rett at jordbrukskonto er veldig bra. Difor ligg det inne i denne avtala, slik at den er med og skal koma frå 2025. Då er me med på svingingar landbruket merkar meir til på grunn av vør og andre ting. Det gjer at dei kan utvikla seg vidare og vera litt tryggare på at dei kan få justera seg for å jamna ut inntekter framover.

Det har vore store oppgjer for å få i gang opptrapping i denne perioden. Denne regjeringa, med landbruksminister Pollestad i spissen, har faktisk løfta landbruksbudsjettet med 67 pst. dei siste tre åra. Det var heilt nødvendig. Det vert sagt at me no må gjera endringar, no må me sleppa bonden laus. Det prøvde Solberg-regjeringa og Framstegspartiet frå 2014 og framover, og me såg korleis det gjekk. Så seier ein at ein gav moglegheiter for auka løn – ja, for nokon få. Det var gjerne 20 pst. som kom nokolunde rimeleg ut av dei fyrste forhandlingane, mens resten tapte dramatisk. På sikt har ein sett at dei som verkeleg satsa og prøvde å verta store, faktisk er dei som har vore mest avhengige av både overføringar og tollvern. Den medisinen har vore prøvd og har absolutt ikkje fungert.

Det som er synd med diskusjonen om talgrunnlaget, som me har hatt så lenge no, er at me ikkje har fått diskutert kva som skal til framover. Korleis skal ein bruka desse midlane? Me har lagt inn nokre føringar no i Stortinget fram til jordbruksforhandlingane, men det er i jordbruksforhandlingane dei står fritt til å fordela korleis dei vil gjera det, og det er utruleg viktig at dei klarar det. Det er ikkje nok med midlane – me må òg gjera det på ein god måte, sånn at det skal løna seg å vera ein god bonde, og at ein vert stimulert til å produsera. For meg er det mykje viktigare at det er lønsamt å produsera mat, enn å eiga areal.

Geir Pollestad (Sp) [13:32:37]: Det å få klarleik rundt talgrunnlaget er viktig for norsk landbruk, norske bønder og norsk matproduksjon. Det har vore nokre år prega av ein del støy, strid og kamp. Det er eit uttrykk for at denne saka er viktig, og ho er viktig for mange.

Sjølv om me no landar eit talgrunnlag, er ikkje diskusjonen om norsk landbruk over. Sjølv med dette talgrunnlaget er det ikkje sånn at Høgre vil begynna å føra senterpartipolitikk eller nokon andre ting. Ein politisk vilje til å satsa på norsk matproduksjon må uansett ligga i botnen, og Senterpartiet skal alltid stå opp for norske bønder.

Forhåpentlegvis er ein i mål med eit nytt talgrunnlag der me måler inntektsnivået i jordbruket, noko som gjev grunnlag for samanlikning med andre grupper. Eg vil takka alle dei som har gjort at me har kome så langt som me har kome. Det er ikkje alle som har kome dit dei ønskte, men det viktigaste talet oppe i denne diskusjonen er talet 85, nemleg ei tilslutning i

Stortinget. Det finst mange perfekte mindretal, men perfekte mindretal vil aldri gje styrkt økonomi.

Eg meiner at Bondelaget og Småbrukarlaget har vore viktige pådrivarar for dette, men eg har òg lyst til å peika på meir laust organiserte grupper som bondeopp-røret, som òg har bidrege til denne diskusjonen, og alle andre som har interesse i norsk landbruk. Eg kan nemna Bygdeungdomslaget og mange enkeltpersonar som faktisk har sagt at norsk matproduksjon er viktig, og takka alle dei for at me har kome dit me har kome.

Eg skal ikkje falla i fella og gratulera landbruksministeren med ny jobb. Det har eg gjort tidlegare. I staden har eg lyst til å minna han om noko som vart sagt om vårens jordbruksoppgjer, nemleg at landbruksministeren med dette talgrunnlaget faktisk ikkje har noko anna val enn å levera eit jordbruksoppgjer som er så godt at det kjem på topp tre, altså på pallen, over tide-nes beste jordbruksoppgjer.

Takk til mange, og lykke til til statsråden.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:35:34]: Statsråden sa at talgrunnlaget er «noe av det beste for norsk jordbruk i moderne tid». Det er helt korrekt, for tallgrunnlag knyttet til nivå har vi hatt bare én gang, nemlig i opptrappingsvedtaket i 1975. Fra 1992 har vi ikke hatt tallgrunnlag på nivå, vi har hatt tallgrunnlag på utvikling. Statsråden sa at det er noe av det beste, men han sa ikke at det var det beste, for det beste hadde vi tross alt i 1975. På tross av alle viderverdigheter førte opptrappingen i 1975 til at Norges landskap ble endret ved at det ble dyrket mer jord, og at fruktbarheten i jorda økte. Konkret ble det gjort mye positivt, og dette kostet skjorta, for å si det slik. Det kostet skjorta. Nå er vi i ei utrygg tid som er mye mer alvorlig enn i 1975. Behovet for å gjøre noe er enda større, og så sier statsråden at det har vi ikke råd til. Vi har ikke råd til det tallgrunnlaget, for statsfinansene er slik at det kan vi ikke gjøre. Det er der uenigheten går.

Spørsmålet er hvordan en skal behandle kapital. De ungdommene som har satset – og som satser – satser mye kapital, og en må ha en stor egenkapital. Hvis disse ungdommene ikke kan vedlikeholde driftsapparatet sitt og få en viss avkastning på egenkapitalen, finner de på noe annet å gjøre. Det er det som er saken. De er næringsdrivende – som andre. Den virkeligheten vil vi som storting møte, for de går ikke inn i jordbruksyrket og satser når de ikke har rammevilkårene som gjør det mulig. Det er den rammen vi her snakker om i jordbruksforhandlingene, som skal fordeles.

Da er vi ved ett av de to siste poengene, nemlig Nord-Norge-satsingen. De som tror at det er billig å sette i stand jorda i Nord-Norge, tar feil. Det koster enorme beløp, og det gjelder ikke bare jorda, men også bygnin-

ger, utdanning, rådgivning og det hele. De som tror at man kan ha 10 pst. økologisk satsing, må også forstå at det koster utrolig mye penger. Det skal altså tas av en ramme som ikke er stor nok til å dekke den helheten som trengs. Det er problemet til flertallet her i dag.

Jeg stemmer mot forslag nr. 1 og for forslag nr. 11.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:38:42]: Det er naturlig å ta ordet og kommentere et par poeng som har kommet opp.

Representanten Lundteigen er opptatt av at det skal koste, og til det er det å si, som det ble nevnt her fra talerstolen, at overføringene til jordbruket har økt med 67 pst. i løpet av denne perioden. Det har skjedd en betydelig utvikling med Støre-regjeringen. Dette kommer i helt konkrete prosjekter ute i landet, hvor unge folk nå fornyer driften sin og investerer i fjøs. Det er viktig å gi Stortinget denne informasjonen i dag, når Lundteigen tar opp hva som er framtidstroen til ungdommen.

Vi ser at dette virker – konkret har gjennomsnittsalderen i jordbruket faktisk gått ned med ett år på kun ett år. Det høres ikke så mye ut, men det er faktisk en veldig positiv utvikling i norsk jordbruk som vi ikke har vært vitne til på lang tid. Gjennomsnittsalderen har gått opp – nå går den ned. Det er et direkte resultat av at folk har framtidstro. Det er den optimismen folk ute i landet nå har for å være med videre i næringen som Stortinget med et flertallsvedtak i dag forhåpentligvis både tar vare på og ikke minst forsterker, for nå blir det klarhet og forutsigbarhet for hvilke tallgrunnlag som skal gjelde.

Det er helt korrekt, som det blir påpekt fra talerstolen, at det å forsterke infrastrukturen, forsterke hvordan norsk matproduksjon skal fungere, både med tanke på fjøsene som trengs, og også med tanke på fruktbarhet i jorden, er avgjørende for at vi skal ha den selvforsyningen vi trenger. Det blir også viktig å følge opp det andre som ligger i Meld. St. 11 for 2023–2024: Det gjelder ikke kun tallgrunnlaget, men det henger sammen med å forsterke selvforsyningen og norsk matproduksjon basert på norske naturressurser, noe meldingen klart får fram.

Så vil jeg knytte en kommentar til representanten Ojala, som på en glimrende måte tar opp den langsiktige betydningen av det vedtaket Stortinget er i ferd med å fatte i dag. Det er helt unikt at vi har denne forhandlingsmuligheten mellom næringen og staten i Norge, og det er et faktum at mange andre land skulle ønske at de var i denne situasjonen. Med den klokskapen et flertall bidrar med, er vi med og sikrer dette instituttet også for neste generasjon. Mens bønder i andre land møtes i gatene, møtes vi i Norge ved forhandlingsbordet. Det er den norske modellen, og den kan vi være stolte av.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [13:41:54]: Når jeg skal kose meg eller hvis jeg er sint og må avreagere, går jeg

gjærne ut og gjør hagearbeid. Jeg skal ikke si om det var fordi jeg var sint eller skulle kose meg, men i helgen gikk jeg ut og gravde i komposten. Jeg lempet jord på jord på jord og kompost opp i pallekarmene mine. Neste helg skal jeg kose meg med å så frø, bl.a. gulrøtter og spinat, som jeg har lært av bestefaren min, som for øvrig var senterpartipolitiker i Vestfold.

Denne typen matproduksjon har blitt så moderne, og kanskje er det et lite bidrag til beredskapen og selvforsyningen, men det er jo ikke det at jeg dyrker noen gulrøtter som gjør at vi klarer å nå selvforsyningsmålet i 2030, eller som sikrer landbruk i hele landet. Da trengs faktisk dem som er bønder på ordentlig, og vi trenger flere av dem. Vi trenger unge inn i landbruket, og representanten Lundteigen har helt rett: Det er store investeringsbehov i landbruket framover. De unge kommer til å måtte investere betydelig, og de må få avkastning på denne investeringen.

Fra representanten Sande kunne det nesten høres ut som det her er et flertall som er villig til å satse på landbruket, og et mindretall som ikke ønsker det, men jeg kan forsikre om at SV er her for å satse på landbruket, for å sikre bosetting, holde jorden i hevd og stanse nedlegging av bruk. Nei, det er ikke Fremskrittspartiet og Høyre som er SV nærmest i landbrukspolitikken, det er egentlig Senterpartiet og Arbeiderpartiet. Jeg tør påstå at det er de som har forlatt oss, ikke motsatt.

Til syvende og sist er det nok et kostnadsspørsmål. Jeg vet at SVs forslag er dyrere, men det koster mer å nå målet om selvforsyning, og det koster å sikre lønnsomhet i landbruket. Som samfunn må det være en kostnad vi er villige til å ta. Vi kan ikke bare leve av disse pallekarmene våre, som har blitt så populære.

Jeg vil avslutte med å si takk for det store engasjementet som har vært i denne saken fram til nå, fra bønder og allierte av bønder, kampfeller i hele landet. Denne kampen kommer til å måtte fortsette, for det kommer også til å være behov for politisk engasjement i tiden framover for å sikre økte inntekter til landets bønder.

Presidenten [13:44:23]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:44:31]: Eg vil òg slutte meg til takken til bønder som satsar. Dei er det mange av for tida. Eg møter òg mykje optimisme i landbruket rundt i Noreg, og eg kjenner meg igjen i faktaopplysinga landbruksministeren ga, om at gjennomsnittsalderen går ned. Eg håpar det vi gjer no vi i dag, gjev betre grunnlag for å satse enn ei eller annan teoretisk alternativ verkelegheit, bygd opp av summen av SV, Raudt, Framstegspartiet og Høgre. Det trur eg ikkje er gode nyhende.

Eg tok ordet for å gje ei kort røysteforklaring. Venstre røyster sjølvsaft for framlegga nr. 1–5, som vi er medforslagsstillarar på, og mot framlegga nr. 6–9 og 11. Vi kjem til å røyste for det justerte framlegget nr. 10, slik det blei presentert av representanten Strifeldt, for dette handlar òg om å få opp eit kunnskapsgrunnlag som kan få slutt på ein lang diskusjon og ikkje minst slå fast at bønder er næringsdrivande, og greie å få fram sjølvstendig næringsdrivande i tilsvarende situasjonar og kunnskap om det.

Presidenten [13:45:37]: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidlegare og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [13:45:54]: Statsråden tilla meg utsagnet om at dette skal koste. Det som er helt klart for meg, er at dette vil koste. Dette vil koste. Ærlige tall er nødvendig, for dette vil koste. Det er utrolig viktig med ærlige tall for å få den lønnsomheten som gjør at en får økt planteproduksjonen, og for å få den lønnsomheten som gjør at ungdommen satser. Dette koster utrolig mye, akkurat som det koster å satse på Forsvaret. Jeg skal være den første til å berømme at bevilgningene har økt. Jeg skal være den første til å berømme statsråd Vedum, statsråd Borch og statsråd Pollestad, som har medvirket til det. Det er positivt. Det vi snakker om nå, er tallgrunnlaget for jamstillingsinntekten framover, og det må være ærlig, for ellers gjennomskuer ungdommen det. Så må vi ha ærlig fordeling, sånn at sjølforsyningsgraden realiseres i praksis. Det er den neste oppgaven.

Nils T. Bjørke (Sp) [13:47:10]: Eg skal ikkje dra ut debatten. Eg vil fyrst og fremst takka for debatten, og eg er glad for at det er mange som er opptekne av norsk matproduksjon framover.

Eg meiner det er viktig at me som verkeleg vil noko med matproduksjonen, prøver å samla oss under det beste felles multiplumet me kan få her på Stortinget. Det er synd viss ikkje me får ut den viljen som finst til å satsa på matproduksjon framover. Det viktigaste er det me gjorde i fjor, med landbruksmeldinga, at ein skal auka matproduksjonen. Inntektsmoglegheitene framover er eit verkemiddel for å nå desse måla. Me må sjå – viss ikkje me når dei med den jamstillinga me har bedt om, til 2027, må me justera oss for å nå ein auka matproduksjon innan 2030.

Det er klart at det ligg ei veldig klar oppfordring her om at me no må løfta dette vidare. Me ser at det er mange unge som har lyst til å satsa og bruka midlar i landbruket, og då må me syta for at det er investeringsmidlar. Det er kø mange stader. Det går seint med behandlinga av ein del søknader, særleg i nord, og det må me syta for at me får retta opp i. Så må me klara å laga ordningar slik

at bøndene får satsa i den storleiken dei vil vera i, og ikkje berre slik at ein f.eks. må auka produksjonen meir enn det er naturleg grunnlag for, viss ein skal fornya seg med lausdriftskravet i mjølk. Å klara å behalda produksjonen ein har arealgrunnlag for, er det som gjev berekraftig landbruk framover.

Presidenten [13:48:42]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 11.

Sak nr. 12 [13:48:45]

Innstilling fra næringskomiteen om Dyrevelferd (Innst. 200 S (2024–2025), jf. Meld. St. 8 (2024–2025))

Presidenten [13:48:56]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:49:28] (ordfører for saken): Først vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid i en viktig sak som betyr mye for mange, og som har skapt godt engasjement fra både privatpersoner, interesseorganisasjoner og bedrifter.

Temaet dyrevelferd er bredt, og innspillene komiteen har fått i løpet av behandlingen av saken, har vært viktig i arbeidet.

Norge har en dyrevelferd i verdenstoppen, der vi i fellesskap er enige om at dyrevelferd er et felles samfunnsoppdrag, der vi skal sørge for at dyr behandles godt og med respekt. God dyrevelferd kommer ikke gratis, men skapes gjennom tillit, et sterkt regelverk og en god forvaltning av regelverket.

Regelverket skal være basert på faglig grunnlag, være forutsigbart for næringsaktørene og bidra til konkurransedyktige rammevilkår for norsk produksjon.

Uansett hvilke regler vi har innen dyrevelferden, er det menneskene som har ansvaret for dyrene, som er premissleverandørene av god dyrevelferd. Det er mer enn 20 år siden det sist ble lagt fram en dyrevelferdsmelding, og siden den tid har det kommet mer kunnskap, ny teknologi og utvikling i næringene. Dyreeiere, myndigheter, næringsaktører og forskingsmiljøer er alle opptatt av en god dyrevelferd, og det sørger for at norsk dyrevelferd går i riktig retning.

Regjeringen har hatt tre år på å forberede dyrevelferdsmeldingen og har derfor hatt god tid til å forberede og vurdere konkrete og nødvendige tiltak.

I meldingen foreslås det rundt 90 tiltak, men de aller fleste tiltakene går ut på å vurdere, se på, utrede og observere. Det er nettopp denne tilbakemeldingen som har vært tydeligst i høringsrundene. Fellesnevneren har vært at meldingen er vag. Det er verken bra for dyrene eller bra for næringsaktørene.

Norske bønder gjør en svært viktig og god jobb hver dag. Det er viktig at vi som politikere ikke innfører tiltak som gjør det vanskeligere å være bonde. Regjeringen velger i meldingen å holde fast på løsdriftskravet for storfe, som vil forby bås fjøs fra 2034. Konsekvensen er store kostnader som veltes over på bøndene, og det kommer til å bli færre gårdsbruk rundt om i landet.

Som nevnt tidligere er det menneskene med ansvar for dyrene som er premissleverandører for god dyrevelferd. Med bønder som prioriterer dyrevelferd, vil kyr i bås fjøs alltid ha det godt, og jeg er trygg på at norske bønder prioriterer god dyrevelferd.

For Fremskrittspartiet er det viktig å slå hardt ned på kriminalitet mot dyr. Det er nødvendig at straffene for grove og gjentatte overtredelser skjerpes, og at folk som utøver vold og mishandler dyr, mister retten til å ha dyr. Ikke minst er det viktig å få på plass flere tilsyn for å avdekke kriminalitet mot dyr. Det er gjennom flere tilsyn vi kan avdekke utfordringene vi har knyttet til dyrevelferd.

Avslutningsvis vil jeg ta opp de forslagene Fremskrittspartiet har sammen med andre, og varsle at vi vil stemme for forslagene nr. 6, 13, 17 og forslag til vedtak I og II.

Presidenten [13:53:30]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp de forslagene han refererte til.

Rune Støstad (A) [13:53:48]: I dag debatterer vi en av de viktigste forutsetningene for å drive jordbruks- og fiskeripolitikk, nemlig dyrevelferd. For første gang leverer regjeringen en dyrevelferdsmelding som omfatter alle dyr: produksjonsdyr i sjø og på land, kjæledyr, forsøksdyr og viltlevende dyr.

Dyr har en egenverdi uavhengig av nytteverdien de har for oss som mennesker. Det må vi alltid ha med oss.

Dyrevelferden i Norge er god, og vi skal sørge for å ha dyrevelferd i verdenstoppen. Derfor er det også viktig at vi nå leverer en melding som peker ut en retning på arbeidet med å styrke dyrevelferden ytterligere.

Regjeringen med Arbeiderpartiet og Senterpartiet varslet tidlig i perioden at vi skulle utarbeide en ny dyrevelferdsmelding. Den siste kom for 20 år siden. Denne meldingen viser en kunnskapsbasert gjennomgang av feltet som danner grunnlag for videre politikk på området. Regjeringen prioriterer tiltak som har størst mulig effekt innenfor akseptable økonomiske rammer, samtidig som vi vektlegger forutsigbarhet for næringene som omfattes. Regjeringen varsler til sammen 90 tiltak som skal gjennomføres, utredes eller vurderes.

Det er lang tradisjon for godt samarbeid mellom næringene, myndighetene og fagmiljøer. Det er viktig framover også. Denne meldingen bygger videre på det som er bra, og peker ut en klar retning for å styrke dyrevelferden ytterligere.

La meg trekke fram noen eksempler: Vi skjerper dyrevelferdskravene for svin, innfører nye krav til miljøberikelser og lys for slaktekylling samt nye krav til sosial oppstalling av kalver fra to ukers alder. Vi innfører et mål om å få dødelighet i akvakultur ned til 5 pst., og løsdriftskravet for storfe rokker vi ikke ved.

For Arbeiderpartiet er det viktig å ha et levende landbruk, fiskeri og havbruk i hele landet. Det forutsetter også at forbrukere kan ha tillit til at jordbruk, havbruk og fiskeri leverer produkter basert på god dyrevelferd. Når det gjelder havbruk, ser jeg fram til at regjeringen legger fram havbruksmeldingen, som vil bidra med ytterligere insentiver for å styrke dyrevelferden. Det skal lønne seg å drive godt.

Jeg vil takke komiteen for stort engasjement og godt samarbeid om dyrevelferdsmeldingen. Vi har valgt å støtte opp om noen forslag, som vil få flertall i dag. Et eksempel er fiksering av purker i fødebinge. Fiksering har vært forbudt i mange år, og de aller fleste i svinenæringen har sluttet med det. Det er derfor ikke nødvendig med så lang overgangstid som ti år. Vi støtter opp under forslaget om at avviklingen av unntakene om fiksering av svin skal skje innen 2027 for purker i fødebinge.

Når det gjelder slaktekylling, viser vi til at regjeringen i stortingsmeldingen innfører krav om at alle nye slaktekyllinghus skal bygges med mulighet for naturlig lys, og synes det er naturlig at også eksisterende slaktekyllinghus der det er vanskelig med ombygging, kan erstatte belysningen med dagslysspekter.

Dyreholdet i Norge har utviklet seg mye siden forrige stortingsmelding om dyrevelferd ble lagt fram. Det har kommet ny kunnskap om dyrenes behov og naturlig atferd og ny teknologi og nye driftsformer.

I arbeidet med meldingen ble det mottatt innspill fra mer enn 100 aktører, inkludert privatpersoner. Det har også vært høyt engasjement fra ulike aktører i stortingsbehandlingen. Vi i Arbeiderpartiet takker alle for innspill og mener vi har landet på gode kompromisser og en svært god dyrevelferdsmelding.

Så en stemmeforklaring: Vi går inn i forslaget om å innføre naturlig lys i eksisterende fjørfe fjøs og alle nye fjørfe fjøs, og at LED-lys med dagslysspekter kan være en erstatning i eksisterende fjøs. Vi understreker at dette gjelder for slaktekylling.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Lene Westgaard-Halle (H) [13:59:08]: Nå skal jeg gjøre noe jeg ikke gjør så veldig ofte, kanskje ikke ofte nok, og det er å takke kollegaene i komiteen. Jeg synes noen ganger det går litt inflasjon i at vi gjør det når vi holder innlegg, men i denne saken synes jeg komiteen har samarbeidet veldig godt. Vi er ikke enige om alt, men det har vært mange, lange og gode samtaler.

Det vi er enige om alle sammen, er at dyrevelferd i veldig stor grad handler om samfunnets verdier, men hvis de verdiene skal bety noe, handler det om hvordan vi handler, og hva vi faktisk gjør for å ta vare på disse verdiene. Politikken vi vedtar i dag, må bygge på kunnskap, den må bygge på et solid faglig grunnlag, og den må bygge på realistiske løsninger. Noen ganger står disse tingene litt mot hverandre. Norge skal fortsatt være ledende på dyrevelferdspellet, og det krever handling.

Regjeringens melding tar opp mange viktige utfordringer, og så mangler det noen tiltak noen av oss skulle ønske oss, fordi god dyrevelferd åpenbart ikke kan hvile på gode intensjoner alene. Vi trenger tiltak som sikrer dyrenes helse og velferd i praksis, samtidig som vi klarer å balansere det på en måte som gir næringen forutsigbare og konkurransedyktige rammer.

For Høyre er det avgjørende at dyrevelferdspolitikken er praktisk gjennomførbar. Vi mener derfor at tiltakene i meldingen er nødt til å balanseres opp mot næringens muligheter til økonomisk bærekraft og utvikling, som var det vi diskuterte i forrige sak. Vi mener også at teknologi og innovasjon må prioriteres. Moderne løsninger, som f.eks. automatisert overvåking, kan bidra til tidlig varsling og bedre livskvalitet for dyr, særlig innenfor de feltene vi snakker om i dag, i oppdrettsnæringen og i landbruket.

Vi må også tørre å stille strengere krav til transport og slaktning, hvor dyrevelferden ofte er på sitt aller mest sårbare. Kortere transporttider er viktig, bedre ventilasjon, økt plass – dette må egentlig bli normalen og ikke unntaket. Vi trenger også strengere reaksjoner ved alvorlige brudd på dyrevelferdsloven. Et tettere samarbeid mellom Mattilsynet og politiet tror vi vil styrke tiliten til systemet og sikre en effektiv oppfølging. Vi mener også at straffene må gjenspeile alvorlighetsgraden av dyrevelferdsovertredelsene.

Vi foreslår også en forbrukervennlig merkeordning etter modell fra Danmark, fordi vi har lyst til at folk skal få lov til å ta informerte valg og støtte opp om god dyrevelferd. Forbrukerne ønsker det, men det er ikke så lett i dag. Hvis vi innfører en slik ordning, må den være tydelig, forståelig og troverdig, og den må være basert på klare kriterier. Det handler om å ha tillit til en sann merkeordning. I tillegg må det være enkelt for forbrukerne, og det må bidra til reelle valgmuligheter. Det fungerer i Danmark, så jeg håper at vi kan innføre det i Norge.

Når det gjelder kyllingproduksjon, er jeg veldig glad for at store deler av næringen selv tar ansvar og faser ut hurtigvoksende kylling. Vi ser at sakterevoksende kylling gir bedre dyrevelferd, og at det nå i større grad etterspørres i markedet. Vi ser at det kommer til å se skje, heldigvis, i løpet av ganske kort tid, på initiativ fra næringen selv. I tillegg mener vi at alle nye fjøs bør bygges med tilgang til naturlig lys for slaktekyllingen.

Vi er dog kritiske til regjeringens forslag om å gjeninnføre forbud mot reptilhold. Det er ikke fordi jeg elsker slanger, men det er fordi vi mener at forslaget mangler den faglige tyngden vi er opptatt av, og det rammer mange dyreeiere unødvendig. Det er ikke alle som kan ha søte små pelsdyr, og noen foretrekker slanger. Dem om det, men vi tenker i hvert fall at de skal få lov til å ta det valget. Vi tenker at politiske avgjørelser må være kunnskapsbaserte og gjennomtenkte, ikke emosjonelle eller symbolske, som vi nok opplever at dette er.

Dyrevelferdspolitikken må preges av handling, ansvarlighet og kunnskapsbaserte løsninger, for det fortjener dyrene våre.

Jeg vil også få lov til å ta opp forslag nr. 6, og varsle at Høyre kommer til å stemme for forslag nr. 13.

Presidenten [14:03:22]: Representanten Lene Westgaard-Halle har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Nils T. Bjørke (Sp) [14:03:45]: Det er over 20 år siden førre dyrevelferdsmelding. I dag har me gleden av å behandle ei melding som peikar retning, som kan stå seg over tid og leggja til rette for at me kan ha god dyrevelferd i framtida.

Meldinga vart lagt fram av tidlegare landbruksminister Geir Pollestad, saman med fiskeri- og havministeren. Det er ein styrke at meldinga tek føre seg både kjæledyr, husdyr, fisk og viltlevande dyr, og at ho har ei brei tilnærming til dyrevelferd.

For Senterpartiet har det vore viktig med ei melding som gjev både eit godt kunnskapsgrunnlag og ein status på feltet, og som er utgangspunktet for å peika retning i arbeidet med dyrevelferd i mange år framover.

Meldinga er omfattande og inneheld om lag 90 tiltak som skal gjennomførast, greiast ut eller vurderast. I tillegg har det i arbeidet i komiteen vorte danna fleirtal for ytterlegare tiltak.

Det har i dette arbeidet vore særskild viktig for Senterpartiet å prioritera både god dyrevelferd og gode villkår for dyrehald i primærnæringane. Det er ikkje tvil om at ein bonde som har tid og overskot til å ta seg av dyra sine, gjev den beste dyrevelferda ein kan ha. I tillegg er god dyrevelferd avhengig av regelverk, tilsyn og rådgeving, veterinærar, fiskehelsebiologar og omsorgsfulle dyreeigarar.

Noreg har gode føresetnader for god dyrevelferd, og Senterpartiet meiner at meldinga legg grunnlag for vi-

dare styrking av det. Det er gjort mykje bra arbeid med dyrevelferd i Noreg. Me skal vera stolte av at me har ein lang tradisjon for godt samarbeid mellom næringane, myndigheitene og fagmiljøa. Dette samarbeidet er viktig også framover, men det kjem ikkje av seg sjølv. Då må samarbeidet prioriterast med både tid og ressursar.

Senterpartiet er oppteke av å ha eit levande landbruk og aktivt næringsliv i heile landet. Då er ein føresetnad at forbrukar skal kunna ha tillit til at jordbruk, havbruk og fiskeri leverer produkt baserte på god dyrevelferd. Me har eit strengt regelverk for dyrevelferd, og me har kunnskapsrike, flinke dyrehaldarar. Dette skal vera suksesskriteria også i framtida.

Alle dyr skal ha det bra. Dyr har eigenverd og skal handterast med respekt. Det er pålagt den enkelte dyreeigar eit stort ansvar for å sørgja for at dyra vert tekne godt vare på.

Avslutningsvis vil eg streka under at det for Senterpartiet er viktig at me held fram med eit langsiktig perspektiv i arbeidet. Me skal leggja til rette for å gjennomføra grep som heile tida betrar allereie god dyrevelferd i Noreg, men me skal òg sørgja for å vektleggja føreseielegheit og prioritera tiltak med størst mogleg effekt innanfor akseptable økonomiske rammer. Me må sikra at me ikkje lagar eit regelverk som flyttar matproduksjon og dyrehald til utlandet, med mykje dårlegare velferdsordningar.

Senterpartiet støttar fullt ut at fylgjande strategiar skal liggja til grunn i arbeidet med god dyrevelferd:

- ha betre oversikt over status og utvikling av dyrevelferda
- arbeida for at alle dyr har god fysisk funksjon, og for at dyr som vert haldne i intensive system, i større grad får åtferdsbehova sine ivaretekne
- vektleggja dyreeigars ansvar og kompetanse
- fremja reduksjon og forbetring av dyreforsøk
- ha eit føremålstenleg regelverk og kompetent forvaltning
- påverka internasjonale rammer for dyrevelferd

Så ein kommentar til vedtaket som ligg føre. Senterpartiet støttar ikkje å avvika unntak for fiksering. Det er eit forbod mot fiksering i dag, men for enkelte ekstra vanskelege purker har det vore eit unntak. Me meiner det kan vera lurt å ha det unntaket, men ein må syta for at det ikkje vert misbrukt.

Når det gjeld forslag til vedtak III, er det det å seia at dette skal gjelda slaktekylling.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [14:07:52]: Etter 20 år har vi endelig fått en dyrevelferdsmelding til behandling her på Stortinget. Endelig, for et land med både jordbruk, akvakultur, masse kjæledyr og forsøksdyr og stort mangfold blant viltlevende dyr bør behandle dyrevelferd

ofte enn hvert 20. år. Derfor var det også med skuffelse mange av oss leste dyrevelferdsmeldingen da den kom. Etter tre års arbeid var «god på beskrivelse av tingenes tilstand, men ingen nye tiltak» og «uforpliktende» vel den viktigste gjennomgangstenen fra mange av høringsinstansene. Der høringsinstansene sier at det finnes god nok kunnskap for å kunne handle, foreslår regjeringen nye utredninger. Man kan egentlig spørre seg hva som da var poenget fra Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen med meldingen. Hvis det bare handler om å slå fast det f.eks. kyllingprodusentene allerede gjør, trengs det da politikk? Hvis man egentlig ikke synes det er noe behov for forbedring i norsk griseproduksjon, hvorfor legge fram en sånn melding i det hele tatt? Det er bra at meldingen foreslår en målsetting om 5 pst. dødelighet for alle fiskearter i havbruksnæringen, men det alene veier dessverre ikke opp for hvor uambisiøs resten av stortingsmeldingen er.

Jeg kan godt forstå dem som hadde håpet at stortingsflertallet skulle gå lenger i behandlingen av meldingen, og jeg er glad for at vi har fått til noen ytterst få forbedringer. Jeg håper også at flere partier vil støtte opp under de mindretallsforslagene som ligger til behandling i dag.

Dyr har en egenverdi i seg selv, og det er jeg glad for at et flertall i komiteen stiller seg bak. Det er også åpenbart at dyrevelferden i norsk landbruk kan forbedres i takt med ny forskning, kunnskap og teknologi.

For SV har det vært særlig viktig å jobbe for å få til forbedringer i havbruk og for svin og kylling. Disse næringene driftes i dag, etter vårt syn, i for liten grad på en måte som tar hensyn til dyrenes naturlige atferd og behov. Jeg har lyst til å trekke fram grisen som et eksempel:

Griser er aktive, nysgjerrige og sosialt kompliserte dyr, som har behov for tilstrekkelig plass til å bevege seg fritt, samt snu seg og utøve naturlig atferd, som roting med trynet, graving og utforskning av omgivelsene. Griser er flokkdyr med et grunnleggende behov for sosial kontakt. Griser trenger et rent, tørt og mykt underlag for hvile, adskilt fra avføringsområdet, og de trenger god nok plass. Til tross for både avsløringene som har vært om regelverksbrudd, og ny forskning på forholdene som er i norsk svineproduksjon, som viser at grisene har behov for mer variert og beriket levemiljø med større plass enn de har i dag, er altså dagens forskrift om hold av svin over 20 år gammel.

Meldingen inneholder beklageligvis ingen nye tiltak for bedre plass, bedre miljøforbedringer og bedre tilrettelegging for normal atferd. ESA har også kritisert norske myndigheter for ikke å følge opp lovbruddene som ble avdekket under Mattilsynets tilsynskampanje om velferd for svin, og ESA konkluderer med at det har ført til at bruddene har vedvart.

Stortinget vedtok senest i 2022 å be regjeringen se på insentiver som vil øke dyrevelferden i svinenæringen, særlig med hensyn til areal, underlag og miljøberikelse, og stille strengere krav til dyrevelferd ved oppgradering av driftsbygninger eller nybygg. Hvor er det egentlig blitt av oppfølgingen av det vedtaket? Hvor er de nye kravene? Her kunne vi ha vedtatt å øke arealkravene og innført krav om miljøberikelse.

Det samme kunne for så vidt ha vært framført for fjørfeproduksjon og akvakultur også. Vi kunne ha fastsatt en sluttdato for bruken av hurtigvoksende kyllinghybrider, og vi kunne innført et forbud mot rutinemessig avliving av nyklekkede hanekyllinger. Vi kunne også bedret dyrevelferden for laksen ved å forby bruken av rensefisk – bare for å trekke fram noen eksempler på forslag som SV er med på å fremme i denne innstillingen.

Vi som storting kunne ha pekt framover og hatt større ambisjoner for dyrevelferden i Norge. Jeg vil understreke at det må skje i kombinasjon med høyere inntekter for norske bønder og en vilje til å være med og finansiere investeringene som trengs, for velferd for bonden henger også sammen med velferd for dyrene.

Avslutningsvis vil jeg peke på situasjonen til Mattilsynet. Som vi peker på i merknader her, gjør tilsynet en adekvat jobb ut fra de ressursene og forutsetningene de har, men de økonomiske betingelsene til Mattilsynet er altfor dårlige. Det betyr også langt færre tilsyn med dyrevelferden. Dette er noe jeg forventer at statsråden og regjeringen følger opp i de kommende budsjettene.

Jeg tar opp de gode forslagene SV er med på å fremme i denne innstillingen.

Presidenten [14:09:32]: Representanten Kari Elisabeth Kaski har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Geir Jørgensen (R) [14:13:20]: Det er godt å få denne meldingen, som vi behandler i dag. Jeg tror vi på tvers av alle politiske partier er enige om at når det går over 20 år før vi oppdaterer og får en ny dyrevelferdsmelding her i Stortinget, har det gått for lang tid.

Vi har fått mye bedre kunnskap siden forrige melding. Vi ser at dyr som har det godt, gir grunnlag for god økonomi i landbruket, så det er det positive her. Vi har ennå for mange dyr og fjørfe i bur og bås i dette landet. Rødt er glad for å være med og lage flertall for enkelte ting vi er fornøyd med.

Jeg vil ta opp den menneskelige faktoren. Vi ble nettopp ferdig med debatten i forrige sak. Vi vet hva som er de bakenforliggende årsaksforhold når det går virkelig galt i landbruket. Det er ikke reglene og forskriftene som er problemet. Nei, det er den menneskelige faktoren som er så sterkt til stede i landbruket når det går galt. Vi har alle sett bildene, og det ligger ofte menneskelige tragedier bak det verste misligholdet av dyr. Jeg kunne

ønske at vi hadde ikke bare en dyrevelferdsmelding, men en bondevelferdsmelding hvor vi i større grad ser dem som har ansvaret for dyrene. Hvis man er alene og holder på med dette i bygda si, er kanskje sjansen større for at man kan få vanskeligheter som igjen går ut over dyrene.

Det er også viktig å styrke veterinærene. Det gjelder både de veterinærene vi har, og de framtidige veterinærene vi skal ha. I Rødt er vi svært bekymret for at så veldig mange av de nyutdannede veterinærene går inn og jobber med kjæledyr i stedet for husdyr. Det er ikke noe galt å si om dem som velger å jobbe med hund og katt, men som samfunn er vi nødt til å ta tak i det vi har sett av tall og hørt av historier fra dem som har gått inn i veterinærtjenesten med husdyr, og som finner at felleskapene er små, og at det er langt mellom gårdene. Det er veldig mange ting som gjør at det er vanskelig og kanskje litt lite attraktivt å velge å jobbe med husdyr. Det håper vi at vi i sterkere grad kan klare å ta tak i videre framover.

Det er umulig å snakke om dyrevelferd uten å se på den virkelig store dyrevelferdstragedien som pågår hver eneste dag i fjordene våre. I 2022 døde det altså 62 millioner laks i oppdrettsmerdene i norske fjorder. Det er dødelighetstall på landsbasis på 16,7 pst. Jeg vet ikke hva slags annen næring som hadde fått lov til å holde på videre på denne måten, med så dårlig dyrevelferd. Vi registrerer at det er antydninger fra regjeringen om at det skal komme inn i havbruksmeldingen vi skal få ganske raskt. Vi ser fram til å ta den debatten videre, for det kan ikke fortsette sånn, med den enorme dyrevelferdstragedien som foregår i havbruket, og med alle de ressursene vi bruker på å føre opp så mye laks som ikke blir til noen ting. Vi er ganske skuffet over at vi ikke får flertallet med oss på å forby bruken av rensefisk, hvis det er et forbruk av levende individer som ikke kan stå seg i framtiden.

Med det har jeg tatt opp de forslagene Rødt har sammen med Miljøpartiet De Grønne.

Presidenten [14:17:57]: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:18:09]: Det første som står i dyrevelferdsmeldinga til regjeringa, er at Noreg skal ha ei dyrevelferd i verdstoppen. Eg og Venstre deler den ambisjonen. Vi har både ressursane og kunnskapen til å klare det. På mange område er vi der, men ikkje på alle. Endå meir alvorleg: Vi trur på for mange område at det som var godt nok før for å vere på verdstoppen i dyrevelferd, også er godt nok no og vidare inn i framtida. Slik er det ikkje. Vi får stadig ny kunnskap om dyrs åtferd, om kva som må til i husdyrhaldet for at dyra våre skal ha det best mogleg. Den kunnskapen må

føre til endring – at grisane får meir plass og utløp for sine naturlege instinkt, at vi må slutte med oppdrett av kyllingar som veks så fort at dei knapt kan stå på beina. På desse og andre område sviktar dessverre regjeringa fullstendig.

Kvar gong vi i Venstre har kritisert tilhøve i norsk dyrevelferd dei siste tre åra, har regjeringas svar vore slapp av, tiltaka for å betre dyrevelferda kjem i dyrevelferdsmeldinga, då skal problema bli tekne opp og tiltaka kome. Vi konstaterer no at regjeringa har brukt over tre år på å skrive ei melding som er vag, lite ambisiøs og utan dei konkrete tiltaka vi treng. Regjeringa har hatt tre år på å undersøkje og greie ut. Likevel er forslaga som blir fremja i meldinga, stort sett å undersøkje og greie ut meir, også på område der vi allereie har tilstrekkeleg kunnskap.

Tunge faginstansar som NMBU, Mattilsynet, Rådet for dyreetikk, Veterinærinstituttet og Veterinærforeninga er einige med oss i Venstre i at vi på ein god del område har nok kunnskap. Vi treng ikkje fleire utgreiingar no, vi treng tiltak. Regjeringa har dessverre valt ikkje å lytte til dei faginstansane. Det er for dårleg. Det er mykje det er mogleg å gjere her og no for å betre dyrevelferda. Vi i Venstre tenkjer nytt og har fremja ei lang rad framlegg for å gjere ein forskjell for dyra. Dei ligg som mindretalsframlegg.

Allereie i 2022 bad Stortinget etter forslag frå Venstre regjeringa om å sjå på tiltak for betre dyrevelferd i svinenæringa. Det har ikkje regjeringa gjort i denne meldinga. Regjeringa føreslår ikkje nye arealkrav. Det er alvorleg. Vi veit at dagens driftssystem gjev avgrensa moglegheiter for at grisane kan utøve si naturlege åtferd. Nyare forskning er heilt tydeleg på at krava til areal, liggjeunderlag og rotmateriale er for låge i dag. Vi veit samtidig at mange svinbønder skal byggje nytt framover, og difor har vi i Venstre føreslått å auke arealkrava for svin med 50 pst. for nybygg eller større endringar i eksisterande bygningsmasse, i tråd med faglege anbefalingar.

Eg er likevel glad for at vi no i dag får på plass nokon viktige milepålar for grisane og deira velferd. Vi får på plass eit forbod mot fiksering, eit forbod som skal gjelde frå seinast innan utgangen av 2027. Etter dei signala som er gjevne her i salen i dag, får vi også omsider gjeve regjeringa marsjordren dei ikkje vil ha, om å endre forskriftene, slik at det blir auka krav til areal og rotmateriale og eit betre liv for grisane. Det får vi no faktisk eit fleirtal for i denne sal. Det er ganske utruleg at regjeringa ikkje vil vere med på det, at sjølv ikkje ei rein Arbeidarparti-regjering, som har sloppe å ha Senterpartiet i regjering, heller ikkje vil det. At Arbeidarpartiet faktisk er like bakpå som Senterpartiet når det gjeld grisevelferd, var overraskande og skuffande, men heldigvis tek eit fleirtal i denne sal ansvar på vegner av grisane og kunnskapen vi har. Det er veldig bra.

Også når det gjeld kyllingvelferd, er det lite nytt i meldinga. Den hurtigvaksande kyllingrasen Ross 308, som veks så raskt at mange utviklar smertefulle lidingar, skal ifølgje fleirtalet i denne sal framleis vere lovleg. Det er sjølv om aktørar i næringa, private aktørar som Reitan med Rema og Norsk Kylling, har gått føre og vist at alternativ er mogleg. Det er mogleg å kombinere god dyrevelferd med å levere kylling av god kvalitet til folk og å ha god økonomi i drifta. Det er sjølv om private aktørar viser at det er mogleg. Framstegspartiet skal ha honnør, for dei er med oss i dag og seier at det gjer at resten av næringa må følgje etter. Høgre vel dessverre å slå følgje med Arbeidarpartiet og Senterpartiet og seier at det ikkje er nok det heller, og at bruk av hurtigvaksande kylling skal halde fram.

Her er det mykje å ta tak i. Vi i Venstre er tydelege: Dyra har ikkje tid til å vente, dei treng handling no, og det er Stortinget som må gjere den jobben. Venstre er glad for det vi har fått til, og ønskjer å få til mykje meir vidare i tida framover. Eg tek opp Venstres framlegg, som vi har saman med Miljøpartiet Dei Grøne.

Presidenten [14:23:21]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har tatt opp det forslaget han refererte til.

Rasmus Hansson (MDG) [14:23:39]: Stortinget har vedtatt en dyrevelferdslov, og den stiller veldig høye krav til alle dyrs velferd. I § 3 står det:

«Dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker.»

I § 23 står det:

«Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov (...).»

Etter loven Stortinget har vedtatt, skal dyrene ha det bra, uavhengig av hva oppdrettere, landbruk og andre mener er en lønnsom måte å behandle dyrene på.

Vi vet at det livet oppdrettslaksen lever, ikke ligner noe særlig på det livet laks er skapt til. De som har sett en gris eller en høne få lov til å gjøre det de er konstruert for, vet at grise- og fjørfehold ikke oppfyller lovens intensjon. Derfor kommer det i behandlingen av denne meldingen ca. 50 forslag som alle gjelder forbedringspunkter til den dyrevelferden vi har i dag, og til den dyrevelferdsmeldingen regjeringen har lagt fram. Bare tre forslag vedtas, resten stemmes ned av ymse flertall.

I et senere innlegg kommer jeg til å si litt om landbruksdelen av meldingen. Nå skal jeg bruke resten av tiden på stort sett oppdrett. Oppdrettsnæringen er en næring som forvaltes ut fra et mål om bærekraft, men ingen regjering har noen gang satt makt bak et mål om bærekraft. Havforskningsinstituttet og Veterinærinstituttet og andre dokumenterer hvert år at norsk oppdrett slett ikke er bærekraftig.

En av svakhetene i oppdrettsnæringen er fiskevelferd. Dødeligheten og dårlig velferd ligger, som alle vet, skyhøyt. Hvorfor er dødeligheten på over 15 pst. i oppdrettsnæringen? Alle vet at det ikke trenger å være sånn. Det finnes oppdrettere og teknologi som leverer mye lavere dødelighet, men regjering og storting tillater så høy dødelighet, og de tillater at så dårlig fiskevelferd er lønnsomt. Derfor foreslår SV, Miljøpartiet De Grønne og Rødt sammen at det fastsettes en grense for tillatt dødelighet på 5 pst. – og kutt i mengde fisk hvis grensen overskrides. Dette er ikke tall som er hentet ut av løse luften, det støttes av fagmiljøer og forvaltning.

En sånn grense er et veldig velbrukt grep i norsk forvaltning. En klar grense premierer dem som har god velferd, og det premierer ikke dem som har dårlig velferd. Det vil stimulere til kvalitet og effektivitet i hele næringen, det skaper mer marked for innovative teknologileverandører, og det forbedrer næringens frynsete omdømme, noe som burde være en god idé i disse mørke tider for norske eksportnæringer.

Oppdrettslobbyen vil ikke ha en fast grense, og da vil – som vanlig, dessverre – heller ikke regjeringen, Fremskrittspartiet og Høyre, og, utrolig nok, heller ikke Venstre. Dyrevernere bør for øvrig vite at Venstre også stemmer mot å forby rensefisk – 30 millioner dør hvert år. Venstre stemmer også mot å forby veldig smertefull termisk avlusning av laks. Etter å ha sett dødeligheten stige til hårreisende høyder vil disse partiene fortsatt ikke stille et konkret krav til maksimal tillatt dødelighet i oppdrettsnæringen. Høyre og Fremskrittspartiet skriver rett ut at en konkret dødelighetsgrense vil undergrave arbeidet for å styrke dyrevelferden. Altså: Oppdrettsnæringen er en næring hvor det ikke er bra å sette konkrete mål. I stedet vil Høyre og Fremskrittspartiet, og kanskje flere, få ned dødeligheten med noe de kaller risikostyring og internkontroll.

Da blir spørsmålet: Er risikostyring og internkontroll noe oppdrettsnæringen ikke har hørt om før, og skal ta i bruk nå? Det er vanskelig å tro. Hvis risikostyring og internkontroll allerede har vært i bruk, hvorfor er det da en dødelighet på 15, 16, 17 pst. i næringen? Det er selvsagt fordi vi ikke har noe konkret mål å arbeide mot med denne risikostyringen og internkontrollen.

Til slutt vil jeg innom dyreforsøk: Miljøpartiet De Grønne foreslår å opprette et 3R-senter for utvikling av alternativer til dyreforsøk. Det foreslo vi også i 2023 – nedstemt da, nedstemt nå, men foreslått allerede i 2003. Nå er det på tide at vi får et sånt senter.

Jeg tar opp forslagene Miljøpartiet De Grønne har alene.

Presidenten [14:28:48]: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:29:04]: Jeg synes representanten Westgaard-Halle hadde et veldig godt poeng i starten av innlegget sitt, om at det er gjort et engasjert og solid arbeid i komiteen. Det er et sterkt engasjement for dyrevelferd her på Stortinget, og det gjenspeiler også et engasjement for dyrevelferd i den norske befolkningen. Det er meget bra, for denne regjeringen er også opptatt av å sette dyrevelferden høyt på dagsordenen. I Hurdalsplattformen var vi tydelige på det og varslet at det kom en stortingsmelding om dyrevelferd. Den er som kjent levert, og jeg gleder meg til den videre debatten om den i dag.

Stortingsmeldingen må stå seg over tid. Den må vise en tydelig, overordnet retning og gi et solid grunnlag for å forbedre dyrevelferden i Norge steg for steg, også i årene som kommer. Det er til sammen 90 tiltak som skal gjennomføres, utredes eller vurderes. Da forstår jeg på en måte dem som sier at man gjerne skulle hatt noe annet enn ordet «vurdere», men samtidig vil jeg si at jeg som statsråd kommer til å følge opp meget nøye også de punktene der vi skal vurdere tiltak videre.

Det er på den måten vi har forsterket dyrevelferden i Norge tidligere. Bare tenk på de 20 siste årene vi har bak oss siden forrige dyrevelferdsmelding. Langsiktige mål og tiltak har i stor grad blitt realisert etterpå, som følge av den meldingen. Vi har fått ny dyrevelferdslov, vi har fått etablering av Mattilsynet, vi har fått vitenskapskomiteen for mattrygghet og forvaltningsstøtte på fagområdet for dyrevelferd. Det er blitt laget en egen utredning om forskningsbehov innen dyrevelferden. Mattilsynet sammenstiller årlig dyrevelferdsrapporter, og mange nye velferdskrav har kommet til i de enkelte forskriftene. Det har vært en god måte å jobbe på, som jeg som statsråd og regjeringen tenker å videreføre.

Samlet sett viser den samfunnsutviklingen jeg nå beskrev, fra de 20 siste årene, en kontinuerlig bevegelse for en kunnskapsbasert, helhetlig og forutsigbar politikk som kan gi dyrene bedre velferd samtidig som vi skal ha trygg norsk matproduksjon. Som andre talere før har påpekt, er det også sånn at vi på dette feltet må finne samlede løsninger som gjør at vi fortsatt kan ha dyrehold i Norge og fortsatt kan ha matproduksjon – for å sikre flere mål på én gang. Det gjelder gode rammevilkår, som vi var innom i den forrige debatten, langsiktighet og et gradvis arbeid for at vi skal bli bedre i Norge og holde en posisjon som et land med god dyrevelferd.

Jeg vil også i dag legge vekt på at de høye dyrevelferdskravene sammen med god dyrehelse og lav antibiotikabruk nettopp utgjør en viktig merverdi av den norske matproduksjonen. Det er rom for forbedringer, og i jakten på rommet etter forbedringer mener jeg det er viktig å skille mellom de problemene som skyldes manglende etterlevelse av viktige velferdskrav og allere-

de gjeldende lovverk og regelverk, og der det er videreutvikling av lovverket som trengs.

For å følge opp gjeldende lover og regler mener vi i regjeringen at det er viktig å ha et velfungerende Mattilsyn. I de sakene der videreutvikling er ønskelig, er målet å gi dyrene tilstrekkelig plass og skape mer varierte og stimulerende miljøer. Regjeringen vil i de tilfellene legge vekt på en overgangstid ved innføring av nye krav, sånn at det er mulig for den enkelte dyreholder og bonde å møte kostnadskravene samtidig som vi beholder produksjonen i Norge, som jeg var innom.

Til slutt er det viktig å si at dyrevelferd er en del av en større helhet. Det er en forbindelse mellom dyrevelferd, dyrehelse, mattryggheten vår og folkehelsen. Globale felles utfordringer som antibiotikaresistens eller utbredelsen av pandemier kan være gode eksempler på det. Derfor er det også viktig at vi i jakten på dyrevelferdsforbedringer ikke mister smittevernet og mattryggheten av syne.

Presidenten [14:34:05]: Det blir replikkordskifte.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:34:20]: Jeg får følge litt på de andre og gratulere med utnevnelsen som statsråd.

Det brukes veldig mange fyndord: kunnskapsbasert, enhetlig og forutsigbart. Vi har i dag Norecopa som jobber for å redusere bruken av forsøksdyr. Norge ligger veldig høyt oppe – vi bruker rundt 20 pst. av alle forsøksdyr i Vest-Europa. Fremskrittspartiet har kjempet for Norecopa og for at vi skal ha fast ansatte som jobber med tiltak for å redusere bruken av forsøksdyr, og har klart å opprettholde én stilling. Nå går han snart av, mens Sverige har ni ansatte som jobber med det samme. Hva er det som gjør at regjeringen ikke ser viktigheten av å redusere bruken av forsøksdyr?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:35:23]: Jeg vil takke for gratulasjonen. Det er hyggelig.

Som tidligere medlem av næringskomiteen har jeg også registrert engasjementet for Norecopa før. For regjeringens del er det slik at vi vil utrede hvordan arbeidet med reduksjon, forbedring og erstatning av forsøksdyr kan organiseres, herunder om ressursene i eksisterende strukturer som forsøksdyrkomiteen og Norecopa kan utnyttes bedre ved organisering i et nasjonalt senter.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [14:35:57]: Det vi frykter, er at verdifull kunnskap går tapt. Vi har én ansatt som jobber med reduksjon av bruk av forsøksdyr, og han er 70 år nå. Det er et tidsspørsmål når han går ut av arbeidslivet og også for så vidt ut av historien, og dette er viktig. Det arbeidet Norecopa har gjort, er viden kjent

utenfor landets grenser, og en del av deres kunnskap benyttes i andre land.

Ser ikke regjeringen viktigheten av å få en kunnskapsoverføring fra det miljøet vi har i dag? Det virker som det stopper opp nå, og man skal liksom ta en omstart etter en viss periode.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:36:51]: Jeg tenker at representanten har et viktig engasjement. Jeg skal ikke kommentere enkelte arbeidsfolk, men kunnskapsoverføring generelt er helt klart viktig i arbeidslivet vårt.

På generelt grunnlag er det sånn at denne dyrevelferdsmeldingen er basert på prinsippet om å bygge stein på stein, så som statsråd er det viktig for meg å anerkjenne all den kunnskapen som finnes i Norge i ulike organisasjoner, både i den statlige forvaltningen og hos frivillige organisasjoner og andre som jobber for å forsterke dyrevelferden i Norge. Sammen bygger vi en god kunnskapsbase som skal ta oss videre.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [14:37:46]: Jeg vil peke på Mattilsynets nasjonale tilsynskampanje om velferd for svin i 2021/2022. Resultatene av denne tilsynskampanjen viste at flertallet av norske svinebønder ikke fulgte minimumskravene i regelverket. 24 pst. av bøndene fulgte ikke opp syke og skadde dyr i sin besetning på en tilfredsstillende måte, og 26 pst. av bøndene ga f.eks. ikke nok strø i bingene. Disse funnene ble av Mattilsynet beskrevet som alvorlige, og som jeg pekte på i mitt innlegg, viser også historikken i etterkant at tilsynet ikke har blitt fulgt opp på en tilfredsstillende måte, og at disse regelverksbruddene har vedvart.

Er statsråden positiv til å skjerpe forskriften for svin, sånn at man kan forbedre regelverket vi har i dag og oppdatere det i tråd med den nye forskningen? Vil statsråden styrke Mattilsynet, sånn at denne typen tilsynskampanjer kan følges opp?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:38:51]: Jeg takker for et godt spørsmål og deler opp svaret mitt i tre.

Det første er at det er et godt eksempel representanten Kaski bringer på det vi var litt innom i hovedinnlegget, nemlig at vi allerede har noen gjeldende standarder og regler i Norge som skal følges. Det er dyreeiers ansvar at man følger de gjeldende regler og lover i Norge for å sikre dyrevelferden.

Kaski tar også opp veien videre for hvordan regelverket kan bli enda bedre. Der har regjeringen varslet at vi vil utrede hvordan vi kan bedre dyrevelferden i svineholdet, ved å se på både areal, miljøberikelse og mykt underlag. Bare for å gi ett eksempel på hvorfor dette er smart å utrede grundig: Det å få inn mykt liggeunderlag i fjøsene er veldig bra på mange måter, men det kan opp-

stå noen andre utfordringer med bl.a. hygiene. Altså må vi utrede dette grundig, slik at vi når alle målene for at grisen skal ha det best mulig.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [14:39:55]: Jeg takker for svaret, og det er forståelig at det er behov for å utrede. Samtidig tror jeg også det er åpenbart at dette har tatt lang tid. Det er ikke denne statsrådens feil eller ansvar, men når det har gått 20 år siden forrige dyrevelferds-melding, og man har fått både oppdatert kunnskap og ikke minst vedtak i Stortinget som har forsøkt å dytte på dette, er utålmodigheten stor.

Kan statsråden avklare hvor lang tid en ser for seg å bruke på disse utredningene? Hva slags tidshorisont har man for å få til en oppdatering av forskriften? Jeg skal også igjen gi statsråden en anledning til å svare på spørsmålet om styrking av Mattilsynet.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:40:44]: Jeg vil i hvert fall avklare at jeg kommer til å sette i gang den utredningen så raskt som råd er, for det er viktig. Det er også en viktig oppfølging av det jeg var innom i hovedinnlegget, nemlig at sånn som vi har jobbet med dyrevelferden i Norge tidligere, har de punktene der det har stått at vi skal vurdere og utrede, gitt konkrete resultater, også i lovverk og i praksis.

Hvis vi skal bruke eksempelet vi skal diskutere senere i dag, med løsdriftskravet i melkeproduksjonen, ble jo det vedtatt, og vi ser at stadig flere blir med. Samtidig er det også der viktige spørsmål som må koordineres, bl.a. hvordan vi klarer å opprettholde utmarksbeite som en del av melkeproduksjonen, som jeg vet at også representanten er opptatt av.

Det å ha et godt kunnskapsgrunnlag er ikke et fyndord, selv om jeg kan forstå at det føles sånn – det er rett og slett for å ta kloke beslutninger som sikrer matproduksjonen i Norge, og som gjør at både folk og dyr får det gradvis bedre og bedre.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [14:41:53]: Som flere har vært inne på, fikk Venstre allerede i 2022 flertall for sitt forslag om å be regjeringen

«se på incentiver som vil øke dyrevelferden i svine-næringen, særlig med hensyn til areal, underlag og miljøberikelse, og stille strengere krav til dyrevelferd ved oppgraderinger av driftsbygninger eller nybygg.»

Det ble sett på som såpass viktig at Stortinget bestemte at det faktisk ikke kunne vente på en dyrevelferds-melding, så det ble vedtatt utenfor Stortingets vedtak om at en dyrevelferds-melding skulle komme i 2023.

Til tross for at denne dyrevelferds-meldingen ble levert nærmere tre år etter at dette vedtaket ble fattet, er det så vidt jeg kan se, ikke fulgt opp i særlig grad. I sine

merknader viser også Arbeiderpartiet til at det haster med å få på plass en utredning. Dette er også særlig interessant nå, i og med at det ser ut til at det blir flertall for forslag nr. 13, som Arbeiderpartiet ikke er med på, om å gjennomgå og endre forskrift. Da vil jeg vite: Er det sånn at statsråden anser at regjeringen har fulgt opp vedtaket fra 2022?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:43:01]: Beskrivelsen i dyrevelferds-meldingen med tanke på historikken er jo den regjeringen fremmer for Stortinget, så det er den vi står inne for. Når det gjelder de andre, nye punktene som her kommer i tillegg, vil jeg si – slik jeg sa i mitt forrige svar – at jeg kommer til å sørge for at det følges opp så raskt det kan.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [14:43:23]: Det er derfor jeg er interessert i å få et helt konkret svar når det gjelder 2022-vedtaket. I mine og i Venstres øyne er ikke dette fulgt opp, ei heller ifølge flertallsmerknaden fra Stortinget. Der anses det ikke fulgt opp. Når regjeringen skal ta fatt på dette vedtaket som sannsynligvis kommer nå, om at man skal gjennomgå og endre forskrift og sørge for økt krav til areal, underlag og bedre miljøberikelse, er jeg interessert i å vite om statsråden selv mener at vedtaket fra 2022 er fulgt opp av regjeringen. Kan statsråden hake av i boksen og si «fullført» på det vedtaket?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:44:07]: Det var i stor grad det samme spørsmålet en gang til, og jeg har ikke noe mer eller noe nytt å tilføye utover den virkelighetsbeskrivelsen som ligger til grunn i selve meldingen, for det som ligger tilbake i tid.

Som jeg sa: Det som er enda viktigere, er hva vi skal gjøre framover. Jeg vil følge opp de vedtakene som blir gjort her av flertallet, og den utredningen som allerede er varslet, og som inngår i dette temaet. Da må vi, slik jeg refererte til i svaret til Kaski, få en praktisk, god utredning som sikrer at vi faktisk oppnår bedre velferd for grisen, og for alle de andre dyrene det gjøres vedtak om, slik at vi sørger for at det faktisk går i riktig retning og blir en stegvis bedring, og at vi ikke innfører tiltak som får uheldige konsekvenser for dyrevelferden.

Rasmus Hansson (MDG) [14:45:10]: Jeg vil nytte høvet til å slutte meg til gratulantenes rekke.

Så kommer vi til hurtigvoksende kylling. Det er ofte gode grunner til at ombygging av gamle fjøs eller utvidelse av store grisefjøs og sånt er dyrt og vanskelig, og man må skjønne at det trengs overgangsperiode og -tiltak. Av og til er det likevel solskinnshistorier hvor ting bare går an. Norsk kylling har på halvannet år gått fra å være hurtigvoksende til mer saktevoksende. Man tjener

penger på det, man sparer klimagassutslipp på det, osv. Likevel benytter ikke regjeringen sjansen til å si: Det skal vi gjøre nå. I god Arbeiderparti-stil svarer man noe veldig rundt, som at man kanskje om en stund skal se på om man skal gå over til dette. Hva er årsaken til at regjeringen ikke bare gjennomfører overgangen fra hurtigvoksende kylling, når vi vet at det går an?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [14:46:15]: Jeg takker for gratulasjonen – og for et godt spørsmål.

Som representanten er innom, er hurtigvoksende kyllingen utfordring for dyrevelferden. Vi vet at det også i næringen selv tas initiativ for å fase ut denne kyllingen. Ofte er det slik i det norske samfunnet at det med samarbeid mellom myndigheter og næringer er mulig å få ting på frivillig basis som bedrer dyrevelferden og sikrer produksjonen videre i Norge. Jeg har veldig tro på at næringen kommer til å lykkes med dette, og det er et initiativ jeg støtter opp om.

Presidenten [14:46:58]: Replikordskiftet er omme.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [14:47:15]: Havbruks- og fiskerinæringen har stor betydning for norsk økonomi og for verdiskaping, bosetting og arbeidsplasser langs hele kysten. I fjor eksporterte vi sjømat til en verdi av 175 mrd. kr, til over 150 land. Skal markedet fortsatt ha tillit til sjømat fra Norge, må vi også ta vare på fisken.

Dyrevelferd er ikke bare en etisk forpliktelse, det er også et krav for å være en bærekraftig og dermed også en konkurransedyktig næring. Fangst av villfisk skal gjøres så skånsomt som mulig. Det bedrer dyrevelferden, er positivt for kvaliteten og gir en bedre ressursforvaltning.

Det gjøres allerede mye for å fjerne tapte garn og teiner fra havbunnen, som fortsetter å fange fisk uten at noen tar opp fangsten. Regjeringen har innført krav om å bruke nedbrytbar tråd i rømmingshull i teiner og vil arbeide for utvikling av fiskeredskaper i nedbrytbare materialer.

Havbruk er det største dyreholdet i Norge, med over 400 millioner fisk i sjøen til enhver tid. Dette er et enormt ansvar, men også en mulighet til å sette standarden for å produsere mat på en smartere og grønnere måte. Skal vi lykkes med det, må vi først og fremst få dødeligheten ned. Regjeringen har satt et mål om å redusere dødeligheten ned mot 5 pst. for alle fiskearter i akvakultur. Målsettingen skal nås gjennom systematisk arbeid og målrettede tiltak, men det vil ta tid. Vi må kombinere tradisjon med ny teknologi og sette strengere krav til dyrevelferd. Dette innebærer tydelige krav til kompetanse for alle som håndterer fisk. Det krever bruk av godkjent utstyr og krav til at oppdretterne skal dokumentere hvordan de skal ivareta dyrevelferden. Regjeringen vil

forby driftsformer som innebærer høy risiko for dyrevelferdsbrudd, som bruk av triploid fisk og spesielt sårbare arter av rensefisk. Oppdretterne må kunne dokumentere at rensefisken trives i merdene, og at bruken av rensefisk faktisk reduserer lusenivåene.

Den største utfordringen for oppdrettslaksen i dag er knyttet til behandling for å bli kvitt lakselus. Regjeringen vil derfor stille krav til at oppdretterne har tiltak som forebygger lusepåslag. Dette vil redusere behovet for behandling og minimere belastningen for fisken. Reaksjonene på regelbrudd må gi en preventiv effekt. Spesielt i havbruk kan fortjenesten være høy. Regjeringen vil derfor øke den maksimale satsen for overtredelsesgebyr og gi Mattilsynet muligheten til å inn dra fortjeneste ved brudd på reglementet. Hvis enkelte oppdrettere velger å behandle svak fisk, med høy dødelighet som resultat, framfor å slakte fisken, skal dette få økonomiske konsekvenser.

Det er ikke ett enkelt tiltak som vil sørge for å få ned dødeligheten og bedre fiskevelferden. Vi har nå pekt ut en retning for å bedre fiskens velferd og har verktøyene for å klare det. Arbeidet med denne meldingen har vist et engasjement for dyrene våre og skapt mange gode debatter rundt om i landet og i denne salen. Det er jeg glad for. Det viser at Norge bryr seg om fisken og om morgendagen, og sammen skal vi jobbe for at norsk sjømat fortsatt er blant verdens beste.

Presidenten [14:51:22]: Det ringes til votering, som er kl. 15.

Votering

Presidenten [15:00:54]: Stortinget går til votering og starter med sakene nr. 15–19 fra tirsdag 1. april, dagsorden nr. 65.

Votering i sak nr. 15, debattert 1. april 2025

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Olve Grotle, Helge Orten, Nikolai Astrup, Liv Kari Eskeland, Mari Holm Lønseth, Erlend Svardal Bøe og Sveinung Stensland om å avvikle normprisordninga ved fastsetting av grunnrenteskatt i havbruket (Innst. 179 S (2024–2025), jf. Dokument 8:53 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt frem to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Helge Orten på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 2, fra Geir Pollestad på vegne av Senterpartiet

Det votes over forslag nr. 2, fra Senterpartiet. Forslaget ble under debatten endret og lyder nå:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig legge frem forslag om å fjerne normprisrådet for havbruksnæringen.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet – med den foretatte endringen – ble med 82 mot 19 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.01.39)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om at havbruksskatten blir utmålt basert på reelle markedspriser tilsvarende som i selskapsskatten, og at dagens ordning med et normprisråd blir avvirket.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble med 62 mot 40 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.01.57)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:53 S (2024–2025) – Representantforslag frå stortingsrepresentantane Olve Grotle, Helge Orten, Nikolai Astrup, Liv Kari Eskeland, Mari Holm Lønseth, Erlend Svardal Bøe og Sveinung Stensland om å avvikle normprisordninga ved fastsetting av grunnrenteskatt i havbruket – vedtas ikke.

Presidenten: Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 59 mot 42 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.02.32)

Votering i sak nr. 16, debattert 1. april 2025

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigrid Zurbuchen Heiberg, Rasmus Hansson og Une Bastholm om strengere regulering av Temu (Innst. 186 S (2024–2025), jf. Dokument 8:69 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt frem ti forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 4, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 5–7, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 8, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti
- forslag nr. 9, fra Andreas Sjalg Unneland på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 10, fra Sigrid Zurbuchen Heiberg på vegne av Miljøpartiet De Grønne

Det votes over forslag nr. 10, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen instruere Norges Bank om å trekke oljefondet ut av selskapet PDD Holdings Inc.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 101 mot 2 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.03.24)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 9, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre et midlertidig forbud mot import av varer fra Temu fram til EUs forordning om digitale rettigheter er implementert i norsk lov.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 92 mot 10 stemmer ikke vedtatt.
(Voteringsutskrift kl. 15.03.40)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 8, fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025, fremme forslag om å implementere EUs forordning om digitale rettigheter (Digital Services Act) i norsk lov.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 90 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.56)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 5–7, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere om Temus markedsføring bryter med markedsføringsloven, og eventuelt iverksette sanksjoner.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om en kontrollavgift for å dekke økte kostnader knyttet til kontroll av forbrukerimporterte varer fra utenfor EU/EØS.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede regelverkssendringer for å sørge for at strømmen av forbrukerimporterte varer fra utenfor EU/EØS gjøres reelt tilgjengelige for produktkontroll hos tilsynsmyndighetene. Dette kan innebære karantenetid på tollager ved grensepassering.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 87 mot 16 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.11)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 4, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fjerne tollfritaket for tekstilvarer for selskaper registrert i VOEC-registeret.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble med 85 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.28)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:69 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sigrid Zurbuchen Hei-

berg, Rasmus Hansson og Une Bastholm om strengere regulering av Temu – vedtas ikke.

Presidenten: Det votes alternativt mellom innstillingen og forslagene nr. 1–3, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025, om å styrke Tolletatens kontroll med varer importert fra Temu og andre risikoleverandører.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025, om å styrke Miljødirektoratets stikkprøvekontroll av importerte forbrukerprodukter fra risikoleverandører.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2026 utrede og eventuelt innføre en miljøavgift på «fast fashion» og vurdere andre endringer i skatte- og avgiftssystemet som kan redusere importen av helse- og miljøskadelige varer fra netthandelsplattformer som Temu m.fl.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ voting mellom komiteens innstilling og forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti ble innstillingen vedtatt med 79 mot 22 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.00)

V o t e r i n g i s a k n r. 17, d e b a t t e r t 1. a p r i l 2025

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Trygve Slagsvold Vedum og Gro-Anita Mykjåland om å fase ut elavgiften (Innst. 189 S (2024–2025), jf. Dokument 8:83 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt frem to forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Geir Pollestad på vegne av Senterpartiet
- forslag nr. 2, fra Hans Andreas Limi på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslag nr. 2, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2025 komme tilbake til Stortinget med forslag til utfasing av avgift på elektrisk kraft (elavgiften) og andre forbruksrelaterte avgifter på strøm.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 91 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.29)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i sitt forslag til statsbudsjett for 2026 fortsette utfasing av avgift på elektrisk kraft (elavgiften).»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet ble med 85 mot 18 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.44)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:83 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Pollestad, Trygve Slagsvold Vedum og Gro-Anita Mykjåland om å fase ut elavgiften – vedtas ikke.

Presidenten: Senterpartiet og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 70 mot 32 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.13)

Votering i sak nr. 18, debattert 1. april 2025

Innstilling fra finanskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Jan Tore Sanner og Tina Bru om en nordisk produktivitetskomisjon (Innst. 176 S (2024–2025), jf. Dokument 8:173 S (2023–2024))

Presidenten: Under debatten har Heidi Nordby Lunde satt frem et forslag på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en nordisk produktivitetskomisjon.»

Det votes alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:173 S (2023–2024) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Jan Tore Sanner og Tina Bru om en nordisk produktivitetskomisjon – vedtas ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti ble innstillingen vedtatt med 62 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.55)

Votering i sak nr. 19, debattert 1. april 2025

Innstilling fra finanskomiteen om Perspektivmeldingen 2024 (Innst. 180 S (2024–2025), jf. Meld. St. 31 (2023–2024))

Presidenten: Under debatten er det satt frem tolv forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Heidi Nordby Lunde på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslagene nr. 4 og 5, fra Heidi Nordby Lunde på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 6–9, fra Heidi Nordby Lunde på vegne av Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti
- forslagene nr. 10–12, fra Hans Andreas Limi på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslagene nr. 10–12, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et innvandringsregnskap etter inspirasjon av den danske modellen.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med de årlige statsbudsjettene lage en oversikt som synliggjør den samlede integreringsgjelden som staten har pådratt seg knyttet til innvandring de siste tiårene, samt beregninger av hvor mye integreringsgjelden vil øke ved estimert mottak av kvoteflyktninger, asylsøkere og familiegjennforeninger i årene fremover.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen starte prosessen med å lyse ut første konsesjonsrunde for mineralutvinning på havbunnen.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 91 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.35)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 6–9, fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en overordnet omstillingsplan for Norge, med årlig rapportering i nasjonalbudsjettene.»

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en sak om det finanspolitiske rammeverket i neste stortingsperiode for å styrke bærekraften i Norges statsfinanser.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en reform for bedre inkludering på arbeidsmarkedet og økt sysselsetting.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at Rådgivende utvalg for finanspolitiske analyser kan uttale seg om regjeringens budsjettforslag, slik at uttalelsen legges ved budsjettforslaget og behandles av finanskomiteen.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti ble med 74 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.51)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 4 og 5, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen hensynta kost-nytteprinsippet i klima- og miljøpolitikken.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest lyse ut 26. konsesjonsrunde.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 69 mot 33 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.07)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–3, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjøre en fullstendig gjennomgang av statlig direktorats- og etatsstruktur og foreslå endringer for å forenkle, effektivisere

og kutte i byråkratiet. Gjennomgangen og forslag til tiltak legges frem for Stortinget i forbindelse med statsbudsjett for 2026.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utforme et skattesystem som i større grad enn dagens hensyntar norsk næringsliv og norsk eierskap.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til å utforme et skattesystem som motiverer til økt arbeidsinnsats og økt yrkesdeltakelse.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 64 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.23)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :**I**

Stortinget ber regjeringen i neste stortingsperiode legge frem en sak om helhetlig skattereform for å sørge for et konkurransedyktig skattenivå for norsk næringsliv.

Presidenten: Bak innstillingen står Arbeiderpartiet, Høyre, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til tilrådingen.

Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt med 60 mot 42 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.50)

Videre var innstilt:

II

Meld. St. 31 (2023–2024) – Perspektivmeldingen 2024 – vedlegges protokollen.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Stortinget går da til votering over sakene nr. 1–11 samt 22 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 8. april 2025

Stortingets vedtak til lov om statsføretak (statsføretakslova) (Lovanmerkning 1 (2024–2025), jf. Lovvedtak 40 (2024–2025), Innst. 167 L (2024–2025) og Prop. 44 L (2024–2025))

Presidenten: Sak nr. 1 er tredje gangs behandling av lovsak og gjelder lovanmerkning 1 jf. lovvedtak 40, med den vedtatte anmerkning i Stortingets møte 1. april 2025.

Det votes dermed over lovvedtaket med den vedtatte anmerkning fra andre gangs behandling.

V o t e r i n g :

Lovvedtaket med den vedtatte anmerkning fra andre gangs behandling ble enstemmig vedtatt.

Presidenten: Stortingets lovvedtak er dermed vedtatt ved tredje gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sakene nr. 2–6, debattert 8. april 2025

Presidenten: Sakene nr. 2–6 er andre gangs behandling av lover og omfatter lovvedtakene 41 til og med 45.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed godkjent ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Sak nr. 7 var redegjørelse.

Votering i sak nr. 8, debattert 8. april 2025

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA (Innst. 204 S (2024–2025), jf. Dokument 8:51 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten har Ingrid Fiskaa satt frem to forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt.

Det votes over forslag nr. 2, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 89 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.27)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:51 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA – vedtas ikke.

Presidenten: Det votes alternativt mellom innstillingen og forslag nr. 1, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen si opp Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid og komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring som ivaretar dette.»

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble innstillingen vedtatt med 87 mot 15 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.59)

Votering i sak nr. 9, debattert 8. april 2025

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde om å definere Hamas sitt angrep på Israel 7. oktober 2023 som folkemord (Innst. 195 S (2024–2025), jf. Dokument 8:79 S (2024–2025))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:79 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentant Christian Tybring-Gjedde om å definere Hamas sitt angrep på Israel 7. oktober 2023 som folkemord – vedtas ikke

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble vedtatt mot 1 stemme.

Votering i sak nr. 10, debattert 8. april 2025

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Årsrapport til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2024 (Innst. 202 S (2024–2025), jf. Dokument 13 (2024–2025))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 13 (2024–2025) – Årsrapport til Stortinget fra Stortingets faste delegasjoner til internasjonale parlamentariske forsamlinger for 2024 – vedlegges protokollen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 11, debattert 8. april 2025

Innstilling frå næringskomiteen om Prinsipper for tallgrunnlag m.m. i jordbrukspolitikken (Innst. 197 S (2024–2025), jf. Meld. St. 10 (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt frem elleve forslag. Det er

- forslagene nr. 1–5, fra Nils T. Bjørke på vegne av Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre
- forslag nr. 6, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslag nr. 7, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og SV
- forslagene nr. 8 og 9, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslag nr. 10, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 11, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne

Forslag nr. 10 ble endret under debatten og lyder nå:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sette ned et offentlig utvalg som skal vurdere inntektene i jordbruket i forhold til inntektene til sammenlignbare næringsdrivende.»

Det votes over forslag nr. 11, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn følgende inntektsmål: Inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper skal tettes innen 2027. Inntektsgapet skal tettes i fremtidige jordbruksoppgjør basert på en modell for måling av inntektsnivå hvor vederlag til arbeid regnes med fratrekk for gjeldsrenter, avsetning til investeringer etter gjenanskaffelsesprinsippet, godtgjørelse for risikoustert egenkapitalavkastning, uten normeringsfak-

tor, med 1 700 timer som årsverk, og inkludering av jordinvesteringer i kapitalavsetningen.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 87 mot 16 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.45)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 10, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest mulig sette ned et offentlig utvalg som skal vurdere inntektene i jordbruket i forhold til inntektene til sammenlignbare næringsdrivende.»

Høyre, Senterpartiet og Venstre har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne – med den foretatte endringen – ble vedtatt med 69 mot 32 stemmer. (Voteringsutskrift kl. 15.13.12)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 8 og 9, fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen respektere forhandlingsinstituttet og overlate behandlingen av punkt 3, 4 og 5 i Meld. St. 10 (2024–2025) til avtalepartene i jordbruksforhandlingene, og komme tilbake til Stortinget ved en eventuelt inngått jordbruksavtale.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fjerne målet om inntektsutjevning i landbruket med andre grupper innen 2027.»

Votering:

Forslagene fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 69 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.30)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 7, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fjerne det særskilte jordbruksfradraget.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 61 mot 42 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.46)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 6, fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen knytte en kostnad i kalkylen for aktive jordbruksbedrifter til de årsverk som blir utført av bøndene og bøndenes egen familie, eksklusive sosiale kostnader. Nytt resultatmål settes da til «Årsresultat for egenkapital».»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 53 mot 50 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.03)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 2–5, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringa våren 2025 kome med framlegg til jordbrukskonto, med verknad frå og med inntektsåret 2025.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringa leggje til grunn følgjande målsetting om produksjon av økologisk mat: Eit produksjonsmål der 10 pst. av det totale jordbruksarealet skal vere økologisk innan 2032, kombinert med verkemiddel som stimulerer til auka omsetnad av og etterspurnad etter økologisk mat i marknaden.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringa våren 2025, i «Nasjonal strategi for økologisk jordbruk», kome med framlegg til korleis ein kan auke etterspurnaden etter økologisk mat gjennom ulike konkrete tiltak som legg til rette for auka etterspurnad både frå private og det offentlege. Det skal mellom anna vurderast om det er tiltak i Danmark og Sverige som kan nyttast i Noreg. Det skal vere eit særleg fokus på at norsk økologisk produksjon skal kunne møte ein auka etterspurnad.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringa ha ei kraftig prioritering av Nord-Noreg i jordbruksoppgjæret 2025.»

Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre ble vedtatt med 67 mot 35 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.24)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa leggje til grunn at normeringsfaktoren, avsetning til investeringar i avskrivbar egenkapital og samanlikningsgruppe ligg fast i talgrunnlaget slik det vart nytta ved jordbruksoppgjæret 2024, men at timetalet per årsverk i jordbruket vert redusert med 50 timar til 1 700 timar i to like trinn med verknad for kalenderåra 2026 og 2027.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre ble vedtatt med 53 mot 49 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.42)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Meld. St. 10 (2024–2025) – Prinsipper for tallgrunnlag m.m. i jordbrukspolitikken – vert lagd ved møteboka.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Sak nr. 22 [15:15:02]

Referat

1. (300) Statsministerens kontor melder at
 1. lov om endringer i utlendingsloven (tilpasninger som følge av nye SIS-forordninger mv.) – er sanksjonert under 4. april 2025
Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (301) Årsmelding 2024 for pensjonsordninga for stortingsrepresentantar og regjeringsmedlemer (Meld. St. 19 (2024–2025))
3. (302) Endringer i arbeidsmiljøloven mv. (Arbeidstilsynets virkemidler) (Prop. 80 L (2024–2025))
4. (303) Pensjonar frå statskassa (Prop. 84 S (2024–2025))

5. (304) Endringer i arbeidsmiljøloven (innleie av avløsere i jordbruket) (Prop. 85 L (2024–2025))
6. (305) Endringer i arbeidsmiljøloven (krav til det psykososiale arbeidsmiljøet) (Prop. 94 L (2024–2025))
7. (306) Endringer i lov om avtalefestet pensjon for medlemmer av Statens pensjonskasse (kostnadsfordelingsavtale m.m.) (Prop. 106 L (2024–2025))
8. (307) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mímir Kristjánsson, Sofie Marhaug, Freddy André Øvstegård, Sigrid Zurbuchen Heiberg og Olaug Vervik Bollestad om erstatning til overlevende og etterlatte etter Alexander L. Kielland-ulykken (Dokument 8:162 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 2–8 sendes arbeids- og sosialkomiteen.
9. (308) Endringer i forsvarsloven mv. (fjerning av plikten til å fratre ved særaldersgrense og innføring av åremål) og endring i ordningen for militært tilsatte (omlegging av avskjed med redusert lønn til Forsvarets sluttvederlag) (Prop. 102 LS (2024–2025))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen, unntatt B, som sendes utenriks- og forsvarskomiteen.
10. (309) Endringer i lakse- og innlandsfiskloven (Statens fiskefond, statlig fiskeravgift og finansieringsmåter) (Prop. 86 L (2024–2025))
11. (310) Endringer i klimakvoteloven (utvidet virkeområde – nytt klimavotesystem m.m.) (Prop. 104 L (2024–2025))
12. (311) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Sigrid Zurbuchen Heiberg om å ta over finansieringen av Mauna Loa (Dokument 8:155 S (2024–2025))
13. (312) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Andreas Limi, Terje Halleland, Helge André Njåstad og Marius Arion Nilsen om økt fjernvarmesatsing for bedre energisikkerhet og frigjøring av kraft (Dokument 8:164 S (2024–2025)) Enst.: Nr. 10–13 sendes energi- og miljøkomiteen.
14. (313) Endringer i barnevernsloven mv. (kvalitetsløftet i barnevernet) (Prop. 83 L (2024–2025))
15. (314) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tage Pettersen, Svein Harberg og Turid Kristensen om å omlemme Svalbard i Norsk filminstituttts forskrifter (Dokument 8:154 S (2024–2025))
16. (315) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Himanshu Gulati og Silje Hjemdal om valgfrihet for familiene (fri fordeling av foreldrepermisjon) (Dokument 8:161 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 14–16 sendes familie- og kulturkomiteen.
17. (316) Endringer i skatteforvaltningsloven og skattebetalingsloven mv. (Prop. 91 L (2024–2025))
18. (317) Endringer i statsbudsjettet 2025 under Utenriksdepartementet og Forsvarsdepartementet (økt militær støtte til Ukraina) (Prop. 107 S (2024–2025))
19. (318) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Andreas Limi, Roy Steffensen, Frank Edvard Sve, Morten Stordalen og Marius Arion Nilsen om endringer i engangsavgiften for kjøretøy (Dokument 8:158 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 17–19 sendes finanskomiteen.
20. (319) Endringer i folkehelseloven m.m. (krav til systematisk og kunnskapsbasert folkehelsearbeid, helsemessig beredskap) (Prop. 82 L (2024–2025))
21. (320) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erna Solberg, Tina Bru, Kari-Anne Jønnes, Tone Wilhelmsen Trøen og Sveinung Stensland om strategi for livsvitenskapsnæringen i Norge (Dokument 8:153 S (2024–2025))
22. (321) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar og Marie Sneve Martinussen om å gjennomføre en ordentlig tannhelsereform (Dokument 8:157 S (2024–2025))
23. (322) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Seher Aydar, Kjersti Toppe, Marian Hussein, Bjørnar Moxnes, Irene Ojala og Christian Tybring-Gjedde om å stanse nedleggelse av Ullevål sykehus og sikre innbyggerne i hele regionen gode sykehus-tilbud (Dokument 8:165 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 20–23 sendes helse- og omsorgskomiteen.
24. (323) Endringer i lov om medisinsk utstyr (gjennomføring av endringsforordninger (EU) 2023/607 og (EU) 2023/2197 om medisinsk utstyr i norsk rett) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutninger nr. 275/2023 og 23/2024 om innlemmelse i EØS-avlaten av forordningene (Prop. 101 LS (2024–2025))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen, unntatt B, som sendes helse- og omsorgskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
25. (324) Lov om saksbehandlingen i offentlig forvaltning (forvaltningsloven) (Prop. 79 L (2024–2025))
26. (325) Endringer i rettshjelpsloven mv. (prioriterte sakstyper for rettshjelp mv.) (Prop. 103 L (2024–2025))
Enst.: Nr. 25 og 26 sendes justiskomiteen.
27. (326) Samiske språk, kultur og samfunnsliv. Kommunale tjenestetilbud til samiske innbyggere (Meld. St. 17 (2024–2025))
28. (327) Endringer i integreringsloven mv. (økt arbeidsretting og formell opplæring i introduksjonsprogrammet) (Prop. 81 L (2024–2025))

29. (328) Endringer i inndelingsloven (sørsamisk navn på Innlandet fylke og nord- og sørsamiske navn på Nordland fylke) (Prop. 90 L (2024–2025))
30. (329) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen og Dagfinn Henrik Olsen om en restriktiv familieinnvandringspolitikk (Dokument 8:156 S (2024–2025))
31. (330) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen og Dagfinn Henrik Olsen om å stramme inn reglene for nye statsborgerskap (Dokument 8:159 S (2024–2025))
Enst. Nr. 27–31 sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
32. (331) Særskilt melding til Stortinget om manglende svar og lang saksbehandlingstid (Dokument 4:2 (2024–2025))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
33. (332) Lov om jakt, fangst og felling av vilt mv. (viltressursloven) (Prop. 78 L (2024–2025))
34. (333) Endringer i allmenngjøringsloven og petroleumsloven mv. (allmenngjøringslovens anvendelse på innenriks skipsfart og rettighetshaveres plikt til å sørge for norske lønnsvilkår på skip) (Prop. 88 L (2024–2025))
35. (334) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kathy Lie, Kari Elisabeth Kaski og Grete Wold om likestilling av fører- og servicehunder i spørsmål om båndtvang (Dokument 8:160 L (2024–2025))
Enst.: Nr. 33–35 sendes næringskomiteen.
36. (335) Endringer i støtteprosessloven (virkeområde) og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 219/2024 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/2831 om bagatellmessig støtte og EØS-komiteens beslutning nr. 246/2024 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EU) 2023/2832 om bagatellmessig støtte til tjenester av allmenn økonomisk betydning (Prop. 89 LS (2024–2025))
Enst.: Sendes næringskomiteen, unntatt B, som sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
37. (336) Samtykke til ratifikasjon av frihandelsavtalen av 23. januar 2025 mellom EFTA-statene og Thailand (Prop. 93 S (2024–2025))
38. (337) Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025 (Prop. 98 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 37–38 sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
39. (338) Endringer i lov om skipssikkerhet og samtykke til godkjenning av EØS-komiteens beslutning nr. 326/2023 om innlemmelse i EØS-avtalen av forordning (EF) nr. 391/2009 om felles regler og standarder for organisasjoner som skal inspisere og besikte skip (Prop. 100 LS (2024–2025))
Enst.: Sendes næringskomiteen, unntatt B, som sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
40. (339) Samtykke til inngåelse av avtale av 16. januar 2025 mellom Norge og USA om teknologibeskyttelse i tilknytning til amerikansk deltakelse i oppskytinger til verdensrommet fra Norge (Prop. 105 S (2024–2025))
Enst.: Sendes næringskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenriks- og forsvarskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
41. (340) Utbygging og finansiering av Bypakke Kristiansund i Møre og Romsdal (Prop. 87 S (2024–2025))
42. (341) Forlengd innkrevjingsperiode for Bypakke Nord-Jæren i Rogaland og samanslåing av tilskot i belønningsordninga for bedre kollektivtransport mv. i byområda (Prop. 92 S (2024–2025))
43. (342) Utbygging og finansiering av Bypakke Tønsberg-regionen i Vestfold (Prop. 95 S (2024–2025))
44. (343) Utbygging og finansiering av Fellesprosjektet Arna-Stanghelle i Vestland og kostnadsramme for E45 Kløfta i Finnmark (Prop. 97 S (2024–2025))
45. (344) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås og Andreas Sjalg Unneland om å nå salgsmålene for elektriske vare- og lastebiler (Dokument 8:163 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 41–45 sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
46. (345) Når uhellet er utenlands – Konsulær bistand og bistand fra norske myndigheter i krisesituasjoner i utlandet (Meld. St. 18 (2024–2025))
47. (346) Innsats for demokrati, rettsstat og menneskerettigheter i Europa. Norges arbeid i Europarådet (Meld. St. 20 (2024–2025))
48. (347) Investeringer i Forsvaret og andre saker (Prop. 99 S (2024–2025))
Enst.: Nr. 46–48 sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Sak nr. 12 fortsatte [15:16:58]

Innstilling fra næringskomiteen om Dyrevelferd (Innst. 200 S (2024–2025), jf. Meld. St. 8 (2024–2025))

Presidenten [15:17:02]: Stortinget går da tilbake til behandling av sak nr. 12.

Det blir replikkordskifte.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [15:17:26]: Jeg vil takke for statsrådens innlegg.

Statsråden er inne på målsettingen om kun 5 pst. dødelighet i havbruksnæringen. En forutsetning for å klare å nå det målet er at vi får på plass langt flere tiltak enn det vi har i dag – og det haster, for dødeligheten er for høy, dyrevelferden er for dårlig i oppdrettsnæringen, og miljøomkostningene er altfor store, særlig for villaksen.

Hvordan kommer statsråden til å følge opp at næringen etterlever det nye målet vi skal vedta her? Kommer det nye tiltak som vil kunne innebære lavere dødelighet ikke bare på lang sikt, men også på kort sikt? Og ikke minst: Kommer det tiltak som vil bedre dyrevelferden i havbruksnæringen?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [15:18:20]: Jeg takker for spørsmålet.

I likhet med representanten er regjeringen veldig opptatt av at vi er nødt til å få dødeligheten ned, og dyrevelferden må opp. I dyrevelferdsmeldingen vi nå har lagt fram, har vi en klar målsetting om at dødeligheten skal ned mot 5 pst. Vi vet at mange aktører allerede i dag er på det nivået, men det er også dessverre en god del – altfor mange – som fortsatt har en del utfordringer. Da må vi ha på plass krav, og vi må øke sanksjonene, slik at det har en kostnad dersom man har en dødelighet som påvirker miljøet på en dårlig måte, og man har dårlig dyrevelferd. Det ligger en pakke av tiltak i dyrevelferdsmeldingen. I tillegg vil de største insentivene komme i havbruksmeldingen, for å legge til rette for at aktørene ser at det er lønnsomt å drive godt, og at det har en kostnad å drive dårlig.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [15:19:17]: Jeg takker for svaret.

Det er helt riktig at det er få nye virkemidler her – og vi er alle spent på hva som kommer i havbruksmeldingen fra regjeringen. Jeg er interessert i å vite hva tidsperspektivet til regjeringen er her, for dyrevelferdsutfordringen og dødeligheten er så stor i denne næringen at det ikke nytter å sette et langsiktig mål som man en gang skal nå. Dette må drives raskere fram. I så måte er det interessant å høre hvilket tidsperspektiv statsråden ser for seg. Kommer det klare tidsfrister som gjør at vi kan klare å nå dette målet raskt?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [15:19:59]: Vi har en fremadrettet næring, men som sagt er det ulike utfordringer for de ulike lokalitetene, så jeg vil si at det vil være noe ulikt hvor raskt den enkelte vil komme ned på 5 pst. Igjen: Det skal være lønnsomt å drive bra, og det skal ha en kostnad å drive dårlig.

Det vil i det arbeidet som pågår nå, være viktig at man ut fra utgangspunktet den enkelte har, må vise forbedringer ved hver produksjonssyklus. Det er det ene. Så skal man ha god risikostyring og gode internkontrollsystemer. Dette vil bli fulgt opp gjennom risikobaserte tilsyn, også med tanke på hvordan man stiller krav til dyrevelferd i hele prosessen, hele verdikjeden. Bruk av utstyr og valg av teknologi skal også henge sammen med at det har bra effekt på dyrevelferden.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:21:04]: Dødelegheita i havbruksnæringa må ned. Fiskevelferda må opp. Det trur eg det er brei einigheit om no. Frå Venstre si side er vi opptekne av at den heilskaplege politikken for å få det til må kome i havbruksmeldinga. Det er klart at ei stor utfordring dei siste åra har vore at uføreseielege rammevilkår frå regjeringa har forseinka nødvendige investeringar for å kome framover på fiskevelferd. Miljøteknologiordninga har vore forseinka. Med regelverket for landbasert oppdrett har ein sett bremsen på. Ein har varsla at ein starta opp igjen, men det har ikkje skjedd. Vi ser ein investeringstørke i dei nye teknologiane som skulle ha vore med på både å betre miljøtilstanden og få opp fiskevelferda i næringa. Kva vil statsråden konkret gjere for å få fart på den utviklinga igjen, som no dessverre har stoppa opp?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [15:22:02]: Jeg vil jo si at det ut fra oppslag i media går veldig godt i næringen. Det er veldig mange av aktørene som gjør store investeringer, og som jobber målrettet både med å utvikle teknologi og med å sørge for å ha god dyrevelferd og lav dødelighet. Vi leverte miljøfleksibilitetsordningen før jul, vi har levert en dyrevelferdsmelding, og nå på torsdag kommer vi med en havbruksmelding. Det er summen av dette som skal være med og sette retning for framtidens havbruksteknologi. Parallelt med alt dette arbeidet som har pågått, har det vært fullt mulig for aktørene eventuelt å søke støtte gjennom Innovasjon Norge etc. Det har vært mulig å investere i teknologi selv om det har pågått et arbeid for å få på plass framtidens havbrukspolitikk.

Rasmus Hansson (MDG) [15:23:06]: Å sette klare grenser og miljøkrav er fullstendig vanlig i hele næringslivet, enten det gjelder utslipp, fartsgrenser eller annet, og det er grunnen til at Rødt, SV og Miljøpartiet De Grønne har foreslått en klar grense for tillatt dødelighet som utløser tiltak hvis den blir overskredet. Dette støtter veterinærer, dette støtter folk fra forvaltningen selv, og det er et relativt opplagt tiltak. Oppdrettsnæringen lobber hardt mot et sånt tiltak, og man skulle da tro at regjeringen er enig med oppdrettsnæringen i at klare

grenser motvirker arbeidet mot lavere dødelighet, siden statsråden og regjeringen er mot vårt forslag.

Hva er begrunnelsen for at regjeringen ikke vil sette en klar grense, men bare opererer med et mål som er «fint»? Hvor nøyaktig er det, hvor stort er det, og hvor mye er det lov til å bomme på det målet? Hvorfor vil man ikke sette en konkret grense?

Stein Erik Lauvås hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [15:24:13]: Det er riktig at regjeringen har valgt å sette en målsetting om dødelighet ned mot 5 pst., og det er begrunnet i at vi mener det er mest hensiktsmessig å ha en slik målsetting. Setter man et måltall, kan man fort se for seg en situasjon hvor man mener at så lenge vi kommer oss dit, er alt annet greit. Vi mener at det skal jobbes kontinuerlig både med å forbedre dyrevelferden og med å få ned dødeligheten. Det er også mange årsaker til dødelighet, og det er ikke alle som kan kontrolleres av oppdretter. En øvre grense vil kunne stå i motsetning til en målsetting dersom fokuset vil være å holde seg under den grensen og ikke å få dødeligheten ytterligere ned. Vi mener det er mest hensiktsmessig å gjøre det på den måten vi nå har lagt fram, dvs. å ha en målsetting om å komme ned på 5 pst.

Rasmus Hansson (MDG) [15:25:04]: Med respekt å melde er det ikke lett å forstå hvorfor det for å komme seg ned mot lav dødelighet er mer effektivt å sette et omtrentlig mål, heller enn å sette en klar grense. Statsråden argumenterer faktisk sånn som oppdrettsnæringen gjør, med at det er nærmest uhensiktsmessig å sette et klart mål. Derfor spør jeg en gang til: Hvorfor skiller oppdrettsnæringen seg fra alle andre virksomheter ved at det er uhensiktsmessig å sette et klart mål, og hensiktsmessig å sette et uklart mål?

Statsråd Marianne Sivertsen Næss [15:25:42]: Jeg skal snakke på vegne av regjeringen, ikke oppdrettsnæringen. For regjeringen er det viktig å få dødeligheten ned, og vi har nå satt en målsetting om at man skal ned mot 5 pst. Vi vet at det er mange som er på det nivået i dag, men det er fortsatt altfor mange som har altfor store utfordringer. Vi må ha på plass omtrent en hel pakke av virkemidler og tiltak som i sum skal bidra til at alle aktørene kommer ned på det nivået vi ønsker. Da har vi bl.a. det med å sette krav, vi har denne målsettingen, vi har det å øke sanksjoner, at det skal ha en kostnad ikke å drifte godt, og så vil det komme insentiver gjennom havbruksmeldingen som også vil være med og bidra til at vi får den utviklingen vi ønsker – og dødeligheten ned.

Presidenten [15:26:23]: Replikorkordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Ingvild Wettrhus Thorsvik (V) [15:26:46]: Dette var en stor mulighet. Dette kunne ha vært en dag hvor vi endret regelverket sånn at dyr i Norge kunne fått nødvendige velferdsforbedringer, og hvor vi faktisk kunne ha sagt at Norge har dyrevelferd i verdenstoppen. Med denne dyrevelferdsmeldingen kan vi dessverre ikke det. Nå er det over 20 år siden sist vi fikk en stortingsmelding om dyrevelferd, og tiden var overmoden både for å innhente et nytt kunnskapsgrunnlag og for faktisk å iverksette tiltak. Det er nettopp det som er problemet med denne meldingen: Det vi har fått, er en problembeskrivelse blottet for tiltak, noe svært mange høringsinstanser er enig i.

Statsråden og representanter fra både Arbeiderpartiet og Senterpartiet sier fra denne talerstol at det er 90 tiltak som skal gjennomføres, utredes og vurderes. For å si det mildt: Det er mest av det siste. Tunge faginstanser som NMBU, Rådet for dyreetikk og Veterinærinstituttet er enig i at det allerede finnes tilstrekkelig kunnskap om dyrs atferd og behovet for å forbedre både regelverk og driftsformer. Det gjør seg i alle fall gjeldende når vi har fått det kunnskapsgrunnlaget som framgår av denne meldingen. Problemet er først og fremst at det ikke implementeres i det eksisterende regelverket og de praktiske tiltakene som faktisk er nødvendig for å bedre dyrevelferden. Det vi trenger, er ikke ytterligere utredninger.

Vi vet allerede veldig mye mer om hva dyr trenger for å leve et liv mer som arten de er, og på grunn av den kunnskapen vet vi også at det er mange dyr som med dagens regelverk og dagens driftsformer lever under lidelse. Kunnskapen er der, men lover og forskrifter har ikke hengt med. Det gjør de fortsatt ikke, på grunn av Arbeiderparti-regjeringen og på grunn av flertallet i denne salen.

For over tre år siden fikk vi flertall for at denne meldingen skulle legges fram i 2023. Det ble åpenbart ikke gjort, og regjeringen har brukt tre år på å skulle utrede. Når resultatet da bare er at det skal utredes mer, synes jeg det sier noe om hvilke ambisjoner Arbeiderparti-regjeringen har for dyrevelferd – og de er med andre ord ganske lave.

Vi vet mye om hva veldig mange forskjellige dyr trenger for å ha det bedre, f.eks. gris. Fagmiljøene har vært kjempetydelige. Mattilsynet, NMBU og Rådet for dyreetikk sier alle det samme: Dagens driftssystemer for gris gir altfor lite plass, altfor lite miljøberikelse og altfor dårlig velferd. Dette vet vi, og likevel gjør Arbeiderparti-regjeringen nesten ikke noe. Det er en skam at en gris på 110 kg kun har krav på én kvadratmeter. Det vi ser, er dyretragedier, og det gjøres det ikke noe med her i dag.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:30:15]: Først ein kommentar til representanten Hansson frå Miljøpartiet Dei Grøne som var oppteken av kvifor Venstre ikkje støttar mange av enkeltforslaga knytte til oppdrettsfisken si velferd. Det er definitivt ikkje fordi vi ikkje er opptekne av det. Vi må få ned dødelegheita i oppdrettsnæringa og få opp fiskevelferda. Tida er overmoden for det.

Vi er opptekne av at vi må gjere det gjennom ein heilskapleg politikk, som heng saman og får utløyst eit større teknologiskifte i den næringa, i ein kombinasjon av skjerpa krav, skjerpa reglar og økonomiske insentiv som tydeleg styrer næringa i ei retning med lågare dødelegheit og skjerpa fiskevelferd. No har regjeringa varsla at dette skal kome i den nye havbruksmeldinga som er rett rundt hjørnet, som vi får på bordet i næringskomiteen om kort tid, og som skal behandlast i denne salen før sommaren. Det meiner vi er den rette anledninga for å få på plass den heilskaplege politikken for skjerpa fiskevelferd – ikkje å behandle lausrivne enkeltforslag her i dag. Då vil vi kome tilbake til alle dei temaa representanten Hansson er oppteken av.

Eg vil gjerne knyte nokre kommentarar til eit tema eg synest det har vore for lite merksemd om her i dag, nemleg betydninga av tilsyn på dyrevelferdsområdet. Venstre er uroleg over den utviklinga vi har sett i Mattilsynet dei siste åra, med nedgang i talet på dyrevelferds-tilsyn. Det handlar ikkje om at Mattilsynet ikkje gjer sitt beste, for det gjer dei, men dei har altfor dårlege føresetnader og økonomiske rammer for å drive effektivt tilsyn med dyrevelferda i Noreg.

Det er heilt avgjerande at vi har ei tilsynsmyndigheit som sikrar at regelverket for dyrehald blir følgt. Det må vi styrkje, og det er ganske oppsiktsvekkjande at dyrevelferdsmeldinga ikkje i større grad belyser funksjonen og ressursituasjonen til Mattilsynet. Frå Venstre si side meiner vi det er heilt nødvendig å styrkje Mattilsynet, og det gjorde vi seinast i vårt alternative statsbudsjett for 2025. Det er òg på tide med ein ordentleg gjennomgang og sjå på korleis vi kan sikre at Mattilsynet faktisk kan få gjennomført fleire tilsyn med dyrevelferda. Slik det er i dag, er det dyra som betaler prisen for den manglande kapasiteten som finst i systemet. Dette må vi jobbe med. Det er eit konkret forbettringsområde der det hastar å ta grep.

Rasmus Hansson (MDG) [15:33:14]: Først til representanten Bjørlo, som begrunner at Venstre stemmer mot en konkret dødelighetsgrense for laks, mot å forby bruk av rensefisk, som dør i milliontall, og mot en ting til som jeg nå har glemt. Det begrunner Venstre altså med behov for en helhetlig politikk som skal komme i meldingen om havbruksnæringen. Nå diskuterer vi dyrevelferdsmeldingen, og det er her vi må komme med de

konkrete dyrevelferdstiltakene, som Venstre altså velger å stemme imot. Det er det bare å konstatere.

Når det gjelder de landlige delene av dyrevelferd, er vi i en situasjon hvor man ikke benytter de mulighetene som bør benyttes for å bedre det som ikke er en god nok velferd for gris, kylling og storfe. Her hadde dyrene fortjent bedre. For eksempel foreslo regjeringen et forbud mot fiksering av purker, men ville vente i ti år med å innføre det. Heldigvis slår nå stortingsflertallet fast at det skal komme i 2027. Det er også en del andre sårne forbedringer.

Meldingen som helhet bruker for mye plass på å skulle vurdere ting som for lengst er vurdert og faglig anbefalt, og det er litt vanskelig å forstå hvorfor det er et poeng for regjeringen og flertallet å være så langsomme i utviklingen når vi har ventet i 20 år, siden forrige dyrevelferdsmelding.

Til slutt vil jeg minne om at dyrevelferdsloven også gjelder for ville dyr. Det synes ikke særlig godt i dyrevelferdsmeldingen. Den er innom ville dyr én gang, og der er det bekymring over at ulver spiser sauer. Det er selvfølgelig et dyrevelferdsproblem, men selv i det problem-perspektivet ser meldingen og regjeringen bort fra at 70–80 pst. av sauene som dør på utmarksbeite, dør av alt annet enn rovdyr, under store lidelser, som flertallet og regjeringen åpenbart ikke bryr seg om i det hele tatt. Det er synd for sauenæringen, og det er synd for den delen av de norske dyrene som dyrevelferdsloven gjelder for, men som regjeringen ikke bryr seg om, nemlig de ville dyrene.

Rune Støstad (A) [15:36:28]: Grisen har fått mye oppmerksomhet i debatten, og la meg være helt tydelig: Arbeiderpartiet deler bekymringen for dagens situasjon, og vi mener at det må på plass tiltak som sikrer bedre forhold for grisen. Vi støtter behovet for økt areal, mykt underlag og mer miljøberikelse. Samtidig må tiltakene være kunnskapsbaserte og gjennomførbare. Derfor er det avgjørende at den varslede utredningen fra regjeringen kommer raskt, og at en tar stilling til hva som faktisk vil gi bedre dyrevelferd uten å gå på bekostning av dyrehelse.

God dyrevelferd må være både ambisiøs og realistisk. Vi er klare for å stille krav, men også for å gjøre jobben grundig, slik at løsningene faktisk fungerer.

En stemmeforklaring fra Arbeiderpartiet: Vi støtter forslag nr. 13, om å be regjeringen snarest gjennomgå og endre forskrift om hold av svin for å øke dyrevelferden i svinenæringen. Det er i tråd med merknaden som allerede ligger inne, der vi understreker at det haster med å få på plass en slik utredning. Derfor går vi altså inn for forslag nr. 13, og vil følge det opp i det videre arbeidet.

Presidenten [15:38:02]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [15:38:11]

Innstilling frå næringskomiteen om Representantforslag frå stortingsrepresentantane Mímir Kristjánsson, Tobias Drevland Lund og Sofie Marhaug om å ta vare på villgeitene (Innst. 192 S (2024–2025), jf. Dokument 8:95 S (2024–2025))

Presidenten [15:38:23]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Sveinung Stensland (H) [15:39:01]: Jeg er vikarierende saksordfører i en sak som gjelder et forslag fra Rødt angående en geiteflokk som befinner seg på Kvist, mellom Høyanger og Balestrand i Sogn og Fjordane. Denne flokken har vandret fritt i mange år, men nå har Mattilsynet av dyrevelferdsgrunner gjort vedtak om at denne flokken skal avvikles, eller jeg ville sagt avlives, innen 2026.

Dette har selvfølgelig skapt stort engasjement, og mange har tatt til orde for at geiteflokken bør få leve videre. Jeg synes det er noe vakkert over at vi, i en stormfull tid, bruker tid på en geiteflokk i Sogn og Fjordane. Det viser noe om hvor viktig denne saken er for folk. Dette sier jeg ikke ironisk. Jeg synes det er flott at vi også tar oss tid til dette, så takk til forslagsstillerne fra Rødt.

Til saken har det kommet inn tre skriftlige høringsvar, og vi har fått brev fra landbruksministeren. Han har i sitt brev vist til at geitene må regnes som husdyr, og videre at deres overlevelse ute i naturen i disse tiårene ikke innebærer at de har tilpasset seg naturen, som ville dyr ville gjort. Det er Mattilsynet som har tilsyn og trefter nødvendige vedtak i sanne saker. Statsråden har sagt at han har tillit til Mattilsynets vedtak, og derfor kan han ikke tilrå at det blir gjort vedtak i tråd med det som er foreslått fra Rødt. På vegne av saksordføreren vil jeg takke for et godt samarbeid i saken.

Når det gjelder Høyre, vil vi gjerne komme med følgende: Det har skjedd en utvikling mens saken har vært til behandling. Det har blitt klart at en nabo har meldt seg og kan overta noen av disse geitene. Det gir grunnlag for å finne en god løsning i denne saken.

Videre vises det til i høringssvaret fra NIBIO at Norsk genressurscenter og statsforvalteren i Vestland

samarbeider med eier og verten om å utarbeide en plan for hvordan det unike dyrematerialet kan tas vare på både i genbank og i ordinært husdyrhold. Det vil ta noe tid og vil i seg selv begrunne at en avventer med å avvikle dyreflokken innen de fristene som er satt.

I tillegg finnes det relativt enkle tiltak som kan forbedre dyrevelferden. Det nevnes systematisk tilsyn med tilleggsføring, leskur, kastrering av hanngeiter, osv. Vi har også merket oss at NOAH påpeker at det finnes en annen sak med frittgående geiteflokker, på Skorpa og Sandsøya i Herøy kommune, hvor den opprinnelige avgjørelsen ble klaget på. Selv om datoen for avliving ble utsatt, kan dyrene fortsatt bli avlivet.

Samlet sett har det gjort at partiene Høyre, Venstre, SV og Miljøpartiet De Grønne har fremmet et forslag som vi mener både ivaretar interessene for å beholde geitestammen mest mulig som i dag og samtidig tar hensyn til dyrevelferd. Det forslaget vil jeg herved fremme.

Vi håper dette forslaget får flertall. Hvis det skulle falle, er det en fellesmerknad fra komiteen som får fram synet til komiteen, på samme måte som jeg nå har tatt til orde for.

Presidenten [15:41:52]: Representanten Sveinung Stensland har tatt opp det forslaget han refererte til.

Rune Støstad (A) [15:42:09]: Jeg vil starte med å understreke at Arbeiderpartiet ikke har noe ønske om å avlive dyr som lever godt i naturen, men det vi prater om her, er en flokk med melkegeiter, altså husdyr, som ble satt ut på 1970-tallet. Disse geitene lever forvillet i naturen uten jevnlig tilsyn og stell. Det betyr at de mangler det vernet som normalt beskytter husdyr mot rovdyr, sykdom, skader, fødselsvansker og sult, og som sikrer oppfølging av sårbare individer.

Det er Mattilsynet i Norge som har ansvar for å føre tilsyn og fatte vedtak i tråd med dyrevelferdsloven. Nå som vi nettopp har behandlet ny melding om dyrevelferd, håper jeg at Stortinget kan vise tillit til at de faglige instansene gjør gode og riktige vurderinger basert nettopp på hensynet til god dyrevelferd.

Jeg forstår at avliving av dyr i naturen skaper engasjement, og det engasjementet er viktig, men vi må også ta inn over oss at dette er dyr som opprinnelig er avlet fram for å være avhengige av menneskelig stell og tilsyn. De har ikke de samme egenskapene og forutsetningene til å klare seg på egen hånd som ville dyr har. I tillegg er det en reell bekymring knyttet til innavl. Når den genetiske variasjonen blir for liten, øker risikoen for sykdommer og defekter som svekker både helse og overlevelse.

Mattilsynets vedtak er at geiteholdet må avvikles, gjennom enten avliving, overdragelse eller flytting av dyrene. Det er altså fortsatt en mulighet for at noen kan

overta dyrene, og fristen for dette er allerede blitt utsatt. Jeg håper at noen ønsker å ta på seg det ansvaret.

For meg er dyrevelferden det viktigste i denne saken, og jeg har full tillit til at Mattilsynet – som har fulgt flokken siden 1980-tallet, og som gir sine faglige vurderinger i tråd med lovverket – er bedre rustet til å fatte riktig vedtak enn det vi som politikere er. Som representanten Stensland viste til, ligger det en merknad i saken som alle partiene slutter seg til, og som ivaretar det samme som dette forslaget går ut på.

Erling Sande (Sp) [15:45:02] (leiar for komiteen): Saka om geitene på Kvist er ikkje ei ny sak. Geiteflokket har over fleire tiår gått fritt i eit område mellom Balestrand og Høyanger i Sogn. Geitene, som opphavleg inngjekk i dyrehushald, har over tid blitt mindre tamme og i stor grad levd utan tilsyn og oppfølging. Mange synest geitene er eit spennande innslag i naturen i området, og geitene har utvilsamt bidrege til å halde kulturlandskapet i området levande.

På den andre sida synest det klart at geiteflokket, og særleg kjea, har måtta tole større lidingar enn det vi ville ha godteke i normalt dyrehald. Sjølv om geitene har overlevd i naturen i fleire tiår, har dei ikkje tilpassa seg på ein måte som kan samanliknast med ville dyr som har tilhald i naturen. Nylege undersøkingar av kje frå flokken viser at fleire av dei var i dårleg forfatning og ikkje hadde fått nødvendige næringsstoff. Grunnane kan vere fleire, men det blir bl.a. vist til at innavlsproblematikk kan vere ein av dei.

Som i mange andre saker vi handsamar her i denne salen, er det argument både for og mot å la dagens situasjon halde fram. Senterpartiet har likevel lagt vekt på at vi synest det er vanskeleg å oversjå dei klare veterinærfaglege vurderingane om at det er dyr i flokken som lir meir enn det vi bør godta at husdyr skal.

Senterpartiet peikar, til liks med dei andre partia i komiteen, på at det ikkje er noko mål i seg sjølv at dyra blir avliva. Difor peikar komiteen på at dersom det er nokon som rekk opp handa og seier at dei vil ta eit ansvar for dyra eller finne andre løysingar som sikrar dyrevelferda, skal det leggjast til rette for det. Det er eigentleg ein tankekross at så mange i så klare ordelag, gjennom sosiale medium og på andre måtar, har uttrykt at geitene må få leve vidare, men at veldig få har sagt seg villige til å ta på seg noko ansvar for å sikre geitene det minimum av oppfølging som Mattilsynet seier skal til for å sikre velferda til dyra.

Samtidig er det god grunn til å gje ros til dei som faktisk har gjort det. Vi opplever no at nokre av dyra blir tekne vare på takk vere frivillig innsats, som vist til også frå tidlegare talarar her. NIBIO viser også til at Norsk genressurscenter og statsforvaltaren arbeider i lag med

verten for å sjå på korleis genressursane best kan vareta-kast.

Det går med andre ord føre seg viktig arbeid i denne saka, og nettopp difor seier ein samla komité i merkna-der i dag at dersom nokon er villige til å ta på seg naudsynt oppsyn med og gjere nødvendige tiltak for flokken, bør geitene kunne leve vidare. Det er Mattilsynet som har oppdraget med å føre tilsyn med og sikre at dei reglane vi vedtek bl.a. her i denne salen, skal etterlevast. Det å skulle instruere Mattilsynet herifrå, slik forslagsstillarane legg opp til i denne saka, er ikkje naturleg for Senterpartiet å stille seg bak. Det kunne skape pre-sedens som er uheldig. Vi finn heller ikkje grunn til å trek-kje vurderingane til Mattilsynet i tvil, men inntrykket er no at det blir jobba bra for å finne minnelege løysingar som sikrar både dyrevelferd, genressursar og at fleire av geitene kan leve vidare.

Sofie Marhaug (R) [15:48:24]: Rødt fremmet dette forslaget fordi vi mener at vedtaket fra Mattilsynet, som åpner for å avlive geitene på Kvist, potensielt innen kort tid, er uklokt. Jeg mener at Mattilsynets vedtak bunner i en rigid tolkning om at geitene er som husdyr å regne, ikke ville dyr.

Saken er at de er noe midt imellom: De har blitt for-villet og har levd som ville dyr i mange tiår. Slik har de også utviklet et unikt og verdifullt genmateriale som Rødt mener det er verdt å ta vare på, som også mange fagfolk mener det er verdt å ta vare på, og som det er van-skeligere å ta vare på dersom man skal avlive flokken.

Jeg har ikke noe problem med å forstå at dette er en vanskelig sak, og at myndighetene har lyst til å foreta seg noe, men Rødt mener at beslutningen om å avlive geit-ene, eller praktisk talt jakte dem ned – for det er det som må til for å klare å ta dem ut – er både uklokt og vanske-lig.

Vi vil også understreke at Kvist i 2019 ble definert som et naturreservat. Det henger sammen med den ver-difulle skogen og skogtypene som finnes der, som gir et helt unikt naturmangfold. Rødt er redd for at det natur-reservatet vil endre karakter dersom man skal jakte ned og slakte geitene på Kvist.

Rødt håper at vi kan samle oss om det forslaget vika-rierende saksordfører, som er Høyre-representant – noe som er underlig, men jeg vil takke Høyre for det initiati-vet her i dag – redegjorde for. Hvis vi klarer å samle oss om det, er det en klar beskjed om at avliving og det å jak-te ned denne flokken er noe som ikke ses på som særlig klokt. Mitt håp er at vi på torsdag, når vi skal votere over denne saken, kanskje kan få til om ikke en politisk hes-tehandel, så i hvert fall en politisk geitehandel.

Til sist: Rødt er ikke så redd for at dette skal skape presedens, som har blitt sagt her i dag. Det handler om

at dette er en veldig spesiell sak. Det tror jeg alle forstår. Dette er ikke et frikort for alle andre bønder til å kunne gjøre hva man vil når det gjelder husdyrhold. Det er i hvert fall understreket i våre merknader i denne saken. Det handler om at dette er en uvanlig sak, og da nytter det ikke å ha et så rigid blikk som Mattilsynet har. Det skal sies at Mattilsynet har jobbet med dette i mange år, så det har ikke vært så enkelt for dem heller, tror jeg. Vi i Rødt håper at vi kan finne andre løsninger enn nedskytning av og jakt på villgeitene på Kvist.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:51:35]: Det er ikkje ofte ein i denne salen tek avgjerder som så direkte gjeld liv og død for enkeltindivid, som ein gjer i denne saka. Som fleire har sagt, er det ei spesiell sak. Eg trur dette kan ende opp som eit døme på at Stortinget og vi i denne salen, som dei ombodspersonane vi er for små og store saker, faktisk kan bidra til – viss vi held tunga rett i munnen – at ein greier å finne ei løysing og ein veg framover i ei sak vi veit har vore veldig krevjande over mange år for ikkje berre lokalsamfunnet på Kvist, men òg for heile området rundt.

Geita er eit av våre eldste husdyr. Ho har følgt menneska i 10 000–12 000 år. Geita har vore avgjerande for at folk til alle tider har overlevd. Det at ho er eit av våre eldste husdyr, og at ho har vore domestisert gjennom 10 000 år, gjer at geita heller ikkje på magisk vis plutselig blir villdyr igjen av å vere ute i naturen i nokre få tiår. Slik er ikkje verda og biologien, uansett om Raudt ønskjer å vedta det.

Eg er veldig glad for at ein samla komité er einige om skildringa av verkelegheita i denne saka. Det er ein så godt som samla komité som seier at ein ønskjer å finne løysingar som gjer at denne fantastiske geiteflokken på Kvist og måten dei lever på oppe i fjella, får vare ved og halde fram, men det må skje innanfor forsvarlege rammer med tanke på dyrevelferd. Det er faktisk ein samla komité som seier det, og som viser til at desse geitene må reknast som domestiserte dyr. Det er innanfor det handlingsrommet vi må finne løysinga.

Det krev at nokre flinke bønder i området faktisk ønskjer å vere med og ta ei rolle som gjer at geiteflokken kan overleve, og at mest mogleg av deira levesett kan halde fram. Det har no skjedd. No er det bønder – i alle fall éin bonde – i dette området som er med og tek ansvar for å finne ei løysing i denne saka. Det er eg veldig glad for at vi, som politikarar, kan slutte opp om.

Per no ligg det føre eit mindretalsframlegg, frå Høgre, SV, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne:

«Stortinget ber regjeringa ta initiativ til at Mattilsynet, i staden for å avvikle heile villgeiteflokken innan fristen som no er sett, arbeider vidare for å finne løysingar som sikrar dyrevelferda til Kvistgeitene og tar vare på genressursane i vidare husdyrhald.»

Viss eg får vere så fri: Ingenting ville gjere verken meg eller geitene på Kvist, noko som er endå viktigare, lykkelegare enn at det blei eit fleirtal for dette framlegget i denne salen i dag. Eg håpar inderleg at det blir det.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [15:54:57]: Forslaget går ut på at Mattilsynet skal instrueres om å stanse avlvingen av geitene og finne en minnelig løsning med de nye eierne. Det er vist til at vedtaket om avlving har skapt reaksjoner lokalt, og at det er underlig å begrunne vedtaket med dyrevelferd når dyrene i praksis lever som ville dyr.

Mitt utgangspunkt er at Mattilsynet forvalter lov om dyrevelferd. Det gjelder også i saker der det er stort engasjement og ulike meninger. I denne saken har Mattilsynet fattet et vedtak – på faglig grunnlag og etter en klagebehandling. Vedtaket er rettet mot eieren av dyrene, og vedkommende har ikke klaget på vedtaket.

Når det gjelder ønsket om en minnelig løsning med en ny eier, er jeg ikke kjent med at det er noen ny eier av flokken som sådan, men Mattilsynet har uansett åpnet for at avvikling av dyreholdet kan skje på en annen måte enn ved avlving dersom geitene kan overdras eller overføres til en ny eier. Det er opplyst om at noen kje som er født i vinter, er tatt vare på av en lokal vert.

For meg handler denne saken om dyrevelferd, og Mattilsynet har vurdert at grunnleggende krav ikke er oppfylt. Det dreier seg om at geitene ikke har tilstrekkelig tilgang til næring, ly og liggeplass gjennom hele året, og at de ikke får oppfølging ved sykdom og skade. Utilstrekkelig stell og tilsyn utgjør en risiko for geitene. Både Mattilsynet og Norsk genressurscenter ved NIBIO har påpekt faren for innavl, og at det også er en fare for påkjørsler.

Forslagsstillerne sier at geitene i praksis lever som ville dyr, men vi har ikke ville geiter i Norge. Utgangspunktet for flokken var en besetning med melkegeiter som ble sendt til slakt på 1970-tallet. Noen unge dyr ble igjen og ga opphav til flokken. Mattilsynet har opplyst at flokken besto av rundt 150 dyr på 1980-tallet, men at det nå er betydelig færre.

I likhet med andre melkegeiter kjeer geitene i februar. Det går bra for dyr som holdes i fjøs, men det er ikke gunstig ute i naturen, med tanke på sult og nedkjøling. Kjeene er også utsatt for predatorer som ørn og rev. Geitene som observeres, er de dyrene som har klart seg, men de som ikke klarer seg, blir ikke nødvendigvis sett.

Jeg er derfor ikke enig med forslagsstillerne i at det er underlig å begrunne vedtaket med dyrevelferd, selv om geitene i praksis lever som ville dyr. Det er snarere nettopp det at de lever forvillet hele året, uten nødvendig tilsyn og stell, som er problemet.

Presidenten [15:58:03]: Det blir replikkordskifte.

Alfred Jens Bjørlo (V) [15:58:23]: Eg er heilt einig med statsråden i at vi ikkje skal kødde med dyrevelferd, for å bruke eit litt uparlamentarisk uttrykk. Å instruere Mattilsynet til ikkje å gripe inn overfor dyrevelferd er inga heldig løysing og ikkje noko ein bør gjere frå politisk hald. Eg er likevel veldig glad for at statsråden seier at Mattilsynet opnar for at avvikling kan skje på andre måtar enn ved avliving. Det tenkjer eg også er essensen i mindretalsforslaget i denne saka, nemleg at ein må arbeide vidare med dei løysingane som sikrar dyrevelferda til Kvist-geitene, og som tek vare på dette i drifta.

Kan statsråden stadfeste at han er positiv til å støtte opp under løysingar som sikrar at desse geitene kan leve vidare, sjølv om geitehaldet slik det er akkurat no, under noverande eigar, blir avvikla som geitehald?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [15:59:26]: Jeg takker for spørsmålet og ikke minst for presiseringen av at dyrevelferden er viktigst. Som representanten helt riktig framfører her fra talerstolen, åpner Mattilsynet for at en avvikling kan skje på en annen måte enn ved avliving. Ulike talere her i Stortinget har også vært innom det, bl.a. representanten Sande, som viste til et stort engasjement for geitene, men at ingen hadde meldt seg til å ta ansvar for hele flokken. Det blir viktig hvis det representanten Bjørlo ønsker, skal skje i praksis. Det er den samme holdningen som er uttrykt i flertallsmerknaden, som representanten Støstad redegjorde for fra talerstolen.

Presidenten [16:00:09]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [16:00:28]: Geitene på Kvist, eller Kvist-geitene, har vært en utrolig vanskelig sak for oss. Vi har egentlig valgt å stå utenfor det meste av merknader i denne saken. Vi har i utgangspunktet bare stått inne i saksordførermerknadene. Likevel: Som saksordføreren var inne på, har det skjedd en utvikling mens saken har blitt behandlet av komiteen. Det er blitt klart at det er naboer som har meldt seg, og som gjerne kan overta disse geitene. Det gir grunnlag for å finne en god løsning i saken. Mattilsynet kan instrueres i denne saken, og Stortinget kan gi klare signal.

Til stemmeforklaring: Fremskrittspartiet kommer til å stemme for forslaget i saken.

Presidenten [16:00:46]: Flere har ikke bedt om ordet i sak nr. 13.

Sak nr. 14 [16:01:41]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bengt Rune Strifeldt,

Sylvi Listhaug, Roy Steffensen, Terje Halleland, Tor André Johnsen, Bård Hoksrud og Frank Edvard Sve om at løsdriftskravet i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg (Innst. 207 S (2024–2025), jf. Dokument 8:37 S (2024–2025))

Presidenten [16:02:06]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Geir Jørgensen (R) [16:02:41] (ordfører for saken): Jeg vil takke næringskomiteen for samarbeidet i denne saken, som det ble referert her er et forslag fra flere representanter fra Fremskrittspartiet om at løsdriftskravet i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg. Vi har hatt en grundig behandling i komiteen, med både muntlig og skriftlig høring. Den 13. januar mottok vi vurderingen fra daværende statsråd Pollestad, med en anbefaling om at forslaget ikke vedtas.

Jeg vil på vegne av Rødt knytte noen kommentarer til forslaget. Vi anerkjenner behovet for å se på hvordan vi skal klare å nå løsdriftskravet. Vi vet at vi har flyttet på det fra det kom. Da var vi der at vi skulle vært ferdig med dette i 2024. Vi har altså utsatt det i ti år. Det er ting som tyder på at vi kommer til å få vanskeligheter med å nå løsdriftskravet med den rådende politikken som er. Vi fra Rødt legger fram et eget forslag her, for vi er ikke der at vi vil skrote løsdriftskravet eller gjøre det gjeldende bare for nybygg, som her, så vi fremmer et forslag om at regjeringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2025 oppretter en støtteordning for nødvendige investeringer for å nå løsdriftskravet for små og mellomstore bruk.

Vi holder det for viktig, både for dyrevelferden og for arbeidsforholdene til den enkelte bonde, at vi kommer oss vekk fra båsfjøs innenfor tidsfristen vi allerede har satt, og som allerede er flyttet på, så det er ikke noe alternativ å fire på kravene. Vi må gjøre det lettere for bøndene som står overfor kravet, sånn at vi kommer oss i mål innen tiden.

Med det tar jeg opp Rødts forslag, og jeg regner med at forslagsstillerne jeg ser her i salen, kan redegjøre for sine egne forslag.

Presidenten [16:05:23]: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [16:05:39]: Stortinget vedtok i juni 2003 krav om løsdrift i melke- og storfeproduksjon kun skal gjelde nybygg.

produksjon. Kravet ble forskriftsfestet i 2004 med en opprinnelig frist for gjennomføring innen 2024, som senere ble utsatt til 2034.

Ifølge Norsk Bonde- og Småbrukarlag driver rundt 60 pst. av landets melkeprodusenter i bås fjøs, og Norsk institutt for bioøkonomi, NIBIO, anslår i 2021 at rundt 4 500 gårdsbruk fortsatt benytter seg av bås fjøs.

For å nå kravet innen 2034 må det bygges ett nytt fjøs om dagen. Kalkyler fra NIBIO anslår et investeringsbehov på mellom 18 mrd. kr og 23 mrd. kr for ombygging av alle bås fjøs til løsdriftsfjøs, noe som tilsvarer et årlig investeringsbehov på rundt 2–3 mrd. kr fram mot 2034.

En undersøkelse fra Tine utført i september 2024 viste at 41,1 pst. av melkebøndene med bås fjøs så det som ganske eller helt usannsynlig at de vil fortsette produksjonen etter 2034, 26,3 pst. svarte at de var usikre, og 32,6 pst. svarte at det var svært eller ganske sannsynlig at de skulle fortsette produksjonen.

Å opprettholde kravet om løsdriftsfjøs vil først og fremst føre til massiv nedleggelse av melkefjøs. Omregnet vil det tilsi at rundt 2 000 melkefjøs legges ned som følge av kravet til løsdriftsfjøs.

Løsdriftsfjøs er ikke ensbetydende med bedre dyrevelferd. Om dyrevelferden blir bedre i løsdriftsfjøs enn i bås fjøs, strides de lærde om. Den viktigste faktoren for god dyrevelferd er bonden – og at bonden har økonomi og tid til å stelle med dyra.

Resultater etter undersøkelser fra «Kubygg-prosjektet», som vurderte fordeler og ulemper med løsdrift og bås fjøs, viste at bås fjøs og løsdrift har ulike helsemessige gevinster. Frukthbarheten er bedre på løsdrift, mens for melkefeber er det ingen forskjell mellom bås- og løsdriftsfjøs. For jurlhelse er det objektivt sett heller ingen forskjell.

På den ene siden vil løsdrift fremme den naturlige og sosiale trangen dyra har, på den andre siden kan et løsdriftsfjøs ha utfordringer i form av «mobbing» av lavt rangerte dyr, som yngre kyr, dårligere klauvhelse og mer kalvesykdommer. Forekomsten av smittsom mastitt er økende i større løsdriftsfjøs med AMS. Hygiene i gangarealer er en utfordring i løsdrift. Kontakt mellom klauver og gjødsel fører til dårligere klauvhelse i løsdrift. Bakterietall i melk er en større utfordring i løsdrift enn i bås fjøs. Forekomsten av kalvesykdommer er også høyere i løsdriftsbesetninger sammenliknet med bås fjøs. Også andre sykdommer av smittsom karakter øker i løsdrift fordi dyr kommer i nærkontakt med hverandre og med gjødsel.

Jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [16:08:49]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp det forslaget han refererte til.

Nils T. Bjørke (Sp) [16:09:06]: Eg vil starta med å understreka at lausdyrkravet er ei av dei største og viktigaste satsingane på dyrevelferd i norsk storfenæring. Me har i dag eit regelverk som inneber at storfe i utgangspunktet skal haldast i lausdrift, men med overgangstid til 2034. Kravet om lausdrift har stått i lang tid.

Er det noko me kan læra av denne saka, er det gjerne at det ikkje er så lurt å setja ein frist ved overgang til nye driftsløysingar. Det bør ein tenkja på òg med andre overgangar me har. Denne har no stått i 30 år.

I Senterpartiet er me heilt klare på at ei endring i overgangstida no vil gje mindre føreseielege vilkår for næringa og ei uheldig forskjellsbehandling mellom bønder som har teke eit ekstra løft for å overhalda gjeldande fristar, og dei produsentane som ikkje har gjort det.

Eg forstår jo at Framstegspartiet, som ikkje vil bruka pengar på norske bønder, heller ikkje vil ha lausdrift.

Det som trengst no, er eit skikkeleg lyft. Me har fått eit lyft på lausdrift, på nybygging. Det viser seg at bøndene er interesserte i å gjera det, men me må gjera det på ein måte som gjer at bøndene klarar dette, og dei må kunna klara det innanfor storleiken på drifta, slik at dei slepp å byggja meir enn dei har kapasitet til. Nokre av dei utfordringane representanten Strifeldt viste til her, med sjukdom i lausdriftsfjøs, er like mykje på grunn av storleiken på drifta som at det er lausdrift eller bås fjøs. Det er ulike utfordringar, det er heilt rett, men for ein som har drive i bås fjøs heile livet, og kan rimeleg mykje om det, er det ikkje tvil om at det å få koma over i lausdrift vert lettare for mange. Spesielt mange unge er heilt tydelege på at skal dei fortsetja, må dei få fornying.

Då utfordrar eg landbruksministeren på at me må syta for at me klarar det store lyftet, å få med oss flest mogleg over i lausdrift. Det er det som er framtida for norsk mjølkeproduksjon, og dei aller fleste unge som skal inn i næringa, ynskjer å fornya driftsapparatet sitt og få lyfta seg vidare framover. Eg trur difor det er heilt feil veg å gå å endra desse reglane som har lege der så lenge no, men då må me òg syta for å ha nok investeringsmidlar til at folk som vil, kan få fornya apparatet sitt.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [16:11:39]: I den nye dyrevelferdsmeldingen, som vi akkurat har debattert her i Stortinget, foreslår regjeringen å holde fast ved løsdriftskravet som trer i kraft i 2034. Løsdriftskravet er den største satsingen på dyrevelferd i norsk storfenæring. Tiltaket er en videreføring av den forrige stortingsmeldingen, som jeg også nevnte i den forrige debatten. Omstillingen har dermed pågått i mer enn 20 år. Grunnlaget for løsdriftskravet er storfeets behov for å utøve normal atferd. Løsdrift bidrar til økt bevegelsesfrihet, mer naturlig atferd og sosial interaksjon. Overgangen vil sannsynligvis også føre med seg andre dyre-

velferdstiltak, som større plass, sosial oppstalling av kalver og bedre liggeunderlag.

Omleggingen til løsdrift er imidlertid kostbar og tidkrevende. Det er fortsatt 46 pst. av melkefjøsene som er bås fjøs. Besetninger i løsdriftsfjøs er gjennomsnittlig større enn i bås fjøs, og vi var også i foregående debatt litt innom det å sørge for at omleggingen tar hensyn til naturressursene som ligger rundt gården.

Løsdriftskravet har i løpet av årene som har gått, blitt utredet svært grundig. Allerede i 2008 anbefalte en bredt sammensatt arbeidsgruppe at kravet måtte gjelde for alle. De mente at dersom kravet kun skulle gjelde for nybygg eller større ombygginger, ville det i praksis føre til at sterkt nødvendige oppgraderinger kunne bli utsatt for å unngå løsdriftskravet, og at det ville være negativt for dyrevelferden. I senere drøftinger har avveiningene mellom dyrevelferd og økonomiske forhold ført til at kravet ble utsatt fra 2024 til 2034, men at det fortsatt må gjelde for alt storfe.

Endringer i rammene kan være krevende for forutberegneligheten i næringen. Blant dem som ikke har gjort det nå, vurderer enkelte at de har forholdt seg til det kravet Stortinget har kommunisert tidligere, og det er også et argument i denne saken, for å være nettopp forutberegnelig. Med det takker jeg for debatten så langt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [16:14:47]: Det er ikke noe tvil om at løsdrift er framtida. Det er framtida både ut fra dyrevelferdshensyn og ikke minst ut fra velferden til den som steller dyra, altså gårdbrukeren. Det at dyra går fritt i fjøset, har samlet sett mange fordeler, og derfor er det altså rett å ha et krav til løsdrift ved nybygg. Spørsmålet gjelder så hva med de fjøsene vi har. Det har vært diskutert mye i næringen om det var rett å ha et sånt krav. Det har vært fram og tilbake, og det som etter min erfaring har vært avgjørende, er en holdning i næringen om at hvis en ikke gjorde det, ville en få en negativ reaksjon, ikke minst fra dyrevernorganisasjoner. Det er et spørsmål vi må gå nærmere inn på.

De som har bås fjøs i dag, har relativt mindre besetninger, men det er ikke små besetninger. Det er besetninger med en gjennomsnittsstørrelse på 18 kuer. Under vanlige gode forhold på Østlandet må en ha 180 dekar dyrket jord for å ha 18 kuer, og i fjellbygdene må en ha mye mer. Det er de gårdene som i dag har besetningene som er mest tilpasset det arealgrunnlaget en har, for de som har gått over til løsdrift, har i mange tilfeller bygd så stort at det er en svær ubalanse mellom produksjonen og eget arealgrunnlag, og en tufter produksjonen sin på importert kraftfôr.

Det som for meg er ganske interessant i dette, er at vi i dag har beitekrav til bås fjøs på 16 uker ordinært. Alle

kuer som er i et bås fjøs, skal ut på beite i 16 uker, enten det er eksempelvis innmarksbeite, utmarksbeite eller seterdrift. Når det gjelder løsdriftsfjøsene, er det ikke noe tilsvarende krav. Der er kravet at en fortrinnsvis skal ut på beite. Det som blir realitetene, er at en i dag har et beitekrav til bås fjøsene, men en har ikke tilsvarende beitekrav til løsdriftsfjøsene. Hvis en ser på totaliteten, er min konklusjon at samfunnsnyttene ved å presse båsdriftsfjøsene ut av produksjon hvis de ikke går over til løsdrift innen 2034, er mindre enn å la dem beholde det sånn.

Det trengs flere mennesker som driver, og derfor har jeg kommet til at jeg støtter Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [16:17:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 14.

Sak nr. 15 [16:17:55]

Innstilling fra næringskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgensen og Marie Sneve Martinussen om norsk tilslutning til FNs erklæring om rettighetene til bønder og andre arbeidsfolk i bygder (UNDROP) (Innst. 104 S (2024–2025), jf. Dokument 8:12 S (2024–2025))

Presidenten [16:18:17]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil syv replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Alfred Jens Bjørlo (V) [16:18:44] (ordfører for saka): Som saksordfører vil eg takke komiteen for samarbeidet om saka. Det dette handlar om, er altså eit representantframlegg frå Raudt om at Noreg skal slutte seg til FNs erklæring om rettane til bønder og andre arbeidsfolk i bygder, med den engelske forkortinga UNDROP, som blei vedteken i FN i 2018, i ei votering der Noreg røysta avståande saman med andre nordiske land som Danmark og Finland.

Det er ein samla komité som deler intensjonane i representantforslaget om at det er viktig at vi stiller opp for å sikre dei grunnleggjande rettane til småbønder og rurale arbeidrarar over heile verda, og det er ein samla komité som merkar seg at departementet har teke initiativ til at Noreg skal greie ut å gje vår tilslutning til erklæringa på ein passande måte, f.eks. neste gong denne saka kjem opp i FN. Ein samla komité støttar denne framgangsmåten, som er varsla frå regjeringa og utviklings-

ministeren. Det er òg ein samla komité som gjer framlegg om ikkje å avvise representantframlegget, men å leggje det ved protokollen, ut frå at dette er ei sak regjeringa allereie har på sitt bord og arbeider med.

Eg går ut frå at mindretalet kjem til å gjere greie for sitt syn i saka – kvifor dei ønskjer at ein skal fatte eit aktivt vedtak om å slutte seg til erklæringa. Eg kan her og no på vegner av Venstre varsle at vi kjem til å røyste for det lause framlegget Raudt har fremja i dag, og sikkert vil varsle frå denne talarstolen, om at det skal bli teke initiativ til å få på plass ei norsk omsetjing av denne FN-protokollen snarast råd.

Nils T. Bjørke (Sp) [16:21:11]: Senterpartiet støttar innstillinga frå komiteen. Eg oppfattar at det er brei politisk semje knytt til intensjonen til forslagsstillarane.

Senterpartiet meiner matsikkerheit og kampen mot svolt må stå i kjernen av bistands- og utviklingspolitikken i Noreg, noko Senterpartiet i regjering var med på å gjera til ei hovudprioritering. Eg viser i den samanheng til svarbrevet som ligg ved saka, frå tidlegare utviklingsminister Anne Beathe Tvinneim, der det kjem tydeleg fram.

Det er vidare ingen tvil om at intensjonane i representantforslaget fell naturleg inn under dette arbeidet, og heller ingen tvil om at det å verna menneskerettane til småbrukarar, bønder og rurale arbeidarar er særskilt viktig. Eg er difor glad for at Senterpartiets tidlegare statsråd Tvinneim har teke initiativ til at Noreg greier ut å gje si tilslutning til erklæringa, noko som òg kjem fram av brevet, datert 5. november 2024. Eg trur òg at me kan gje tilslutning til at dette vert omsett til norsk.

Geir Jørgensen (R) [16:22:30]: Det passer jo fint å avslutte denne maratondagen for landbruk her i stortingssalen med å løfte blikket litt og se utover landets egne grenser.

Dessverre er det sånn at folk i det globale sør, i Latin-Amerika, Afrika og Asia, som har til oppgave å lage mat for andre, ofte selv må legge seg sulten når de går til senga. De landbruksvarene de produserer, har de ikke økonomi eller mulighet til å spise selv.

Det var merkelig at Norge i 2018 valgte å stille seg sammen med land vi ellers ikke vil sammenligne oss med, USA og sånne, og stemme avholdende da FN tok stilling til det som er oppe her i dag, om å slutte seg til FNs erklæring om urfolks og arbeidsfolk i bygders rettigheter.

I den tiden vi skal inn i, der vi skal ta ned klimaavtrykket og gjøre landbruket moderne og mer bærekraftig enn det er, er ikke storproduksjon og kapitalintensiv stordrift oppskriften på alt. Vi har svært mye å lære av dem som har drevet tradisjonelt landbruk i mange, mange år, og som har et helt annet avtrykk på sin pro-

duksjon enn andre. I tillegg til å være en solidaritetserklæring med de bøndene som har det mye, mye verre enn våre egne, er dette også en slags vei framover vi kan studere. Vi må studere landbruket rundt omkring i verden, og hvordan man har klart seg så lenge som man har med tradisjonelle metoder.

Vi har møtt mange organisasjoner, bl.a. MSD fra Brasil, med mange millioner medlemmer. De er nødt til å okkupere jordbruksområder for ikke å bli jagd av internasjonale storselskaper fra de områdene de trenger for å brødfø seg selv. Det er mange gode grunner til at vi i solidaritet og god vilje skal slutte oss til.

Jeg er veldig glad for at vi har fått så mye støtte fra komiteen for å få dette oversatt til norsk, og for at bistandsminister Tvinneim er så tydelig i sitt svar til komiteen på at hun vil jobbe videre med det. Det regner vi med at også den påtroppende nye landbruksministeren gjør, og med det tar jeg opp Rødts forslag.

Presidenten [16:25:34]: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp de forslagene han refererte til.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [16:25:55]: Jeg setter pris på denne anledningen til å si noen ord om regjeringens internasjonale arbeid mot sult, fattigdom og ulikhet. Dette er høyt prioritert i vår utviklingspolitikk og bistandsengasjement. I dag er jeg her på vegne av utviklingsministeren, som er på reise.

Spørsmålet om tilslutning til FNs erklæring om rettighetene til bønder og andre arbeidsfolk i bygder må ses i lys av vår overordnede innsats, herunder regjeringens strategi for matsikkerhet – «Kraftsamling mot svolt». Sult er kanskje det mest ekstreme uttrykket for fattigdom og ulikhet som er i verden. Vi ser det i Sudan, der man opplever en av de verste sultkatastrofene noensinne, men også i altfor mange andre land. Mer enn 700 millioner mennesker er truet av sult globalt. Halvparten er i Afrika, et flertall er kvinner og jenter, og mange av dem er småskalabønder som sliter med å dyrke nok mat til egen familie. Foruten fattigdom er krig og konflikt viktige årsaker til sult, som i Gaza, og som i Ukraina, der Russlands brutale krigføring foruten humanitære lidelser også har bidratt til brudd i matforsyningslinjer og høyere matpriser globalt.

Vår bistand til matsikkerhet, selvforsyning og småbønder i Afrika er både humanitært og strategisk motivert. Ved å støtte afrikanske lands egne prioriteringer bidrar vi også til å styrke partnerskap som kan støtte opp under Norges interesser i FN, folkerett, fred og sikkerhet.

Gitt regjeringens engasjement er det forståelig at spørsmålet om tilslutning til UNDROP igjen kommer opp. Norge avsto fra å stemme, sammen med likesinnede land som Danmark og Finland, da UNDROP kom opp til behandling i FNs generalforsamling i 2018. Sveri-

ge stemte imot tilslutning. Til oppfølging av stortingskomiteens behandling har vi gjennomført interne konsultasjoner og foretatt en grundig vurdering av hvorvidt det foreligger nye momenter som tilsier endring i Norges posisjon og tilslutning til UNDROP. Vår konklusjon er at de vurderingene og motforestillingene som lå til grunn for Norges avståelse i 2018, fortsatt er gjeldende, og at det ikke er behov for mer omfattende utredning. Selv om UNDROP ikke er juridisk bindende, er det særlig uklarheter i definisjoner og implikasjoner opp mot veletablerte menneskerettighetsforpliktelser som er problematiske. Det er derfor ikke aktuelt for regjeringen å endre posisjon til UNDROP, og heller ingen andre nordiske land har uttrykt intensjoner om tilslutning til UNDROP.

Presidenten [16:28:58]: Flere har ikke bedt om til sak nr. 15.

Sak nr. 16 [16:29:12]

Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i sivilbeskyttelsesloven (sivil arbeidskraftberedskap) (Innst. 199 L (2024–2025), jf. Prop. 11 L (2024–2025))

Presidenten [16:29:24]: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Helge André Njåstad (FrP) [16:29:52] (leiar i komiteen og ordførar for saka): Denne saka handlar om å få på plass ein lovheimel me håpar aldri blir brukt. Likevel: Med det alvorlege bakteppet som er i verda, og fordi faglege råd peikar på behovet for ein slik heimel, føreslår komiteen eit nytt kapittel i sivilbeskyttelsesloven, om sivil arbeidskraftberedskap.

Eg vil starta med å takka komiteen for godt samarbeid om denne saka. Eg vil òg takka justisministeren for konstruktiv dialog om å forbetra lovforslaget etter høyringa i komiteen, der det opphavlege lovforslaget fekk ein del kritikk. Det er norsk politikk på sitt aller beste, der demokratiske høyringar fører til prosessar som gjer at loven blir betre, gjennom dei prosessane Stortinget har.

Det er viktig å understreka at det berre er i det heilt øvre krisespekteret desse bestemmingane skal kunna vera aktuelle. Det er altså ikkje tilstrekkeleg at det er ein innanrikspolitisk krise eller ein helsekrise for å kunna ta

i bruk denne heimelen. Rikets sjølvstende og suverenitet skal vera trua før ein kan bruka ein slik heimel.

Poenget med heimelen er å sikra at sivilsamfunnet òg kan fungera i ein slik situasjon, og då spelar alltid trepartssamarbeidet inn. Det som kanskje fekk mest kritikk i det opphavlege forslaget, var nettopp at ein ikkje hadde hatt gode nok prosessar med arbeidstakar- og arbeidsgjevarorganisasjonane i forkant. Difor har fleirtalet i komiteen, i dialog med departementet, lagt inn formuleringar som sørgjer for at ein har ei betre involvering. Det bidreg òg til at den saka me no har på bordet, har vorte teken betre imot enn den opphavlege saka, som vart fremja av Arbeidarparti–Senterparti-regjeringa.

Omsynet til dei andre statsmaktene har òg vore eit element i komitébehandlinga. Det er viktig at både domstolane og Stortinget kan vareta sine funksjonar òg ved ein slik heimel. Difor har fleirtalet i komiteen ramma det inn og understreka viktigheita av at funksjonane til dei andre statsmaktene skal kunna fungera, at dei då har nok folk, og at ikkje den eine statsmakta kan disponera personar frå dei andre to statsmaktene på ein måte som gjer at dei blir sette ut av funksjon.

Bakgrunnen for denne heimelen er, som eg sa, faglege råd frå både forsvarskommisjonen og totalberedskapskommisjonen, som peikar på at ein treng ein slik heimel i tillegg til det ein allereie har i dag. Det er viktig at ein har det for å kunna påleggja private borgarar og bedrifter plikt til å yta nødvendig bistand for å møta truslar mot nasjonale interesser, med dei felles ressursane i samfunnet.

Det er eit breitt fleirtal som står bak tilrådinga om ein forbetra lovheimel. I tillegg er det ei rekkje andre forslag, som eg vil tru dei partia som står bak dei, vil gjera nærare greie for. Det er Framstegspartiet, Høgre, Arbeidarpartiet og Senterpartiet som står bak tilrådinga til komiteen om å få på plass desse heimlane i sivilbeskyttelsesloven. Me håpar at desse heimlane aldri blir brukte, men når me får faglege råd om å få dei på plass, er det vår plikt å sørgja for at me har lovverket på plass.

Hadia Tajik (A) [16:33:24]: Det kviler eit nøkternt alvor over dei endringane i sivilbeskyttelsesloven me i dag diskuterer. Med desse endringane får regjeringa fullmakt til å regulera det sivile arbeidslivet under ei sikkerheitspolitisk krise og i krig. På vegner av Arbeidarpartiet vil eg understreka det òg saksordføraren understreka, at det berre er i ganske ekstreme situasjonar at denne heimelen skal kunne verta praktisert.

Stortinget føreslår ei ytterlegare presisering i forslaget frå regjeringa, om at partane i arbeidslivet i hovudregelen skal få uttala seg om føreslåtte fråsegner før dei vert vedtekne. Det handlar om at partane i arbeidslivet er nærmast til å oppdaga svakheiter eller slagsider ved

forslaget om arbeidsplikt, i tillegg til at dette vil vera ei arbeidsform som er meir i tråd med den norske samarbeidsmodellen for arbeidslivet. Eg er glad for at det er full semje om denne endringa.

Gjennom den offentlege debatten og stortingshøyringa har det kome ganske mange bekymringar til uttrykk, ikkje minst når det gjeld moglegheitene for parlamentarisk kontroll. Eg vil difor understreka at det i ein situasjon der desse heimlane vert brukte til å ileggja nokon sivil arbeidsplikt, og der Stortinget framleis er i stand til å driva med parlamentarisk arbeid, framleis vil vera mogleg å bruka alle Stortingets alminnelege verkemiddel for å belysa eit saksforhold – alt frå skriftlege til munnlege spørsmål, interpellasjonar og initiativdebattar, for å nemna noko – og i dei meir alvorlege tilfella der det er behov, òg å kunna opna kontrollsak mot regjeringa, med dei parlamentariske konsekvensane det kan få. Stortinget kan òg, om det ønskjer det, når som helst utvikla ei føresegn dei meiner ikkje lenger bør gjelda. Eg vil gå så langt som å seia at i ein situasjon der sivil arbeidsplikt vert ilagd nokon av landets borgarar, vil eg forventa at stortingsrepresentantane aktivt følgjer opp overfor regjeringa, både for å sikra nok offentleg informasjon og for å kunna vareta omsyna til dei same borgarane representantane er valde av.

Det kan likevel tenkjast at det vil kunna vera situasjonar der Stortinget ikkje er samla og ikkje kan vera samla, men der regjeringa er nøydd til å ileggja nokon sivil arbeidsplikt. Det er ikkje gjeve at dette kan verta samanlikna med unntakstilstanden under pandemien, slik eg ser at enkelte har gjort, rett og slett fordi Stortinget under pandemien framleis var samla. Det er umogleg i dag å ha fullt oversyn over om det vil vera fysisk mogleg for Stortingets representantar å utøva ansvaret sitt etter Grunnlova i ein krig eller i ein krigsliknande situasjon, om landet vårt skulle hamna i ein slik situasjon. Delar av den kritikken forslaget har fått, ser ikkje ut til å ta høgd for akkurat dette.

Eg ser at det i innstillinga vert omtala frå SV og Venstre at tidsomsyn kan gjera det vanskeleg å involvera Stortinget. Då vil eg understreka at det i dei situasjonane der desse heimlane er meinte å kunna koma til bruk, òg kan vera snakk om reint praktiske realitetar som gjer det vanskeleg å involvera Stortinget – rett og slett på grunn av fysiske hindringar, øydeleggingar eller omfattande personskadar. Eg trur rett og slett me ikkje har fantasi til fullt ut å førestilla oss dei krisesituasjonane heimelen er meint å dekkja. Lat det uansett ikkje vera nokon tvil om at det likevel berre er i kriser og krig i den øvste delen av krisespekteret at situasjonen vil vera tilstrekkeleg for at ein vil kunna ta heimelen i bruk.

Eg har òg merka meg at det har vore ei bekymring for at arbeidsplikta kan verta ilagd alle yrkesgrupper, og

at det har vore uro for at ei slik lovgjeving kan brukast for å setja enkeltgrupper ut av spel. Der vil eg visa til statsrådens brev til justiskomiteen av 25. februar i år, der det vert klargjort at Grunnlova set skrankar for utforminga av føresegnar om sivil arbeidsplikt, og at ein langt på veg vil avgrensa retten til å påleggja stortingsrepresentantar og embetsdomarar dette. Representantane har rett til uhindra å gjennomføra pliktene sine som lovgjevande makt, og domarane har òg eit særskilt stillingsvern.

Det klare fleirtalet i komiteen har òg utforma merknader som understrekar at den redaktørstyrte pressa er i ei særstilling, noko som gjer at ho ikkje utan vidare kan verta ilagd sivil arbeidsplikt. Det er òg tenkeleg at fleire yrkesgrupper vert fritakne frå arbeidsplikta, og det er i så fall ei innramming som bør skje gjennom ei føresegn. Eg legg til grunn at det er eit arbeid regjeringa er i gang med, og at dette vert sendt på høyring som vanleg, ved anledning, og at òg denne innramminga vert gjennomlyst på ein kritisk måte før ho trår i kraft.

Ingunn Foss (H) [16:38:29]: Regjeringen foreslår i denne proposisjonen endringer i sivilbeskyttelsesloven for å innføre sivil arbeidsplikt, noe som gir myndighetene fullmakt til å regulere sivile arbeids- og tjenesteforhold når riket er i krig, når krig truer, eller når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, og til å regulere forbedende tiltak til sivil arbeidskraftberedskap i fredstid.

Høyre anerkjenner behovet for å styrke Norges beredskap i møte med alvorlige sikkerhetspolitiske kriser og krig, men understreker at det må være en særdeles høy terskel for at fullmaktene skal kunne tas i bruk.

Det er viktig at Stortinget holdes løpende orientert om de beslutningene som fattes. Dette er helt essensielt for å opprettholde demokratisk kontroll og legitimitet rundt tiltakene. Det er også avgjørende viktig å balansere nødvendige beredskapstiltak med grunnleggende demokratiske prinsipper.

Som forrige talere også har vært inne på, er Høyre i den gruppen som støtter denne proposisjonen, og mener at partene i arbeidslivet må involveres tett i utformingen og implementeringen av tiltakene. Regjeringen har uttrykt at videre arbeid med sivil arbeidskraftberedskap skal skje i samarbeid med arbeidslivets parter og andre relevante aktører. Høyre støtter dette og mener at dette er avgjørende viktig for å sikre legitimitet og felles situasjonsforståelse.

Videre er det viktig for Høyre å ta opp spørsmål knyttet til kompensasjon for tap enkeltpersoner eller virksomheter kan påføres ved mobilisering under sivil arbeidsplikt. Vi mener det må etableres klare retningslinjer for erstatning og fremmer et eget forslag om det.

I tillegg fremmer vi et forslag om å be regjeringen legge fram en plan for hvordan fullmaktshjemmelen om

arbeidsplikt i sivilbeskyttelsesloven skal tas i bruk, med formål om å belyse hvordan mobilisering av sivile skal skje i en krig eller krise. Planen bør utarbeides i samråd med partene i arbeidslivet.

Jeg tar med dette opp Høyres forslag i saken.

Presidenten [16:40:36]: Representanten Ingunn Foss har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Else Marie Rødby (Sp) [16:40:54]: Vi har til behandling et forslag om et nytt kapittel i sivilbeskyttelsesloven. Det skal gi fullmakter til å regulere det sivile arbeidslivet når riket er i krig, når krig truer, eller når rikets sikkerhet eller selvstendighet er i fare. Forslaget følger opp anbefalingen fra forsvarskommisjonen og er også i tråd med anbefalinger i utredningen fra totalberedskapskommisjonen, som har undertittelen «Nå er det alvor» – og dette er alvorlig. Med den oppmerksomhet lovforslaget har fått, bl.a. i forbindelse med komiteens høring, vil jeg i likhet med foregående talere understreke at de fullmakter det er snakk om, først er aktuelle helt øverst i krisespekteret, altså i de situasjoner hvor rikets selvstendighet og suverenitet er truet.

Denne saken har som sagt vært gjenstand for oppmerksomhet, både i mediebildet, i samfunnsdebatten, gjennom høringen av lovforslaget og også i høringen komiteen avholdt. Viktige spørsmål ble både belyst og løftet i forbindelse med den høringen og har hatt betydning for komiteens behandling av saken, og det har gjort innstillingen god, mener vi.

Senterpartiet mener at innstillingen svarer ut de viktige prinsipielle innvendingene som kom, både ved at komiteen har skrevet merknader, og gjennom svarbrev fra statsråden til komiteen.

En situasjon der Norges selvstendighet eller sikkerhet er i fare, vil utløse behov for sivil arbeidskraft for å opprettholde sentrale sivile funksjoner, enten som følge av en ressursomdisponering av tjenestepliktige til Forsvaret, eller til nye oppgaver som krever tilførsel av arbeidskraft. Proposisjonen hjemler det å kunne regulere sivile arbeids- og tjenesteforhold og pålegge sivil arbeidsplikt i en slik situasjon. Proposisjonen regulerer også mulighetene for tiltak til å forberede sivil arbeidskraft i fredstid. Formålet med denne delen av lovforslaget er å gi mer treffsikre og forutsigbare fullmakter som plasserer ansvaret for håndteringen av arbeidskraftberedskap til regjeringen, sånn at sentrale spørsmål kan avklares på forhånd, før man befinner seg i øverst i krisespekteret. Det finner vi fornuftig, og vi må jo håpe at det ikke blir behov for å gå lenger enn til forberedelser i fredstid.

Disse fullmaktene er beredskap, på linje med annen helt nødvendig beredskap, som skal ruste oss for å tåle mye mer krevende situasjoner enn det vi står i nå. Dette

er prinsipielt krevende spørsmål å lovregulere, og det må ikke være tvil om ansvarsforholdene og grensdragningene. Det må heller ikke være tvil om konsekvensene. Vi har allerede bestemmelser som regulerer tilfeller der medlemmer av regjeringen skulle operere utover sine fullmakter, som også vil gjelde situasjoner knyttet til de fullmaktene vi skal behandle i dag. Videre er det grunn til å poengtere, som representanten Tajik var inne på, at Stortinget, så fremt det er i funksjon, alltid vil ha anledning til å overprøve regjeringen dersom det oppfatter at regjeringen misbruker sine fullmakter. Dette er blant de spørsmålene som har vært løftet, presisert og behandlet gjennom komiteens arbeid med saken, og som det har vært viktig å ha svar på. De svarene mener jeg at Stortinget har fått.

I høringen ble det også reist kritikk mot at lovforslaget innebærer at arbeidsplikten per definisjon kan ilegges alle, uten lovmessige skranker, f.eks. stortingsrepresentanter, embetsdommere og redaktørstyrte medier. Denne innvendingen er forståelig, og det er en viktig påpekning av at det kan tenkes tilfeller hvor en sånn rammelovgivning som sivilbeskyttelsesloven er, kan benyttes for å sette disse gruppene ut av spill. Derfor er det presisert gjennom innstillingen at det ikke skal være adgang til å ilagge de andre statsmaktene arbeidsplikt, heller ikke redaktørstyrte medier.

Forslaget om et nytt kapittel i sivilbeskyttelsesloven kommer som nevnt på bakgrunn av arbeidet og tilrådingen fra to ulike kommisjoner, som har gitt sine faglige råd om vår beredskap og vurdert at gjeldende lovverk er mangelfullt sånn det er i dag. Senterpartiet er derfor glad for at vi med dagens vedtak bringer dette i orden, og så må vi håpe at dette aldri kommer til anvendelse i praksis.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [16:45:35]: Først vil eg, på vegner av Torgeir Knag Fylkesnes, beklage at han ikkje sjølv er her og kan fremje våre forslag. Eg skal ikkje halde noko langt innlegg – det har eg ikkje forberedt – men eg tok ordet berre for å fremje våre to mindretalsforslag, forslaga nr. 8 og 9 i denne saka.

Presidenten [16:45:36]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har da tatt opp de forslagene hun refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [16:46:15]: I morgen markerer vi at det er 85 år siden Nazi-Tyskland innledet sin fem år lange okkupasjon av landet vårt, og med det et mørkt kapittel i vår historie. Mens tyske soldater marsjerte nedover Karl Johans gate, rett utenfor her, flyktet Kongen og regjeringen gjennom landet, før de til slutt kom seg til London. Derfra fortsatte de kampen for et fritt og selvstendig Norge fram til frigjøringen i mai 1945. Vi kjenner alle den historien godt.

Nå, i 2025, er den geopolitiske sikkerhetssituasjonen igjen utrygg. I tre år har Russlands brutale og folkerettsstridige krig mot Ukraina rast. I ett og et halvt år har Israels hensynsløse bombing og mulige folkemord mot Palestina pågått. I USA har den nye Trump-administrasjonen på kort tid klart å sende sjokkbølger gjennom hele verden og skapt enda mer usikkerhet og utryggighet i en allerede urolig verden. Hva morgendagen bringer, eller hvordan situasjonen ser ut om ett år eller to, eller om bare én måned, er ikke godt å si. Verden føles utrygg.

Selv om jeg er enig i at det er behov for at regjeringen har nødvendige fullmakter i en sikkerhetspolitisk krise eller krig, når det ikke er tid eller mulighet til ordinær stortingsbehandling, mener jeg at dette forslaget er for inngripende og rett og slett berører for mange menneskerettigheter. Jeg tror vi alle er enig i at en regjering må være i stand til å handle raskt og effektivt i krise, men det må ikke gå på bekostning av Stortingets viktige rolle i krisesituasjoner. Stortinget skal hindre maktmisbruk fra regjeringens side og sikre at befolkningens tillit til både regjering og storting ivaretas.

Det vi diskuterer her i dag, mener Rødt går for langt i å gi vide fullmakter til regjeringen, uten at disse er underlagt tilstrekkelig parlamentarisk og demokratisk kontroll. Vi er redd for at dette forslaget skal kunne svekke den parlamentariske kontrollen Stortinget har med regjeringens bruk av fullmaktene de ønsker å gi seg selv.

Regjeringen går veldig langt i sine forslag til endringer – så langt at en rekke viktige høringsinstanser har advart. Det blir vist til høringsene og at man har gjort justeringer i innstillingen som følge av dem, men det er verdt å minne om at både Norges institusjon for menneskerettigheter – NIM – Universitetet i Oslo, NHO, LO, KS og Hovedorganisasjonen Virke kom med veldig kritiske innvendinger av alvorlig karakter. Det ble ytret gjentatte ønsker om at hele lovarbeidet måtte sendes tilbake til departementet for å utarbeide nye forslag.

La oss så snakke litt om elefanten i rommet eller, rettere sagt, de som ikke blir nevnt noe særlig, verken i proposisjonen eller i merknadene, men som burde blitt viet mye plass, nemlig krigsseilerne. Med fare for å bli litt personlig: Min oldefar, Willy Svarva, var krigsseiler. Han var én av Nortraship-flåtens mange skyttere fra 1941, og med livet som innsats bidro han til den norske krigsinnsatsen under andre verdenskrig. 889 skip forliste, og 2 123 krigsseilere mistet livet. Winston Churchill sa etter krigen at de norske krigsseilerne var verdt mer enn én million soldater.

Oldefar Willy var en av dem som overlevde, men som måtte leve livet videre med de psykiske traumene krigen hadde forårsaket – også for hans aller nærmeste og familien.

I krigsseilerregisteret kan vi lese at Willy var med på invasjonen i Normandie, som bidro til å slå Nazi-Tyskland og frigjøre Europa. Willy var også med på en seilas i 1943 hvor skipet hans ble torpedert og 23 menn omkom. Han måtte se noen av sine kamerater bli spist av haier i Atlanterhavet. På tross av dette – på tross av krigsinnsatsen – fikk verken han eller de andre krigsseilerne noen oppreisning i sin levetid eller etter krigen. Medaljen kom ordføreren med et par år etter hans død, og den offisielle beklagelsen kom først i 2013, over 50 år etter at Willy var i graven. Han døde 52 år gammel, bl.a. på grunn av seinskader som følge av krigen. I dag ville han mest sannsynlig ha blitt diagnostisert med PTSD, altså posttraumatisk stresslidelse.

Ingen har måttet ofre så mye som krigsseilerne når det gjelder arbeidsplikt i en krigssituasjon. På tross av dette er de knapt nevnt, verken i proposisjonen eller i merknadene i innstillingen til saken. Jeg synes det er altfor dårlig – det er pussig og rart at sjøfolk ikke er i første rekke både i omtalen og i det som blir nevnt videre i proposisjonen. Krigsseilerne og sjøfolkene fortjener mye mer. Min oldefar fikk aldri stått på denne talerstolen, men jeg benytter muligheten til å hedre hans minne ved å gjøre det.

En stemmeforklaring: Vi kommer til å støtte alle mindretallsforslagene som er fremmet i saken.

Ingvild Wethrus Thorsvik (V) [16:51:23]: Det norske totalforsvaret er en bærebjelke i vår nasjonale beredskap og vårt forsvar. Det er det enighet om. Det er også enighet om at det er behov for å kunne pålegge arbeidsplikt i krise og krig, og at regjeringen trenger noen krisefullmakter der hvor det ikke er tid til en ordinær stortingsbehandling.

I den forbindelse er det på sin plass å minne om at regjeringen i beredskapsloven § 3 allerede har fullmakt til å skrive ut arbeidsplikt til sivile og militære formål i sikkerhetspolitisk krise og krig.

Det er med andre ord enighet om mye av bakgrunnen og behovene, men der stopper også mye av enigheten opp, for dette forslaget går altfor langt i å gi regjeringen for vide fullmakter uten at disse underlegges tilstrekkelig politisk og demokratisk kontroll.

Dette forslaget er skikkelig inngripende, som flere har vært inne på her allerede. Det gir regjeringen mulighet til å pålegge deg og meg tvunget arbeid, uten først å forsøke frivillighet, og til å fjerne arbeidstakerrettighetene våre. Det gir regjeringen mulighet til å gjøre det nærmest uten formelle krav til at Stortinget skal være involvert, og det gir regjeringen selv mulighet til å definere når rikets sikkerhet er i fare, og dermed kunne utløse disse omfattende fullmaktene til seg selv – til og med når Stortinget er samlet og kan behandle saken.

Det blir sagt fra talerstolen at det skal mye til for å bruke hjemmelen. Det er snakk om bruk i krise og krig – i «ekstreme situasjoner», sier Tajik. Det er nettopp det som blir sagt, fordi det er en veldig inngripende fullmakt. Derfor er det så viktig med en skranke – ikke nødvendigvis for den regjeringen vi har i dag, som vi ikke bekymrer oss noe særlig for at skulle utsette oss for noe for å ta til seg mer makt selv, men for å sikre oss mot framtiden, og med tanke på hvilke signaler vi sender ut til ledere i Europa og i verden.

Det blir sagt at Stortinget fortsatt vil være i stand til å utføre sitt parlamentariske arbeid, ta opp saken hvis man er uenig, osv., og at man forventer at stortingsrepresentanter følger opp hvis borgere ilegges arbeidsplikt og man er uenig. Hvorfor ikke bare regulere det, da? Det er jo mulig – vi har allerede eksempelet i beredskapsloven § 3.

Dette forslaget er bl.a. begrunnet med et ønske om å skulle forhåndsforankre noen av disse problemstillingene og avveiningene sånn at man kan sikre bedre demokratisk forankring. Det er et mål vi støtter, men det som skjer med forslaget, er faktisk at man går i feil retning. Det er det flertallet er med på å gjøre her i dag.

Det er flere tunge aktører som advarer mot disse lovendringene, inkludert Norges institusjon for menneskerettigheter – NIM – LO og NHO. Forslaget «kan i verste fall utgjøre en trussel for demokratiet», sier assisterende direktør i Norges institusjon for menneskerettigheter til Aftenposten. Det er en bekymring som deles av mange av organisasjonene vi har hørt fra, og som det juridiske fagmiljøet har ropt varsko om i pressen.

Som nevnt erkjenner vi, som alle andre her i salen, at det finnes situasjoner hvor raske beslutninger må tas, hvor krise kan oppstå, og hvor sikkerhetspolitiske trusler kan gjøre det nødvendig å handle med kraft og handle raskt, noe også våre forslag tar høyde for. I våre forslag ligger det nettopp inne formuleringer som at disse hjemlene kan tas i bruk når det foreligger «fare ved opphold», og at de kun kommer til anvendelse «dersom formålet ikke kan ivaretas gjennom lovbehandling i Stortinget». Det vi gjør, er å sette inn forsikringer. Det vi gjør, er å sørge for at vi i lovens ordlyd har med verbaler som gjør at man har bedre kontroll med dette. Lovverk betyr noe. Det er gjennom lovverket man gir rettigheter og styrer, men også undertrykker befolkningen.

Dersom man, som oss, er opptatt av at regjeringen skal få disse krisefullmaktene – som den trenger – og ha muligheten til å handle raskt, men fortsatt er opptatt av at den skal underlegges demokratisk kontroll og skrankehindre mot maktmisbruk i en situasjon hvor vi ikke nødvendigvis har den regjeringen vi har i dag, som vi stoler på at ikke vil pålegge en slik arbeidsplikt unødig, kan man stemme på våre forslag, som tar høyde for alt

dette, istedenfor å være med på noe som benevnes som en potensiell fare for demokratiet.

Jeg tar til slutt opp forslagene Venstre har alene eller sammen med andre i saken.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten [16:56:30]: Representanten Ingvild Wetrhus Thorsvik har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Astri Aas-Hansen [16:56:47]: I dette lovforlaget fastsettes rammene for regulering av det sivile arbeidslivet i krig, når krig truer, eller når rikets selvstendighet eller sikkerhet er i fare, altså i situasjoner helt øverst i krisespekteret. Jeg er glad for at flertallet i justiskomiteen innstiller på at regjeringen får tydeligere hjemler for mobilisering av sivile i en slik situasjon.

Slike situasjoner har vi ikke hatt i Norge siden andre verdenskrig, men det er likevel vårt felles ansvar å forbedre oss på det verst tenkelige. I slike situasjoner er det viktig at den sittende regjeringen får muligheten til å håndtere et sannsynlig skiftende og påtrengende behov for nødvendig arbeidskraft. At dette ansvaret ligger regjeringen nærmest, henger sammen med at regjeringen vil ha ansvaret for den løpende styringen av landet og for å understøtte Forsvaret.

At rammene for slik mobilisering er vedtatt i fredstid, vil gi forutsigbarhet for myndighetene og befolkningen. Samtidig må regjeringen ha tilstrekkelig fleksible fullmakter, som gjør det mulig å håndtere en så krevende situasjon som sikkerhetspolitisk krise eller krig. Vi vet ikke hvordan en slik krise vil utspille seg. Lovforslaget gir nødvendige rettssikkerhetsgarantier for borgerne, samtidig som myndighetenes behov for fleksibilitet ivaretas. Lovforslaget legger også til rette for et videre arbeid med forberedelser til bruk av sivil arbeidskraft, forhåndsutpeking til arbeidsplikt og øvelser.

Grunnleggende konstitusjonelle prinsipper som er nedfelt i Grunnloven, sørger for at Stortinget alltid kan føre kontroll med regjeringens bruk av fullmakter. På grunn av de helt spesielle forholdene fullmaktene vil bli brukt under, er det i tillegg foreslått en meddelelsesplikt som vil effektivisere Stortingets alminnelige kontroll.

Mobilisering av sivil arbeidskraft er en sentral del av håndteringen av en sikkerhetspolitisk krise eller krig. Krigen i Ukraina viser at tilgang på arbeidskraft kan bli en utfordring i en slik situasjon. Under andre verdenskrig ble det vedtatt regler om sivil arbeidsplikt, som hadde som formål å skaffe til veie nødvendig arbeidskraft, og i beredskapsloven av 1950 er Kongen gitt fullmakt til å utskrive arbeidskraft i sikkerhetspolitisk krise og krig.

Dette lovforslaget vil gi tydeligere rammer for slik mobilisering.

I Norge har vi et tett og tillitsfullt trepartssamarbeid. Det løpende samarbeidet med partene i arbeidslivet vil også være helt sentralt dersom vi skulle oppleve krig. I det videre arbeidet med forberedelser og utkast til forskrifter vil vi samarbeide tett med partene, slik at vi i fellesskap kan finne løsninger også for de verst tenkelige scenariene.

Jeg håper at Stortinget følger justiskomiteens tilråding og vedtar lovforslaget, som vil være et viktig bidrag for å styrke vår beredskap.

Presidenten [17:00:05]: Det blir replikkordskifte.

Tobias Drevland Lund (R) [17:00:21]: Jeg har merket meg manglende omtale av oppfølgingen av de sivile som i en krise eller i en krigssituasjon blir utsatt for arbeidsplikt. Vi må ta lærdommene fra andre verdenskrig med oss, der altfor mange ting var uavklart og dermed også skapte store problemer i etterkant.

Mitt spørsmål er: Hvordan vil regjeringen legge til rette for og forsikre om at alle – og all arbeidskraften som eventuelt blir rekvirert – får den nødvendige oppfølgingen de har behov for? Hvordan kan statsråden garantere for at vi ikke gjør de samme feilene som har blitt begått av tidligere regjeringer?

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:01:03]: Jeg deler representantens syn på hvor viktig krigsseilerne var for oss under andre verdenskrig, og også hvordan de først i de senere årene virkelig har fått den oppreisningen vi alle ser at de hadde rett til og krav på.

Jeg vurderer det sånn at ved at vi nå får en lovregulering av dette som gir klare rammer, som gir kjøreregler og veiledning for bruk, vil det også være en styrke for en situasjon, hvis vi kommer dit. Dette muliggjør at vi nå, i fredstid, kan jobbe med utkast til forskrifter som vil være i tråd med de føringene som legges her i Stortinget, og som vi også kan avstemme, bl.a. med partene i arbeidslivet, før vi vedtar forskriftene.

Tobias Drevland Lund (R) [17:01:59]: Partene i arbeidslivet blir trukket fram her, både i innlegg og fra statsråden, og det er vel og bra. Det er også verdt å huske at partene på begge sider var veldig misfornøyde da proposisjonen ble lagt fram, for de følte at det var manglende involvering.

Derfor er mitt spørsmål til statsråden: Hvordan vil statsråden videre følge opp dialogen med partene og sørge for at man ved utformingen av forskrifter og videre arbeid med det som blir vedtatt nå, forankrer, får forståelse for og garanterer for at partene ikke blir oversett på samme måte som de har blitt tidligere i prosessen?

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:02:41]: Det er viktig at partene i arbeidslivet og andre berørte involveres i utformingen av forskriftene. Arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjonene har vært involvert både i forkant av og etter høring, og lovforslaget er justert etter innspill fra dem.

Vi anerkjenner at Stortinget nå beslutte å stille krav om at partene i arbeidslivet også skal gis muligheten til å uttale seg etterpå. Her har de vært involvert både i forkant av og underveis i Stortingets behandling. Vi vil ta dem med på råd, de vil la seg høre når forskriftene utarbeides, og vi vil også kunne følge det opp ved at de har muligheten til å uttale seg, sånn som Stortinget har forutsatt i innstillingen.

Presidenten [17:03:30]: Replikordskiftet er omme. Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 16.

Sak nr. 17 [17:03:36]

Innstilling frå kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Per-Willy Amundsen, Sylvi Listhaug, Dagfinn Henrik Olsen, Tor André Johnsen og Himanshu Gulati om at Norge skal vurdere å tre inn i Storbritannias migrasjonsavtale med Rwanda (Innst. 209 S (2024–2025), jf. Dokument 8:41 S (2024–2025))

Presidenten [17:04:02]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [17:04:40] (ordfører for saka): I denne saka foreslår representantane frå Framstegspartiet at Noreg skal vurdere å tre inn i Storbritannias migrasjonsavtale med Rwanda – som Storbritannia har skrota – om å opprette asylmottak i Rwanda, og eventuelt samarbeide med andre land om dette.

Det er fremja eitt forslag i denne saka. Forslagsstillarane ynskjer å gje eit tredjeland ansvaret for heile asylprosessen for asylsøklarane som søker asyl i Noreg. Det omhandlar både handsaming av asylsøknadene og ein eventuell retur til landet dei kom frå, dersom søknadene blir avslåtte.

Komiteen har gjennomført skriftleg høyring i saka, og dåverande justisminister Emilie Mehl svara ut forslaget på vegner av regjeringa 28. januar. Eg reknar med at

noverande statsråd vil gjere grundig greie for regjeringa sitt syn i saka.

Til slutt vil eg nemne at avtalen Framstegspartiet ynskjer at Noreg skal vurdere å ta over, blei stansa i Den europeiske menneskerettsdomstolen i Strasbourg i 2022, og deretter av ein einstemmig høgsterett i Storbritannia.

Med desse orda har eg innleia til debatt, og eg ser fram til ein sakleg og god debatt.

Mudassar Kapur (H) [17:06:25]: Norge har et ansvar for å hjelpe mennesker på flukt, både ved å ta imot flyktninger og ved å støtte i nærområdene. Retten til å søke beskyttelse er grunnleggende, men dagens asylsystem har sine svakheter. Mange av dem som søker asyl, må legge ut på en lang og farefull ferd, ofte med hjelp av menneskesmuglere. Det innebærer en stor fare for den enkelte, og det kan være svært kostbart, både for dem som er i situasjonen, og ikke minst for familiene som er igjen i hjemlandet. Dette kan medføre at mange uten ressurser som også har beskyttelsesbehov, ikke har anledning til å søke asyl.

Asylmottak i tredjeland kan bidra til at færre må risikere livet på farlige reiser, samtidig som flere av dem som virkelig trenger det, får beskyttelse. Norge har et ansvar for å sikre beskyttelse til mennesker i nød, men dette betyr ikke nødvendigvis at beskyttelsen må gis i Norge.

Høyre har derfor vært positive til en ordning hvor mennesker med reelt beskyttelsesbehov får opphold i trygge tredjeland. Vi er også positive til et system hvor Norge gir beskyttelse gjennom å betale for omplassering til trygge tredjeland. På den måten mener vi at man kan hjelpe flere.

Samtidig må vi erkjenne at det finnes noen praktiske og helt reelle utfordringer med å gjennomføre en ordning med asylmottak i utlandet, som gjør at det er behov for nærmere og grundige utredninger. Blant annet må man utrede hvordan det sikres at flyktningenes rettigheter er oppfylt i tredjeland, hvor mye det kan koste Norge i form av bistandsmidler, og rammen av våre folkerettslige og menneskerettslige forpliktelser.

Det er behov for endringer i asylsystemet, og jeg tar med dette opp forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet.

Presidenten [17:07:56]: Representanten Mudassar Kapur har tatt opp det forslaget han refererte til.

Sverre Myrli (A) [17:08:47] (komiteens leder): La meg fra Arbeiderpartiets side presisere noen ting i saken, i tillegg til det saksordføreren har sagt. Det er viktig, som vel saksordføreren også var inne på, at migrasjonsavtalen mellom Storbritannia og Rwanda ble vurdert av Den europeiske menneskerettsdomstolen, som

for øvrig komiteen nylig besøkte. Den ble da vurdert å være i strid med Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Avtalen ble dessuten stoppet av høyesterett i Storbritannia. Det er vesentlige opplysninger som hører med i saken.

La meg fra Arbeiderpartiets side også si at vi langt ifra vil avvise internasjonalt samarbeid om asylbehandling. Det er snarere fornuftig å ha internasjonalt samarbeid i disse spørsmålene, men vi er ikke for at Norge på egen hånd skal inngå avtaler med såkalte tredjeland. Vi må følge internasjonale og menneskerettslige forpliktelser innenfor internasjonalt samarbeid hvis vi skal finne løsninger på asylbehandling. Jeg understreker: Det er fornuftig å samarbeide internasjonalt, men det må være innenfor våre folkerettslige forpliktelser. Det kan f.eks. være en god idé å samarbeide om transittsentre for folk på flukt langs migrasjonsrutene. Får vi til det, må det da skje i samarbeid med FNs høykommissær for flyktninger og andre internasjonale aktører.

Vi støtter ikke forslaget fra Fremskrittspartiet, og vi støtter ikke Fremskrittspartiets tilnærming, som vi tolker slik at Norge på egen hånd skal ta den typen initiativ og finne egne løsninger. Vi er som sagt for internasjonalt samarbeid, men ikke på den måten Fremskrittspartiet har skissert i sitt forslag. Vi kommer derfor til å stemme imot forslaget framsatt i representantforslaget.

Heidi Greni (Sp) [17:11:33]: Senterpartiet er positiv til å etablere trygge transittsentre der folk på flukt kan få beskyttelse, men vi mener at det ikke er aktuelt for Norge å inngå slike avtaler for seg selv, slik det blir foreslått i dette representantforslaget. Det er på grunn av en rekke økonomiske og praktiske utfordringer – og ikke minst: Hvem skal ivareta sikkerheten i disse mottakene?

Danmark og Storbritannia har prøvd å inngå slike avtaler, og det har ikke fungert. Den europeiske menneskerettsdomstolen har kritisert de avtalene, stoppet dem og sagt at dette ikke er i tråd med menneskerettighetene. Senterpartiet mener at en ordning med avtaler med tredjeland om trygge transittsentre bør foregå innenfor rammen av et bredt samarbeid mellom flere land, enten et nordisk samarbeid eller et bredt europeisk samarbeid, og vi forventer at regjeringen er en aktiv pådriver i et slikt samarbeid.

Det er grunnleggende viktig at vi sørger for rask retur av personer med ulovlig opphold i Norge, både av hensyn til nasjonal sikkerhet, forebygging av alvorlig kriminalitet og av innvandringsregulerende hensyn. Det er viktig at Norge tar en aktiv rolle i arbeidet med retursentre, et arbeid EU-kommisjonen har varslet. Dette arbeidet er igangsatt etter initiativ fra bl.a. Danmark, Tyskland og Østerrike.

Jeg vil vise til Senterpartiets forslag i saken, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til, og tilrettelegge for, retursentre i samarbeid med tredjeland innenfor rammen av et nordisk eller europeisk samarbeid.»

Jeg må si at jeg synes det er merkelig at verken Høyre eller Arbeiderpartiet, som har holdt innlegg med akkurat den samme inngangen her i dag, eller Fremskrittspartiet ser ut til å støtte vårt forslag.

Til slutt vil jeg ta opp dette forslaget.

Presidenten [17:13:46]: Representanten Heidi Greni har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Erlend Wiborg (FrP) [17:14:01]: Jeg kan jo begynne med å svare ut utfordringen fra Senterpartiet. Grunnen til at Fremskrittspartiet ikke støtter det forslaget, er at vi i motsetning til Senterpartiet er imot at vi skal sitte stille og vente på at EU skal styre norsk innvandringspolitikk. Vi mener at vi kan ta flere grep selv, men jeg registrerer at Senterpartiet altså lar EU styre dette.

Nå er det 120 millioner mennesker som er på flukt i verden – ufattelig mange mennesker – og som må flykte av forskjellige grunner. Samtidig vet vi at det er kyniske menneskesmuglere som i stor grad avgjør hvem som kommer inn til Europa, og det er forferdelige menneskelige lidelser på veien.

Vi har et asylsystem som ikke fungerer, og som ble bygget for en helt annen tid. Dagens asylsystem er bygget opp for at en og annen sovjetisk dissident kunne få beskyttelse i Vesten, ikke for at vi skulle komme til å se migrasjon av millioner av mennesker. Det er derfor Fremskrittspartiet, men også flere andre land, har sett på mulighetene for at vi kan få et bedre asylsystem, som sørger for at vi får stoppet menneskesmuglerne, får stoppet velferds migrantene, men som fortsatt kan hjelpe mennesker som reelt er på flukt. Det er det vi foreslår her i dag.

Det virker ellers som at saksordføreren har misforstått saken totalt, for hun kom med flere feilaktige opplysninger. Jeg har derfor bare lyst til å lese fra innstillingen, om Fremskrittspartiets forslag:

«Disse medlemmer viser til at en avtale mellom Norge og Rwanda vil kunne gå ut på at en som søker asyl i Norge, vil bli registrert og deretter fløyet til et mottak i Rwanda for å få behandlet søknaden. På dette mottaket vil asylsøkeren bo på samme måte som om det var et asylmottak i Norge. Norske myndigheter vurderer så om en har behov for beskyttelse. Dersom de får innvilget asylsøknaden, vil de få innvilget varig opphold, men i Rwanda. Dersom det blir avslag på asylsøknaden, skal asylsøkeren sendes til hjemlandet.»

Det er helt feil, som saksordføreren sier, at vi ønsker å outsource dette helt. Vi mener at norske myndigheter fortsatt skal ha ansvaret.

Jeg er glad for at Høyre nå delvis har snudd og støtter Fremskrittspartiet. Jeg hører at flere andre partier her i dag sier at de kan være for det, men de stemmer allikevel imot på grunn av at det er detaljer de ikke liker i vårt forslag. Dette er tredje gang Fremskrittspartiet fremmer forslag om det, og da er det underlig at ingen andre partier fremmer selvstendige forslag som kan løse den utfordringen jeg tror vi alle er enige om.

Jeg tar opp Fremskrittspartiets forslag.

Presidenten [17:17:06]: Representanten Erlend Wiborg har tatt opp det forslaget han refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [17:17:19]: Fremskrittspartiets utrettelige kamp for å opprette asylmottak i Rwanda tar tydeligvis aldri slutt. Fremskrittspartiet henviser i forslaget til hvor mange mennesker som er på flukt i verden, og skriver at «en betydelig andel av de som kommer over Middelhavet, er migranter uten beskyttelsesbehov (...)».

Det som ikke nevnes, er at en svært liten andel av dem som er på flukt utenfor Europa, faktisk kommer til Europa, og enda færre til Norge. Hvis vi ser bort fra ukrainere, var det kun 4 160 personer som søkte om beskyttelse i Norge i 2024. Statistikken viser også at de fleste som kommer til Norge, faktisk har et beskyttelsesbehov og får oppholdstillatelse i Norge. Dette gjelder også de som kommer fra andre land enn Ukraina.

Fremskrittspartiet vier også mye plass til omtalen av avtalen mellom Storbritannia og Rwanda og hvordan denne skal ivareta mennesker på flukt. Det Fremskrittspartiet ikke forteller, er at denne avtalen ble vurdert som menneskerettsstridig og stoppet av domstolene, først av Den europeiske menneskerettsdomstolen i juni i 2022, og deretter av en enstemmig høyesterett i Storbritannia. Domstolen konkluderte med at Rwanda ikke kan anses som et trygt tredjeland.

Ifølge FNs høykommissær for flyktninger, UNHCR, strider tiltak som er laget for å unngå ansvar eller skyve ansvar over på andre land, mot den internasjonale flyktningkonvensjonen, og UNHCR fraråder sterkt tiltak der flyktninger og asylsøkere sendes til tredjeland uten tilstrekkelige sikkerhetsgarantier. Det er også greit å minne om at alle de skriftlige høringsinnspillene har gått imot forslaget, som de bruker å gjøre.

Dersom man ønsker å sikre at de mest sårbare får beskyttelsen de trenger, noe også Rødt er svært opptatt av, burde man heller i denne salen se på muligheten for å styrke FNs ordning med kvoteflyktninger og ta imot flere gjennom dette systemet. FNs kvotesystem er den mest rettferdige og forutsigbare modellen for mennes-

ker på flukt – og for landene som tar dem imot. Dette vil gi et signal om at det finnes andre veier til en trygg havn enn gjennom en farefull ferd over Middelhavet.

Det kan også være greit å minne om hvilket land vi har å gjøre med her: Rwanda har blitt kritisert gjentatte ganger for vesentlige menneskerettighetsbrudd, særlig nå, i nabolandet Kongo. I protest mot Rwandas innblanding i krigen i Øst-Kongo har flere vestlige givere nå frosset deler av sin bistand til landet, og etter hva vi leser i media, ser det ut som også norske myndigheter nå vurderer bistandsfrys.

Helt til slutt: Storbritannia brukte 9,8 mrd. kr på å prøve å sende asylsøkere til Rwanda, uten hell. Fremskrittspartiet er opptatt av skattebetalernes penger – de bruker i hvert fall å late som de er det – og da er jo spørsmålet om man skal gjøre dette, selv om det kan se ut som det heller ikke kommer til å gå veien for Norges del.

Rødt kommer til å gå imot alle forslagene.

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:20:28]: I Representantforslag 8:41 S ber forslagsstillerne om at regjeringen skal vurdere å tre inn i avtalen Storbritannia har inngått med Rwanda om overføring av asylsøkere for behandling av asylsøknad og etterfølgende tilbud.

Regjeringen er opptatt av at innvandringen skal være kontrollert og bærekraftig. Vi ønsker ikke å ta imot flere flyktninger enn samfunnet evner å integrere på en god måte. Tilstrømming av asylsøkere og retur av personer som ikke har grunnlag for opphold, er utfordringer som må møtes med både nasjonale og internasjonale tiltak. Samarbeid med tredjeland om dette vil måtte skje med andre europeiske land.

Det pågår uformelle diskusjoner mellom flere europeiske land om nye og innovative løsninger på migrasjonsfeltet. Norge vil ta aktivt del i diskusjoner om nye løsninger i asyl- og migrasjonspolitikken. Vi skal sikre at vi har virkemidler som kan ivareta målene våre om en bærekraftig og kontrollert migrasjonspolitikk.

Å inngå avtaler med andre land om asylsaksbehandling og opphold til anerkjente flyktninger og eventuell retur av dem som ikke har et beskyttelsesbehov, utløser en rekke juridiske, økonomiske og praktiske utfordringer, som flere har vært inne på. Disse må utredes før vi beslutter hva det er aktuelt for Norge å delta i.

Det er for tidlig å ta stilling til enkeltløsninger. Hva Norge eventuelt konkret skal bidra med eller stille seg bak, må avklares i lys av hvordan diskusjonene i EU utvikler seg.

Europakommisjonen la i mars fram et forslag til ny forordning om retur av personer uten lovlig opphold. Forslaget åpner en juridisk mulighet for opprettelse av retursentre i tredjeland. Forslaget er Schengen-relevant og er et viktig supplement til regelverkene i Pakten for

migrasjon og asyl. Norge vil delta i forhandlingene om dette regelverket, som vil gi viktige rammer for hvordan framtidige nye løsninger kan se ut.

Det er et viktig prinsipp at norsk migrasjonspolitikk skal skje innenfor rammene av internasjonale og menneskerettslige forpliktelser.

Med bakgrunn i dette vil jeg anbefale Stortinget ikke å stemme for representantforslaget.

Presidenten [17:22:46]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Wiborg (FrP) [17:22:56]: Jeg tenkte det kunne være greit å få en avklaring av hva som egentlig er Arbeiderpartiets politikk. Nestleder Tonje Brenna sa i november at hun var åpen for asylmottak i tredjeland, og nylig kunne vi lese i mediene at Rogaland Arbeiderparti og AUF kaller det skammelig. Vi hørte at komitéleder Sverre Myrli var positiv, bare ikke til Fremskrittspartiets forslag, og vi kan høre statsminister Jonas Gahr Støre si at han er skeptisk. Hvem er det vi skal lytte til? Hva er Arbeiderpartiets holdning?

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:23:38]: Som jeg sa – og nå gjentar fra Stortingets talerstol: Arbeiderpartiet er i likhet med Fremskrittspartiet åpen for å se på alternative og innovative løsninger for å håndtere migrasjonen. I motsetning til Fremskrittspartiet er vi imidlertid opptatt av at disse løsningene er godt utredet og innenfor våre folkerettslige forpliktelser, og at det gjøres i samarbeid med våre europeiske partnere. Vi vil samarbeide med tredjeland, i så fall sammen med andre europeiske land – dette må vi gjøre sammen med andre europeiske land hvis vi skal gå inn i det.

Vi har ingen planer om å starte forhandlinger om dette nå, før de pågående diskusjonene i Europa og internt i EU har kommet et godt stykke lenger, men som sagt: Vi er åpne for å se på alternative og innovative løsninger for å håndtere migrasjon.

Erlend Wiborg (FrP) [17:24:31]: Dagens stortingspresident, Masud Gharahkhani, varslet allerede i 2018 at Arbeiderpartiet nå var åpne for asylbehandling i tredjeland, men som den daværende representanten sa, måtte man utrede det noe nærmere. Det var i 2018. Det kan da også være interessant å høre hva dagens regjering har gjort. Har dagens regjering gjort noen konkrete fremstøt opp mot EU, eller har man sittet stille og ventet på at EU skal håndtere dette for Norge, i stedet for å være en pådriver?

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:25:18]: Som representanten vet, også gjennom de lovendringene som er foretatt i Stortinget nå i det siste, pågår det mye arbeid sammen med landene i EU. Når det gjelder utredningsarbeidet, arbeides det for tiden ikke med noen utred-

ning av muligheten for å inngå avtaler med land om asylsaksbehandling og opphold til anerkjente flyktninger. Likevel følger vi som sagt med på hva andre land gjør, og vi følger med på diskusjoner om temaet.

Heidi Greni (Sp) [17:26:06]: Når jeg hører representanten Myrlis innlegg og statsrådens innlegg, høres det ut som om vi egentlig er veldig enige om at vi her bør prøve å få på plass retursentre i tredjeland, i et bredt europeisk eller nordisk samarbeid. Derfor er jeg veldig undrende til at Arbeiderpartiet ikke støtter vårt forslag, der vi ber regjeringen «ta initiativ til, og tilrettelegge for, retursentre i samarbeid med tredjeland innenfor rammen av et nordisk eller europeisk samarbeid». Hva er det som er problematisk med Senterpartiets forslag her? Er det slik at regjeringen ikke vil ta initiativ til et slikt samarbeid, men bare sitter og venter på at EU kommer med et eller annet forslag?

Statsråd Astri Aas-Hansen [17:26:52]: Som jeg sa i innlegget, vil samarbeid med tredjeland måtte skje sammen med de andre europeiske landene. Vi har ingen planer om å starte forhandlinger om dette før de pågående diskusjonene i Europa og internt i EU har kommet et godt stykke lenger.

Presidenten [17:27:13]: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [17:27:33]: Først vil eg takke Wiborg for å ha presisert endå fleire detaljar rundt det Framstegspartiet føreslår.

Eg vil ta oss litt tilbake i tid, fordi internasjonalt samarbeid var nettopp det som skapte FNs flyktningkonvensjon i si tid. Det var erkjenninga av at store flyktningstraumar etter den andre verdskrigen var noko som måtte handterast i fellesskap, slik at ikkje enkeltland blei sitjande med store, store utfordringar åleine. Difor, når Noreg har slutta seg til FNs flyktningkonvensjon, er det stor einigheit om at vi då også er med på det internasjonale samarbeidet for å handtere dei store flyktningstraumane – og er det nokon gong i verdshistoria at vi treng nettopp det samarbeidet, er det iallfall no.

SV støttar ikkje Framstegspartiets forslag, for vi meiner at den avtalen som er avvist og kjend ulovleg av både Den europeiske menneskerettsdomstolen og Storbritannias høgsterett, neppe oppfyller dei krava norsk lov stiller til handsaming av asylsøklarar.

Både statsråden og høringsinstansane rår ifrå at Noreg skal inngå ein slik avtale. Hovudgrunnen er den same som den som var poenget til Den europeiske menneskerettsdomstolen og Storbritannias høgsterett, nemleg at det var vanskar med både å kontrollere og fyl-

gje opp dei grunnleggjande rettane til asylsøklarane i eit slikt system i Rwanda.

Når eg les alt det Storbritannia skulle forplikte seg til og ordne med, også med ein eigen overvakingskomité, kan eg ikkje sjå anna enn at ei slik ordning måtte bli både komplisert, dyr og tvilsam, menneskerettsleg sett. Storbritannia har åleine brukt 9,8 mrd. kr utan at dei har lykkast med å få til ei ordning som var i tråd med menneskerettane. UNHCR åtvarar også sterkt mot å flytte asylprosessane til tredjeland. Det er ikkje noko belegg for å påstå at å inngå ei avtale med Rwanda vil hindre farlege båtferder over Middelhavet.

Det SV meiner vi må gjere, er å støtte opp om arbeidet til FNs høgkommissær for flyktningar, som går ut på å beskytte folk i nærområdet, prøve å sjå om ein kan returnere folk, og ha kvoteflyktningordningar for dei som ikkje kan få vern i nærområdet.

Erlend Wiborg (FrP) [17:30:47]: Det er blitt sagt fleire ting i debatten. Det ene var fra representanten Drevland Lund, som mente at Rwanda ikke er trygt. Rwanda er selvfølgelig ikke i nærheten av å være like trygt som Norge, og ikke et like godt land på noen som helst måte. Rwanda gjør ting som er helt uakseptabelt, i likhet med mange andre land. Jeg registrerer samtidig at dagens regjering og dagens justis- og beredskapsminister for en drøy måned siden tok en beslutning om å utlevere en mann til Rwanda, ifølge NRK. Den norske regjeringen har tydeligvis ment at det er trygt å sende personer til Rwanda, og at våre folkerettslige forpliktelser blir ivare tatt der.

Det er alltid hyggelig når Rødt snakker om skattebetalernes penger, og spesielt knyttet til innvandring. Det er ikke noe som skjer veldig ofte. Det forslaget Fremskrittspartiet fremmer her, vil i høyeste grad kunne være med på å få ned kostnadene norske skattebetalere har til innvandring, for det vil kunne redusere antallet personer som kommer til Norge, dramatisk. Den innvandringen vi har til Norge i dag, koster skattebetalerne enormt mye penger. Dessverre vet vi at veldig mange av partiene i denne sal ikke ønsker å få frem hva den reelle kostnaden er.

Til slutt: Arbeiderpartiet, som tilbake i 2018 var enig i Fremskrittspartiets problembeskrivelse og sa at man skulle begynne å utrede og se nærmere på det, har fortsatt ikke gjort en eneste ting – ikke fremmet et eneste forslag. Det eneste man har gjort – som statsråden sa fra talerstolen her i dag, i replikkvekslingen med undertegnede – er å følge situasjonen nøye. Man vil altså ikke foreta seg noe selv. Det mener jeg er synd og uheldig. Selv om vi i Fremskrittspartiet etter all sannsynlighet blir nedstemt her i dag, kommer vi til å fortsette denne kampen, for det asylsystemet vi har i Norge i dag, er ikke til

det beste for Norge, og det er heller ikke til det beste for reelle mennesker på flukt.

Tobias Drevland Lund (R) [17:33:42]: Det kom et par utfordringer fra representanten Wiborg, som jeg tenkte jeg skulle svare ut. Det ble brukt som et argument for å henstille til at man skal ha asylsentre i Rwanda, at man har returnert mennesker dit tidligere. Det vil jo ikke være første gangen Norge sender noen til et land hvor deres sikkerhet ikke kan garanteres for – tvert imot. Det skjer for ofte, og nettopp derfor vil vi advare mot en politikk som gjør at vi internerer mennesker i et asylsenter eller transittsenter – man får kalle det hva man vil – i et land hvor vi ikke kan være helt sikre på at deres trygghet kan garanteres for.

Rwanda har over lengre tid blitt kritisert for menneskerettighetsbrudd og for å ha en svært tvilsom tilnærming til demokrati. De blir i dette øyeblikk kritisert av flere vestlige land, deriblant Norge, så vidt jeg vet, for hvordan de opptrer, bl.a. i østre del av Kongo. At Fremskrittspartiet ikke bryr seg om menneskerettigheter internasjonalt, var sånn sett ikke noe nytt.

Så er det dette med pengebruk. Det jeg satte spørsmålsteget ved, var om Fremskrittspartiet synes det er greit å bruke tilsvarende det man har gjort i Storbritannia, altså over 9 mrd. kr, på en prosess for å få i land en avtale. Den avtalen ble det ikke noe av. Det resulterte i at man ikke fikk opprettet disse asylsentrene, og gjorde at Storbritannias skattebetalere måtte betale masse penger for en prosess som endte med ingenting. Da er mitt spørsmål: Synes Fremskrittspartiet det er greit at man skal gjøre det samme her, og vil ikke resultatet trolig bli at det nok en gang blir sagt at dette ikke er lovlig praksis?

Når det gjelder Rødt sin politikk på dette området, mener vi at vi må ta imot flere kvoteflyktninger – at det er en av måtene vi kan avhjelpe på. Vi må hjelpe mer i nærområdene. Dette er et område hvor Fremskrittspartiet ikke gjør noe i budsjettene sine, men de er glad i å snakke om det fra talerstolen.

Forrige gang Fremskrittspartiet fremmet tilnærmet samme forslag, hadde Norsk Folkehjelp følgende innspill:

«Vi tviler (...) at opprettelse av asylmottak i tredjeland vil være løsningen på dette problemet. Asylsøkerne vil uansett måtte legge ut på farlige reiser for å søke asyl, for deretter å bli returnert til tredjelandet for å søke asyl der. I stedet for å legge en større byrde på allerede fattige og politisk ustabile land må vi heller søke løsninger som bidrar til en bedre ansvarsfordeling mellom land. Så lenge mennesker blir drevet på flukt, bør vi jobbe for å gi dem beskyttelse i stedet for å stenge stadig flere grenser».

Rødt mener at Norge, som er et av verdens rikeste land, kan ta imot flere kvoteflyktninger og på den måten avhjelpe situasjonen med mennesker på flukt internasjonalt.

Sverre Myrli (A) [17:36:58]: Jeg vil bare ikke at det skal henge igjen en oppfatning som representanten Wiborg framførte fra talerstolen, om at det er stor uenighet innad i Arbeiderpartiet og til og med, slik han presenterte det, blant regjeringens medlemmer i disse spørsmålene. Så vidt jeg har registrert, er både det statsminister Støre og arbeids- og inkluderingsminister Brenna har sagt, og det justisminister Aas-Hansen sa nå, i grunnen akkurat det samme som undertegnede sa i sitt innlegg. For øvrig er det en god leveregel for representanten Wiborg å høre godt etter når Arbeiderpartiets representanter prater, for det kommer ofte veldig mye god politikk.

Jeg skal gi Fremskrittspartiet rett i deler av problembeskrivelsen. Det er at dagens asylsystem ikke fungerer særlig bra. Dagens asylsystem er lagd i en annen tid og for en annen tid, og det ble i alle fall lagd før dagens menneskesmuglere og dagens smuglerruter så dagens lys.

Så lurte Wiborg på: Hvorfor kan ikke Arbeiderpartiet stemme for Fremskrittspartiets forslag, eller hvorfor fremmer ikke Arbeiderpartiet egne forslag? For det første: Fremskrittspartiets forslag er ikke mulig å gjennomføre. Det er brudd med folkeretten. Vi kan ikke gjøre slik Fremskrittspartiet foreslår. Hvorfor fremmer vi ikke egne forslag? Det er fordi det jobbes med dette hele tida. Å si at det ikke har skjedd noen ting på dette området, er ikke riktig. Det skjer noe hele tida på dette området, men det er veldig vanskelig, for vi må følge våre internasjonale forpliktelser, og spørsmål som har med asylretten å gjøre, er nedfelt både i flyktningkonvensjonen og i FNs menneskerettserklæring.

Skal vi endre på regelverket – og mye taler for det – må vi altså finne løsninger innenfor de internasjonale og de folkerettslige forpliktelsene vi har. Det er det som er utfordringen: både finne et system hvor vi ivaretar de rettslige forpliktelsene og de internasjonale forpliktelsene, og finne et system som fungerer. Dette jobbes det jo med i Europa, det jobbes internasjonalt, og Norge deltar i det, som vi hørte justisministeren sa. Det er altså ikke riktig å si at det ikke skjer noen ting på dette feltet.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:40:01]: Det var svært interessant å lytte til innlegget fra representanten Myrli nylig, rett og slett fordi jeg vil anspore en viss grad av selvransakelse fra Arbeiderpartiet når det gjelder det som åpenbart er en feilslått innvandringspolitikk over mange år, i særdeleshet asylpolitikken.

Det er snart valg. Jeg har såpass mye erfaring med stortingsvalg at jeg vet at man ofte ser den slags politiske utspill om at man skal stramme inn, når det nærmer seg stortingsvalg. Høyre gjør det, Arbeiderpartiet gjør det, og Senterpartiet gjør det til en viss grad når det nærmer seg stortingsvalg. Så kommer man på den andre siden av et stortingsvalg, og så skjer det ingen verdens ting.

Fremskrittspartiet har stått alene i den politiske kampen for å rydde opp i norsk innvandringspolitikk, og i særdeleshet norsk asylpolitikk, gjennom flere tiår. Man har ikke ansporet en reell vilje til å rydde opp i det systemet som åpenbart ikke fungerer. Man snakker om å hjelpe folk i sine nærområder – vel, det er vår verdensdel. Det er Ukraina. Det er ikke folk som reiser fra sør for Sahara til Norge for å søke asyl. Det er ikke i nærområdene. Det er folk som spekulerer i hvilke ankomstland man kan få de beste forholdene ut fra økonomiske ytelser – altså ikke nødvendigvis reelle asylsøkere, men økonomiske migranter.

Jeg setter jo pris på å høre at man bekymrer seg over kostnader og bruken av «skattebetalernes penger», som representanten Drevland Lund fra Rødt åpenbart ser ut til å være opptatt av for en gangs skyld. Er det noe som har hatt en enorm kostnad for det norske samfunnet gjennom flere tiår, er det nettopp en innvandring som har vært ukontrollert, og som ikke har stått i forhold til den integreringsevnen Norge har hatt. Det har altså kostet det norske samfunnet flere hundre milliarder kroner. En problematiserer dette ut fra at det har en kostnad å innføre et mer effektivt asylsystem. Det faller på sin egen urimelighet.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [17:42:57]: Det er openbert valkamp, og Framstegspartiet prøver å ta eigarskap til det internasjonale samarbeidet om flyktning- og asylpolitikken. Då tenkjer eg at vi som kjenner dette saksfeltet no, veit at det samarbeidet er gamalt, det er pågåande, og det er vanskeleg. Sjølv eg er einig med Framstegspartiet i at dette ikkje er lette saker, men det eg samtidig er veldig tydeleg på, er at når ein skal løyse desse problema, må ein gjere det i fellesskap, og ikkje i åleinegang og topartsavtalar med enkeltland, særleg ikkje land som har eit dårleg rulleblad når det gjeld menneskerettar.

Eg er så heldig at eg har fått vore på IPU-møte fleire gonger. Då møter vi parlamentarikarar frå heile verda, og då er desse konfliktane som er aktuelle, veldig oppe i debattane. Det er veldig interessant å vere vitne til og møte politikarar som står midt oppe i store flyktningkatastrofar.

I eit år der vi feirar 200-årsjubileum for utvandringa til Amerika – då halvparten av Noregs befolkning tok ut på reise til Amerika – blir det litt merkeleg at vi skal

snakke om at vi har ei ukontrollert innvandring til Noreg no, når det var 4 000 som søkte asyl i Noreg i fjor. Dei fleste hadde beskyttelsesbehov, og dei som ikkje har beskyttelsesbehov, blir returnerte. Den forteljinga om at det flaumar folk innover grensene til Noreg, når det er ein bitte liten del av dei som er på flukt, som kjem til Noreg og søker vern, synest eg treng å bli kommentert: Av 117 millionar er det altså 4 970. Det er ei omfattande innvandring til Noreg, men mesteparten kjem som arbeidsinnvandrarar frå EØS-land og frå land utanom EØS-land. Vi må snakke sant om desse tala.

Som saksordførar vil eg takke for debatten.

Erlend Wiborg (FrP) [17:46:14]: Deler av det representanten fra Sosialistisk Venstreparti sa her, er ikke korrekt. Hun prøver å fremstille det som at Norge nesten ikke har noe innvandring annet enn arbeidsinnvandring, men det er feil. De siste åtte årene har vi bare på familieinnvandring tatt imot flere enn det bor i Drammen. De siste fire årene har dagens regjering gitt ut 145 000 statsborgerskap. Norge har tatt imot rundt 90 000 ukrainere, noe Fremskrittspartiet har vært positive til. Da blir det veldig spesielt å mene at vi ikke har hatt en veldig høy innvandrandel i Norge. Vi ser nå flere av utfordringene som kommer som følge av at mange partier i denne sal har ført en altfor naiv innvandringspolitikk over tid.

Presidenten [17:47:16]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 17.

Sak nr. 18 [17:47:19]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per-Willy Amundsen, Erlend Wiborg, Bengt Rune Strifeldt, Silje Hjemdal, Hans Andreas Limi, Dagfinn Henrik Olsen, Frank Edvard Sve og Marius Arion Nilsen om tilpasninger i eller stans av innføring av EUs avløpsdirektiv (Innst. 210 S (2024–2025), jf. Dokument 8:65 S (2024–2025))

Presidenten [17:47:48]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Anne Kristine Linnestad (H) [17:48:22]: (ordfører for saken): Jeg vil starte med å takke komiteen for godt

samarbeid i saken og også forslagsstillerne for å fremme et representantforslag som tar opp viktige utfordringer med EUs reviderte avløpsdirektiv. I representantforslaget fremmes det tre forslag jeg regner med – eller egentlig tar som en selvfølge – at forslagsstillerne selv vil redegjøre for i debatten.

Jeg tar nå av meg saksordførerhatten og tar resten av innlegget som representant fra Høyre. Høyre er enig med forslagsstillerne i at det reviderte avløpsdirektivet fra EU, vedtatt i 2024, ikke tar tilstrekkelig hensyn til Norges spesielle geografiske forhold, med spredt bosetting og kyststrekninger med god vannutskifting. Høyre er redd for at regjeringen ikke har vært tett nok på under utarbeidelsen av det reviderte direktivet. Vi kan ikke forvente at EU tilpasser direktiv til norske forhold hvis vi ikke er en aktiv part når direktivet utarbeides, før det kommer til sluttbehandling i Kommisjonen.

Norge implementerte det opprinnelige avløpsdirektivet midt på 1990-tallet. Det betyr at det reviderte direktivet er EØS-relevant, og etter vårt syn bør ikke reservasjonsretten benyttes i denne saken. Altfor mange kommuner ligger etter med å vedlikeholde og oppgradere sine anlegg i tråd med det opprinnelige direktivet, men allikevel støtter vi forslagsstillerne i at det vil bli svært kostbart, både økonomisk og ikke minst kompetansemessig, å oppgradere avløpssystem over hele landet i tråd med det reviderte direktivet.

Høyre har to ganger tidligere foreslått at regjeringen skal utrede en helhetlig vannreform. Den bør ta for seg hele sakskomplekset, fra selvkostprinsippet til organisering, kompetansebehov, investering, oppgraderingsbehov og ikke minst det nasjonale handlingsrommet i det reviderte avløpsdirektivet. Den bør også omfatte hvordan Norge definerer f.eks. tettsted. Denne definisjonen kan i seg selv bidra til overinvesteringer og unødvendig store kostnader som lempes direkte over på innbyggerne dersom den er for streng.

Jeg vil igjen takke forslagsstillerne, som på nytt løfter avløpspolitikken opp på agendaen.

Sverre Myrli (A) [17:50:52] (komiteens leder): Vi lever i en urolig tid. Det er skybanker på den internasjonale himmelen. I går var statsministeren i Brussel og hadde med seg en delegasjon med LO-lederen, NHO-sjefen og andre. Nå gjelder det å ha venner internasjonalt. Historien har vist oss at en i vanskelige tider må ha venner som stiller opp for en når det er vanskelige saker.

Vi tuller ikke med EØS-avtalen nå. EØS-avtalen er helt avgjørende for Norge. For et par timer siden hadde Stortinget mottakelse for ambassadørene i Oslo i Eidsvollsgalleriet, og vi hadde muligheten til å prate med ambassadører fra både EØS-land og andre. Det er urolige

tider, og vi må nå sørge for at vi kommer gjennom de vanskelige tidene på en god måte. Derfor skal det mye til før vi skal bruke den såkalte reservasjonsretten. Den er vel, hvis jeg ikke tar feil, brukt en gang av Stoltenberg II-regjeringen mot tredje postdirektiv. Skal den brukes, må det virkelig være alvor – da må det være fare på ferde. Det er det ikke nå.

Helt uavhengig av EU, helt uavhengig av EØS, har vi stort behov for oppgradering av avløpsnett i Norge. Det er ikke noe bare EU mener, det er noe alle mener og alle ser. Vi må rett og slett rense avløpsvannet vårt bedre. Vi har diskutert situasjonen i Oslofjorden mange ganger den siste tida, også her i salen. Statsråden er ikke minst svært opptatt av det. Dette blir utfordrende for alle når vi skal oppgradere avløpsnett vårt, og når vi skal rense avløpsvannet vårt bedre. Det blir utfordrende for alle, spesielt for kommunene – det er ikke noe å legge skjul på. Kommunene, det er oss, det er vi innbyggere, så det vi nå skal gjennom, blir utfordrende for alle sammen, fordi det er så stort etterslep.

Vi får se hvilket handlingsrom som finnes innenfor direktivet for å tilpasse til de forholdene Norge står i. Vi må i alle fall starte der og ha dialogen med EU og finne løsninger. Løsningen er i alle fall ikke å stoppe prosessen, og løsningen er heller ikke å bruke den såkalte reservasjonsretten. Her må vi i dialog, her må vi finne løsninger. Arbeiderpartiet kommer derfor til å gå imot forslagene som er framsatt av Fremskrittspartiet.

Kathrine Kleveland (Sp) [17:54:11]: EUs avløpsdirektiv vil føre til enorme kostnader for norske husholdninger hvis det blir innført slik det står nå.

Avløpsdirektivet er tilpasset land i Europa med annen befolkningstetthet, geografi og topografi enn Norge. Dersom direktivet innføres, vil dette gi en kostnadsbombe for hele landet, spesielt for de små tettstedene langs kysten av Norge, med store økninger i kommunale gebyrer. For mange innbyggere er vann- og avløpsrelaterte kostnader allerede økt drastisk, i en tid da mange sliter økonomisk.

Det er viktig at vi før regjeringen går i forhandlingene om direktivet, er tydelige om hva vi vil ha unntak fra. Handlingsrommet i EØS-avtalen er der for å brukes, så nå må regjeringen bruke handlingsrommet i EØS-avtalen og sørge for at vi får de unntakene vi krever. EU er ikke tjent med at klimaomstillingen deres vanskeliggjøres fordi direktivet ikke er tilpasset norske forhold. Det koster penger, energi og klimagassutslipp.

Hvis vi ikke får disse unntakene, er det ikke aktuelt for Senterpartiet å innføre direktivet.

Jeg viser til våre to forslag i saken, som jeg er glad for at Rødt og Fremskrittspartiet er med på. Det ene forslaget er at Norge skal

«benytte reservasjonsretten i artikkel 102 i EØS-avtalen hvis ikke Norge innrømmes tilpasninger i, eller unntak fra, EUs avløpsdirektiv som minst inkluderer at Norge unntas ny artikkel 6» – som reduserer terskelen for å oppgradere renseanlegg fra 2 000 personekvivalenter i ferskvann og 10 000 i sjø til 1 000 personekvivalenter for alle – «og fjerning av unntaket for mindre følsomme områder, slik at Norges interesser ivaretas».

Forslaget om kostnadsutredning er også viktig. Da får vi en oversikt over hva innføring av dette direktivet vil koste.

Norge skal selvfølgelig ha god rensing av avløpene, men å innføre krav i milliardklassen uten hensyn til miljø, klima, energi eller kostnader husholdningene må betale, er ikke riktig. Direktivet må tilpasses norske forhold.

Når vi er inne på vann og avløp, vil jeg nevne at Senterpartiet i regjering med Arbeiderpartiet kuttet momsen fra 25 pst. til 15 pst. I nytt partiprogram kutter vi i Senterpartiet all moms på vann og avløp. Dette vil redusere kostnadene for folk.

Til slutt vil jeg ta opp de forslagene Senterpartiet er med på.

Presidenten [17:57:06]: Representanten Kathrine Kleveland har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Per-Willy Amundsen (FrP) [17:57:21]: USA innoverer og Kina kopierer, mens Europa regulerer. Det har etter hvert blitt svært synlig for de fleste av oss. Det er et Europa som er så opptatt av å gjennomregulere sitt eget næringsliv, sine egne borgere, på alle nivå, i en så omfattende grad at det har hemmet Europas utvikling og europeisk vekstevne og konkurransekraft. Det har også betydning for Norge, som medlem av EØS.

Draghi-rapporten er knusende. EU har et problem. Det er synlig for oss alle. Det vi i hvert fall ikke bør være interessert i, er å importere de problemene en masse. Da handler det om at vi av og til må sette foten ned. Når kostnaden blir for høy, og når det som trues, er så alvorlig at vi ikke kan tolerere kostnaden, må vi sette foten ned. Da må vi bruke reservasjonsretten. Da må vi si ifra at dette aksepterer vi ikke.

Det er åpenbart at regjeringen har gjort en dårlig jobb med å få på plass tilpasninger for Norge. Det å argumentere for at man trenger rensing, at det er behov for det også videre, er mer enn nok. Det som ligger i det gjeldende avløpsdirektivet, går egentlig altfor langt. Avløpsdirektivet av 2024 er «overkill», for å si det på nynorsk. Man tilpasser og krever av Norge det samme som man gjør i Sentral-Europa, hvor man overhodet ikke er i nærheten av den vannutskiftingen vi har langs den norske

kysten. Det er helt unyttig, totalt ubegrunnet og et særdeles dårlig håndverk.

Norske bedrifter skal betale for det. Det er økte kostnader for norske bedrifter og økte kostnader for norske husholdninger, som allerede sliter på grunn av en feilslått boligpolitikk, høy rente, prisstigning, skatter og avgifter, som egentlig truer eierlinjen for norske boliger. Det er en alvorlig situasjon. På toppen av dette kommer disse dramatiske økningene i avløpsgebyrene, som norske borgere som huseiere må betale. Det er innenfor dagens regime, og så kommer dette på toppen. Jeg er redd det da velter over for mange. Kostnaden blir for høy og for vanskelig å håndtere. Da må vi sette foten ned, da må vi si nei – det gjør Fremskrittspartiet.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:00:39]: Sosialistisk Venstrepartis arbeidsprogram og ferske landsmøtevedtak er tydeleg på partiet sine prinsipielle standpunkt med omsyn til EØS-avtalen og at EU-direktiva utfordrar nasjonal sjølvråderett. Den 16. mars vedtok Sosialistisk Venstrepartis landsmøte at partiet vil arbeide for at Noreg skal bruke handlingsrommet og reservasjonsretten etter EØS-avtalen og seie nei til lovgeving som gjev frå seg ytterlegare suverenitet til EU.

Det er viktig for Sosialistisk Venstreparti at det er folket som skal ha makta, gjennom demokratiske val i Noreg, det mandatet folket har gjeve Stortinget. Det er ikkje politiske organ utanfor nasjonal politisk kontroll, slik som EU-parlamentet, som skal diktere norske lover. I tillegg til suverenitetsdilemmaet fører EU-direktiva med seg juridiske definisjonar som pliktar Noreg på ein måte som kan vere uhensiktsmessig ut frå norske forhold og miljømessige vurderingar.

Eg er svært oppteken av miljø, vasskvalitet og å stanse forureining. I SVs alternative budsjett har partiet prioritert midlar til meir satsing på miljø og spesielt reinseanlegg langs Oslofjorden og tiltak for å få tilbake livet i fjorden. Eg er ikkje imot å samarbeide om god politikk og lære av andre land i arbeidet med å ta vare på vassmiljøet, men politikken må utviklast og vedtakast i Noreg og vere tilpassa norske forhold for å sikre effektiv bruk av knappe ressursar med minst mogleg kostnad for innbyggjarane.

Eg meiner det er viktig å sjå grenseverdiane for utslipp til vatn i samanheng med resipienten si toleevne, og det må difor vere vasskvaliteten som avgjer om det skal setjast i verk omfattande reinsetiltak, ikkje eit diktat frå EU.

SV støttar tre forslag i denne saka, men vi vil ikkje be om å setje arbeidet med implementeringa på pause, for vi trur at det er viktige ting å ta tak i når det gjeld reinseanlegg.

Det kan hende det er heilt andre område vi bør setje inn innsatsen for vasskvalitet i Noreg på. Utsleppa frå

produksjon av 780 tonn fisk er like store som for ein by med 7 000–11 000 innbyggjarar. Medan kloakk og alminneleg avrenningsvatn har stått ganske stabilt dei siste 30 åra i mange delar av landet, har utsleppa frå havbruk auka i løpet av dei 30 åra mellom 1990 og 2020. Vi har openbert miljøspørsmål å ta tak i, men vi støttar ikkje at det er direktiva som skal styre den politikken i Noreg.

Tobias Drevland Lund (R) [18:03:49]: Vann- og avløpsdirektivet ble vedtatt av EU så sent som 27. november 2024, og EUs medlemsland har frist til 31. juli 2027 med å innarbeide direktivet i sine nasjonale lovverk. Den norske behandlingen av direktivet er på et tidlig stadium, så den kan karakteriseres som nettopp den faktainnhenting som etterspørres i forslag nr. 1 i Dokument 8-forslaget. Derfor er ikke det et forslag Rødt støtter. I sin uttalelse til komiteen om forslaget skriver statsråden følgende:

«Klima- og miljødepartementet vurderer derfor konsekvensene av revidert direktiv og behov og muligheten for eventuelle tilpasninger.»

Det er bra, for Norge trenger tilpasninger. Alle tettsteder med mer enn 1 000 innbyggere må nå bygge felles renseanlegg, med de enorme kostnadene det vil medføre for et Norge med spredt bebyggelse. Blant annet skilles det ikke mellom om utslippet går til ferskvann eller ut i havet, og det vil medføre at vesentlig flere små steder, som langs kysten på Vestlandet eller i Nord-Norge, vil bli omfattet av minimumskravene. Det er veldig stor forskjell på om en har Atlanterhavet som nabo, eller om en har en fiskedam.

I avisene er det ukentlig tall og anslag på hvor mye dette vil koste kommunene og innbyggerne. Ja, det er innbyggerne disse kostnadene lempes over på, for dette er innenfor selvkostområdet, og de får derfor økte kommunale avgifter. Huseierne har anslått at vann- og avløpsgebyrene kommer til å øke med til sammen 27 pst. i perioden 2025–2028. La oss da huske at vi fortsatt er midt i en dyrtid. Samfunnsøkonomisk Analyse, SØA, har på oppdrag fra Huseierne gjennomført en kartlegging. Den ble gjennomført ved å kontakte de 120 største kommunene, noe som utgjør ca. 85 pst. av landets befolkning. Kartleggingen viste at 12 av de 20 dyreste kommunene i 2028 ligger i Oslofjordens nedbørsfelt, og alle de 20 dyreste kommunene vil i 2028 ha vann- og avløpsgebyrer på over 20 000 kr.

Rødt har en rekke ganger i denne stortingsperioden og i denne salen tatt opp kostnadsbomben utbedring av vann- og avløpsnett utgjør for husholdningene i årene framover. Jeg vil nok en gang understreke behovet for å finne løsninger, på tvers av partier, som kan redusere de økte kostnadene for husholdninger, men samtidig slik

at det ikke skjer på bekostning av natur- og miljøhensyn. Det er derfor verdt å minne om den akutte miljøsituasjonen, bl.a. i Oslofjorden, som helt klart krever bedre rensing av avløpsvann. Dette er et nøkkelspørsmål for å forbedre situasjonen i fjorden. Kostnadene ved å redde Oslofjorden kan ikke ene og alene lempes over på lutfattige kommuner eller på innbyggere som allerede sliter med å få hjulene til å gå rundt og å få endene til å møtes.

Med det viser jeg til de forslagene Rødt har sammen med andre.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:07:02]: La meg starte med å understreke at det reviderte avløpsdirektivet har som mål å beskytte både mennesker og miljø mot utslipp av dårlig rensset avløpsvann. Direktivet er en del av EUs grønne giv, med mål om klimanøytralitet og null forurensing innen 2050. Dette er utvilsomt et ambisiøst direktiv som innebærer strenge krav.

Bedre rensing er bra og helt nødvendig mange steder, men for Norge, med vår spredte bosetting og utfordrende topografi, vil det være krevende og kostbart å innfri disse kravene. Samtidig må vi erkjenne at det er behov for oppgradering i norsk avløpssektor – og det er betydelig – også uavhengig av de nye EU-kravene.

Klima- og miljødepartementet har fulgt prosessen i EU tett, og vi har vært aktive med innspill til Kommisjonen og Europaparlamentet. Vi har fått gjennomslag på enkelte områder, med mer romslige frister enn det som opprinnelig var foreslått, og så er det sånn det ofte er når man samarbeider, at vi på andre områder ikke har fått gjennomslag.

Vi vurderer nå nøye hva det reviderte direktivet vil innebære, og hvilken betydning det vil ha for Norge. Det er en del av våre EØS-forpliktelser å gjøre det, og det er ikke i Norges interesse å stanse det arbeidet. Det vil være i strid med EØS-avtalen, en avtale som er helt avgjørende for forholdet vårt til vår viktigste handelspartner, EU.

Reservasjonsretten finnes, men den er en nødløsning med potensielt store konsekvenser for samarbeidet med EU, også på andre områder enn avløp. Det gjelder særlig i de urolige, usikre tidene vi er i, hvor vi er avhengig av et godt samarbeid med EU, som er vår viktigste handels- og samarbeidspartner. Derfor må den kun vurderes i helt særskilte tilfeller, hvor vesentlige norske interesser står på spill, og kun etter at alle andre muligheter er vurdert.

Regjeringen arbeider nå grundig med å utrede handlingsrommet og betydningen direktivet vil ha for Norge. Vi skal jobbe for løsninger som ivaretar norske kommuner og våre innbyggere på en best mulig måte, og vi vil naturligvis, som en del av det, vurdere mulige tilpasninger. Samtidig jobber vi for å tilrettelegge for at de nødvendige oppgraderingene vi trenger i Norge, blir så

kostnadseffektive som mulig, som f.eks. kommunene rundt Oslofjorden har gjort med tilskuddsordningen denne regjeringen har lansert. Å stanse prosessen nå mener jeg imidlertid verken er ansvarlig eller i tråd med våre internasjonale forpliktelser.

Presidenten [18:10:03]: Det blir replikkordskifte.

Anne Kristine Linnestad (H) [18:10:14]: Statsråden har vært med på å innføre 10 pst. reduksjon på momsen fra 1. mai. Hvis jeg har riktige opplysninger, betyr det en mindreinntekt til staten på 4 mrd. kr. Hvis jeg tenker 10 pst. ned på momsen på min regning, eller 10 pst. generelt, vil det være ca. 279 kr per måned. Ære være, det er dyrtid, 279 kr er mer enn ingenting, men jeg kunne tenke meg å høre statsrådets refleksjon om hvorvidt de fire milliardene i mindreinntekt heller kunne vært satt på et fond, eller annet, for å gi kommunene mulighet til å søke midler for å oppgradere. I hvert fall etter mitt syn ville det vært en bedre investering for alle innbyggerne. Vi kunne tettet rør, vi kunne ha gjort mye. Hvilken refleksjon gjør statsråden seg om det?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:11:14]: Jeg mener i utgangspunktet at ansvaret kommunene har, og som de dessverre i altfor mange tilfeller de tiårene vi har lagt bak oss, ikke har tatt, med å oppgradere vann- og avløpsrenseanlegg, er veldig tydelig. Det ansvaret forventer jeg at de tar. Nå er det heldigvis mange kommuner som er godt i gang med å planlegge, bygge og få på plass nye rensesanlegg. Det trenger vi.

Jeg tror at det viktigste for husholdningene der ute er hva som er sluttregningen. Om det kommer gjennom momsreduksjon, om det kommer gjennom et tilskudd, eller om det kommer gjennom at man realiserer effektivitetsgevinster fordi man planlegger bedre, tror jeg er helt uvesentlig. Jeg synes det er veldig bra at vi i stedet for å utrede en løsning har gjort et momsgrep som virker med en gang, her og nå, og som sørger for at vi allerede fra dag én tar tak i regningene til husholdningene.

Anne Kristine Linnestad (H) [18:12:17]: Den problembeskrivelsen deler jeg fullt og helt. Jeg har selv vært lokalpolitiker, og vi satte av 185 mill. kr til nytt vannrør gjennom Ski. Man blir ikke akkurat gjenvalgt på det. Det som er greia, er at de fire milliarder kronene ikke tetter en eneste centimeter med vannrør eller avløpsrør som er lekk. På sikt ville det redusert gebyrene betraktelig hvis det rensede drikkevannet ikke behøvde å lekke ut, inn igjen i avløpsvannet og gå tilbake til rensesstasjonen en gang til – altså gå i den sirkelen.

Jeg må spørre en gang til – for det er tross alt 4 mrd. kr man da har gitt til husholdningene: Ville det ikke vært en bedre investering for husholdningene å få

tettet de lekkasjene framfor å få 279 kr mindre hver tredje måned?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:13:14]: Det er jeg ikke sikker på, for det ville vært et brudd med selvkostprinsippet, som ville gjort det enda vanskeligere å få kommunestyrepolitikere til å ta sitt ansvar for å vedta det de faktisk er pålagt å vedta, nemlig å gjennomføre det som er kravene til vann- og avløpsrenseanlegg allerede i dag.

Jeg er for gode tilskuddsordninger der de kan virke. At vi har hatt tilskuddsordninger til kommuner rundt Oslofjorden som går sammen for å planlegge best mulig og mest mulig hensiktsmessige anlegg, som gjør at anleggene blir bygd ut så billig som mulig, og at regningen for folk dermed blir så billig som mulig, mener jeg er veldig riktig. Likevel er det å gå bort fra prinsippet om at det er selvkost som gjelder, at det er kommunene som har ansvar for dette, noe jeg ikke vil støtte opp om. Da mener jeg det er riktigere at vi har gitt disse pengene direkte til husholdningene, i den tiden vi lever i, men på en måte som også legger godt til rette for en del av de investeringene vi skal ha i årene framover.

Heidi Greni (Sp) [18:14:25]: Vi er alle enige om at rensing av avløp er viktig, men Norge er skapt på en sånn måte at det er noen, som kanskje bor 5 km eller 8 mil unna naboen, som i dag har filtreringsgrøfter og et gammeldags anlegg – og det utgjør veldig lite av det som blir sluppet ut. De kan risikere kostnader på en halv million kroner for å få dette i tråd med direktivet.

Hva vil statsråden gjøre for å unngå at de rett og slett blir nødt til å gå fra huset sitt på grunn av dette? Vil statsråden vurdere å gå videre med fjerningen av momsen? Vi har gått ned til 15 pst., det er mulig å redusere den ytterligere – ned til null. Jeg er veldig bekymret for hva dette vil bety for hver enkelt husstand, særlig i de mest grisgrendte områdene.

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:15:20]: Jeg deler den bekymringen knyttet til en del av de kravene som ligger i det reviderte direktivet. Det er bakgrunnen for at Norge hele veien har vært så tydelig i sin kommunikasjon til Kommisjonen om hvilke utslag dette vil kunne få. Det kommer også til å være min holdning når vi nå jobber med selve implementeringen: å få et fullstendig overblikk over både hvilke kostnader det vil ha, og hvordan vi kan avhjelpe dem gjennom tilpasninger, f.eks. gjennom å finne smarte måter å implementere regelverket på i praksis og gjennomføre oppgraderinger på en klok måte.

Jeg må bare si at uavhengig av dette direktivet blir ikke den bekymringen borte, for avløpsoppgraderings-

behovet i Norge er uansett enormt. Her har vi alle en stor jobb å gjøre, og den må vi klare å gjøre i fellesskap.

Når det gjelder budsjettforslag, får vi komme tilbake til det i selve budsjettet.

Per-Willy Amundsen (FrP) [18:16:30]: Representanten Myrli var for så vidt innom dette. Reservasjonsretten har, meg bekjent, kun blitt brukt én gang i norsk sammenheng tidligere. Det var i forbindelse med det såkalte postdirektivet, EUs tredje postdirektiv, som handlet om mer konkurranse på markedet. Det har i ettertid vist seg å fungere ganske så greit, og det har i hvert fall ikke vært til ulempe. Regjeringen Stoltenberg valgte altså i sin tid å benytte reservasjonsretten på en sak som egentlig ikke var spesielt problematisk, annet enn for deler av fagbevegelsen.

Mitt spørsmål er: Når man var villig til å benytte reservasjonsretten i en såpass liten sak, og når vi vet alvorret når det gjelder avløpsdirektivet av 2024, vil statsråden utelukke helt at man kan benytte reservasjonsretten i den saken?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:17:32]: Jeg var i og for seg den gangen en del av dem på Arbeiderpartiets landsmøte som stemte for å bruke reservasjonsretten mot EUs tredje postdirektiv. Som en god politiker bør, skal jeg innrømme at jeg tok feil i den saken.

Jeg må bare si at den tiden vi levde i da, det forholdet vi hadde til EU og EØS da, og de krusningene som var i verdensbildet da, så veldig annerledes ut enn det gjør akkurat nå. Jeg vil for min del på det aller sterkeste advare mot at man bruker reservasjonsretten i denne spesifikke saken. Det er å sette vårt forhold til EU og vårt viktigste marked på spill, på et tidspunkt hvor det norske næringslivet trenger stabilitet og forutsigbarhet. Det virker for meg enormt uklokt å gjøre. Da tror jeg det er mye bedre å fortsette med den tilnærmingen regjeringen har i denne saken.

Tobias Drevland Lund (R) [18:18:46]: La meg starte med å si at jeg ikke synes statsråden tok feil, men den er god!

Som jeg viste til i mitt innlegg, vil de 20 dyreste kommunene i 2028 ha vann- og avløpsgebyrer på over 20 000 kr. Det er ganske mye penger i en dyrtid hvor mange sliter med å få endene til å møtes, og hvor mange rett og slett har vanskeligheter med å betale for helt elementære regninger de får. Da i tillegg å få dette vann- og avløpsgebyret og de kommunale avgiftene i posten – det er mye penger for den enkelte husholdning og den enkelte familie.

Som også statsråden var litt inne på tidligere i replikkvekslingen, vet vi at vi har et stort vedlikeholdsetterslep på vann- og avløpsnett som helhet. Norsk

Vann anslo i 2021 at det er på minst 330 mrd. kr. Derfor er mitt spørsmål – nå som også kommunalministeren sitter her: Kan landets innbyggere og landets kommuner forvente at det kommer noen flere støtteordninger, noen flere initiativer til spleiselag, noe som avhjelper kommunenes og innbyggernes økonomi framover?

Statsråd Andreas Bjelland Eriksen [18:19:51]: Folk kan forvente at vi i regjeringen – på bakgrunn av hvor krevende situasjonen er i dag mange steder – skal gjøre det vi kan for å legge til rette for å finne måter å gjøre noe med det oppgraderingsbehovet på, så kostnadseffektivt og billig for folk i Norge som mulig.

Jeg får lyst til å minne om at enten det er selvkostprinsippet som gjelder, eller om det er over statsbudsjettet vi henter disse pengene, finnes det ingen voodoopenger i politikken. Om det er oss som skattebetalere eller oss som husholdninger som betaler for disse tjenestene og denne infrastrukturen, er det de samme pengene allikevel. Vi kan på en måte ikke telle pengene to ganger. Putter man penger til avløpsrenseanlegg på statsbudsjettet, tar man penger fra den potten som ellers går til helsetjenestene til folk der ute i kommunene rundt omkring i hele landet. Vi skal gjøre det vi kan for at denne oppgraderingen skal skje på en så billig måte som overhodet mulig.

Presidenten [18:20:53]: Replikskordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Solveig Vestenfor (A) [18:21:12]: Vatn, avløp, kostnader, EU-direktiv, nitrogenreinsing og oppgraderte reinseanlegg har blitt ein snakkis i Kommune-Noreg. Det er ikkje tvil om at dette engasjerer langt utanfor Stortingets sal. Mange kommunar har budd seg godt og vore i forkant, og desse har reinseanlegg som har vore gode nok og hatt god nok standard fram til no, men dei nyaste EU-direktiva utfordrar òg mange av desse. Mange kommunar er veldig bekymra for kva dette vil koste, og korleis det kan riggast.

Difor er temaet noko som vedkjem og engasjerer mange. Mange innbyggjarar er opptekne av kvaliteten på kommunale tenester, ikkje minst når det gjeld ønsket om å ha reint vatn. Mange forstår og ønskjer at avløpsvatn skal vere reinsa så godt som råd er, slik at det beskyttar både folk, dyr og naturen og vernar om det biologiske mangfaldet. Kravet om nitrogenreinsing er noko me òg drøftar der eg kjem frå, men EU-direktiva blir diskuterte i både byar og distrikt fordi dette er store kostnader.

Behovet for oppgraderte reinsekrav er viktig og viktig, uavhengig av direktiva frå EU. I kommunen eg kjem frå, bygde me for ei tid sidan ein ny avløpsleidning i eit

dalføre der det stort sett var private anlegg. Disse husstandane og gardane var kopla på det kommunale, relativt nye reinseanlegget vårt. I arbeidet med å kople nye eigedomar på såg me at behovet var endå større enn det me hadde trudd. Det var mykje drenering, kort sagt mange lekkasjar, som gjorde at avfallsstoff rann rett ut i vassdraget. Dette er noko herk, men det er langt frå unikt. Slik er det altfor mange plassar. Mange er ikkje klar over kor ille det er rundt om, og me kan ikkje la vere å rydde opp, for det er behov også her i landet.

Dette er – og beklagar språket – ein dritjobb som framtida krev av oss. Dette har vore utsett for lenge mange plassar, og kommunar over heile landet har meir eller mindre bevisst levd med prokrastinering og håpa at ein kunne vente litt til.

Gjennomføring av direktivet vil vere dyrt og utfordrande, men det er viktig å understreke at me har ein jobb å gjere, og at regjeringa må jobbe for dei norske interessene i denne saka, slik statsråden seier. Fleirtalet i saka presiserer òg at ein vil vurdere konsekvensane av det reviderte direktivet, saman med behovet og moglegheita for tilpassingar, som fleire har vore inne på før meg. Det vil det bli behov for, ikkje minst finansielt, så her må ein jobbe for at omsynet til norske kommunar og innbyggjarar blir vareteke på best mogleg måte.

Presidenten [18:24:18]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 18.

Sak nr. 19 [18:24:21]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om å ta alle boliger i bruk (Innst. 164 S (2024–2025), jf. Dokument 8:30 S (2024–2025))

Presidenten [18:24:40]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen. De som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Mudassar Kapur (H) [18:25:14] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg aller først takke komiteen for samarbeidet. Jeg vil også vise til at det har vært skriftlig høring i saken. Det har kommet høringsinnspill, og statsråden har sendt uttalelse i saken. Det var den formelle delen. Hvis jeg ved en inkurie nå ikke har lest opp alle de formalitetene som står i saksordfører-

merknaden, vil jeg at det skal protokolleres at jeg viser til saksordførermerknaden, så er det tatt hånd om.

Jeg går nå over til Høyres synspunkter i saken og regner med at de øvrige partiene vil redegjøre for sine.

Vi kommer ikke til å støtte noen av forslagene. Den enkle grunnen til det er at forslagene på ingen måte er treffsikre for den situasjonen vi står i. Hvis vi skal løse utfordringene i boligmarkedet, handler det først og fremst om å få en bedre balanse mellom tilbud og etterspørsel. Da må vi sørge for at vi får forenklet plan- og bygningsloven, får raskere saksbehandling, at kommunene får de riktige verktøyene til å jobbe med planer, at det blir færre innsigelser fra statsforvalterne, at kommunene har frihet til å utvikle boligområder slik de mener at de skal, og selvfølgelig i samarbeid med både utbyggere, innbyggere og lokalsamfunn, slik at vi ikke bare bygger boliger, men også sørger for gode bomiljøer.

Dette forslaget kunne like godt hatt en annen overskrift. Det kunne like godt hett «slik skal staten overta folks private eiendom, eller «slik kan vi gå til angrep på den private eiendomsretten». Denne gangen har SV valgt å kalle det «å ta alle boliger i bruk». Mellom linjene handler det selvfølgelig om hvordan staten indirekte kan overta folks boliger gjennom lover og regler, og hvordan folk disponerer egne boliger. Jeg vil advare på det sterkeste mot den typen glideflukt. Det var en tid hvor vi ofte så den typen forslag fra Rødt, men i det siste ser vi dem oftere fra SV.

Særlig i pressområdene hvor disse problemene er størst, men også i distriktene, for den saks skyld, vil jeg bare gjenta at det viktigste vi nå kan gjøre, er å spille på lag med Kommune-Norge og sørge for at de har de verktøyene de trenger for å regulere flere boliger, for å få til raskere saksbehandling. I boligutvikling og i boligpolitikken generelt må vi selvfølgelig alltid huske på å lytte til lokalsamfunnet, ta med oss den lokale befolkningen og utbyggerne i dialog, slik at vi ikke bare bygger boliger, men også bygger gode hjem og gode bomiljøer med gode oppvekstvilkår.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [18:28:21]: Leiemarkedet utgjør en viktig del av det norske boligmarkedet. Leiemarkedet skal være trygt og forutsigbart, og økt press på leiemarkedet, med få ledige leieboliger og sterk økning i leien, gjør at det trengs en aktiv politikk nettopp for leiemarkedet.

Leiemarkedet har fått for liten oppmerksomhet i lange tider, og derfor ble det satt ned et husleielovutvalg som nå har levert sitt arbeid. Arbeiderpartiet og Senterpartiet i regjering lanserte også nye mål og tiltak for å fornye leiemarkedet i Meld. St. 13 for 2023–2024, Bustadmeldinga.

Arbeiderpartiet tar også utfordringene med «hyblifisering» på største alvor. Vi er opptatt av gode, trygge

nabolag der folk kjenner hverandre og tar vare på uteområdene i fellesskap. Derfor er det viktig for Arbeiderpartiet at flere skal eie sin egen bolig. Boliger er ikke til å investere i, de er til å bo i. Regjeringen jobber nå med oppfølging av husleielovutvalgets rapporter og anbefalinger, og skal legge fram en ny husleielov.

Regjeringen har forbedret bostøtteordningen, og vi reduserer tallet på konflikter gjennom et effektivt og kompetent husleietvistutvalg. Nok utleieboliger er en forutsetning for gode og stabile boforhold, og ved å bygge flere studentboliger, slik vi har gitt tilskudd til, frigjøres utleieboliger i det ordinære leiemarkedet. Dermed dempes presset i utleiemarkedet.

Gjennom boligdugnaden.no legges det til rette for at flere private skal kunne leie ut boligen sin. Videre er lånerammen til Husbanken utvidet sånn at flere utleieprosjekter kan få lån. Det foreslås også endringer i ordningen for husbanklån til utleieboliger, slik at den ordningen skal bli mer treffsikker. Forskningscenteret BOVEL har fått i oppgave å ha leiemarkedet som ett av sine satsingsområder, og for ikke å glemme det har Husbanken fått et nytt mandat med nasjonalt ansvar og fagrolle for leiemarkedet.

Stein Erik Lauvås hadde her overtatt presidentplassen.

Kathrine Kleveland (Sp) [18:30:57]: Leiemarkedet i dag er presset. Senterpartiet vil finne gode løsninger som kan dempe dette presset. Løsningene må balansere hensynet til både leietakerne, utleierne, lokalbefolkningen og kommunene. Vi må ikke innføre tiltak og reguleringer som fører til at det blir færre boliger til leie. Senterpartiet støtter derfor ikke å innføre en nasjonal boligplikt, og viser til at kommunene i dag kan innføre forskrift om konsesjonsplikt dersom det er nødvendig for å hindre at hus blir brukt som hytter.

Vi vil ikke innføre mer byråkrati, noe flere av forslagene i dette representantforslaget vil føre til. Det er heller ikke aktuelt for oss å utvide bruken av ekspropriasjon, og vi vil understreke at ekspropriasjon er et stort inngrep i den private eiendomsretten. Senterpartiet vil at det fortsatt skal være mulig med både korttids- og langtidsutleie. Vi er rett og slett imot tiltak som fører til mer byråkrati.

Per-Willy Amundsen (FrP) [18:32:33]: Det er ikke hver dag vi har den tvilsomme æren å behandle forslag som ikke kan beskrives som noe annet enn statsautorisert kommunistisk husokkupasjon. Det er dramatiske forslag som framsettes av SV. Det handler om at man først skal telle og få oversikt over boligene der ute, hvem som bor der, hvor ofte de bor der, antall dager de bor der, om de leier ut, om det er langtidsutleie eller

korttidsutleie, og så skal man gripe inn og bruke ekspropriering som virkemiddel – gjennom disse ti forslagene – for å frata folk deres eiendom og omplassere den til andre eiere. Det er klassisk sosialisme som, la meg legge til, tilhører historiens skraphaug. Det er tiltak Arbeiderpartiet sørget for å avvikle siste rest av i løpet av 1990-tallet. Det kommer altså Sosialistisk Venstreparti opp med forslag om i Stortinget i 2025.

Det er så man knapt kan tro det er mulig. Man må ha glemt alle de historiske erfaringene med hva som ikke fungerer. Denne typen reguleringer fungerer ikke. Det er prøvd, det er forkastet, og vi har gått videre. Grunnen til at vi har havnet i den situasjonen vi er i, med både for få utleieboliger og for få boliger som bygges, er at det er for mange reguleringer, det er for mye byråkrati, og det er for mange politikere som skal bestemme hva slags boliger som skal bygges, hvordan de skal se ut, hvordan de skal være, hva slags klimakrav det skal være, snusirkler – «you name it». Alt dette skyldes for mye politisk, byråkratisk styring.

Hvis man tror man kan løse problemet ved å komme med enda mer styring, enda mer byråkrati, enda flere regler og ansette noen byråkrater til å telle boligene og hvor ofte folk bor i dem, da er vi på ville veier.

Jeg og Fremskrittspartiet advarer sterkt mot et forslag som utgjør en så dyp inngripen i eiendomsretten som dette forslaget medfører, hvis det skal tas på alvor, og hvis vi skal følge implikasjonene av det SV drar opp med de ti forslagene som er til behandling i dag.

Det er sikkert ingen overraskelse, men Fremskrittspartiet støtter ingen av disse forslagene. Vi vil i løpet av denne uken heller komme med nye forslag som faktisk fungerer. Det handler om å kutte i reguleringer, kutte i byråkrati og lære politikerne at man skal holde fingrene av fatet og la markedet fungere.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:35:47]: Etter disse tiradane mot forslaget vårt må eg nesten seie noko litt anna enn det eg hadde tenkt å seie. Når vi snakkar om ekspropriasjon, er det ikkje at vi skal gå rundt og jakte på eigedomane til folk. Det er at ein brukar den moglegheita når hus som ikkje er i bruk, står og forfell.

Viss de las merknadene, er det faktisk ein god del eigedomar som står og forfell, og der eigarane til og med bur i utlandet eller er daude. Vi skal ikkje jakte eigedomane til folk. Vi treng tvert imot ein ny politikk. Vi er utolmodige etter å ta skikkeleg grep i bustadpolitikken, og vi meiner dyrtida og byggjestoppen som har vore sidan 2022, krev at staten bidreg til nye politiske grep for å få fart på bustadbygginga, både for å skaffe bustader til alle og for å bevare kompetansen i byggebransjen, som slit.

Vi meiner det hastar. Difor fremjar vi åtte forslag i denne saka for å få fart på bustadbygginga. For det første

meiner vi at Husbanken må få større musklar, og vi meiner at utlånsramma til bustadkvalitet må aukast.

For det andre vil vi ha gjeninnført tilskot til utleigebustader. Det er materialkostnadene som har stige kraftig, og det løner seg ikkje å byggje utleigebustader med dagens rammevilkår. Folk har rett og slett ikkje råd til å betale den husleiga som må til for at prosjekta skal gå rundt. Difor vil vi ha gjeninnført tilskot til utleigebustader, og vi vil bruke det til å byggje opp ein ideell og ikkje-kommersiell utleigesektor som kan gje stabile buforhold for dei som har lågast inntekter og det største behovet.

For det tredje må bustadpolitikken løftast høgare opp på agendaen gjennom ein nasjonal bustadplan. Ein må kartleggje både kva bustader som trengst, kvar det skal byggjast, og kva som skal byggjast. Det er sjølv sagt kommunane som må vere med på det arbeidet, og ein slik plan kan bidra til ei langsiktig satsing som kan sikre bustader til alle.

Eg meiner også at det trengst ein heilskapleg gjennomgang av regelverket for å gjere byggjeprosessane enklare, men utan at det går ut over kvalitetskrav til bustader og miljø. Så meiner vi at det er på høg tid å gje kommunane ein ny lovheimel for å kunne bestemme at opp til 35 pst. av bustadene i eit bustadprosjekt kan disponerast av kommunen og ideelle aktørar eller f.eks. bustadsamvirke, der leigetakarane har medbestemming gjennom eigarskapet sitt.

Saman med betre finansieringsordningar gjennom Husbanken meiner vi det er nødvendig å kneppe ned på tida ein utbyggjar kan vente med å starte opp eit prosjekt, slik at vi får fart på byggjetakta.

Med det tek eg opp forslaga frå SV i denne saka.

Presidenten [18:38:39]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Kjersti Stenseng [18:38:54]: Jeg er glad for den oppmerksomheten boligpolitikken får i disse dager, og nå er det leiemarkedet som står i fokus. Det er jeg også glad for, for over tid har leiemarkedet og utfordringene der gått litt under radaren. Det er over en million som leier bolig og bor i leid bolig, og antallet er økende.

Regjeringen vil sikre gode boforhold for både eiere og leiere. Det å leie bolig skal ikke være et dårligere alternativ enn å eie. I enkelte deler av landet er leiemarkedet presset, med mangel på gode utleieboliger og høye leiepriser. For å lette på trykket i leiemarkedet er regjeringen først og fremst opptatt av å føre en ansvarlig økonomisk politikk. Lavere prisvekst og det å stoppe rentevæksten gir folk større tro på den økonomiske utviklingen og mulighet til å leie og kjøpe bolig.

For å skaffe nok boliger vil regjeringen få fart på boligbyggingen. Vi har styrket Husbanken, og vi vil bygge flere studentboliger. I boligmeldingen varsler regjeringen at vi ønsker å fornye leiemarkedspolitikken, og vi har satt fire mål: Vi skal ha trygge leieforhold, både for leietakere og for utleiere, vi skal ha tilstrekkelig tilbud av utleieboliger, vi skal ha solid kunnskap om leiemarkedet, og vi skal ha en bærekraftig kommunal utleiesektor. Nå iverksetter vi tiltakene. Husbanken har en nasjonal fagrolle på leiemarkedet. De har utarbeidet en statusvurdering som gir oss grunnlag for å sette i gang kunnskapsbaserte tiltak. Vi jobber med å fornye husleieloven, som er viktig for husholdningenes botrygghet og forutsigbarhet på leiemarkedet.

Å utnytte ledige boliger og gi reisende fleksible overnattingsmuligheter ved korttidsutleie er også en positiv side av delingsøkonomien. Samtidig ser vi at korttidsutleie kan føre til dårlig bomiljø og redusere boligtilbudet på ulike plasser. For å hindre utstrakt korttidsutleie i eierseksjonssameier har Stortinget vedtatt en lovendring.

Regjeringen har satt leiemarkedet på dagsordenen. Det skal være trygt og forutsigbart å leie og å leie ut bolig. Tiltakene skal være kunnskapsbaserte og hensynta hele bildet og alle aktører. Jeg er derfor glad for at komiteens flertall ikke støtter mindretallets forslag.

Presidenten [18:41:35]: Det blir replikkordskifte.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:41:49]: Det er mykje som er bra med ein viss fleksibilitet i utleigemarknaden og at bygningane blir betre utnytta, men no er den kraftige, veksande korttidsutleigebørsen i ferd med å presse opp leige- og bustadprisane sånn at dei som vil bu i og byggje lokalsamfunnet, ikkje får tilgang til bustadene. På stader som Tromsø og Stryn er folk som vil bu der, i ferd med å bli pressa ut av bustadområda. Kva vil statsråden gjere for å ta kontroll og sørgje for at dei som vil bu og arbeide på ein stad, blir prioriterte i leigemarknaden?

Statsråd Kjersti Stenseng [18:42:25]: Jeg er enig med representanten i at korttidsutleie medfører noen utfordringer, nettopp med det presset vi har i boligmarkedet nå, og med den ustabilitet og utrygghet det kan føre til i boligsameier. Vi har i dag en grense på korttidsutleie og f.eks. Airbnb, og den tror jeg fungerer etter hensikten. Det har vi diskutert her tidligere, og vi vurderer å endre den dersom vi ser at den er utfordrende. Jeg tror det viktigste tiltaket vi kan gjøre, er å bygge flere boliger, at flere boliger blir tilgjengelige, slik at vi både kan ha et utleiemarked til turisme og reiseliv og samtidig sikre at folk har tilgang på trygge, gode langtidsleieforhold.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:43:20]: Takk for svaret.

Vi er einige om at det trengst å byggjast meir, men det er eit problem at det blir hotell drift i bustadområde. I svarbrevet til komiteen svarer ministeren at det å opprette eit utleigeregister blir for dyrt og ressurskrevjande. Eg meiner at dei samfunnsøkonomiske kostnadene av at ungar må vekse opp i utrygge og ustabile buforhold, er veldig store. Mitt spørsmål er om statsråden faktisk har rekna på kva det kostar samfunnet ikkje å få betre kontroll på korttidsutleiga, og på den måten sørge for at bustader som er bygde for permanent bruk, blir brukte av dei som skal bu i lokalsamfunnet.

Statsråd Kjersti Stenseng [18:44:14]: Jeg har ingen detaljert oversikt over akkurat kostnaden på det, men vi driver nå og jobber med husleieloven, som skal regulere en del av disse forholdene, noe som forhåpentligvis skal gjøre det tryggere for leietakere, men også gi forutsigbarhet for utleierye. Et utleieregister er noe av det vi vurderer i arbeidet med ny husleielov. Det er mange fordeler med det, men det kan også være ressurskrevende både å opprette og å drifte det. Det kan være utfordrende å hente oppdaterte opplysninger. Det kan likevel være et godt alternativ for nettopp å møte de utfordringene representanten peker på, så det skal vi også grundig vurdere før vi nå legger fram en ny husleielov.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:45:00]: Vi er veldig einige i at det hastar med husleigelova, og det hastar å ta mange grep her. I innlegget mitt var eg så vidt innom at ei sånn oversikt over bustadmassen vil vere eit veldig viktig verktøy for å utforme politikk og også for å bli klar over dei tomme bustadene som står der. Korleis stiller statsråden seg til det rett og slett å jobbe meir systematisk for å sørge for at dei bustadene som trass alt står der, blir brukte i kommunane og i lokalsamfunna – der det kanskje står bygg som med tilskot kunne blitt eigna bustader?

Statsråd Kjersti Stenseng [18:45:46]: Jeg er enig med representanten i at tomme boliger kan komme til god nytte for folk som trenger gode boliger å bo i. Det å ta vare på boligene vi har, og å bruke dem, er den beste måten å gjøre det på. Vi har bedt Husbanken om å ta en rolle i å kartlegge tomme boliger, eller boligreserver, i ulike deler av landet. I tall fra 2023 og 2024 ser vi nå at antall tomme boliger har gått ned med 10 pst. det siste året. Det er bra, men det er på ingen måte nok. Vi ser også at det ikke er der det er tomme boliger, det er størst press i markedet. Det samsvarer ikke nødvendigvis, men Husbanken gjør en viktig jobb i å kartlegge tomme boliger i samarbeid med kommunene, slik at vi forhåpentligvis skal få ta flere boliger i bruk.

Presidenten [18:46:40]: Replikordskiftet er over, og flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 19.

Sak nr. 20 [18:46:54]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kirsti Bergstø, Marian Hussein, Torgeir Knag Fylkesnes, Ingrid Fiskaa, Grete Wold og Birgit Oline Kjerstad om å bygge for å bo (Innst. 211 S (2024–2025), jf. Dokument 8:85 S (2024–2025))

Presidenten [18:47:12]: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Mudassar Kapur (H) [18:47:48] (ordfører for saken): Som saksordfører vil jeg først og fremst takke komiteen for godt samarbeid. Jeg vil også vise til at det har vært høring i saken, det har kommet innspill i den forbindelse, og vi har også fått uttalelse fra statsråden. De øvrige partiene vil helt sikkert redegjøre for sine standpunkter selv. Jeg vil fra nå og utover redegjøre for Høyres.

Jeg vil bare starte med først å vise til det som går på å gjeninnføre Husbankens tilskuddsordning for kommunale utleieboliger. Jeg vil gjerne henvise til Stortingets vedtak 797, datert 14. juni 2024, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjeninnføre Husbankens tilskuddsordning for utleieboliger og tilhørende virkemidler for å gjøre det enklere å få tilgang til boliger i bosettingsarbeidet.»

Siden dette er et forslag som allerede er vedtatt av Stortinget, ser ikke vi behov for å gå inn og støtte lignende forslag på nytt, men venter utålmodig på at regjeringen skal følge opp dette, slik seg hør og bør.

Jeg vil gå videre til bare å kommentere noen av forslagene. Jeg var i sted innom at hvis vi skal få løst boligutfordringene, må vi sørge for at vi bygger mer, at vi får bygget raskere, og at vi får hjulpet flere inn i boligmarkedet. Vi diskuterte dette godt i forrige runde også, vi har diskutert det mange ganger før, og jeg vil henvise til våre merknader i saken.

La meg bare fortsette litt på den bekymringen jeg faktisk har for hva SV foreslår i saken. Det har etter hvert blitt en øvelse der man gjerne pakker ting litt fint inn når man holder de muntlige innleggene, men jeg synes man skal se på substansen. Her foreslår f.eks. SV:

«Stortinget ber regjeringen utrede og fremme forslag om å gi kommunene utvidet rett til ekspropriasjon eller mulighet til å stille krav om auksjonering av tomteareal ved ikke-realisererte byggetillatelser.»

Det kan sikkert høres tilforlatelig ut med SVs briller, men hvis man leser forslaget rett før det, foreslår samme parti at man skal gå fra at en byggetillatelse skal vare i tre år til at den skal vare i to, altså redusere det. I en tid hvor det er høy rente, hvor byggenæringen melder tilbake at byggeaktiviteten er lav, også fordi en ikke tør å ta risiko på grunn av usikre tider, ønsker altså SV å legge press på utbyggerne slik at de får enda dårligere tid på seg til å bygge ut.

For det første er det helt virkelighetsfjernt. For det andre tar man virkelig ikke utbyggernes problemer på alvor. Man gjør situasjonen vondt verre. Først skal staten gi dem dårligere tid, og så skal de ta tomten fra dem eller auksjonere den bort. Dette er å legge opp til å ta fra folk deres private eiendom. Det tar vi sterkt avstand fra, og vi kommer til å stemme imot alle forslagene.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [18:51:04]: Siden første dag vi inntok regjeringskontorene, har Arbeiderpartiet satset på Husbanken. Den totale økningen siden regjeringsskiftet er på 70 pst., opp fra 19 mrd. kr til 32 mrd. kr, og det bidrar til at flere kan komme inn i boligmarkedet. Helt ubeskjedent sier vi i Arbeiderpartiet at vi har gjenreist Husbanken på vår vakt. Nå får unge startlån, og vi har i tillegg lempet på kravene i utlånsforskriften.

Byggenæringen har slitt lenge med å få forhåndsolgt nok leiligheter i nyboligmarkedet. De siste månedene har boligsalget kommet litt i gang, og i byggenæringen er de forsiktige optimister. Takket være økt utlånsramme for boligkvalitetslån og lån til bygging av studentboliger i Husbanken kommer hjulene sakte, men sikkert i gang igjen.

De siste årene har vi i stor grad diskutert hvordan vi skal få fart på boligbyggingen. Byggetakten må opp, og vi jobber nå med å forenkle, standardisere og effektivisere plan- og byggesaksbehandlingen ute i kommunene. I statsbudsjettet for i år trappes dette arbeidet opp ytterligere, og vi har bevilget 20 mill. kr til Direktoratet for byggkvalitet, som tar for seg bit for bit av plan- og byggesaksprosessene og utvikler digitale tjenester fortløpende. Det er kjempebra, og med denne økte bevilgningen kan direktoratet sette fart på arbeidet.

Det viktigste vi kan gjøre for dem som sliter med bo-utgiftene, om det er de som leier, eller de som eier, er å sikre trygg økonomisk styring med mål om å dempe prisveksten og få stabilisert renten.

De urolige tidene rammer mange hardt. Det slår hardt inn i lommebøkene våre og på leieprisene i utleie-

markedet. Mange av dem som leier, er spesielt økonomisk sårbare. Det tar vi på alvor. Samtidig vil vi være varsome med å innføre tiltak som kan øke presset i utleiemarkedet. Vi tar utfordringene i leiemarkedet på alvor, og derfor satte regjeringen ned et husleielovutvalg. Departementet jobber nå med en helhetlig gjennomgang av husleielovutvalgets arbeid og anbefalinger, og vi vil komme med forslag til ny lov.

Kathrine Kleveland (Sp) [18:53:50]: Jeg viser til Senterpartiets forslag, som Rødt støtter, om å innføre en tilskuddsordning for kommunale utleieboliger. Den tilsvarende den tidligere ordningen i Husbanken, men vil ha en mer fleksibel innretning, hvor kommunene kan tildele boliger fleksibelt innenfor ulike brukergrupper.

Den tidligere ordningen i Husbanken med tilskudd for kommunale utleieboliger var god, men ulempen var at kommunene kun fikk leie ut boligen til den gruppen de hadde fått støtte til å bygge til. Dette må vi endre.

Husbanken har vært og er svært viktig i boligsektoren. Jeg er stolt av at Senterpartiet, sammen med Arbeiderpartiet og SV, har gjenreist Husbanken, og at den i 2025 har en ramme på over 30 mrd. kr. Det har vært en økning på 70 pst.

Husbanken er også svært viktig for distriktene. Det er boligmangel mange steder i distriktene. Her må vi sørge for at det blir bygd boliger.

Vi går til valg på å innføre en ordning som stimulerer til mer nybygging av boliger i distriktene. En stor utfordring for mange distriktskommuner i dag er at det ikke blir bygd boliger fordi panteverdien er lavere enn byggekostnadene. Senterpartiet vil innføre en ordning som skal sørge for at det blir bygd flere boliger.

Til slutt vil jeg ta opp det forslaget Senterpartiet har sammen med Rødt.

Presidenten [18:55:36]: Representanten Kathrine Kleveland tatt opp det forslaget hun refererte til.

Per-Willy Amundsen (FrP) [18:55:53]: Nok en gang har vi til behandling et forslag fra venstresiden som handler om å styrke etterspørselssiden i boligpolitikken ytterligere, skape enda flere penger som følger etter de samme boligene – et press på etterspørsel som ikke er mulig å følge opp på tilbudssiden. Disse forslagene, i likhet med de forrige, viser egentlig en totalt manglende forståelse fra venstresiden for hvordan markedet faktisk fungerer – for hvordan boliger blir bygd, for hva som skal til for at boliger blir bygd, og for hvordan man kan fylle det reelle behovet der ute.

Det er ikke nødvendigvis penger som er problemet. Det er mange som har lyst til å kjøpe seg en bolig hvis det er tilgjengelig, men når man skal presse på med enda mer etterspørsel – altså mer penger som leter etter de

samme boligene – og det ikke bygges noen flere boliger, får det som eneste resultat at prisen går opp. Det er helt grunnleggende markedsøkonomi, ganske enkelt å forstå. Da må man gjøre noe med tilbudssiden, og det er jo der problemet ligger – reguleringer, byråkrati og politikere som skaper tungrodd og vanskelige prosesser, prosesser som varer i det uendelige, som gjør at man ikke får realisert de boligene man trenger for å fylle etterspørselen. Hvis man da fortsetter å putte på mer penger som springer etter de samme boligene, oppnår man ingenting annet enn at prisen går opp. Det er det som skjer, og det er det som ser ut til å være venstresidens oppskrift.

Når jeg leser disse åtte forslagene, handler det i hovedsak om to ting: Det handler om mer penger, altså økt etterspørsel, og det handler om flere reguleringer, som gjør det enda verre å få realisert nye boliger. Dette demonstreres egentlig veldig godt i forslag nr. 8 i representantforslaget, hvor SV foreslår følgende:

«Stortinget ber regjeringen om å gjennomføre en helhetlig revisjon av planverket, med tilhørende tekniske forskrifter, med hensikt å foreslå endringer av regelverket for å fjerne krav som forhindrer boligbygging, (...)»

Det er veldig viktig, men så står det i neste leddsetning: «og foreslå nye krav for å sikre både bedre bokvalitet og bevaring av natur». Der ligger problemet. Man forstår ikke. Den ene hånden gjør ting som den andre hånden ikke får med seg, og så klarer man ikke å løse problemene, man gjør bare problemet større og større.

Med den utviklingen vi har nå, må jeg si at jeg frykter for eierlinjen. Vi er faktisk i ferd med å true eierlinjen i norsk politikk, og det vil være svært, svært beklagelig.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [18:59:15]: Bustadpolitikk er komplekst, men det gjør det ikke mindre viktig for det. Å ha ein trygg plass å bu er eit grunnleggjande behov for alle menneske, ikkje minst for barn som skal ha ein trygg oppvekst. Difor har SV føreslått å grunnlovfeste retten til bustad. Ein dysfunksjonell bustadmarknad får store konsekvensar for barns oppvekst, for folkehelsa og for samfunnet som treng at folk kan bu der dei arbeider, så no er det på tide å setje folk sitt behov for å bu i sentrum for bustadpolitikken, og ikkje pengar og profitt på kort sikt.

Det er interessant å oppleve at parti som angrip vårt forslag her, er dei same som gjerne føreslår store unntaksreglar for overkøyring av private i andre samanhangar viss det skal byggjast ein ammunisjonsfabrikk, osv. Eg skal ikkje blande det inn i saka, men eg vil påstå at det er minst like viktig å sørje for at vi får opp bustadbygginga, og at kommunane blir i stand til å ta oppdraget sitt med å hjelpe alle til ein plass å bu. Det er nettopp

den totalt liberaliserte bustadmarknaden vi har halde på med i 50 år no, som har gjeve ein prisspiral som har gjort at prisane er gått heilt av skaftet. Difor treng ein litt andre rammer rundt bustadpolitikken.

Når vi føreslår reglar for ferdigregulerte område som ikkje blir utnytta, føreslår vi samtidig at Husbanken skal kome inn på finansieringssida, så vi er ikkje ute etter å ta desse prosjekta og brutalt gjere dei offentlege. Det vi er ute etter, er at kommunane, staten og vi alle skal vere med og leggje til rette på ein betre måte, slik at ikkje nokon kan sitje og vente i påvente av at prisane skal gå opp. Sjølv sagt er det tilførselssida som må styrkjast. Det kom veldig tydeleg fram på Boligpuls, arrangementet Husbanken hadde. Det er der vi meiner at staten må inn med finansiering, i den krise vi er i no. Vi må byggje opp ikkje-kommersielle bustader folk kan ha råd til bu i.

Vi må opplyse om at vi i denne saka stemmer subsidiært for forslaget frå Senterpartiet og primært for vårt forslag om tilskot til utleigebustader. Eg tek opp forslaga frå SV og Raudt.

Presidenten [19:02:15]: Representanten Birgit Oline Kjerstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Statsråd Kjersti Stenseng [19:02:33]: Kombinasjonen av høye renter, lavt nyboligsalg og høye byggekostnader har skapt en meget krevende situasjon for byggebransjen. Regjeringen har et mål om å komme i gang med bygging av 130 000 boliger innen 2030, og det innebærer en langt høyere byggeaktivitet enn det vi har hatt de siste årene. Skal vi komme dit, må vi ta mange grep. Det er helt avgjørende at vi fører en ansvarlig økonomisk politikk. Vi ser nå at salget av nye boliger øker, selv om det øker sakte. Det kan være et tegn på at folk får økt kjøpekraft og større framtidstro, men det er fortsatt stor usikkerhet rundt den økonomiske utviklingen.

Å ta ned tidsbruken og gjøre plan- og byggesaksprosesser mer forutsigbare er et av de viktige satsingsområdene for å få fart på boligbyggingen. Regjeringen har økt rammen til Direktoratet for byggkvalitet, slik at de kan sette mer kraft bak arbeidet med å forenkle og digitalisere plan- og byggesaksprosesser.

Kvaliteten på boliger som bygges, er viktig. Mange av de kravene og reguleringene vi har, skal bidra til at det bygges gode og trygge boliger. Samtidig hører jeg også om eksempler på at det både dobbel- og trippelreguleres, og mange gode intensjoner fra ulike sektorer bidrar til at prosesser blir unødvendig tidskrevende. Jeg har nå invitert byggenæringen og kommunene til en veldig hurtigarbeidende arbeidsgruppe som før sommeren skal lage en liste med tiltak for raskere behandling av plan- og byggesaker. De har jobbet med dette, de har mange forslag, og de vil levere dem til meg med mål om at jeg kan igangsette mange av dem for å forenkle.

I en krevende tid for næringen må vi bidra til å holde hjulene i gang. Den rekordhøye lånerammen til Husbanken på 32 mrd. kr bidrar til å stimulere til byggeaktivitet i hele landet. Målet om å sette i gang bygging av 130 000 boliger innen 2030 er ambisiøst. Jeg ser fram til en god diskusjon om hvordan vi skal få det til.

Presidenten [19:04:48]: Det blir replikkordskifte.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:05:05]: Eg er veldig glad for at Arbeidarpartiet og SV, regjeringa og SV, har stått saman om å styrkje Husbanken. Samtidig er prisveksten såpass stor at ein ikkje heilt kjem i mål med å få fart på bygginga med det ein har gjort. Det syner tala.

Eg har fått med meg at Arbeidarpartiet har sete seg mål om at det skal byggjast 130 000 nye bustader dei neste åra. Det eg ikkje forstår, er kvifor ikkje Arbeidarpartiet har blitt med SV og starta allereie no, når leigepriane veks meir enn lønningane, og byggenæringa er i ei krise som tilseier at det er behov for sterkare stimuli med finansiering enn det vi har fått til.

Statsråd Kjersti Stenseng [19:05:51]: Jeg er enig i at Husbanken er et veldig viktig verktøy for å stimulere til boligbygging, og ikke minst også til et bedre leiemarked og at vi kan drive med sosial boligbygging. Vi har styrket Husbanken med en historisk økning som nå har en ramme på 32 mrd. kr. Jeg er opptatt av at vi skal styrke Husbanken enda mer – at vi skal se på både hva slags tilskuddsordninger som ligger der og den økonomiske rammen. Regjeringen må også komme tilbake til det i ordinære budsjettprosesser, med eventuelle styrkinger av Husbanken.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:06:33]: Takk for svar-et. Vi gler oss til framtida, for å seie det slik.

Det er dei som har minst, som lir mest når det er for få leigebustader og bukostnadene veks meir enn mange toler. Komiteen var i Paris og besøkte prosjekt der kommunen stilte krav om 50 pst. kommunale bustader i heilt nye bustadområde med 20 000 innbyggjarar og bustader rundt eit nyleg opparbeidd parkområde. Vi foreslår at kommunane skal få ein heimel til å vedta at opptil 35 pst. av bustadene skal vere kommunale eller ikkje-kommersielle. Kvifor har ikkje regjeringa kome med tilsvarende ordningar med krav til prosentdel kommunale eller ideelle bustader med regulert leige, i Noreg?

Statsråd Kjersti Stenseng [19:07:24]: Departementet har hatt på høring et forslag om at kommunene kan gi planbestemmelser som bl.a. omfatter bruk av borettslag som organisasjonsform, at en gitt andel av boligene skal være utleieboliger, eller at en andel av boligene tilbys med boligkjøpmønstre. Vi har allerede lagt stu-

dentboliger inn som et arealformål, og det trer i kraft nå 1. juli 2025.

Jeg skal komme tilbake igjen med oppfølging av de ulike forslagene, men vi må se litt skikkelig på og vurdere grundig hvor mange føringer vi skal legge på boliger som skal bygges. Jeg er litt opptatt av at det viktigste er at vi får fart på boligbyggingen, men vi skal også følge opp det forslaget vi har hatt på høring.

Presidenten [19:08:16]: Replikkordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Mudassar Kapur (H) [19:08:34]: Jeg vil tilbake igjen til noen av de forslagene fra SV som jeg mener ikke har blitt begrunnet godt nok. Jeg vil faktisk påstå at det er på grensen til useriøst å fremme såpass ytterliggående forslag uten å argumentere ordentlig for hva man mener med det.

Man har først et forslag hvor man ønsker å ta ned byggetillatelsestiden fra tre til to år, noe som vil gi en utbygger, eller en helt vanlig familie, som kanskje har skilt ut en tomt og skal bygge noe mer på sin egen eiendom, eller bygge ekstra, dårligere tid til å bygge. I en slik situasjon, kombinert med at næringen i fellesskap har meldt tilbake at man allerede sliter med høy rente, høy inflasjon og høye byggekostnader: Hva er begrunnelsen for å gi næringen, eller privatpersoner for den saks skyld, dårligere tid til å bygge, når de allerede sliter fra før? Det har ikke SV begrunnet. Man har i sitt innlegg bare latet som om det forslaget ikke ligger der.

Det andre er at når man først har gitt næringen eller privatpersoner dårligere tid til å bygge ut, skal straffen da være at man kan komme inn og ekspropriere tomten, eller, som det også står, «en auksjonering av tomteareal». Jeg vil gjerne at SV sier litt mer om hvordan en sånn auksjon skal foregå. Hvem er det som skal sitte med pengene, og hvordan vil dette prises i markedet? Ikke minst: Hvis de som har brukt kanskje flere hundretusen kroner på å få den rammetillatelsen og igangsettingstillatelsen, da taper penger på at kommunen tar over tomten deres og auksjonerer den bort, hva skal skje med dem? Hva skjer med den familien som opplever dette?

Dette er ganske ytterliggående forslag som ikke er begrunnet. Jeg synes at når man fremmer forslag i Stortinget som er såpass ytterliggående, såpass inngripende i folks hverdag og økonomi, bør man ha en litt annen begrunnelse enn den generelle, at markedet har blitt liberalisert over 50 år, og at dette på en måte er kampen mot det. Det er helt greit, de debattene tar jeg «anytime», men når man fremmer denne typen forslag, må man begrunne det litt mer ordentlig, og ikke minst redegjøre for hvordan man har tenkt å gjennomføre dette i praksis, for jeg regner jo med at man ikke fremmer forslag i

landets nasjonalforsamling av denne karakter uten å ha tenkt gjennom en gjennomføring av det.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [19:11:45]: Når vi føreslår å stramme inn på dette, er det rett og slett fordi det hastar med å få bygd desse bustadane, det hastar med å få greidd ut moglegheitene som finst i det å setje fart, for det kan vere andre utbyggjarar som vil utvikle området raskare.

Viss ein greier ut dette, vil det bli openbert korleis det må innrettast for at ein skal ivareta eigedomsretten til folk. Det er også eksempel på at utbyggjarar har selt heile prosjektet, og så har dei annullert salsrunden og starta ein ny, for å byggje opp prisane fordi etterspurnaden er så stor.

I ein sunn bustadmarknad må det sjølsagt vere slik at den som byggjer noko, må få dekt kostnadene sine, men eg er heilt sikker på at om vi greier ut eit slikt forslag, vil det vere noko som blir brukt i heilt spesielle tilfelle, der det er veldig press, og eg vil tru at lovverket vårt vil beskytte dei som er i den situasjonen at dei brukar ein slik rett, viss det blir vedteke. Det veit vi ikkje. Det er utgreiinga som vil avgjere om ei slik ordning kan fungere innanfor det lovverket vi har. Det er ein grunnleggjande rett i Noreg at ingen blir fråteke noko utan ein avtale og ein kompensasjon som står i forhold til det som i tilfellet blir ekspropriert.

Presidenten [19:13:32]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 20.

Sak nr. 21 [19:13:58]

Interpellasjon fra representanten Grete Wold til kunnskapsministeren:

«I VG 13. mars kunne vi lese at Utdanningsforbundet har kartlagt 575 barnehageavdelinger i Akershus hvor det i kartleggingen kom frem at bemanningsnormen nesten aldri oppfylles gjennom hele barnehagedagen, men kun helt på starten og slutten av dagen. Situasjonen blir omtalt som krise av styremedlemmer i Utdanningsforbundet i Akershus.

Hva vil statsråden gjøre for å sørge for at bemanningsnormen faktisk oppfylles gjennom barnehagedagen?»

Grete Wold (SV) [19:14:40]: Det går knapt en uke uten at vi leser eller hører om en bemanningskritisk situasjon i en barnehage. Den siste store saken sto å lese i VG den 13. mars, som også er bakgrunnen for denne interpellasjonen.

Utdanningsforbundet har kartlagt ikke mindre enn 575 barnehager i Akershus, og det kommer fram at bemanningsnormen nesten aldri oppfylles gjennom hele

dagen. Det omtales som en krise. Vi leste også nylig om en sak der foreldrene ble spurt om å ta vakter i barnehagen under sykefravær, og vi hører om tilfeller der det er umulig å få vikarer på kort tid, slik at normen må brytes. Nylig var jeg på møte med Foreldreutvalget for barnehager, og foruten behovet for en trygg og sikker i barnehage, var økt og bedre bemanning deres høyeste ønske og krav.

Som de skriver:

«Bedre bemanning i barnehagen bidrar til å utjevne sosiale ulikheter, forhindre frafall senere i livet og gi alle barn trygge rammer der de blir sett og opplever mestring. Barn som går i barnehagen har høyere sannsynlighet for yrkesaktivitet, høyere inntekt, redusert rusmisbruk, færre tenåringsgraviditeter og lavere omfang av trygdeytelser.

I stortingsmeldingen Tid for lek og læring, vises det til forskning som sier at for hver krone man investerer i barnehagetiltak, får man en brutto gevinst på mellom 1,4 til 4,5 kroner. Til tross for denne kunnskapen, har vi havnet i en alvorlig bemanningskrise i barnehagesektoren, med nesten dobbelt så høyt sykefravær som andre yrker, lav rekruttering til sektoren, og ansatte som slutter på grunn av høyt arbeidspress. Bemanningskrisen truer kvaliteten på barnehagetilbudet – det haster med å få styrket bemanningsnormen!»

Derfor vil foreldreutvalget styrke normen, og det har SV full forståelse for, men det aller viktigste nå er å sørge for at den nåværende normen faktisk oppfylles og etterleves ute i barnehagene våre.

I statsbudsjettsforhandlingene med regjeringen fikk SV framforhandlet hele 550 mill. kr til økt bemanning. Det er et beløp i en størrelsesorden som gir kommunene et betydelig tilskudd til å øke bemanningen i barnehagene. Derfor er det skuffende når flere kommuner, ofte Høyre-styrte, ikke velger å bruke pengene til økt bemanning og øke kvaliteten i barnehagen og for barna våre. Vi hører at enkelte kommunepolitikere får saksdokument fra kommuneadministrasjonen der det står at bemanningsnormen oppfylles i barnehagen, så det er ikke behov for økt prioritering av dette. Vi vet utmerket godt at det ikke medfører riktighet overalt. Det betyr ikke at det er like ille alle steder eller i alle kommuner, men det vi med sikkerhet vet, er at denne undersøkelsen fra Akershus ikke er unik. Situasjonen er den at bemanningsnormen ikke oppfylles gjennom hele barnehagedagen.

Vi sliter med å rekruttere nok barnehagelærere. Det er et problem at stadig flere som jobber i barnehagen, velger bort barnehagen som arbeidsplass, og det er et problem at mange melder om arbeidsforhold de ikke kan stå i over tid. Da holder det ikke å vise til at vi gjør så godt vi kan. Dette er en utfordring. Det er et problem vi

møter i barnehagen hver eneste dag, og det skjer mens vi står her. Det haster derfor med å ta tak i problemstillingen. Det er prisverdig og veldig bra at statsråden har sendt ut en god veileder. Den har blitt tatt godt imot, ettersom jeg hører. Dessverre endrer ikke det grunnbemanningen eller de utfordringene som ligger i bemanningsnormen, når den ikke oppfylles hele dagen, slik barna trenger.

Det kan også synes som om ikke alle helt forstår betydningen av denne normen, og hvorfor vi har den. Det er av en grunn. Det er derfor av interesse å høre hva statsråden konkret gjør for å sørge for at bemanningsnormen faktisk oppfylles gjennom hele barnehagedagen. Det er slik at mange barn i barnehagen har lange, fulle dager, og de trenger kvalifiserte voksne hele dagen.

I tillegg vet vi at KS nå jobber med å tette forventningsgapet med tanke på hva kommunene forventes å gi av tjenester, opp mot det de faktisk klarer å levere både av kvalitet og av tilbud. Da er bemanningsnormen noe av det som diskuteres, at man må redusere, ikke forbedre normene – altså redusere kravet til hva barnehagen skal ha av ansatte og barnehagelærere. Det bekymrer meg.

Jeg har full forståelse for at kommunene sikkert kan avlastes for noen av de oppgavene vi har påført dem, men at bemanning i barnehagene er en del av dette, kan vi ikke godta. Jeg har også forståelse for at mange kommuner sliter med en stram økonomi, noe som skaper hodepine både for kommunepolitikere og for administrasjon, og det er derfor behov for å bedre rammene lokalt, slik at innbyggerne kan gis et minimum av tjenester. Kvaliteten i barnehagene kan vi ikke kompromisere med. Alt vi snakker om er tidlig innsats, og alt det skjer i barnehagen.

Jeg ser fram til at statsråden kan utdype litt hvordan hun kan påvirke det som nå skjer, både i utformingen av lovverket og inn mot kommuneøkonomien, og sikre at det ikke er de minste som får belastningen når det skal kuttes og spares. Normen må være et minimum, ikke et maksimum.

Takk. Da har jeg fått sagt det jeg skal, så jeg trenger ikke ordet ytterligere i denne saken.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [19:19:52]: Jeg vil takke interpellanten for å løfte et viktig tema.

Alle unger fortjener et godt barnehagetilbud. For at barnehagen skal være det gode og trygge tilbudet unge våre fortjener, og norske foreldre forventer, må det være nok trygge voksne i barnehagen. Jeg er også bekymret for bemanningssituasjonen i barnehagene og er opptatt av at vi skal finne løsninger som står seg. I en situasjon der mange barnehager melder om utfordringer med å rekruttere både vikarer og fast ansatte, og der også

andre viktige velferdssektorer opplever samme knapphet på arbeidskraft, er det dessverre verken en rask eller realistisk løsning å klare å skru til bemanningsnormen.

Årsaken til bemanningsutfordringene i barnehagene er sammensatte. Vi vet at sykefraværet er høyt i sektoren, at det er ulik praksis for når det settes inn vikarer, og at det kan være utfordrende å få tak i vikarer. Det er blitt mindre vanlig med praktiske støttefunksjoner i barnehagene, så arbeidsmengden har økt for dem som jobber der. Summen av flere forhold medvirker til en utfordrende bemanningssituasjon mange steder.

Bemanningsnormen innebærer ikke et krav om bemanningstetthet som skal oppfylles gjennom hele åpningstiden. Normen gjelder for barnehagen som helhet. Det som gjelder for hele barnehagedagen hver dag, er krav om tilstrekkelig bemanning, og det kommer jeg tilbake til.

Først vil jeg understreke at siden bemanningsnormen trådte i kraft, har det vært en betydelig forbedring av antall ansatte per barn, og det er tilnærmet full etterlevelse av normen i dag. Siden høsten 2021 har regjeringen flere ganger styrket kommunenes frie inntekter for å sørge for at innføring av normen er tilstrekkelig finansiert.

Bemanningstettheten i sektoren er bedre enn før normen ble innført. Samtidig ser vi gjennom sånne kartlegginger som representanten Wold viser til, at antall ansatte per barn varierer i løpet av dagen. Ansatte kan f.eks. være fraværende av ulike årsaker, samtidig som barnehagen oppfyller normen, fordi normen angir et minstekrav knyttet til antall årsverk. Ulike varianter ved å utvide normen er kostnadskrevende og vil kreve vesentlig flere årsverk. Effekt av konsekvensen er krevende spørsmål som regjeringen må vurdere i budsjettprosessen.

Som nevnt tidligere har loven et annet krav som gjelder for bemanning i barnehagen, og det er at det skal være tilstrekkelig bemanning til at personalet kan drive en tilfredsstillende pedagogisk virksomhet. Når vi hører så mange historier om lav bemanning, kan det tyde på at dette kravet ikke etterleves eller tolkes riktig der ute.

For å sikre bedre forståelse og etterlevelse av krav om tilstrekkelig bemanning har jeg nylig sørget for en veileder om bemanningsregelverket. Veilederen gjør det tydelig for barnehageeier og kommuner hva som faktisk kreves for å oppfylle dette kravet, og vi gjør det klart at kravet gjelder gjennom hele barnehagedagen. Veilederen skal fungere som støtte for barnehagene i deres fortløpende og langsiktige vurdering av om bemanningen er tilstrekkelig. Heller ikke veilederen er den enkle og raske løsningen på utfordringene, men den er et godt og viktig bidrag. Veilederen er bl.a. tydelig på når barnehagen skal sette inn vikarer. I tillegg skal veilede-

ren bidra til å bevisstgjøre personalet om når det bør meldes fra om at bemanningen i barnehagen er for lav.

Jeg er veldig glad for at både Utdanningsforbundet og Fagforbundet er positiv til den nye veilederen og til at regelverket har blitt klargjort. Et godt samarbeid mellom tillitsvalgte ute i barnehagene og barnehageeierne om bemanning er utrolig viktig, og jeg håper veilederen blir godt kjent, sånn at ansatte og foreldre vet hva de kan kreve av barnehagen – at det vil bidra til bedre bemanning i barnehagene.

Jeg vil til slutt minne om at Arbeiderpartiet, sammen med SV og Senterpartiet, nylig har gitt midler til økt bemanning. Av veksten i kommunenes frie inntekter på 13 mrd. kr i 2025, er 800 mill. kr begrunnet med bemanningssituasjonen i barnehagene, og ytterligere 208 mill. kr til styrket bemanning i områdesatsing i 14 kommuner. Hensikten med midlene er at det skal komme ungene til gode, og jeg forventer at kommunene er seg sitt ansvar bevisst. Samtidig skal jeg fortsette å jobbe for en bedre bemanningssituasjon og flere barnehagelærere, for det er ungene våre som er framtiden og vår aller viktigste investering.

Med det trenger heller ikke jeg ordet videre i debatten, siden interpellanten har sagt det samme.

Håvard Sagbakken Saanum (A) [19:24:07]: Barnehagene er noe av det fineste vi har i velferdsstaten. Det gir foreldrene mulighet til å kombinere familieliv med arbeid. Det er bra, både for likestilling og for norsk økonomi og arbeidsliv. Ikke minst er barnehagene bra for dem det først og fremst gjelder: barna våre. Barn får oppleve læring og mestring i hverdagen på et trygt sted med kompetente og omsorgsfulle ansatte rundt seg, noe som gir dem gode muligheter for både lek og mestring, og for å sosialisere seg og bli en del av fellesskapet. Kort og godt spiller barnehagene en viktig rolle i vårt liv – først som barn, senere som foreldre. Den spiller også en viktig rolle som et samlingspunkt og som en bærebjelke i hverdagen for små og store lokalsamfunn over hele landet. Det skal vi være stolt av at vi har fått til, og for oss i Arbeiderpartiet er det lite som er så viktig som å bygge videre på dette.

At noe er bra, betyr ikke at det er perfekt. Det er absolutt utfordringer i barnehagesektoren, og et grunnleggende premiss for å ha et godt barnehagetilbud, er at det er nok ansatte på jobb. Når vi da vet at det mange steder er både høyt sykefravær og rekrutteringsutfordringer, er det absolutt bekymringsfullt. Det må vi ta på alvor. Derfor er jeg glad for at Arbeiderpartiet i regjering har prioritert økte økonomiske midler til kommunene og flere tiltak for å gjøre barnehagen bedre for barna. Blant annet har regjeringen styrket kommunenes økonomi med 13 mrd. kr for 2025, og for kommuner med levekårsut-

satte områder er det dessuten avsatt 209 mill. kr i øremerkede tilskudd, nettopp for å øke bemanningen i barnehagene. Det er viktige grep for å bistå kommunene på en god måte, slik at vi får sikret et godt barnehagetilbud for alle.

En ting er penger. Nylig kom regjeringen også med en ny veileder som skal hjelpe barnehagene med å vurdere om bemanningen til enhver tid er tilstrekkelig, og når det skal settes inn vikar. Her vil jeg også trekke fram at Utdanningsforbundet og Fagforbundet, som representerer mange av dem som jobber i barnehagene, er positive til denne veilederen. Det er jeg glad for.

Vi er ikke i mål med å få sikret nok ansatte i barnehagene, men det er viktig å understreke at det gjøres mye godt arbeid av Arbeiderpartiet i regjering, og sammen med SV og Senterpartiet har vi gjennom flere statsbudsjetter prioritert bedre bemanning. Sammen bygger vi velferdsstaten til det beste for barna.

Jan Grønningen (H) [19:26:59]: Det er en ære, på første skoledag på Stortinget, å få lov til å være siste innregnede taler. I likhet med å dra parallellen til min første skoledag, er det selvfølgelig også fint å få snakke om barnehagen.

Barnehagen er den viktigste arenaen vi har for barns utvikling, læring og integrering. Her legges grunnlaget for resten av livet. Trygge relasjoner, utforskning og lek er avgjørende for en god start. Under Solberg-regjeringen styrket vi kvaliteten i barnehagen. Vi fastsatte ny rammeplan, skjerpet pedagognormen og økte andelen barnehagelærere. Vi utvidet retten til barnehagetilbud, og vi innførte moderasjonsordninger – alt for å sikre at barnehagen er tilgjengelig for alle, uansett inntekt.

Utfordringene er ikke løst. Det er et likestillingsproblem at mange barn ikke får plass etter endt permisjon, og vi trenger mer fleksible opptaksordninger. Flere kommuner – som min egen, Orkland – har allerede løpende opptak, og vi ønsker en slik utvikling velkommen. Samtidig må vi prioritere flere ting samtidig: Vi må fortsatt vurdere billigere barnehage for dem som trenger det. Vi skal fortsatt gjøre et krafttak for økt kvalitet. Vi må anerkjenne bemanningsutfordringen og jobbe målrettet for å rekruttere flere barnehagelærere. Vi må også arbeide for å styrke utdanningen deres. Alt dette må ses i sammenheng.

Barnehagen er også en arena for tidlig innsats. Derfor er kvalitet, mangfold og valgfrihet avgjørende for at ulike barn skal få like muligheter. Vi ønsker løsninger som møter foreldrenes behov og samfunnets beste.

Barnehagen har ikke alltid vært en selvfølge. Min farmor fortalte at hennes barnehage var en ledig kalvebinge. Der plasserte hun barna mens hun melket kyrne. Mangfold? Tja. Kvalitet? Neppe. Valgfrihet? Nei. Det ble

da folk av oss også, sier faren min, men verden har gått framover, og nye løsninger må følge med.

50 år senere, på 2000-tallet, var det fortsatt ikke nok barnehageplasser. I 2003 kom barnehageforliket. Staten inviterte private gründere til en dugnad for å sikre barnehageplass til alle. Uten dette hadde mange barn manglet trygghet, og mange kvinner hadde stått utenfor arbeidslivet. Det er heller ikke nok kalvebinge igjen.

I dag har vi en sektor med stort mangfold, høy kvalitet og fornøyde foreldre, men regelverket trenger justering. Solberg-regjeringen startet dette arbeidet, med statlig tilsyn og Storberget-utvalget. Vi mener det er klokt å invitere alle gode krefter inn, men da må vi også tilby trygge og forutsigbare rammevilkår. Dessverre ser vi at venstresidens skepsis til private aktører svekker denne tryggheten. Ta Jennie i Lundgaardsløkka barnehage på Lillehammer, en frittstående barnehage med 60

barn: Hun planla tilbygg og bedre arbeidsforhold for sine pedagoger, men har nå lagt planene i skuffen. Hun tør ikke investere. Det er ikke bærekraftig. Private barnehager må kunne satse på ansatte, bygg og lekeapparater. Det krever at regjeringen er tydelig på dette på veien videre.

Vi har et ansvar for at barnehage forblir en trygg, rettferdig og attraktiv sektor. Da må vi snakke om det viktigste: kvaliteten i tilbudet til barna. Hvordan sikrer vi det? Hvordan sikrer vi valgfrihet? Hvordan gir vi sektoren stabilitet? Dette er vårt ansvar. Da må vi inkludere, ikke ekskludere. For Høyre er kvalitet, trygghet og forutsigbarhet det aller viktigste.

Presidenten [19:30:42]: Sak nr. 21 er avsluttet.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 19.31.

